

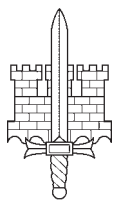
Maanpuolustuskorkeakoulu

Sissisota, sen edellytykset ja sodankäynnin suuntaviivat

Paavo Ilmola

Suomalaisen sotataidon klassikot

Maanpuolustuskorkeakoulu

Sissisota, sen edellytykset ja sodankäynnin suuntaviivat

Paavo Ilmola

Suomalaisen sotataidon klassikot

©Maanpuolustuskorkeakoulu ja tekijät

Kannen kuva:

Kadetti opettaa varusmiehille kevytsingon käyttöä sissitoiminnassa. Talvisotaharjoitukset (PSSI) Vuokatti–Kainuu 28.1.–2.2.1963. Puolustusvoimat

Kuvat:

Puolustusvoimat

Toimittaneet:

Mikko Karjalainen, Marko Palokangas ja Eelis Turjanmaa

Taitto:

Kalevantuli/Matti Vartiala

ISBN 978-951-25-2821-9 (sid.)

ISBN 978-951-25-2822-6 (pdf)

Painopaikka:

Juvenes print

Tampere 2016

Sisällys

KARI NISULA

Lukijalle	1
------------------------	----------

MARKO PALOKANGAS

Paavo Ilmolan henkilökuva.....	4
---------------------------------------	----------

JANNE MÄKITALO

Sissisodankäynnin kansainvälinen tausta 1950-luvun lopulla	10
---	-----------

MARKO PALOKANGAS

Paavo Ilmolan näkemys sissisodankäynnistä ja sissitoiminnan kansallisista käyttömahdollisuuksista	28
--	-----------

PAAVO ILMOLA

Sissisota, sen edellytykset ja sodankäynnin suuntaviivat	41
---	-----------

I Sissisodan olemus	45
----------------------------------	-----------

1. Katsaus sissisotien historiaan.....	45
2. Sissisodan päämäärä	47
3. Sissisodan toimintamuodot	48
4. Sissisodankäynnin yleiset periaatteet	49
5. Sissisota ja kansainväliset sodankäyntiä koskevat sopimukset	52

II Sissisodan edellytykset ja sen luonteeseen vaikuttavat tekijät	53
--	-----------

1. Henkisen perustan merkitys.....	53
2. Toimintamaaston vaikutus.....	54
3. Vuodenaikojen vaikutus.....	55
4. Toiminta-alueen evakuoinnin vaikutus.....	55
5. Etukäteen suoritettut valmistelut ja niiden merkitys.....	56
6. Sissisodan alkamistavat ja niiden vaikutus	57
7. Vihollisen vastatoimenpiteiden vaikutus	58

III Sissisodan organisaatio.....	60
---	-----------

1. Ulkolaisia organisaatioesimerkkejä	60
a. Neuvostoliiton partisaaniorganisaatio	60
b. Tanskan vastarintaliikkeen organisaatio.....	62
c. Viet-Minh'in vallankumoussodan organisaatio	63
2. Ehdotus meikäläiseksi organisaatioksi	64
a. Organisaatorunko	64
b. Sissisodan johto-organisaatio.....	65
c. Sissijoukot	68

d. Vastarintaliikkeen organisointi	70
e. Organisaation toimeenpano	72
IV Sissitoiminta	77
1. Sissitoiminnan olemus ja päämäärä	77
2. Toiminta-alueet	80
3. Voimien käyttöperiaatteet	81
4. Tukialueet	86
5. Sissijoukkojen liikkeet	89
6. Tiedustelu	91
7. Toiminta tavallisimpia kohteita vastaan	92
a. Hyökkäykset rautateitä vastaan	93
b. Hyökkäykset maanteitä ja maantieliikennettä vastaan	100
c. Hyökkäykset vesireittejä, niillä tapahtuvaa liikennettä ja satamia vastaan ...	103
d. Hyökkäykset siltoja vastaan	104
e. Hyökkäykset viestiyhteyksiä vastaan	106
f. Hyökkäykset voimalaitoksia, muuntoasemia ja voimansiirtojohtoja vastaan..	108
g. Hyökkäykset polttoainevarastoja vastaan	111
h. Hyökkäykset lentokenttiä vastaan	115
i. Hyökkäykset erilaisia varastoja, korjauspajoja ja teollisuuslaitoksia vastaan..	117
j. Hyökkäykset vihollisosastoja ja majoitusalueita vastaan	118
8. Irtautuminen ja vetäytyminen	120
9. Yhteistoiminta säännöllisten joukkojen kanssa	121
a. Säännöllisen sodankäynnin tukeminen	122
b. Säännöllisen armeijan sisseille antama tuki	124
10. Yhteistoiminta väestön kanssa	126
11. Viestitoiminta	127
12. Sissijoukkojen huolto	130
a. Sissien omatoiminen ja väestöön tukeutuva huolto	130
b. Rintamien takaa tapahtuva huolto	134
13. Vihollisen taistelu sissijoukkoja vastaan	136
V Vastarintaliike	140
1. Vastarintaliikkeen olemus ja päämäärä	140
2. Passiivinen vastarinta	141
3. Tuholaistoiminta	145
4. Tiedustelu	148
a. Sissitoimintaa palveleva tiedustelu	149
b. Säännöllistä armeijaa ja liittolaisia palveleva tiedustelu	150
c. Tietojen hankkiminen	151

d. Tietojen toimittaminen tarvitsijoille	152
e. Turvallisuuspalvelu	154
5. Propaganda ja tiedoitustoiminta	155
6. Pakolaisten avustustoiminta	160
7. Värväystoiminta.....	161
8. Huollon ja rahoituksen järjestäminen	162
a. Vastarintaliikkeen oma huolto	162
b. Sissijoukkojen huollon tukeminen	163
c. Sissisodan rahoittaminen	166
9. Vihollisen vastatoimenpiteet väestöä kohtaan.....	167
VI Kansannousu	171

Lukijalle

Sissisodankäynti, sissisota ja sissitoiminta ovat tutkimusaiheina mielenkiintoisia ja tunteita herättäviä. Yleistäen voidaan todeta, että vaikka sissisodankäynnin menetelmät ovat olleet käytössä ihmiskunnan syntyajoista lähtien näyttävät sen menetelmät säilyttävän asemansa osana ihmiskunnan ja sotataidon kehitystä myös tulevaisuudessa.

Sodankuva, sotataito, operaatiotaito ja taktiikka joutuivat toisen maailmansodan jälkeen suurten muutosten ja nopean kehityksen myllerrykseen. Tämän vuoksi puolustusvoimien piirissä pyrittiin 1950-luvulla analysoimaan ja perustelemaan suomalaisen sotataidon sisältöä ja käsitteitä. Sissisodankäynti sai jalansijaa ja nousi korostetusti esille osana suomalaista sotataitoa.

Suomen sotataidon laatu nojasi kylmän sodan aikana vahvasti käytännössä koettuun totuuteen. Vihollinen toimi tavallaan, suomalaiset kehittivät maanpuolustusta omalla, juuri Suomen oloihin sopivalla tavalla. Kylmän sodan aikana Suomen omaksuman alueellisen puolustusperiaatteen ideointi, laaja kehitys ja käyttöönotto pitivät sisällään ne piirteet, jotka selittävät paljolti sitä mihin suuntaan suomalaisen sotataidon kehitys etenee. Sissitoiminta ja epätavanomaiset taistelutavat ovat historiaan ulottuvasta näkökulmasta huolimatta tutkimusaiheina 2010-luvulla edelleen hyvin ajankohtaisia.

Eversti Paavo Ilmola sai vuonna 1957 mahdollisuuden tutkia sissisotaa stipendin avulla. Tutkimus valmistui vuonna 1958, mutta sen johtopäätösten ja sisällön vuoksi työttä ohjannut Suomen Sotatieteellinen Seura esitti maaliskuussa 1959 raportin leimaamista salaiseksi. Tutkimus päättyikin Puolustusvoimien Pääesikunnan Operatiivisen osaston holviin, josta se saatettiin rajoitetusti vain puolustusvoimien ylimmän johdon käyttöön. Kylmän sodan aikakauden sotataitoa on tarkasteltu viimeaikaisissa tutkimuksissa ja kirjallisuudessa yhä enenevässä määrin, mutta tuolta ajalta peräisin olevat sotilaalliset operatiiviset suunnitelmat ja operatiivis-taktiset toimintaperiaatteet aikalaiskäsitteineen ovat säilyneet arkistoissa edelleen lähes koskemattomina. Salattavuusrajoitusten vihdoin poistuttua on mahdollista julkaista Paavo Ilmolan tutkimus laajempaan käyttöön.

Ilmolan työn mielenkiintoisinta antia ovat sissisodan sotataidollinen analysointi ja erityisesti sen käyttömahdollisuudet suomalaisessa sotataidossa. Ilmolan tiivistys työn esipuheessa kuvaa hyvin tutkimuksen tarkoitusta: ”...yleistajuinen sissisodan oppikirja, jossa esimerkkeihin ja omiin olosuhteisiimme nojautuen on selostettu kirjoittajan tutkimuksiensa perusteella omaksuma käsitys sissisodan yleisestä luonteesta, organisointimahdollisuuksista ja sen eri toimintamuodoista, unohtamatta myöskään niitä kärsimyksiä, mitä sissisotaan ryhtyminen tuo tullessaan.”

Paavo Ilmolan erillistutkimus *Sissisota, sen edellytykset ja sodankäynnin suuntaviivat* on klassikkosarjan viides osa. Edellisissä osissa olemme tarkastelleet puolustusjärjestelmän osatekijöiden muodostumista maalla, merellä ja ilmassa. Richard Lorentzin käsikirjoitus kuvasi suomalaista ilmasotataidon kehitystä. Jouko Pirhosen diplomityö taas arvioi suomalaisen merisotataidon erityispiirteitä. T. V. Viljasen tutkimuksessa kuvattiin suurhyökkäyksen torjuntaan liittyviä haasteita ja Paavo Junttilan diplomityössä taistelutehon laskemiseen vaikuttaneita tekijöitä jatkosodassa.

Paavo Ilmolan tutkimus muodostaa loogisen jatkumon sotataidon klassikkosarjaan, sillä tässäkin työssä keskitytään kriittisellä tavalla sotataidon kehittämisen mahdollisuuksiin ja haasteisiin. Ilmolan alkuperäisen tutkimuksen lisäksi kirjan alussa kaksi kommentaarikirjoitusta liittävät Ilmolan tutkimuksen sotataitolliseen viitekehykseen. Everstiluutnantti, dosentti Marko Palokangas avaa sissisodankäynnin ja sissitoiminnan asemoitumista osaksi suomalaista sotataittoa sekä valottaa Paavo Ilmolan henkilökuvaa. Everstiluutnantti, dosentti Janne Mäkitalo kirjoittaa vastaavasti sissisodankäynnin kansainvälisestä viitekehystä ja esimerkeistä.

Jälleen kerran on ilo kiittää useita henkilöitä. Ensimmäiseksi haluan kiittää Paavo Ilmolan perillisiä, kenraaliluutnantti evp. Ilkka Ilmolaa ja Katri Kangasmäkeä, jotka luovuttivat alkuperäisen tutkimuksen tekijänoikeudet toimituskunnan käyttöön. Tutkija Eelis Turjanmaa teki valtavan työn litteroimalla Paavo Ilmolan tutkimuksen sähköiseen muotoon. Dosentti Mikko Karjalainen ja everstiluutnantti Marko Palokangas ovat tarmolla ja taidoillaan mahdollistaneet tutkimuksen saattamisen kirjaksi. Kiitokset saumattomasta ja joustavasta yhteistyöstä myös kirjan ulkoasusta ja taitosta vastanneelle mainostoimisto Kalevantulen Matti Vartialalle. Kirjan kannen suunnittelusta kiitokset kuuluvat Maanpuolustuskorkeakoulun julkaisupäällikkö Aki Aunalalle. Erityiskiitos kuuluu Maanpuolustuskorkeakoulun tukisäätiölle, joka on rahoittanut taitto- ja painokulut. Ilman tuota merkittävää panostusta tämäkin aikakautensa tutkimus olisi voinut jäädä pääosin arkistojen kätköihin.

Toivotan lukijoille antoisia hetkiä operaatiotaidon ja taktiikan parissa.

Helsingissä 11.10.2016

Maanpuolustuskorkeakoulun Sotataidon laitoksen johtaja
Everstiluutnantti Kari Nisula

Marko Palokangas¹

Paavo Ilmolan henkilökuva

Paavo Ilmola on varmuudella monelle kylmän sodan aikakauden upseerille tunnettu henkilö. Hän kuului sotiemme kasvattamaan upseerisukupolveen. Ilmola tunnetaan parhaiten monipuolisista tehtävistään, viimeisimpänä Pääesikunnan päällikkönä 1969–1971. Kuka tai minkälainen upseeri Paavo Ilmola oikeastaan oli?

Paavo Ilmola syntyi Terijoella 21. toukokuuta 1911. Lapsuutensa hän vietti perheensä kanssa Viipurissa, jossa isä Nikolai ”Niku” Ilmolan toimi poliisikonstaapelina. Äiti Olga Ilmola, omaa sukua Kainulainen huolehti lapsiperheestä isän toimiessa poliisinvirassa. Ylioppilaaksi Paavo Ilmola valmistui Viipurin suomalaisesta lyseosta keväällä 1934.²

Kouluajan jälkeen oli Paavon aika täyttää asevelvollisuuden ensimmäinen askel eli asepalvelus. Paavo Ilmola astui palvelukseen varusmiehenä Savon Jääkärirykmenttiin 1. kesäkuuta 1934. Rivissä pyyteettömästi palvelleen varusmiehen johtajakyvyt havaittiin nopeasti, sillä Ilmola komennettiin Reserviupseerikoulun 28. kurssille 13.8.1934–16.3.1935 väliseksi ajaksi. Varusmiespalveluksesta kotiutuminen koitti 3. elokuuta 1935, jonka jälkeen Ilmola jäi hankkimaan kokemusta nuoremman upseerin väliaikaisessa virassa Pohjan Rykmenttiin 23.8.1935–2.6.1936. Kiinnostus upseerin uralle ja kutsumusammattiin täyttyi kouluttajan tehtävissä, sillä hän hakeutui Kadettikouluun. Ilmola läpäisi Kadettikoulun vaatimukset ja pääsi 2.6.1936 alkaneelle 20. kadettikurssille Helsingin Munkkiniemessä sijainneeseen kadettiupseerien opintahoon.³ Talvisotaa edeltänyt aika Kadettikoulussa käsitti paljon muodollisia harjoituksia sekä ampumaleirejä niin Sisä-Suomessa kuin Karjalan kannaksen Perkjärven harjoitusalueella.⁴ Etenkin Kannaksen kadettiajan harjoituspaikat lienevät siten olleet Ilmolalle tuttuja jo lapsuuden ajoilta.

1 Kirjoittaja (s. 1973) on yleisesikuntaeverstiluutnantti, sotatieteiden tohtori ja dosentti. Kirjoitushetkellä hän toimii Maanpuolustuskorkeakoulun Sotataidon laitoksen tutkimuskoulutuksen pääopettajana ja sotataidon tutkimusryhmän johtajana. Kirjoittaja on perehtynyt tutkimuksissaan laajasti sotataitoon ja epätavanomaisiin sodankäyntimenetelmiin kuten sissisotaan ja sissitoimintaan.

2 Ilmola, Paavo, nimikirjanote n:o 45233, KA; *Katso myös Itsenäisen Suomen Kenraalikuva 1918–1996*, biografiat, toim. Rauno Lipponen, Porvoo 1997, s. 141–142; Mikola, K. J.: *Kenraaliluutnantti Paavo Ilmola 21.5.1911–30.1.1986*, artikkeli *Tiede ja Ase* -aikakauskirjassa, Joensuu 1986, s. 8–9; *Kadettiupseerit 1920–1970*, Kadettikunta ry., Hämeenlinna 1971, s. 248; *Kadettiupseerit 1920–1985*, Kadettikunta ry., Kajaani 1985, s. 218; *Kadettiupseerit 1920–2000*, Kadettikunta ry. ja Upseeriliitto ry., Jyväskylä 2000, s. 185; *Kadettiupseerit 1920–2010*, Kadettikunta ry. ja Upseeriliitto ry., Porvoo 2010, s. 239.

3 Sama.

4 Palokangas, Markus (s. 11.9.1915, k. 15.12.2002), everstiluutnantti, haastattelu Kadettikoulusta ja opiskelusta 20. kadettikurssilla, Asikkala 21.3.1998. Materiaali ja nauhoite tekijän hallussa.

Kadettikoulusta valmistuttuaan 16. toukokuuta 1938, Ilmola komennettiin ja nimitettiin nuoremaksi upseeriksi Karjalan Kaartin Rykmentin Viestikomppaniaan 17.5.1938 alkaen. Yli vuoden ajan Ilmola sai kokemusta kouluttajana sekä johtajana tulevaa sotaa ajatellen. Talvisotaa edeltävän ylimääräisen harjoituksen eli YH:n sekä talvisodan alussa Paavo Ilmola toimi joukkueenjohtaja Kannaksen Armeijan 1. Divisioonan 2. Prikaatin I Pataljoonassa 16.10.1939–14.1.1940. Nuorena luutnanttina hän koki tulikasteensa talvisodassa joukkueenjohtajana Karjalan kannaksen suojajoukkojen etulinjassa. Talvisodan asemasotavaiheessa 14.1.1940 Ilmola määrättiin 2. Viestikomppanian päälliköksi 13. Viestipataljoonaan aina sodan päättymishetkeen saakka 13.3.1940. Väli rauhan aikana Ilmola sai vastuutehtävän toimia Viestipataljoona 13:n 2. Komppanian päällikkönä 13.3.–14.7.1940, sekä ase- ja viestivälineupseerina Viestipataljoona 4:ssä 14.7.–30.12.1940 ja 8. Prikaatin Viestikomppanian päällikkönä 30.12.1940–16.6.1941.⁵

Jatkosodan alkaessa Ilmola määrättiin hyökkäysvaiheessa toimimaan Karjalan Armeijan VI Armeijakunnan 11. Divisioonan Viestipataljoona 32:n komentajana 16.6.–2.12.1941. Hyökkäysvaiheen päättyessä Ilmolan komennettiin komppanianpäälliköksi Jalkaväkirykmentti 8:aan aikavälille 2.12.1941–2.6.1942. Samaisen divisioonan Viestipataljoona 32:n komentajuuden Paavo Ilmola sai harteilleen ajaksi 2.6.1942–24.8.1944. Jatkosodan loppuvaiheessa ja Lapin sodassa Ilmola palveli 11. Divisioonan virkaa tekevänä viestikomentajana 24.8.–23.11.1944. Lapin sodan jälkeen Ilmola toimi hetken väliaikaisena komppanianpäällikkönä Viestirykmentin II Pataljoonassa 23.11.–4.12.1944.⁶

Sodan päättyttyä majuri Paavo Ilmola toimi järjestelytehtävissä Joensuun ja Savonlinnan Sotilaspiirien Esikunnissa. Ensin toimistoupseerina Joensuun Sotilaspiirin Esikunnan järjestelytoimistossa 4.12.1944–28.2.1945 ja sitten Savonlinnan Sotilaspiirin Esikunnan järjestelytoimistossa 28.2.1945–24.4.1946. Viestikoulun aliupseerilinjan johtajana Ilmola oli 24.4.–25.9.1946, jonka jälkeen hänet pidätettiin niin sanotun ”asekätkentäjutun” yhteydessä, mutta vapautettiin syytteistä 7.1.1947. Monipuoliset sotakokemukset sekä etulinjasta että divisioonaportaasta olivat vaikuttamina hänen kiinnostukseensa lisätiedon saantiin, kun hän valmistautui vuonna 1946 ensimmäisiin sotien jälkeisiin Sotakorkeakoulun pääsyutkintoihin. Sotakorkeakoulun yleisen linjan yleisesikuntaupseerikurssin 17 jälkeen majuri Ilmola määrättiin ensin upseerilinjan väliaikaiseksi johtajaksi sekä yleisen taktiikan ja esikuntapalvelun opettajaksi Viestikouluun ajaksi 9.1.–13.10.1949.⁷

5 Ilmola, Paavo, nimikirjanote n:o 45233, KA; Katso myös *Itsenäisen Suomen Kenraalikunta 1918–1996*, biografiat, toim. Rauno Lipponen, Porvoo 1997, s. 141–142.

6 Sama.

7 Ilmola, Paavo, nimikirjanote n:o 45233, KA. *Itsenäisen Suomen Kenraalikunta 1918–1996*, biografiat, toim. Rauno Lipponen, Porvoo 1997, s. 141–142. Mikola, K. J.: Kenraaliluutnantti Paavo Ilmola 21.5.1911–30.1.1986, artikkeli *Tiede ja Ase* -aikakauskirjassa, Joensuu 1986, s. 8–9.

Operatiivisen suunnittelun kokemusta ja taitoja Ilmola sai toimiessaan nuorempa-na toimistoesiupseerina Puolustusvoimain Pääesikunnan operatiivisen osaston operatiivisessa toimistossa 13.10.1949–1.12.1952 ja sittemmin operatiivisen toimiston toimistopäällikkönä 1.12.1952–2.8.1957. Vuosi 1957 oli rauhan aikaisen joukko-osaston komentajuuden kannalta Ilmolalle käänteen tekävä, sillä hän sai ajaksi 2.8.1957–13.5.1958 johdettavakseen Hämeen Jääkäripataljoonan. Asetus puolustusneuvostosta annettiin vuonna 1957, ja kun se seuraavana vuonna aloitti toimintansa, kutsuttiin eversti Ilmola sen ensimmäiseksi yleissihteeriksi hänen toimiessaan vielä joukko-osaston komentajana. Nuorella everstillä oli edessään vaativa, ennakkoluulottomuutta, vastuualttiutta ja oma-aloitteisuutta edellyttävä työkenttä, sillä nyt oli luotava toimintatavat maanpuolustuksemme keskeisimmälle elimelle ja järjestettävä jatkuvat yhteydet valtakunnan eri toimialoihin maanpuolustusvalmistelujen keskinäiseksi sopeuttamiseksi. Pääesikunnan operatiivisen osaston päällikkönä ja samalla Puolustusneuvoston yleissihteerinä Ilmola palveli aikavälillä 13.5.1958–11.11.1962. Neljän palvelusvuoden aikana Puolustusneuvoston sihteerin tehtävän lisäksi eversti Ilmola osallistui myös maanpuolustuskorkeakouluopetuksen suunnitteluun, kunnes hänet nimitettiin päämajamestariksi 11.11.1962–23.2.1966, nyt keskitetysti johtamaan puolustusvoimien valmiussuunnittelua.⁸

Panssariprikaatin komentajaksi Paavo Ilmola määrättiin lyhyeksi ajaksi 23.2.–4.7.1966, jonka jälkeen vaativampaan tehtävään Etelä-Suomen Sotilasläänin komentajaksi 4.7.1966–13.6.1969. Ilmola ehti toimia vielä uransa huipennukseksi Yleisesikunnan päällikkönä 13.6.1969–1.4.1970 ja Pääesikunnan päällikkönä 1.4.1970 alkaen virasta säädettyyn eroamisikänsä saakka 21.5.1971. Eläkkeellä ollessaan Ilmola oli kiinteästi mukana maanpuolustustyössä – muun muassa Suomen Sotatieteellisen Seuran puheenjohtajana – mistä tunnustuksena hänet kutsuttiin seuran kunniajäseneksi.⁹

Sotilasarvot ja niissä yleneminen¹⁰ todistavat Paavo Ilmolan olleen ammattitaitoinen upseeri:

- reservivänrikki 24.8.1935,
- vänrikki 16.5.1938,
- luutnantti 24.8.1939,
- kapteeni 3.10.1941,
- majuri 6.7.1944,

8 Sama.

9 Sama.

10 Ilmola, Paavo, nimikirjanote n:o 45233, KA; *Kadettiupseerit 1920–1970*, Kadettikunta ry., Hämeenlinna 1971, s. 248; *Kadettiupseerit 1920–1985*, Kadettikunta ry., Kajaani 1985, s. 218; *Kadettiupseerit 1920–2000*, Kadettikunta ry. ja Upseeriliitto ry., Jyväskylä 2000, s. 185; *Kadettiupseerit 1920–2010*, Kadettikunta ry. ja Upseeriliitto ry., Porvoo 2010, s. 239.

- everstiluutnantti 27.9.1954,
- eversti 4.6.1958,
- kenraalimajuri 11.1.1963,
- kenraaliluutnantti 19.7.1966.

Paavo Ilmolan perheen muodostivat vuodesta 1939 lähtien avioitunut vaimo Saara (o.s. Kalliovaara) ja lapset Ilkka Kullervo (s. 10.6.1940) sekä Katri Leena Marjukka (s. 18.5.1944). Paavo Ilmola kuului sotiemme kasvattamaan upseerisukupolveen, joka oli saanut sotilaskoulutuksensa ennen sotia. Muodollinen koulutus joutui koetukselle sodissa monipuolisissa rintamatehtävissä. Tällä upseeripolvella oli rauhan tultua edessään vaativa tehtävä: olla ydinjoukkona voittamassa sodan jälkeisiä vaikeuksia, olla toimeenpanoportaana uudelleenjärjestelyissä ja sotakokemusten soveltamisessa niin sotilaskoulutukseen kuin muihinkin muuttuneiden olosuhteiden vaatimiin järjestelyihin.¹¹

Paavo Ilmola oli näissä tehtävissä usein tiennäyttäjänä. Hän eteni korkealle, puolustusvoimien toiseksi korkeimpaan tehtävään. Ilmolan osaksi annettiin toistuvasti tehtäviä, jotka vaativat sekä uusiin asioihin syventymistä että laaja-alaista näkemystä. Hän onnistui tehtävissään ja saavutti ympäristönsä, esimiesten, työtovereiden sekä yhteistyöosapuolten luottamuksen ja arvonnannon. Komentajana hän oli sekä kunnioitettu että pidetty. Hänen menestymisensä avaimena oli se, että hän vaati paljon itseltään ja asetti tavoitteensa korkealle – ei henkilökohtaisina virkauratavoitteina vaan vaativien tehtävien suoritustavoitteina. Hän ei nostanut itseään muiden ylitse, vaan esiintyi työtuloksillaan. Luonteeltaan Paavo Ilmola oli avoin, ympäristöön sopeutuva ja vaatimaton, töissään kestävä ja neuvokas. Sotilaana, yleisesikuntaupseerina kenraaliluutnantti Paavo Ilmola täytti ne korkeat vaatimukset, jotka hän uskoi omikseen valitessaan elämänurakseen isänmaanpuolustajan tehtävän. Paavo Ilmola kuoli Helsingissä 30. tammikuuta 1986.¹²

11 Ilmola, Paavo, nimikirjanote n:o 45233, KA; *Itsenäisen Suomen Kenraalikunta 1918–1996*, biografiat, toim. Rauno Lipponen, Porvoo 1997, s. 141–142; Mikola, K. J.: Kenraaliluutnantti Paavo Ilmola 21.5.1911–30.1.1986, artikkeli *Tiede ja Ase* -aikakauskirjassa, Joensuu 1986, s. 8–9.

12 Sama.

Janne Mäkitalo¹

Sissisodankäynnin kansainvälinen tausta 1950-luvun lopulla

Sissisodankäynnin kansainvälinen tausta ja tilanne 1950-luvun lopulla voidaan jakaa karkeasti kahteen osaan. *Sissisodankäynnin teorioilla* tarkoitetaan tässä yhteydessä niitä sotateoreettisia sekä sotataidollisia perusteita joihin tukeutuen ja joita soveltaen on ympäri maailmaa ryhdytty taistelemaan sissisodankäynnin keinoin. *Sissisodankäynnin sovellukset* ovat puolestaan konkreettisia esimerkkejä tavoista, joilla sissisotaa on käyty. Koska sissisodankäyntiä on usein käyty poikkeuksellisissa ja hankalissa olosuhteissa, ovat teoreetikon ja praktikon roolit usein sekoittuneet. Vaikka kumouksellista sotaa käyvä sissi johtaja olisikin ottanut lähtökohdakseen jonkin teorian ja esikuvakseen jonkun aiemman sovelluksen, ovat uuden sovelluksen kehittyminen ja sen tueksi syntyvät opit olleet lähes säännönmukaisesti toistuva tapahtumakulku.

Tässä artikkelissa pyritään luomaan kuva siitä sissisodankäynnin kansainvälisestä ja historiallisesta kehiksestä, joka on ollut suomalaistenkin sotataidon tutkijoiden sekä kehittäjien näköpiirissä 1950-luvulla ja joka on ollut vaikuttamassa eversti Paavo Ilmolan ryhtyessä laatimaan erillistutkimustaan. Artikkelin ajallisena päätösrajauksena on tutkimustyön valmistumisajankohta, kevät 1959.

SISSISOTAAN LIITTYNYT TUTKIMUSINTRESSI

Sissisotien kultainen vuosikymmen

Sissisodankäynti oli 1950-luvun lopussa maailmanlaajuisesti suuren kiinnostuksen kohteena. Kiinan sisällissota oli päättynyt edellisen vuosikymmenen lopulla kumouksellisen sissisodankäynnin teoreetikon ja praktikon Mao Zedongin johtamien, tällöin jo melko massiiviseksi tavanomaiseksi armeijaksi kehittyneiden joukkojen voittoon. Ho Tši Minhin johtama *Việt Minh* (*Việt Nam Độc Lập Đồng Minh Hội* - Vietnamin itsenäisyysliitto) oli menestynyt toisen maailmansodan aikana taisteluissa japanilaisia vastaan ja löi Rans-

1 Kirjoittaja (s. 1967) on yleisesikuntaeverstiluutnantti, sotatieteiden tohtori ja dosentti. Kirjoitushetkellä hän toimii Maavoimien tutkimuskeskuksen johtajana Maasotakoulussa. Kirjoittaja on perehtynyt tutkimuksissaan muun muassa jugoslavlaisen sotataidon kehittymisen teoreettiseen ja käytännölliseen taustaan, sisältäen marxilais-leniniläisen kumouksellisen sodankäynnin teorian, Mao Zedongin sissisodankäynnin opit sekä Jugoslavian Kansan vapautusarmeijan ja partisaaniosastojen toimintamenetelmät.

kan joukot sotilaallisesti *Điễn Biên Phũssa* vuonna 1956. Ranska oli kokenut suuria vastoin käymisiä toisessakin siirtomaassaan. Algeriassa oli alkanut vuonna 1954 sota *FLN:n* (*Front de Libération Nationale* – Kansallinen vapautusrintama) terroristeja ja sissejä vastaan. Keniassa oli vuonna 1952 alkanut kikuju-heimon aloitteesta *Mau-mau* -liikkeen käymä sissisota, tavoitteena irtautuminen Iso-Britannian siirtomaaherruudesta ja maan itsenäistyminen. Iso-Britannian siirtomaahallinto ja asevoimat olivat 1950-luvun alussa suurissa vaikeuksissa myös Malakalla taistellessaan *KPM:n* (*Kommunis Parti Melayu* – Malaijan kommunistinen puolue) sissejä vastaan. Fidel Castron ja Ernesto Che Guevaran johtamasta sissijoukosta laajentunut kumouksellinen *Heinäkuun 26. päivän liike* (*Movimiento 26 De Julio*) kukisti vuonna 1959 Kuuban presidentti Fulgencio Batistan.²

Edellä on esitetty vain muutama esimerkki sissisodankäyntiin 1950-luvun loppupuolella kohdistuneen tutkimuksellisen mielenkiinnon taustalla olleista sodista. Ilmola itse tuo niiden lisäksi esille II maailmansodan aikaiset vastarintaliikkeet Ranskassa, Hollannissa, Belgiassa, Kreikassa, Tanskassa ja Norjassa, lisäksi Neuvostoliiton ja Jugoslavian partisaanisodankäynnin, sissisodankäynnin Filippiineillä sekä Burmassa vuosina 1946–1953, kommunistisen ELAS-liikkeen sissisodan Kreikassa 1940-luvun lopulla ja sissisodat Tunisiassa, Marokossa sekä Sumatralla.³

Sen lisäksi että sissiliikkeitä vastaan sotivat siirtomaa- ja suurvalta-armeijat tutkivat sissisodankäyntiä ja kumouksellista kansansotaa tavoitteenaan löytää menestyksekkäitä vastatoimenpiteitä, pyrkivät jotkut liittoutumattomat ja puolueettomat valtiot tutkimuksen kautta selvittämään, miten sissitoimintaa ja -sodankäyntiä voitaisiin parhaiten hyödyntää niiden puolustusratkaisuissa. Esimerkiksi Jugoslavian Ylemmässä Sotilasakatemiassa (*Viša Vojna Akademija JNA*) tutkittiin erityisesti partisaanisodankäynnin, alueellisten joukkojen taistelun ja operatiivisen armeijan käytön yhdistämistä. Maailmalla käytyihin sissisotiin ja jugoslavalaisen partisaanisodankäynnin uuteen sovellukseen liittyvä tutkimustoiminta kiihtyi 1950-luvun loppua lähestyttäessä.⁴ Eversti P. Ilmolan stipenditutkimus *Sissisota, sen edellytykset ja sodankäynnin suuntaviivat* on osoitus siitä, miten Suomessakin seurattiin kiinteästi viimeisimpiä sotatapahtumia ja sotataidon kansainvälistä kehitystä.

2 Kts. esim. Kesseli, Pasi: *Kumouksellinen ja vastakumouksellinen sota: tutkimus Malaijan (1948–60), Vietnamin (1946–75) ja Algerian (1954–62) sodista*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Historian laitos. Julkaisusarja 2, N:o 4. Helsinki 1998, s. 28–42, 48–78 ja 119–137; Paronen, Antti: *Globaali jihadistinen liike kumouksellisen sotataidon kehittäjänä*. Diss. Maanpuolustuskorkeakoulu, Julkaisusarja 1: Tutkimuksia Nro 3. Helsinki 2016, s. 65–69.

3 Ilmola, Paavo: *Sissisota, sen edellytykset ja sodankäynnin suuntaviivat*. Suomen Sotatieteellisen Seuran stipendityö, Helsinki 1959. T 26965/F 20 sal, KA, s. 3–4.

4 Momić, Svetomir: *Bibliografija izdanja vojnih škola JNA za oblast ratne veštine (1947–1987)*. Naučnoistraživački zadatak "Naučno izgradjenost ratne veštine". Centar visokih vojnih škola os "Maršal Tito", Institut za strategijska istraživanja. SIR – Katalogizacija u publikaciji Biblioteka Centra visokih vojnih škola oružanih snaga, Beograd 1991.

Käytetyistä lähteistä

Eversti Ilmolan tutkimuksen lähdepohja vaikuttaa ensin hieman yksipuoliselta, koska se ei sisällä hänen viittaamiinsa sissisotiin liittyvää alkuperäiskirjallisuutta, esimerkiksi Mao Zedongin teosta *Yu Chi Chan (Sissisodankäynnistä)* tai Ernesto Che Guevaran teosta *La Guerra de Guerrillas (Guerilla Warfare)*. Syy on kuitenkin ymmärrettävä. Vaikka Maon kirja julkaistiin jo vuonna 1937 ja käännettiin englanniksi kolme vuotta myöhemmin, se saatiin laajempaan levitykseen vasta vuonna 1961. Samana vuonna ilmestyi ensimmäinen painos Che Guevaran edellä mainitusta teoksesta. Maon teos *Japanin vastaisen sissisodan strategisista ongelmista* englanninkielinen painos ilmestyi vuonna 1952, mutta Ilmola ei näytä teosta käyttäneen.⁵ Ilmola on käytännön syistä joutunut tukeutumaan muun muassa sotilasaikakauslehdistöön ja sissisodankäyntiä laajemmin käsittelevään kirjallisuuteen.

Ilmolan tutkimustyön lähteistö sisältää lukuisien sotilasaikakauslehtien artikkeleiden lisäksi useita partisaanisodankäyntiä käsitteleviä teoksia. Partisaanisodankäynnillä tarkoitetaan erityisesti kommunistipuolueiden suunnittelemaa, toimeenpanemaa ja johtamaa sissisotaa, jota käytiin II maailmansodan aikana pääasiassa Saksan asevoimia sekä sen rinnalla sotivien maiden asevoimia ja muita kanssasotijoita vastaan. Tunnetuimmat partisaaniliikkeet syntyivät Neuvostoliiton alueella ja Jugoslaviassa vuodesta 1941 alkaen. Pääosalle partisaaniliikkeistä oli yhteistä vastarintaan nouseminen hyökkääjää vastaan, partisaanien rekrytoiminen tavallisen kansan riveistä ja partisaanisodankäynnin totaalinen luonne.⁶

Dixonin ja Heilbrunnin 244-sivuinen *Partisanen* vuodelta 1956 käsittelee kommunistista sissisodankäyntiä yleensäkin ja erityisesti neuvostopartisaanien toimintaa Saksan asevoimia ja sen liittolaisia vastaan. Anders Hammarsjön *Partisankriget* (1944) on vain 32-sivuiseksi jäänyt katsaus aihepiiriinsä. Walter Hawemannin 189-sivuinen *Achtung, Partisanen! Der Kampf hinter der Ostfront* (1953) käsittelee sekin Itärintaman neuvostopartisaaneja. Valdis Redelis'n kirjoittama *Partisanenkrieg* (1958) keskittyy Itärintaman partisaanien toimintaan vuosina 1941–1943. Vaikka Itävalta-Unkarin armeijassa uransa aloittanut tšekkieverstiluutnantti Ferdinand Otto Miksche palveli II maailmansodassa Ranskassa toimeenpantavaa maanalaista toimintaa johtaneen Vapaan Ranskan asevoimien komentajan Charles de Gaullen alaisen esikunnan operaatiopäällikkönä sekä Normandian maihinnousua valmistelleessa toimistossa, ei hänen 181-sivuinen teoksensa *Secret forces* (1950) rajoitu kuvaamaan vain nykyaikaisen sodankäynnin olemusta

5 Mäkitalo, Janne: *Partisaanisodasta alueelliseen puolustusjärjestelmään. Jugoslavalaisen sotataidollisen ajattelun kehittyminen toisen maailmansodan jälkeen*. Diss. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotahistorian laitos. Julkaisusarja 1, N:o 16. Tampere, 2012, s. 95.

6 Mäkitalo (2012), s. 110–119; Seppälä, Helge: *Neuvostopartisaanit toisessa maailmansodassa*. Suomen Sotatieteellisen Seuran julkaisuja N:o 10. Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo 1971, s. 37–62.

ja länsirintamalla tapahtuvaa sissitoimintaa, vaan se esittelee myös sissisodankäynnin marxilaiset perusteet. Waffen-SS:ssä majuria vastaavaan sturmbannführerin arvoon kohonnut Arthur Ehrhardt toimi II maailmansodassa alun perin Saksan Wehrmachtissa ja tiedustelupalvelu Abwehrissä, mutta siirtyi 1944 Balkanille vastavakoilun sekä partisaninvastaisen sodankäynnin tehtäviin. Hänen teoksensa *Kleinkrieg* julkaistiin ensimmäisen kerran jo vuonna 1935 ja uudelleen 1942 sekä 1944 ajanmukaisilla alkusanoilla varustettuna. Ilmolan käyttämä painos on vuodelta 1958. Kansainvälisestä sotilasaikakauslehistöstä käytetyt artikkelit käsittelevät erityisesti 1940-luvun lopulla ja 50-luvuilla käytyjen sissisotien kokemuksia, kuten Indokiinassa käytyä sissisotaa, eivätkä niinkään enää II maailmansodan yhteydessä ilmenneitä sovelluksia.

Ilmolan lähdeapparaatti osoittautuikin lopulta esimerkillisen laajaksi, vaikkei Maon tai muiden klassikkojen alkuperäisteoksia olekaan tutkimuksessa hyödynnetty. Tutkimuksessa esille tuodut näkökohdat eivät sisällä ristiriitaisuuksia uudempaan tai tapahtumat itse kokeneiden henkilöiden kirjoittamaan aikalaiskirjallisuuteen nähden. Ilmola on kyennyt tuoreeltaan rakentamaan eheän kokonaisuusityksen sissisodasta. Tutkimuksessa asemoidaan onnistuneella tavalla sissisota osaksi vanhempaa historiallista viitekehystä ja myös osaksi viimeisimpiä sotakokemuksia.

SISSISODANKÄYNNIN VARHAISEMMAT TEORiat JA SOVELLUKSET

Ikiaikainen sodankäynnin muoto

Yllätykseen ja viholliselle epäedullisten olosuhteiden hyväksikäyttöön perustuvaa sissisodankäynnin kaltaista vastarintaa on historian kuluessa tehty lukemattomia kertoja ja varmaankin niin pitkään kuin sotia on käyty. Jo antiikin sotahistoriasta on tunnistettavissa nopeita ja yllättäviä pientenkin joukkojen tekemiä iskuja raskasliikkeisempiä osastoja vastaan etenkin vaikeakulkuisessa maastossa.⁷

Vanhimpia viittauksia on löydettävissä 500- ja 400-luvun taitteessa ennen ajanlaskun alkua eläneen Sun Tzun (Sunzi) teoksesta *Sodankäynnin taito*. Hänen kirjoittamukseen kerrotussa teoksessa painotetaan hyökkäykseen liittyen nopeuden, yllätyksen ja harhautamisen merkitystä. Nämä vaatimukset voi toki asettaa hyökkäykselle yleensäkin, mutta erityisesti iskuhetken olosuhteiden edullisuuteen liittyvät kehotukset tekevät Sun Tzusta sissisodankäyntiin liittyvän edelläkävijän. Jos vihollinen oli vahva ja eteni, tuli perääntyä. Silloin kannatti hyökätä, kun vihollinen oli väsynyt tai sen liike pysähtyi. Ja jos vi-

7 Palokangas, Marko: *Räjähtävää tyhjyyttä. Sissitoiminta suomalaisessa sotataidossa*. Diss. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotahistorian laitos. Julkaisusarja 1 N:o 17. Kustannusosakeyhtiö Suomen Mies, Vaasa 2014, s. 13.

hollinen alkoi peräytyä, koitti sisseille edullinen hetki takaa-ajoon. Vastaavankaltaiset kehotukset löytyvät myös Mao Zedongin teoksista.⁸ Ilmolan tekstistä ei löydy viittauksia Sun Tzu 'hun, mutta vaikutus on ilmeinen Maon sovelluksen piirteiden kuvauksen kautta. Etenkin väistyminen ylivoiman edessä, toimintakyvyn säilyttäminen, otollisten olosuhteiden odottaminen sekä luominen, pienin iskuin vihollisen kuluttaminen ja lopulta yllättävin iskuin voimien keskittäminen edustavat Ilmolan tutkimustyöstä tunnistettavia maolaisia lähtökohtia.

Clausewitz ja partisaanisota

Carl von Clausewitz (1780–1831) tunnetaan ansioistaan yleisen sotateorian alalla, mutta hänen pohdintansa kansansotaa ja kumouksellista sotaa koskien on jäänyt hieman pimentoon. Esimerkiksi seuraava Clausewitzin laatima yleisen kansannousun viiden ehdottoman edellytyksen luettelo oli yleisesti käytetty referenssi marxilais-leniniläisen partisaanisodankäynnin perusteissa:

1. Sota on käytävä maan sisäosissa
2. Sotaa ei saa päättää yhdellä yksittäisellä iskulla
3. Operaatioalueen on oltava melko laaja
4. Kansanluonteen on sovittava sen kaltaiseen sodankäyntiin
5. Maan on oltava karua ja vaikeakulkuista vuoriston, metsien, soiden tai paikallisten maanviljelysmenetelmien johdosta.⁹

Clausewitz piti partisaanisodankäynnin syntyä ja vakiintumista läpimurtona, joka siirsi ja laajensi keinotekoiisiin muotoihin kangistuneen perinteisen sotataidon rajoja. Hän teki analyysinsä lopputuloksena johtopäätöksen, että partisaanisodankäynti oli strateginen puolustuskeino kahdessa perustilanteessa. Partisaanisodankäynti oli menetelmä jatkaa vastarintaa siinä tilanteessa, että tavanomainen armeija oli kärsinyt tappion eikä tavanomaisin keinoin ollut enää edellytyksiä toimia maahantunkeutujaa vastaan. Toinen otollinen partisaanisodankäynnin tilanne oli, että partisaaniosastojen toiminta liitettiin tavanomaisen armeijan sotatoimiin. Siten kaksi voimaa kulutti vihollista samanaikaisesti – toinen rintamassa, toinen selustassa.¹⁰ Ilmola mainitsee molemmat edellä kuvatut menetelmät mahdollisina tilannevaihtoehtoina myös Suomea koskien. Yllättävää kyllä, hän vaikuttaa kallistuvan ensiksi mainitun kannalle ja vielä painottuen ennemminkin rajoit-

8 Mäkitalo (2012), s. 99; Sun Tzu: *Sodankäynnin taito*. Tietosanoma Oy, Juva 2002, s. 76, 78, 89, 92 ja 103.

9 von Clausewitz, Carl: *On War*. Princeton University Press. Princeton, New Jersey, United States of America 1989, s. 480.

10 von Clausewitz (1989), s. 481 ja 483; Seppänen, Esa: *Sissisota – aikamme sota*. Kirjayhtymä, Tampere 1971, s. 23–24.

tamattoman sissisodan suuntaan, kuin monin pidäkkein säädellyn sissitoiminnan harjoittamiseen.

Nykyisen Ukrainan (Kiovan Rusin) alueella päädyttiin vastustamaan mongolien vyöryä sissitoiminnan kaltaisin menetelmin jo 1200-luvulla. Balkanilla alkoi 1500-luvulta lähtien esiintyä yleensä sodassa maa-alueita haltuunottaneita valloittajia vastaan suunnattuja kansannousuja, joissa hyödynnettiin sissisodankäynnin kaltaisia menetelmiä. Sissitoiminta ei tuonakaan aikana rajoittunut miksiäkään alueelliseksi sotataidolliseksi kuriositeetiksi. Sissisodankäynnin menetelmien käyttö kansannousujen yhteydessä tai säännönmukaisten sotatoimien tukena oli yleiseurooppalainen, ellei peräti yleismaailmallinen ilmiö. Vastaavanlaisia pientenkin joukkojen aikaansaamaan yllätykseen, nopeuteen ja liikkuvuuteen perustuvia sodankäynnin tapoja esiintyi 1500- ja 1600-luvulla muun muassa Suomessa, 1700-luvulla Böömissä (nykyisen Tšekin alueella) sekä Ranskassa ja 1800-luvulla Espanjassa, Napoleonin sodissa sekä Ranskan–Preussin sodassa.¹¹

SISSISODANKÄYNTI JA MARXILAIS-LENINILÄINEN SOTATAITO

*”Vain sodankäynnin epätavanomaisia menetelmiä käyttäen voi heikompi kukistaa vahvemman”.*¹²
(Karl Marx)

Kumouksellisen sotataidon perusteet

Kumoukselliseen sodankäyntiin liittyvän sissisodankäynnin keskeisimpänä sotateoreettisena taustana on pidetty marxilais-leniniläistä sotateoriaa. Yllä kuvattu Karl Marxin väittämä toimii osaltaan selityksenä, miksi kautta maailman erilaiset kumoukselliset liikkeet ja myös mahdolliseen viholliseen nähden alivoimaiset valtiot ovat olleet kiinnostuneita sissisodankäynnin teoriasta ja praktiikasta. Ilmola vaikuttaa tunteneen kumouksellisen sodankäynnin opit perusteellisesti, niin vahvasti edustettuna marxilais-leniniläistä sovellusta edustaneet partisaanisotateokset hänen käyttämässään lähteistössä ovat.

Sissisodankäynnin kumouksellisten sovellusten teoriapohja perustuu marxilais-leniniläiseen sotateoriaan ja sotataitoon. Ilmolan tutkimustyön kirjoittamisajankohtana suo-

11 Palokangas (2014), s. 13–15; Remy, Johannes: *Ukrainan historia*. Gaudeamus, Tallinna 2015, s. 25–30; Seppälä (1971), s. 9–11; Mäkitalo (2012), s. 51 ja 59–64; Glenny, Misha: *The Balkans 1804–1999. Nationalism, War and the Great Powers*. Granta Publications, Mackays of Chatham, Great Britain 1999, s. 9 ja 12; Milojević, Saša: *Guerilla Warfare in the Past, at Present and in the Future from the Yugoslav Aspect*. Kirjassa: Saarelainen, Jorma ja Kekäle, Petri (toim.): *Guerilla Warfare – An Asymmetric Option*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 2, n:o 2/2002. Edita Prima Oy, Helsinki 2002, s. 107–108.

12 Seppänen (1971), s. 27.

men kielelle käännettyjä aihepiiriä käsitteleviä teoksia ovat muun muassa Karl Marx ja Friedrich Engels: *Valitut teokset kahdessa osassa. I osa.* (1958), Karl Marx ja Friedrich Engels: *Valitut teokset kahdessa osassa. II osa.* (1959), Friedrich Engels: *Anti-Dühring. Herra Eugen Dühring tieteen mullistajana.* (1951), Vladimir Iljitsh Lenin: *Valitut teokset kahdessa osassa, I osa.* (1947) ja Vladimir Iljitsh Lenin: *Teokset, osat 1–33.* (1953–1961). Sotateoriaa ja sotataittoa koskevat kohdat joutuu mainituista teoksista kampaamaan tiheällä kammalla esiin, koska tekstin pääosa liittyy useimmiten talouteen, politiikkaan ja vallankumoukseen. Yksinomaan sotilaallisia asioita koskevat otteet ovat olleet yksittäisiä ja hajallaan lähdekirjallisuudessa. Nytemmin marxilais-leniniläisen sotateorian ja -taidon perusteita on käsitelty useammassakin helposti käyttöön saatavassa teoksessa¹³.

Ilmola ei tutkimusta laatiessaan ole tukeutunut suomenkieliseen alkuperäislähteistöön, vaan on perustanut esityksensä pääasiassa monipuoliseen saksan-, englannin- ja ruotsinkieliseen tutkimuskirjallisuuteen ja muihin teoksiin, kuten edellä on kuvattu. Marxilais-leniniläistä sotateoriaa ja sotataittoa pohjanaan käyttäneet sissisodankäynnin konkreettisemmat sovellukset on löydetävissä muun muassa kiinalaisten, indokiinalaisten, jugoslaviaalaisten ja väliamerikkalaisten sotataidon praktikkojen julkaisuista ja artikkeleista. Ilmolalla on ollut käytössään varsin kattava valikoima etenkin neuvostopartisaanien toimintaa käsitteleviä lähteitä.

Friedrich Engels kumouksellisen sissisodankäynnin teoreetikkona

Ilmola viittaa tutkimuksessaan useassa kohdin partisaanisodankäyntiin ja Indokiinassa käytyyn sissisotaan. Näiden sovellusten taustalla vaikuttaa voimakkaana marxilais-leniniläisen kumouksellisen sodankäynnin teoria. Karl Marxia ei tosin ole pidetty minään suurena sotateoreetikkona. Pääosan hänen kirjoittamikseen merkityistä sotataittoa koskevista teksteistä on todettu olevan Friedrich Engelsin laatimia. Marx oli systemaatisempi ajattelija ja pystyi siksi ohjaamaan Engelsiä kirjoituksissaan oikeaan suuntaan ja terävöittämään niissä esitettäviä synteesejä. Engelsiä ei ole luonnehdittu erityisen syvälliseksi ajattelijaksi, mutta marxilaisuuden aatteen kehittämiseen liittyvässä taustatutkimuksessa hän oli perusteellinen ja kykeni kiteyttämään ajatuksensa sekä esittämään ne selkeästi. Engels oli sotateoreetikkona merkittävämpi ja on arvioitu, että hänen kirjallisen tuotantonsa pääosa käsitteli sotateoriaa ja sotataittoa. Hänen edukseen on luettu

13 Kts. Esim. Kulomaa, Jukka: *Syvään taisteluun. Johdatus Neuvostoliiton maavoimien sotataitoon 1917–1991*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotahistorian laitos, Helsinki 2007, s. 9–30; Lalu, Petteri: *Syvää vai pelkästään tiheää: Neuvostoliittolaisen ja venäläisen sotataidollisen ajattelun lähtökohdat, kehittyminen, soveltaminen käytäntöön ja nykytilanne. Näkökulmana 1920- ja 1930-luvun syvän taistelun ja operaation opit*. Diss. Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos. Julkaisusarja 1, Nro 3/2014. Helsinki 2014, s. 65–82; Mäkitalo (2012), s. 76–94. Teokset löydetävissä sähköisesti osoitteesta www.doria.fi.

myös systemaattinen tapa tehdä sotatieteellistä tutkimusta. Lenin kutsuikin häntä ”*sotilasasoiden suureksi asiantuntijaksi*”. Engelsin on tulkittu paneutuneen enemmän sodan luonteeseen ja sodankäyntiin, Marxin puolestaan sodan syihin.¹⁴

Engels oli itseoppinut sotateoreetikko. Syvälinen opiskelu oli tuottanut tulosta ja korkeatasoisten sotateoriaa, sotataitoa ja sotatapahtumia käsitelleiden artikkeleidensa johdosta hänen onkin väitetty varsin nopeasti nousseen erääksi terävimmistä sotilaallisen toiminnan arvioijista Euroopassa. Erityisesti artikkelien asiantuntevat tekniset yksityiskohdat ja terävät strategiset analyysit kasvattivat Engelsin mainetta analyttikkona. Kumouksellisen sodan lisäksi Engels analysoi artikkeleissaan muun muassa Yhdysvaltojen sisällissotaa, Itävallan – Preussin sotaa vuodelta 1866 ja Preussin – Ranskan sotaa vuosilta 1870–1871. Hänen tiedetään perehtyneen myös antiikin Kreikan sotahistoriaan¹⁵

Kumouksellinen sota – Kansansota

Marx katsoi vuoden 1789 Ranskan vallankumouksesta ja Napoleonin sodista käynnistyneen muutoksen olleen suuri murros. Kansakuntien koko asekuntoisen miespuolisen väestön mobilisointi ja miljoona-armeijoiden syntyminen, merkittävästi kehittyneet tuliaseet, ampumatarvikkeet sekä räjähdysaineet merkitsivät länsimaisen sotalaitoksen ja koko sodan kuvan suurta mullistusta. Preussin ja Ranskan välisen, vuosina 1870–1871 käydyn sodan on todettu vahvistaneen murrosta sekä myöhempien sotien vielä konkreettisemmin toteennäyttäneen tapahtuneen. Napoleonin sotataidollinen ajattelu toi laajempaan tietoisuuteen käsitteen ”kansan armeija”.¹⁶

Engels totesi Ranskan porvarillisen vallankumouksen olleen *kansansota*, jossa onnistuttiin mobilisoimaan massojen poliittinen, materiaallinen ja moraalinen potentiaali. Hänen tekemiensä sotataidollisten johtopäätösten ytimenä onkin pidetty kansansodan ja kansan laajojen massojen voiman osoittamista. Kyse ei ollut pelkästä massojen, eli aseistetun proletariaatin, voimasta, vaan myös työläisistä uusissa olosuhteissa kumpuavasta,

14 Vigor, Peter Hast: *Marxismi*. Kirjayhtymä, Rauma 1966, s. 10; Gat, Azar: *A History of Military Thought. From the Enlightenment to the Cold War*. Oxford University Press, Great Britain 2001, s. 503; Ljubičić, Nikola: *Total National Defence – Strategy for Peace*. STP – Socialist thought and practice, Kultura, Beograd 1977, s. 88; Neumann, Sigmund ja von Hagen, Mark: *Engels and Marx on Revolution, War, and the Army in Society*. Teoksessa: Paret, Peter (toim.): *Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age*. Princeton University Press, Princeton, New Jersey, United States of America 1986, s. 262 ja 264–265; Simpkin, Rickhard: *Deep battle. The Brainchild of Marshal Tukhachevskii*. Brassey’s Defence Publishers. London, U.K. 1987, s. 21.

15 Simpkin (1987), s. 20; Dulić, Tomislav ja Kostić, Roland: *Yugoslavia in Arms: Guerilla Tradition, Total Defence and the Ethnic Security Dilemma*. Europe Asia Studies 62. University of Glasgow, Great Britain 2010, s. 1054; Neumann ja von Hagen (1986), s. 266 ja 269–270; Reznitshenko V.G., Vorobjev I.N., Miroshnitschenko N.F., Nadirov J.S., ja Sidorenko A.A.: *Taktika*. Biblioteka ofitsera. Vojenizdat, Vojennoje izdatelstvo, Moskva 1988, s. 78, alkuperäislähteenään Engelsin Valitut sotilasjulkaisut (1956).

16 Marx, Karl ja Engels, Friedrich: *Valitut teokset kahdessa osassa*. I osa. NKP:n Karjalan alue-komitean puoluehistorian instituutti – NKP:n KK:n marxismin-leninismien instituutin filiaali. Karjalan ASNT:n valtion kustannusliike, Petroskoi 1958, s. 92; Neumann ja von Hagen (1986), s. 277; Simpkin (1987), s. 17 ja 20; Dulić & Kostić (2010), s. 1054.

aivan uudeltaisesta sotataidon metodista. Hän päätyi analyysissään luomaan *kansan- ja vapautussotien voiman moninkertaistumisen lain*. Laki perustui vallankumouksessa vapautuneessa kansassa piilevään sotilaalliseen potentiaaliin.¹⁷

Sissisodankäynnin äärimmäisen väkivallan tausta

Marx piti historian opetuksena, että sodankäynnissä vastustajan hyökkäysmahdollisuuden täydellinen poistaminen edellytti sen kaikkien puolustuskeinojen poistamista. Ainoa keino saavuttaa tämä tavoite oli vastustajan täydellinen tuhoaminen. Sama periaate piti Marxin mukaan paikkansa kansakuntien välisestä sodankäynnistä kahden yksilön väliseen kamppailuun saakka. Lenin toisti voiton saavuttamisessa olevan tärkeintä vihollisen saartaminen ja täydellinen tuhoaminen.¹⁸ Lopullinen voitto oli siis saavutettavissa vain vastustajan täydellisellä tuhoamisella. ”*Voitto tai kuolema!*” Tämä siteeraus ei ole jäänyt tuntemattomaksi uudemmankaan ajan sisille.

Sama vastustajan täydellisen tuhoamisen vaatimus todellisen voiton saavuttamiseksi päti myös vallankumouksissa. Monarkian aikaisia asevoimia pidettiin sortokoneistona. Valtansa menettäneen hallinnon osana ollut ”virkavaltais-sotilaallinen koneisto” eli halinto ja armeija tuli murskata. Niitä ei saanut siirtää ”käsistä käsiin”, toisin sanoen ottaa niitä osaksi uutta hallintoa.¹⁹

Keskeisin marxilais-leniniläisen sotataidon käsite oli aseistettu proletariaatti, *aseistettu kansa*. Lenin oli lokakuun vallankumouksen yhteydessä todennut että ”*Kansan kaikki voimat tulee voittaa sodankäyntiin. Koko maa tulee muuttaa vallankumoukselliseksi leiriksi.*”²⁰

Erityisesti 1900-luvulla käytyjen sissisotien yhteydessä esiintyneen äärimmäisen väkivallan harjoittamisen syyt eivät liity ainoastaan molemminpuolisen väkivallan ja koston kierteeseen, vaan kumouksellisen kansansodan teoreettisilla perusteilla on ollut oma vaikutuksensa. Ilmola ottaa kantaa kansainvälisten sodan oikeussääntöjen sissisodankäyntiä kahlitsevaan luonteeseen todeten sääntöjen olevan myös tässä suhteessa sodankäynnin kehittymisen vuoksi vanhentuneita²¹. Vaikka Ilmola tunnustaa rajoituksetto-

17 Ljubičić (1977), s. 90 ja 104; Dulić & Kostić (2010), s. 1054; Rice, Condoleezza: *The Making of Soviet Strategy*. Teoksessa: Paret, Peter (toim.): *Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age*. Princeton University Press, Princeton, New Jersey, United States of America 1986, s. 648.

18 Marx & Engels (1958), s. 433; Lenin, Vladimir Iljitsh: *Valitut teokset kahdessa osassa, I osa*. NKP (b):n keskuskomitean Marx-Engels-Lenin instituutti. Karjalais-suomalaisen SNT:n valtion kustannusliike, Petroskoi 1947, s. VII; Reznitshenko et al. (1988), s. 11; Kulomaa (2007), s. 14.

19 Marx & Engels (1959), s. 418; Lenin, Vladimir Iljitsh: *Lenin teokset osa 28*. NKP:n keskuskomitean marxismin-leninismin instituutti. Vieraskielisen kirjallisuuden kustannusliike, Moskova 1961, s. 460.

20 Engels, Friedrich: *Anti-Dühring. Herra Eugen Dühring tieteen mullistajana*. Kansankulttuuri Oy, Lahti 1951, s. 174-175; Lenin (1947), s. 894; Ljubičić (1977), s. 94; Neumann ja von Hagen (1986), s. 276-288; Rice (1986), s. 651.

21 Ilmola (1959), s. 11-12.

man sissisodan olevan tehokkaamman tavan vaikuttaa ylivoimaiseen hyökkääjään, ei hän tee konkreettisia esityksiä sodan oikeussääntöjen muuttamiseksi.

Totaalista sotaa sekä sodan oikeussääntöjen tietoista ja laajamittaista rikkomista onkin pidetty niin vieraana suomalaiselle sotilaallisen voiman käytön perinteelle, että on helppo ymmärtää, miksei maamme sotilaallisessa suunnittelussa varsinaista sissisodan-käyntiä tiettävästi koskaan tosissaan edes harkittu. Sissitoiminta muita sotatoimia tukevana keinona koettiin realistisemmaksi vaihtoehdoksi. Toisena määräävänä tekijänä on ollut perinteinen periaattemme evakuoida sotatoimialueelta koko siviiliväestö²².

Massojen voima ja pitkälinen sota

Ilmolan referensseinä käyttämien 1940- ja 1950-luvulla menestyneiden kumouksellisten sissisotasovellusten onnistumisten taustalta on löydettävissä useita tekijöitä, mutta kaksi keskeisintä piirrettä on nostettava esiin.

Eräs keskeisimmistä marxilais-leniniläisen sotataidon käsitteistä oli *massojen voima*, joka oli koko poliittisen ideologian keskeinen muutostekijä. Kun sitä sovellettiin myös sotateoriassa, on puhuttu jopa *massojen voiman laista*. Friedrich Engels käytti termiä ”elävä sotilasmateriaali”. Lenin jatkoi aikanaan samoilla linjoilla todetessaan, että nykyaikainen sodankäynti edellytti yhtä lailla korkealaatuista sotilasainesta kuin nykyaikais-ta sotatekniikkaa. Massojen voiman käsite ei siis väheksynyt myöskään sotilasaineksen laatutekijöitä. Lenin muotoili massojen merkityksen teesiksi ”*kansan massojen kasvavasta roolista sodassa*”²³.

Engelsin laajojen 1800-luvun sotia käsittelevien tutkimusten tuloksena syntyi *laki valloittajan ongelmien kehittymisestä*. Hän havaitsi tutkimistaan kansansodista, että mitä pitemmälle hyökkääjä eteni, sitä lukuisampia ongelmia se kohtasi. Toinen hänen tunnistamansa piirre oli, että kun valloitus oli suoritettu, alkoi ongelmien alueellinen leviäminen.²⁴

Leninin sotateoria oli ytimeltään kumouksellisen sodan strategia. Se rakentui kolmen perusperiaatteen varaan. *Armeijan ja kansan välillä tuli vallita moraalis-poliittinen yhtenäisyys. Selustasta oli huolehdittava*, koska sillä oli ratkaiseva merkitys. Voimankäyttöön valmistautumisessa erityisesti *moraalis-poliittisella sekä psykologisella valmistautumisella* oli suuri merkitys.²⁵ Selustan ja koko kansan yhtenäisyyden varmistaminen tuli olemaan

22 Sama, s. 16–17.

23 Ljubičić (1977), s. 106.

24 Ljubičić (1977), s. 134–135; Dulić & Kostić (2010), s. 1054.

25 Ljubičić (1977), s. 121.

yksi keskeisimmistä jugoslavalaisen sotataidon perusvaatimuksista. Myös moraalis-poliittista sekä psykologista valmistautumista korostettiin.

Leniniläiseen sotateoriaan sisältyi kapitalistista sivistyneistöä vastaan vallankumouksessa suunnattu säälimätön taistelu eli terrori. Punaista terroria pidettiin ”*valtaansa ennallistamaan pyrkivien riistäjien väkivaltaisena lannistamisena*”. Siten marxilais-leniniläinen sotateoria ei tuominut terrorismia, kunhan sitä käytettiin oman aatteen näkökulmasta oikeutettua kohdetta vastaan. Terrorin ohella vallankumouksellisessa sodassa käytettävänä toimintamenetelminä tuli Engelsin mukaan käyttää väkivaltaista sabotaasia, harhautuksia, passiivista vastarintaa, teollisuuden sabotointia, kidnappauksia, siviilien suojaksi asetettuja osastoja ja propagandaa. Pääasiallisimpana voimana olivat kuitenkin sotilaallisesti järjestetyt aseistetun kansan organisaatiot. Vallitsevat olosuhteet määrittäsivät, mitä menetelmiä kulloinkin oli parasta käyttää.²⁶

Kansansodan ja kumouksellisen sodan ominaisuuksien lisäksi Leninin sotateoria edellytti *pitkällistä sota*a. Operaatioita tuli pitkittää ajallisesti, jotta vastustajan taistelu-tahto saatiin murrettua väsyttämällä, minkä jälkeen voitiin antaa ratkaiseva isku. Leninin kirjoituksissa pitkällisyys ja pitkäaikaisuus eivät kuitenkaan yksinään olleet tavoiteltava piirre, vaan niihin piti yhdistää laajojen väestömassojen tuki, massojen voima. Hänen mukaansa pitkällinen kansalaissota oli sarja muutamia suuria taisteluja ja suuri joukko pienempiä yhteenottoja, jotka tapahtuivat suurten taisteluiden välisinä aikoina.²⁷

Ihmisen merkitys

Ilmola joutuu osittain ohittamaan sissisodankäyntiin liittyvät henkiset ja moraaliset tekijät todetessaan, ettei Suomesta löydy sellaista koko kansan yhdistävää poliittista tai uskonnollista liikettä, järjestöä tai puoluetta, joka omalla voimallaan ja yhtenäistävällä vaikutuksellaan toimisi sissisodan kitkattoman alkamisen ja jatkuvuuden takaajana. Hän toteaa kuitenkin henkisen valmentamisen tärkeyden, vaikka rajoituksettoman sissisodankäynnin sijaan tyydyttäisiinkin pelkkään yleisiä sotatoimia tukevaan sissitoimintaan. Ilmola ei näe tässä tutkimuksessa olevan mahdollisuutta ryhtyä analysoimaan tapoja varmistaa ja tehostaa järkkymättömän maanpuolustustahdon säilymistä. Henkisen perustan hän kuitenkin toteaa olevan menestyksellisen ja laajamittaisen sissisodankäynnin ehdoton edellytys.²⁸

26 Lenin (1961), s. 200 ja 382; Seppänen (1971), s. 28; Dulić & Kostić (2010), s. 1054.

27 Seppänen (1971), s. 27–28; Ljubičić (1977), s. 126.

28 Ilmola (1959), s. 12–13, 18–19 ja 29.

Myös sellaiset teoreetikot, joiden tavoitteleman kumouksen työkaluksi oli rakentumassa raudanluja keskusjohtoinen puolue tai taistelujärjestö, ovat tunnustaneet yksittäisen ihmisen ja moraalisten tekijöiden ensiarvoisen tärkeyden. Lenin pohti omissa analyyseissään sodan voittamiseen liittyviä lainalaisuuksia. Hän päätyi johtopäätökseen, että sodan voittaminen edellytti taistelukentällä vertansa vuodattavien massojen hengen perusteellista analysointia ja siihen vaikuttamista. Voiton takaisi se, että kansa olisi tietoinen sodan syistä ja tavoitteista.²⁹

Marxilais-leniniläinen sotateoria korosti *ihmistä sodankäynnin ratkaisevimpana tekijänä* ja moraalin suurta merkitystä. Molemmat edelliset liittyivät puolestaan suoraan tärkeänä pidettyyn selustaan. Selusta tulee ymmärtää koko kansan laajana tukena syttyneelle vallankumoukselle tai toteutuneen vallankumouksen saavutusten puolustamiseksi käytävälle oikeutetulle sodalle. Erityisesti neuvostoliittolaisen sotateoreetikko Mihail Frunzen³⁰ mielestä tulevassa sodassa ihmisen merkitys oli ratkaiseva. Sotilaan varustuksen hän näki vaikuttavan moraaliin, eikä hän itse asiassa erottanut toisistaan miestä ja hänen varustustaan, vaan ne muodostivat kokonaisuuden. Frunze painotti myös moraalisen tekijän valtavaa merkitystä. Sotilasdoktriinin vaikutus ei rajoittunut vain materiaaliin olosuhteisiin vaan ulottui henkisiin tekijöihin, jotka liittyivät kansan massojen asenteeseen sotaa ja kansallista puolustusta kohtaan. Leninin tavoin myös Frunzen mukaan sodat voitetaan vertansa taistelukentällä vuodattavien massojen moraalisella voimalla. Jo Leninin johtopäätöksenä oli ollut ”*Todellisessa sodankäynnissä on elintärkeätä, että selusta on voimakas ja organisoitu.*” Lenin korosti selustan tärkeyden lisäksi selustan ja rintaman yhtenäisyyttä. Frunze jatkoi ajatusta nykyaikaisesta taistelukentästä tekemänsä analyysin perusteella johtopäätökseksi, jonka mukaan sellaista rintamaa, jossa sotatoimet käydään ja joka toimisi esteenä vihollisen pääsyle selustaan, ei enää ollut. Selusta muodostaa siten rintaman kanssa yhden kokonaisuuden, jossa sotatoimia käydään.³¹

Marxilais-leniniläisen sotataidon keskeisimmät piirteet olivat kansansota, aseistettu kansa, massojen voima, absoluuttinen sota, pitkälinen sota ja sotataidon uudistuminen kulloisenakin hetkenä vallinneiden, usein vallankumoukseen liittyneiden olosuhteiden ja vaatimusten mukaisesti.

29 Ljubičić (1977), s. 106.

30 Kenraali Mihail Frunze (1885–1925), Venäjän vallankumouksessa ansioitunut rintaman komentaja. Neuvosto-Venäjän ja Neuvostoliiton merkittävimpiä sotateoreetikkoja 1920- ja 1930-luvuilla, Puna-armeijan sota-akatemian johtaja. Kulomaa (2007), s. 20; Mäkitalo (2012), s. 77; Lalu (2014) s. 6, 71 ja 72.

31 Reznitshenko et. al. (1988), s. 6.

MAON KUMOUKSELLINEN SISSISOTA JA KANSANSOTA

Teoriaa ja praktiikkaa

Ilmola pitää eräänä keskeisimpänä kommunistisen sissisodan luojana Mao Zedongia. Maon sovellus kumouksellisesta sissisodankäynnistä erosi Marxin, Engelsin ja Leninin kumouksellisen sodan pohdinnoista siten, että se esitti sissitoiminnalle konkreettisia taktisia menetelmiä sekä esimerkkejä sissiarmeijan kokoonpanoista. Keskeinen piirre Maon opeissa on suhteellisen nopea siirtyminen hajanaisten sissiryhmien iskuista suurempien osastojen, jopa komppanioiden ja pataljoonien, koordinoituihin hyökkäyksiin sekä erityisesti vapautettujen tukialueiden luomiseen. Mao oli ensimmäinen sissisodankäynnin teoreetikko, joka loi konkreettiset malliorganisaatiot.³² Tässä suhteessa Ilmolan tutkimustyössä on yhtymäkohdat Maon sovellukseen. Työ tuotti pragmaattiset ehdotukset suomalaisen sissisodankäynnin kokoonpanoista – ei vain sissitoiminnan menetelmistä ja toimintaperiaatteista.

Mao jakoi sissisodan kahteen luokkaan, kumoukselliseen sissisodankäyntiin, jolla on kansan tuki ja siten mahdollisuudet menestyä, sekä vastakumoukselliseen sissitoimintaan, jolla ei ole kansan tukea ja joka ei siten voi menestyä. Sissisodan strategian tuli perustua valppauteen, liikkuvuuteen ja hyökkäykseen. Usein toistettu Maon muotoilema toteamus olikin ”*Sissisodan peruserä on hyökkäyksen periaate.*” Sissisodankäynti tuli mukauttaa vihollistilanteeseen, maastoon, olemassa oleviin yhteysreitteihin, vallitseviin voimasuhteisiin, sääolosuhteisiin ja kansan tilanteeseen. Mao myös erotti maahantunkeutujan vastustamiseksi käynnistettävän sissisodankäynnin, joka herättää maan kansalaisissa sympatian toinen toistaan kohtaan sekä kansallistunteen, mistä seuraa rekrytinnin helppous ja kansan laaja tuki. Sisällissodassa sissisotaa käyvän osapuolen oli harjoitettava voimakasta propagandaa voittaakseen erillisten vastarintaryhmien aiheuttama hajaannus tai yhteen liittyneiden vihollisryhmittymien vaikutus.³³

Maon kumouksellisen sodan vaiheet

Läntisen tulkinnan mukaan Mao Zedong muotoili ensimmäisenä kumouksellisen sodankäynnin periaatteet. Mao määritteli kumouksellisen sodan kolme vaihetta. Ensimmä-

32 Ilmola (1959), s. 4–5; Mao Tse-tung: *On Guerilla warfare*. Translated by Samuel B. Griffith. University of Illinois Press, 1961 ja 2000, alkuperäisteos Yu Chi Chan 1937, taulukko 1 ja s. 9; Guštin Damijan ja Prebilič Vladimir: ”*Anything to Fight the Occupiers*”: *Resistance Movement Organisation Principles, Structure and Tactics in Slovenia during World War II*. Esitelmä Kansainvälisen Sotahistorian komission konferenssissa Amsterdamissa, Hollannissa 2.9.2010, s. 5–6; Guo-ang, Xue: Mao Zedong’s theory and practice of guerilla warfare. Kirjassa: Saarelainen, Jorma ja Kekäle, Petri (toim.): *Guerilla Warfare – An Asymmetric Option*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 2, n:o 2/2002. Edita Prima Oy, Helsinki 2002, s. 6.

33 Mao (1937), s. 46–48; Seppänen (1971), s. 100.

mäiselle vaiheelle oli tyypillistä joukkojen organisoiminen, toiminnan vakauttaminen ja omien joukkojen suojeleminen. Tukialueiden muodostaminen eristetyille ja vaikeakulkuisille alueille oli tärkeää. Niissä tapahtui kaaderien koulutus ja harjoittelu sekä uusin sissien houkuttelu. Sissisodan alkuvaiheeseen liittyi salaliittojen muodostaminen, salainen toiminta ja metodologinen sekä ”edistyksellinen” (ideologinen) työ. Varsinainen aktiivinen sotilaallinen toiminta oli satunnaista. Ensimmäistä vaihetta kuvaavat ilmaisu ”kamppailu sydämistä ja mielistä” sekä voimien kasvettua, toiveikkaat väkivallanteot vallassaolijaa vastaan. Ensimmäisen vaiheen kehittyessä alkuperäinen ylimalkainen poliittinen tavoite kehittyi laajaksi poliittis-strategiseksi tavoitteeksi. Tässä vaiheessa toimivien solujen aktiivisuus säilyttäneen hajautetun toimintamallinsa hallinnon toimeenpanemien vastatoimien vuoksi.³⁴

Sissisodan toisessa vaiheessa (”kasvava laajeneminen”) suoran aseellisen toiminnan merkitys korostuu. Sabotaasi- ja terroriteot lisääntyvät. Vihollisen kanssa yhteistoiminnassa olevia ja taantumuksellisia aineksia ”likvidoidaan”, haavoittuvia sotilastukikohtia sekä poliisiasemia vastaan hyökätään ja heikkoja kolonnia vastaan tehdään väijytyksiä. Sotatoimien pää tavoitteena on aseiden, ampumatarvikkeiden ja muun elintärkeän materiaalin, varsinkin lääkintämateriaalin sekä viestivälineiden haltuun saaminen. Samaan aikaan, kun sissiarmeijan vahvuus kasvaa ja varustautuminen edistyy, poliittisen työn tekijät tehostavat kauempanakin maaseudulla tapahtuvaa poliittista indoktrinointia, jotta myös nämä seudut saataisiin liitettyä vapautettuihin alueisiin.³⁵

Toisessa vaiheessa puolisotilaalliset ”komppaniat”, ”pataljoonat” ja jopa prikaatit korvaavat hajautetusti toimineet solut tai toimivat niiden kanssa yhteistyössä. Väkivaltainen toiminta muodostuu vastarinnan pääasiallisimmaksi muodoksi. Vaikka tässä vaiheessa esiintyy jopa noin sadan miehen vahvuisten komppanioiden sotatoimia, pääosa toiminnasta on kuitenkin sissisodankäyntiä. Toisessa vaiheessa selkeän komentoketjun tuli jo olla toiminnassa. Johdolla tuli olla yksi tai useampia alueellisia tavoitteita, sen tuli koordinoita taistelijoiden koulutusta ja levittää voimakkaasti käyttöön ottamaansa taktista doktriinia. Maon sovelluksen kolmannessa vaiheessa tuli ainakin osa puolisotilaallisista joukoista muuntaa perinteiseksi armeijaksi, joka varustettaisiin raskailla aseilla, mukaan lukien panssarivaunut ja taistelun tukijärjestelmät (epäsuora tuli ja panssarintorjunta). Joukot toimisivat pääasiassa tavanomaisissa sotatoimissa, joko itsenäisesti tai osana muita tavanomaisia joukkoja.³⁶

Kolmas vaihe edellytti päätöstä joko vihollisen tuhoamisesta tai vaiheen pitkittämisestä. Tässä vaiheessa merkittävä osuus sissijoukoista saattaa loppuun muuntautumisensa

34 Mao (1937), s. 20–21, 41 ja 53; Simpkin (1987), s. 25; Seppänen (1971), s. 35–36, 45 ja 64; Kovač ja Forcu, Bozidar: *Istoriја ratne veštine 2. Period 1920-2000. Vojnoizdavački zavod, Beograd 2000*, s. 80.

35 Mao (1937), s. 21 ja 53.

36 Simpkin (1987), s. 25; Seppänen (1971), s. 45.

tavanomaisiksi joukoiksi, jotka kykenevät kohtaamaan vihollisen tavanomaisessa taistelussa. Maon mukaan kolmanteen vaiheeseen saattoi liittyä myös ”neuvotteleminen”. Sil- lä ei tarkoiteta kompromissin hakemista vihollisen kanssa keskustelemalla, vaan vaiheen pitkittämistä, ajan voittamista sekä vihollisen häiritsemistä, kuluttamista ja turhautta- mista.³⁷

Sissisodan ensimmäistä vaihetta leimasi vihollisen strateginen hyökkäys ja sissien *strateginen puolustautuminen*. Tällöin sissit kävivät pääasiassa liikkuvaa sodankäyn- tiä, jota täydennettiin sissisodankäynnillä ja asemasodankäynnillä. Kahteen ensimmäi- seen vaiheeseen liittyi *strateginen perääntyminen*. Ensimmäisessä vaiheessa peräänty- minen oli sääntö, jotta saatiin koottua riittävät voimavarat sissisodankäyntiin. Toiseen vaiheeseen liittyivät vihollisen asemien vakiinnuttaminen, jota vastustettiin kiivailla sissisotatoimilla, ja oman strategisen vastahyökkäyksen valmistelut. Jo tässä vaihees- sa suoritettiin laajojakin sotatoimia. Sissisotaa täydennettiin liikkuvalla tavanomaisella sodankäynnillä. Niiden yhteisvaikutuksen uuvuttama vihollinen joutui yleensä siirty- mään strategiseen puolustukseen. Toisessa vaiheessa vihollisen vastatoimenpiteet ja ti- lanne saattoivat kuitenkin kehittyä siihen suuntaan, että oltiin pakotettuja strategiseen perääntymiseen. Kolmanteen vaiheeseen liittyi *strateginen vastahyökkäys*. Tällöin pu- na-armeijaksi kehittynyt sissiarmeija oli voimien keskittämisen jälkeen kykenevä aloit- tamaan ratkaisevat sotatoimet. Strategisen vastahyökkäyksen keskeisiksi osiksi ja myös edellytyksiksi nähtiin riittävän suurten voimien keskitys, liikkuva sodankäynti, sala- masota ja tuhoamissota.³⁸

Aloite, ajoitus ja yllätys tärkeinä tekijöinä

Mao piti erityisen tärkeänä edellä kuvatuista vaiheista toiseen siirtymisen ajoittamis- ta. Mikäli siirtyminen tapahtui liian aikaisin, voivat seuraukset olla tuhoisat. Varsinkin ”puhdas” sissisotavaihe oli keskeisessä asemassa, koska sen tuloksena tuli syntyä edelly- tykset siirtyä viimeiseen vaiheeseen. Edellä kuvatuista vaiheista seuraavaan siirtyminen ei kuitenkaan ollut pakonomaista, koska Maon ajattelun mukaan oli myös mahdollis- ta joustavasti palata edelliseen vaiheeseen. Tavallisimpana ratkaisuna on pidetty paluu- ta viimeisestä vaiheesta, ratkaisevista tavanomaisista sotatoimista, edelliseen sissisodan vaiheeseen, mikäli edellytyksiä ratkaisuun ei enää ollut.³⁹

37 Mao (1937), s. 22 ja 42.

38 Devillers, Philippe: *Mitä Mao todella sanoi*. Werner Söderström Osakeyhtiö. Porvoo 1971, s. 108, 112–114 ja 171; Guo- ang (2002), s. 9; Seppänen (1971), s. 45. – Termi *salamasota* ei ole marxilais-leniniläiseen sotataitoon kuuluva ilmaisu, vaan sitä ovat käyttäneet aiheen länsimaiset tutkijat kuvatakseen strategisen vastahyökkäyksen nopeata ja voimakasta luonnetta.

39 Seppänen (1971), s. 49.

Vaihteellisuuden ohella Maon kumouksellisen sodan sovelluksessa painotettiin kolmea erityispiirrettä. Puolustuksellisessakin sissisodassa oli toimittava hyökkäyksellisesti, jotta sissit saisivat temmattua aloitteen ja kykenisivät pitämään sen hallussaan. Pitkällisessä sissisodassa tuli pyrkiä nopeisiin ratkaisutaisteluihin, jotta yllätyksellisyyden ja liikkuvuuden kautta saavutettaisiin nopeita osaratkaisuja. Kolmas erityisyys liittyi ”sisälinjoilla ja ulkolinjoilla” toimimiseen. Vaikka sissisodankäyntiä jouduttaisiinkin käymään vihollisen valtaamalla alueella ja sissijoukko olisi siten yleisellä, valtakunnan tasolla saarrettu (”sisälinjoilla”), oli sisseillä mahdollisuus ja heidän kannatti pyrkiä suppeammilla alueilla vihollisen saartamiseen (”ulkolinjooperaatioihin”). Edellä mainittujen kolmen erityispiirteen kautta sisseillä oli mahdollisuus muuttaa vihollisen selusta sissien rintamaksi, sitomaan moninkertaisesti suuremman vihollisen, aiheuttamaan sille turvattomuutta sekä epävarmuutta ja pakottaa se vetäytymään tai pysäyttämään turvallisemmilla alueilla. Siten sissien toiminta-alue kasvaisi ja mahdollistaisi kumuloituen yhä lukuisammat ja laajemmat hyökkäykset.⁴⁰

Menestyksellinen sissisota edellytti toimivaa tiedusteluverkkoa ja tietojen salaamista viholliselta. Sissiarmeijalla tuli olla vapaus valita itselle edullinen ja viholliselle epäedullinen hetki, alue sekä tapa taistella. Hyökkäysten tuli olla nopeita, teräviä, häikäilemättömiä ja lyhytkestoisia. Maon mukaan ensin oli tuhottava heikkommat vihollisosastot ja vasta myöhemmin vahvemmat. Osan toiminnasta tuli häiritä vihollista ja osan sekoittaa sen suunnitelmia sekä ärsyttää ja harhauttaa sen komentajia. Vihollisen mieli ja sen johtajien tahto olivat tärkeämpiä kohteita kuin sen yksiköt. Mao kiteytti sissisodankäynnin perusajatuksen muotoon: ”*Strategiamme on taistella yksi kymmentä vastaan, mutta taktiikkamme on taistella kymmenen yhtä vastaan.*”⁴¹ Kiteytys tuo hyvin esiin myös sen, miten Mao painotti voimien keskittämisen ja painopisteen merkitystä.

Maon mukaan kaikessa toiminnassa tuli pyrkiä sujuvuuteen ja joustavuuteen – iskeä tuli silloin, kun vihollinen sitä vähiten odotti. Vain siten sissit kykenivät tempaamaan aloitteen ja takaamaan toimintavapautensa. Vetäytyminen ja pakeneminen nähtiin yhtenä hyökkäysmenetelmänä, koska sen avulla oli mahdollista houkutella vihollinen valmisteltuun ansaan tai harhauttaa sen huomio pois sellaiselta alueelta, jolta käsin varsinaisen pääisku käynnistyisi. Mao kiteytti sissisodankäynnin taktiikkansa koulutustasoltaan heikompienkin johtajien ja sissien helposti muistettavaan runomittaan: ”*Kun vihollis-*

40 Sama, s. 102.

41 Mao (1937), s. 23, 46 ja 53; Devillers (1971), s. 109 ja 115; Ljubičić, Nikola: *Opštenarodna odbrana – Strategija mira*. Vojna biblioteka Savremena vojna misao, ”Naši pisci”, Knjiga sto trideset četvrt. Vojnoizdavački zavod, Beograd 1981, s. 94.

*nen etenee, me peräännymme; vihollinen leiriytyy, me ahdistelemme; vihollinen väsyä, me hyökkäämme; vihollinen peräytyy, me ajamme takaa”.*⁴²

Koska sissisodankäynti laajalla alueella tulisi väistämättä olemaan luonteeltaan hajautettua, tuli kunkin aluekomentajan tuntea oman alueensa olosuhteet ja käyttää niiden tarjoamia mahdollisuuksia hyödykseen. Myös aluekomentajan alaisten, paikallisten komentajien tuli tuntea oman vastuualueensa olosuhteet ja hyödyntää niitä. Vihollisen selustaa pidettiin sissien rintamana. Sisseillä ei puolestaan ollut selustaa. Siten sissien huolto-ongelmat tuli ratkaista suoraviivaisella tavalla – ottamalla viholliselta se, mitä tarvittiin.⁴³ Ei ole sattumaa, että Ilmola pohtii tutkimuksessaan perusteellisesti oman toiminta-alueen olosuhteiden tuntemisen merkitystä sekä toiminnan edellyttämien täydennysten toteuttamisvaihtoehtoja.

KANSAINVÄLISISTÄ LÄHTÖKOHDISTA JALOSTUNUT SUOMALAINEN SOVELLUS

Paavo Ilmolan ansiokkaassa tutkimustyössä ei sorruta esimerkiksi kansainvälisten ja historiallisten kokemusten tai sissisodan teoreetikkojen esittämien oppien teennäisiin esilleottoihin tai rinnastuksiin. Suomalaisen maaston ja muiden olosuhteiden erityispiirteet huomioidaan pyrkimättä kopioimaan konemaisesti jossain muualla menestykselliseksi osoittautuneita ratkaisuja. Suomalaisen maanpuolustustahdon luonnetta suhteessa sissisodankäynnin erityisvaatimuksiin arvioidaan perustellusti.

Ilmola vaikuttaa rakentaneen aidosti kansalliset erityispiirteet huomioivan suomalaisen sissisodankäynnin sovelluksen. Kirjoittajan luoma kokonaisuus olisi suunnittelun lähtökohdaksi hyväksytyksi tullessaan varmaankin ajanut asiansa, huomioiden 1950-luvun lopun tilanne, arvioitu uhka ja maanpuolustukselle asetetut tavoitteet. Vaikka tutkimusta hyödynnettiin 1960-luvun alussa niin sanotun sissitoimikunnan tausta-aineistona⁴⁴, ei etenäkään Ilmolan ehdotus vastarintaliikkeestä konkretisoitunut todellisiin suunnitelmiin. Mikäli Ilmolan työ olisi voitu aikanaan julkaista, olisi se varmastikin herättänyt maailmalla suurta ja ansaittua kiinnostusta.

Paavo Ilmolan erillistutkimus on perusteellinen ja ansiokas esitys sissitoiminnan ja -sodankäynnin käyttömahdollisuuksista suomalaisissa olosuhteissa. Tällaisen työn löytäminen arkistojen kätköistä johtaa väistämättä pohtimaan, kuinka monta muuta suo-

42 Mao (1937), s. 24; Devillers (1971), s. 95 ja 110; Guoang (2002), s. 7; Ljubičić (1981), s. 94. – Runoon sisällytetyistä toimintaohjeista on havaittavissa samankaltaisuuksia Sun Tzu kirjoittamiksi väitettyjen ohjeiden kanssa (Sun Tzu: Sodankäynnin taito. Tietosanoma Oy, Juva 2002, s. 76, 78, 89, 92 ja 103).

43 Mao (1937), s. 24, 42 ja 53.

44 Palokangas (2014), s. 222.

malaisen sotataidollisen ajattelun edistyksellisyyttä ja monimuotoisuutta valottavaa lähdettä entisen Sota-arkiston kokoelmiin sisältyykään. Voikin olettaa, että operaatiotaitomme ja taktiikkamme kehittymisen tutkimuksella on vielä paljon hedelmällisiä aiheita edessään.

Marko Palokangas

Paavo Ilmolan näkemys sissisodankäynnistä ja sissitoiminnan kansallisista käyttömahdollisuuksista

Paavo Ilmolan erillistutkimus *Sissisota, sen edellytykset ja sodankäynnin suuntaviivat*, vuodelta 1958 alkaa pohdinnalla: ”Ryhdyttäessä käsittelemään sissisotaa ja sissien käyttöä yleensäkin on todettava, että sissisota ei ole nykyajan tai edes viimeisten suurten sotienkaan tuote. Sotahistoria osoittaa, että useimmissa sodissa on taistellut eri tavoin koonpantuja sissijoukkoja vaihtelevalla menestyksellä. Toisinaan on sissien käyttö ollut hyvinkin runsasta, jolloin sodankäynti on saanut varsinaisen sissisodan luonteen, joskus taas sissitoiminta on ollut vähäisempää pääasiallisempaan tarkoituksenaan säännöllisten sotatoimien välitön tukeminen.”¹ Useimmiten sissisodankäyntimenetelmät näyttäytyvät sotahistorian esimerkeissä, joissa miehitetyn maan kansa on taistellut miehittäjää vastaan. Sissisodankäynnin historia on olennaiselta luonteeltaan heikomman taistelua voimakkaampaa vastaan. Siten sissisodankäynti on sotataidon näkökulmasta kehittynyt tuhansien vuosien aikana yritysten ja erehdysten myötä nykyiseen muotoonsa.²

Antiikin ja keskiajan sotahistoriassa on löydettävissä useita esimerkkejä sissien käytöstä. Gallialaisten ja germaanien taistelu roomalaisia valloittajia vastaan tai vuoristoheimojen ylläköet Hannibalin joukkoihin voidaan hyvin rinnastaa sissitoimintaan. Siitä, onko kyseessä tuolloin ollut järjestelmällinen sissisodankäynti vai alivoimaisen osapuolen ainoa keino vaikuttaa vastustajaan, voidaan toki olla montaa mieltä. Sotataidon historian ja sen tutkimisen näkökulmasta molemmat tulkinnat ovat yhtä oikeita ja vääriä. Sodankäyntimenetelmien ja sotataidon historian tutkiminen on aina aikasidonnaista ja näkökulmalähtöistä. Mikäli sotahistorian esimerkkejä sissisodankäyntimenetelmistä tulkitaan ylivoimaisen ja voittajaosapuolen näkökulmasta, on johtopäätös useimmiten erilainen kuin hävinneen ja alivoimaisen näkemys asiasta.³

Uuden ajan sotahistoriassa sissisodankäynti yleistyi ja sai yhä järjestelmällisempiä muotoja. Kolmikymmenvuotisen sodan aikana vuosina 1618–1648 palkatuista onnen-

1 Ilmola, Paavo: *Sissisota, sen edellytykset ja sodankäynnin suuntaviivat*, Sotakorkeakoulussa vuonna 1958 laadittu erillistutkimus, Helsinki 3.4.1959, s. 1, T 26965/F 20 sal, KA.

2 Palokangas, Marko (diss.): *Räjähävä tyhjyyttä – sissitoiminta suomalaisessa sotataidossa*, Vaasa 2014, s. 13–17. Katso myös Palokangas, Marko: *Exploding Wilderness – Guerrilla-type activities in the Finnish art of war*, Tampere 2016, s. 1–5.

3 Ilmola (1959), s. 1–4, T 26965/F 20 sal, KA. Katso myös Adaridi, Karl: *Sissitoiminta*. Helsinki 1925, s. 9–29.

onkijoista muodostettujen osastojen päälliköitä kutsuttiin sisseiksi. Nämä sissiosastot tarjosivat palveluksiaan ja sodankäyntitaitojaan molemmille sodan osapuolille. Kansainvälisessä sotahistoriassa sissejä esiintyi 1700-luvulla muun muassa Itävallan perimys-sodassa vuosina 1740–1748, jolloin Fredrik Suuren joukot joutuivat luopumaan Böömin eteläosan valtaamisesta sissijoukkojen jatkuvan häirinnän vuoksi. Myös 1700-luvun lopun Ranskan vallankumoussotien yhteydessä sotahistoriankirjoitus mainitsee sissijoukot ja -toiminnan useaan otteeseen. Sissitoimintaa harjoitettiin sodan molempien osapuolten parissa niin laajasti, että se muutti ratkaisevasti ranskalaisten taktiikkaa ja joukkojen käyttöä. Kirjoitetun sotahistorian mukaan vasta kenraali Napoleon Bonaparten sotataidollinen osaaminen ja taktiset ratkaisut kukistivat vastustajan sissisodankäyntimenetelmiin perustuneen kansannousun.⁴

Sotataidon historia tarjoaa vastaavia esimerkkejä sissisodankäynnistä maailmanlaajuisesti myös 1800- ja 1900-luvuilta. Uuden ajan sotataidon kehityksen kannalta merkittävimpiä olivat perustellusti Napoleonin Euroopassa vuosina 1803–1815 käymät sodat, joiden aikana kansannousun myötä syntynyttä sissisotaa käytiin ranskalaisia vastaan muun muassa Espanjassa ja Itävallassa. Suurarmeijoiden synty laajensi sotanäyttämöitä. Sota ulottui myös entistä enemmän rintamien takaiseen selustaan, jossa sotilaalliset, poliittiset, sosiaaliset, taloudelliset ja henkiset tekijät johtivat tavallisen väestön vastarintaan ja kansannousujen yleistymiseen.⁵

Tutkittaessa 1700- ja 1800-lukujen aikana vaikuttaneiden merkittävien sotilaiden aikalaiskirjoituksia sissisodankäynti näyttää aiheuttaneen monille ongelmia. Tuon ajan sotateoreetikoille oli ilmeisen kiusallista se, että partisaanit ja muut sisseiksi rinnastettavat aseisiin nousseet kansalaiset tulivat sotkemaan sotanäyttämöiden säännöllisiä ja lähinnä geometriaa muistuttavia taktisia kuvioita. Tästä näkökulmasta ei ole ihme, että monet aikakauden kenraaleista – Napoleonista myöten – olivat haluttomia tunnustamaan sissisodankäynnin arvon ja aseistettujen kansansoturien tai partisaanien taitavuuden. Toisenlaisiakin tulkintoja sissisodankäynnistä esiintyi. Sotataidon teoreettikkona myöhemmin tunnetuksi tulleen kenraali Carl von Clausewitzin mukaan kansansotien synty ja sissisodankäynnin yleistyminen 1700-luvulta lähtien oli historiallinen läpimurto, joka siirsi ja laajensi keinotekoisiiin muotoihin kangistuneen sodankäyntitaidon rajoja.⁶

Suomessa sissitoiminta ja sissisodankäynnin menetelmät ovat kauan olleet osa sotataittoa saaden jopa strategisia ulottuvuuksia – eräinä aikoina enemmän ja toisina taas vähemmän näkyvästi. Suomalaisessa kansanromantiikassa sissisodankäynti näyttäy-

4 Sama. Dupuy, Roger: *Les Chouans*, Hachette Littérature, coll. "La Vie Quotidienne", Paris 1997.

5 Seppänen, Esa: *Sissisota – aikamme sota*, Tampere 1971, s. 23; Ilmola (1959), s. 2, T 26965/F 20 sal, KA; Adaridi (1925), s. 15–16.

6 Clausewitz, Carl von: *Vom Kriege*, V. Vehr's Verlag, Berlin und Leipzig 1918, s. 492–499. Tarle, Eugene: *Napoleon's Invasion of Russia 1812*, London 1942. Katso myös Seppänen (1971), s. 22; Adaridi (1925), s. 15.

tyy lukuisissa tarinoissa ja kirjallisuudessa. Esimerkiksi Olaus Magnus Gothus kirjoitti 1500-luvulla pohjoisten kansojen historiasta, jossa kerrotaan muun muassa suksisuomalaisten käyttämistä sissitoimintaan rinnastettavista taistelumenetelmistä metsissä.⁷ tarinat ja kirjoitukset 1500- ja 1600-luvulla vaikuttaneista sissipäälliköistä, kuten Pietari Niilonpoika Kylläisestä⁸ tai Juho Antinpoika Vesaisesta⁹ sekä Suomen sodan 1808–1809 aikaisista legendaarisista sissitoimintaa harjoittaneista Jacob Johan Rothista, Karl Johan Spooftista tai Olli Tiaisesta ovat vahvistaneet sissien sankarimainetta.¹⁰

Uuden ja nykyajan kansallisen sotataidon ilmentymänä sissitoimintaa voidaan perustellusti sanoa esiintyneen sotatoimissa ainakin Suomen sodassa 1808–1809, vapausodassa vuonna 1918 sekä talvi- ja jatkosodassa vuosina 1939–1944. Kaikkia lueteltuja sotia yhdistää kuitenkin se, ettei sissitoiminta ollut kovinkaan säännönmukaista tai suunnitelmallista. Vasta 1950–1970-luvuilla Suomen puolustusdoktriiniin tehdyt muutokset ja alueellisen puolustusjärjestelmän pitkähkö kehitystyö vakiinnuttivat sissitoiminnan osaksi suomalaista sotataitoa.

Sissisodankäynnin tutkimuksen puute ohjasi Paavo Ilmolan saamaa tehtävää

Tarkasteltaessa suomalaista sissitoimintaa käsittelevää historian tutkimusta voidaan tässä rajatussa aihepiirissä todeta olleen kauan kattavan ja kokoavan tutkimuksen puute.¹¹ Sissitoimintaa ja sissisodankäyntiä käsitellään tai sivutaan lukuisissa tutkimuksissa, muistelmateoksissa sekä laajassa historiankirjoituksessa, mutta kattavan ja syventävän kansalliseen näkökulmaan keskittyvän sissitoiminnan analysoinnin puuttuminen aiheesta on ilmeinen. Mainittujen tutkimusten lisäksi on tehty suuri määrä tutkielmia ja opinnäytteitä Sotakorkeakoulun, Taistelukoulun ja Kadettikoulun oppilas- ja opinnäytteinä tai erillistutkimuksina joista monet keskittyvät sissisotaan ja -toimintaan. Näitä kaikkia

7 Magnus, Olaus: *Suomalaiset Pohjoisten kansojen historiassa*, Osa 1, Jyväskylä 2002, s. 30, 131, 137–138, 144–145, 201 ja 257.

8 Pietari Niilonpoika Kylläinen († noin 1510) oli ensimmäinen tunnettu Olavinlinnan vouti, joka torjui asemiesten ja kansan avustamana venäläisten hyökkäyksen vuonna 1495.

9 Juho Antinpoika Vesainen tai Juho Pekka Antinpoika Vesainen (n. 1540 – n. 1627) oli kansantarinoiden mukaan pitkänvihan aikainen suomalainen vapaustaistelija ja sissipäällikkö, joka taisteli joukkoineen Suomen kansan itsemääräämisoikeuden puolesta. Katso esim. Ivalo, Santeri: *Juho Vesainen*, Porvoo 1925.

10 Katso esim. Kuosa, Tauno: *Jokamiehen Suomen historia*, osa III, Ruotsin vallan viimeinen kausi, 3. painos, 1963, s. 986–987; Lappalainen, Jussi T. – Ericson-Wolke, Lars – Pylkkänen, Ali: *Sota Suomesta – Suomen sota 1808–1809*, Helsinki 2007.

11 Ensimmäinen kokoava ja kattava tieteellinen tutkimus suomalaisesta sissitoiminnasta julkaistiin vasta vuonna 2014, jolloin Marko Palokangas väitteli aiheesta Maanpuolustuskorkeakoulun sotatieteiden tohtoriohjelmassa. Katso Palokangas (2014).

yhdistävät aiheen rajalliset käsittelytavat.¹² Edellä mainituista selvän poikkeuksen tekee eversti Paavo Ilmolan vuonna 1958 laatima erillistutkimus *Sissisota, sen edellytykset ja sodankäynnin suuntaviivat*. Aikalaistutkimuksena Ilmolan tutkimusta ei voida ohittaa, sillä se muodostaa merkittävän kokonaiskuvan myös aikakauden operaatiotaidosta ja taktiikasta.¹³

Oma lukunsa pohdinnoissa olivat upseerien julkiset kannanotot ja keskustelunavaukset sekä niissä esille nousseet ristiriidat sissitoiminnasta vuosina 1951–1960. Laajemman sissisodankäyntiä koskevan julkisen keskustelun nähtiin kuitenkin olevan ulkopoliittisesti arveluttavaa, joten kirjoitusten sisältö oli osin varovaista, yleisluonteista tai pelkistysisiä erilaisista pohdinnoista. Vähäistä kirjoittelua kuitenkin esiintyi, sillä tarve uudistetun puolustusdoktriinin määrittämiselle 1950-luvun kuluessa oli ilmeinen. Kirjoitukset keskittyivät lähes ainoastaan Sotilasaikakauslehteen.¹⁴

Upseerit kirjoittivat sissisodasta ja tutkivat sissisodankäyntiä 1950-luvulla

Sissiasioista jo 1940-luvun lopulla kirjoittanut luutnantti Niilo Nurmi kirjoitti vuonna 1951 artikkelin Sotilasaikakauslehteen sissi- ja partisaanijoukkojen takaa-ajosta ja tuhoamisesta. Pitkähkö kirjoitus oli Nurmen aiempiin kirjoituksiin verrattuna huomattavasti tulevaisuuteen orientoituneempi, vaikka tässäkin artikkelissa hän tarkasteli sissitoimintaa sotien kokemuksiin nojaten. Toisaalta Nurmi viittasi kirjoituksessa sissisodankäynnin esimerkkeihin meneillään olleesta Korean sodasta. Johtopäätöksissä Nurmi ottaa aikakauteen nähden erittäin rohkeasti kantaa Pariisin rauhansopimuksen vaikutuksiin puolustuskykyyn sekä sissikoulutuksen surkeaan tilaan, mutta lieventää loppulauseensa sanomaansa. ”*Kuvaus, minkä olen koettanut loihtia esiin, on ylimalkainen, mutta tarkempaa yksityiskohtaista selostusta en katso voivani kirjoittaa. Monet yksityiskohdat, jotka kaipaavat lisäselvitystä, saavat jäädä julkisen sanan palstoilta ainakin siksi, kunnes olemme käyttäneet ne hyödyksemme. Toiset pikkuvaltiot perustavat turva- ym. joukkoja turvallisuutensa takeeksi. Miksi emme mekin? Emme tarvitse niitä, sillä!!!*”¹⁵ Arvattavaksi jää, mitä Nurmi viimeisellä lauseella ja sen puuttuvalla lopulla tarkoitti, mutta siitä ilmentyy selvästi yksittäisen upseerin turhautuminen suurvaltapolitiikan jalkoihin jääneen Suomen puolustuskyvyn uskottavuudesta.

12 Katso Palokangas (2014), Sotakorkeakoulun, Taistelukoulun ja kadettikurssien oppilasupseerien tekemät tutkimustyöt, väitöskirjan liite 1.

13 Ilmola (1959), T 26965/F 20 sal, KA.

14 Palokangas (2014), s. 57–58 ja 68–69.

15 Nurmi, Niilo: Sissi- ja partisaanijoukkojen takaa-ajo ja tuhoaminen, *Sotilasaikakauslehti* 3/1951, s. 93–101.

Luutnantti Niilo Nurmen kirjoitusta seurasi muutaman vuoden hiljaisuus, sillä vasta vuonna 1955 sissiasiat nousevat seuraavan kerran esille. Kapteeni Aatos Savunen kirjoitti saman vuoden aikana sissisodasta kaksikin artikkelia, joista molemmat pohdiskelevat sissisodankäyntiä maailmanlaajuisten kokemusten näkökulmista. Ensimmäinen kirjoitus Sissisodasta alkaa ansiokkaalla pohdiskelulla sissisodan ja sissitoiminnan välisistä eroista sekä keskinäisestä suhteesta. Savusen mukaan sissitoiminta on säännöllisen sodankäynnin yksi taistelutapa. Sissisotaa Savunen pitää erikoislaatuiseena sodankäyntinä, jossa sissitoiminta on tärkeimpänä osana. Esimerkkeinä sissisodankäynnistä ja -toiminnasta hän käyttää Neuvostoliiton, Jugoslavian ja Indokiinan sissisotia, sillä niistä saadut kokemukset olivat tuoreimpia ja siten kuvasivat nykyaikaisia taistelumenetelmiä parhaiten. Aatos Savunen tyyli on Nurmeen verrattuna huomattavasti maltillisempi ja varovaisempi, vaikka hänkin toteaa kirjoituksensa lopussa sissisodankäynnin mahdollisuuksien olevan harkitsemisen arvoisia.¹⁶ Savusen toinen kirjoitus tarkasteli sissisotaa Neuvostoliitossa toisen maailmansodan aikana.¹⁷ Kirjoituksesta päätellen Savunen oli perehtynyt neuvostoliittolaiseen sotataitoon ja etenkin partisaaniliikkeen toimintaan toisessa maailmansodassa. Savunen jatkoi sissiasiodien tutkimista¹⁸, mutta julkinen kirjoittelu aiheesta päättyi tähän artikkeliin.

Vuosien 1951–1960 aikana sotakoulujen kursseilla tehdyistä diplomitöistä ja tutkielmista on sitä vastoin löydettävissä hyvin monipuolisia pohdintoja sissiasioista. Sotakorkeakoulussa laadittiin 1950-luvulla yhteensä kahdeksan sissiasioihin suoranaisesti liittyvää diplomityötä, joista keskeisimpinä mainittakoon Martti Vinarin, Georg Ahosen, Eero Naapurin ja Urho Leskisen diplomityöt sekä Paavo Ilmolan salainen erillistutkimus *Sissisota, sen edellytykset ja sodankäynnin suuntaviivat*.¹⁹ Kaikkia edellä mainittuja tutkimuksia yhdistävät niiden kysymyksenasettelu ja selvästi joko Pääesikunnasta tai Sotakorkeakoulun opettajakunnasta määritetyt tutkimukselliset tavoitteet tarkastella sissisodan ja sissitoiminnan hyödyntämismahdollisuuksia Suomessa. Tutkimuksissa esiintyy myös mielenkiintoisia yksityiskohtia käsitteiden määrittämisessä. Martti Vinarin mukaan ”sissitoiminta käsitetään säännöllisiin sotatoimiin liittyvänä taistelumuotona, joka suoritetaan puolustus suunnitelmien yleisjärjestelyiden puitteissa”.²⁰ Paavo Ilmola vei

16 Savunen, Aatos: Sissisodasta, *Sotilasaikakauslehti* 2/1955, s. 43–52.

17 Savunen, Aatos: Sissisodasta, *Sotilasaikakauslehti* 8/1955, s. 325–328.

18 Savunen, Aatos: *Sissisota – tulevaisuudenko sota?*, Suomen Sotatieteelliselle seuralle laadittu tutkimus vuodelta 1959, StietNK 1/53, KA. Katso myös Savunen, Aatos Päiviö, nimikirjanote n:o 46375, KA.

19 Vinari, Martti: *Sissitoiminta, sen suoritusmahdollisuudet ja järjestely saaristossamme sovellutusesimerkein valaistuna*, Sotakorkeakoulun diplomityö vuodelta 1952, SKK 1/548, KA; Ahonen, Georg: *Miten sissikoulutus olisi järjestettävä rauhan aikana?*, Sotakorkeakoulun diplomityö vuodelta 1954, SKK 1/582 KA; Naapuri, Eero: *Sissijoukkojen huolto meidän olosuhteissamme*, Sotakorkeakoulun diplomityö vuodelta 1956, SKK 1/653 KA; Leskinen, Urho: *Armeijakunnan ja prikaatin sissitoiminta*, Sotakorkeakoulun diplomityö vuodelta 1958, SKK 1/693 KA; Ilmola (1959), T 26965/F 20 sal, KA. Katso myös Ilmola, Paavo, nimikirjanote n:o 45233, KA.

20 Vinari (1952), s. 2, SKK 1/548, KA. Katso myös Vinari, Martti Johannes, nimikirjanote n:o 20679, KA.

asian pidemmälle omassa käsitelmäärittelyssään. ”Sissitoiminta on varsinaisten aseellisten sissijoukkojen toimintamuoto. Siihen sisältyy tavallisimmin erilaisia taistelu-, tuhoamis- ja tiedustelutehtäviä sekä usein myös propagandan ja tiedotustoiminnan harjoittaminen.”²¹ Vertailtaessa näitä kahta määritelmää etenkin Ilmolan tulkinnessa on havaittavissa sota-aidon laajenevat ulottuvuudet sekä taktisten keinojen monimuotoisuus.

Vuosien 1951–1960 aikana lukumääräisesti eniten sissiaiheisia tutkielmia tehtiin kuitenkin Taistelukoulun yleisillä komentajakursseilla, esiupseerikursseilla, jalkaväen kapteenikursseilla sekä upseerien tiedustelukursseilla. Tutkielmaluetteloita tarkastellen Taistelukoulu oli todellinen ”sissitoiminnan tutkimuskeskus”, sillä 1950-luvulla valmistui yhteensä 49 sissiaiheista tutkielmaa. Tutkielmat ovat pääsääntöisesti lyhyehköjä – noin 20–40 sivun mittaisia – kirjoitelmia, joiden taso vaihteli paljon tekijän mukaan. Joukkoon mahtuu kuitenkin ansiokkaitakin esityksiä, joista mainittakoon Martti Avelan, Toivo Hannilan, Olavi Kaakisen, Unto Korhosen ja Viktor Platanin tutkielmat.²² Painotukset sissitoiminnan tutkimiseen voidaan helposti yhdistää koulun johtajan apulaisena toimineen Veikko Koppisen innostukseen ja ideoihin.

Muista tutkimustöistä mainitsemisen arvoisia ovat Suomen Sotatieteellisen Seuran tuella laaditut yksittäiset tutkielmat, joista löytyy useita varsin laadukkaita ja tieteelliset kriteerit täyttäviä esityksiä. Nämä tutkimukset on arkistoitu pääsääntöisesti Sotatieteen Neuvottelukunnan (StietNK) tutkimustyökokoelma-arkistoon, jota säilytetään Kansallisarkistossa.²³

Kapteeni Unto Matikainen kirjoitti seuran kuukausikokouksessa vuonna 1951 esitetyn tutkielman *Sissisota sodankäyntimuotona Suomessa*, joka perustui hänen vuonna 1948 laatimaansa Sotakorkeakoulun diplomityöhön.²⁴ Majuri Aatos Savusen ansiokas ja laaja tutkielma *Sissisota – tulevaisuuden sota* vuodelta 1959 käsittelee perinpohjaisesti sissisodankäyntiä kansainvälisesti sekä sen käyttömahdollisuuksia Suomen olosuhteissa. Savusen 134-sivuinen tutkielma osoittaa tieteellistä ja vakavaa perehtyneisyyttä aiheeseen. Nostettakoon tässä yhteydessä esille Savusen pohdinta atomiaseen vaikutuksista sissisodankäyntikeinojen käyttömahdollisuuksiin. ”Näyttää siltä, että a-ase pakot-

21 Ilmola (1959), s. 6, T 26965/F 20 sal, KA.

22 Avela, Martti: *Sissitoiminta ja -sota erikoisesti maamme etelä- ja keskiosassa*, yleisen komentajakurssin oppilasupseeritutkielma vuodelta 1951, T 26077/1/i/4, KA; Hannila, Toivo: *Sissitoiminta – sissisota*, yleisen komentajakurssin oppilasupseeritutkielma vuodelta 1953, T 26077/1/i/8, KA; Kaakinen, Olavi: *Vihollisen sissiosastojen takaa-ajo kesällä ja talvella viivyttävän AK:n kaistalla kun vihollisena on suurvalta*, yleisen komentajakurssin oppilasupseeritutkielma vuodelta 1955, T 26077/1/i/22, KA; Korhonen, Unto: *Sissitoimintaan tukeutuva puolustus*, yleisen komentajakurssin oppilasupseeritutkielma vuodelta 1957, T 26077/1/i/28, KA. Platan, Viktor: *Mahdollisuutemme sissisotaan*, esiupseerikurssin oppilasupseeritutkielma vuodelta 1958, T 26077/1/i/40, KA.

23 Katso esim. StietNK 1/39, 42 ja 63, KA.

24 Matikainen, Unto: *Sissisota sodankäyntimuotona Suomessa*, StietNK 1/39, KA. Vertaa Matikainen, Unto: *Sissisota sodankäyntimuotona suurvaltaa vastaan Suomen olosuhteissa sekä sen organisaation, varustamisen, suorituksen ja johtamisen periaatteet*, Sotakorkeakoulun diplomityö vuodelta 1948, SKK 1/353, KA. Katso myös Pöytäkirja Suomen Sotatieteellisen seuran kuukausikokouksesta 6.3.1951, Pk 2610/7, KA.

taa sellaisetkin valtiot, joilla itsellään on a-aseita, omaksumaan sissisodan taistelumuotoja ja noudattamaan sissisodan taistelutapaoja. Mitä tulee pieniin kansoihin, joilla ei ole – puhumattakaan a-aseista – mitakaan viimeaikaisen sotatekniikan saavutuksia, lähinnä liikkuvuutta lisääviä kuljetusvälineitä käytettävissään, on sanottava, että sissisodan taistelutapojen omaksuminen on niille suorastaan pakollista, jos vastarintaa todella aiotaan tehdä.”²⁵ Jälleen kerran viitattiin useiden muiden pohdintojen tavoin Neuvostoliiton interventiokykyyn ja Suomen todelliseen puolustuskykyyn suurvaltaa vastaan. Sekä Aatos Savunen että aiemmin mainitun Paavo Ilmolan esittämät johtopäätökset sissisodankäynnistä 1950-luvun lopulta ovat kansallisesti hyvin merkittäviä ja niitä myös käytettiin myöhemmin muun muassa vuosina 1961–1963 työskennelleen sissitoimikunnan tausta-aineistona.²⁶

Ilmolan erillistutkimus keskittyi sissisodankäynnin operaatiotaitoon ja taktiikkaan

Sotien jälkeen Suomi joutui vaikeaan asetelmaan. Sodan ajan kenttäarmeijan demobilisointi ja liittoutuneiden Suomeen asettama valvontakomissio vaikeutti toiminnallaan merkittävästi puolustusvoimien kehittämistä. Käytännössä Suomen puolustuskyky oli materiaalisesti hyvä, mutta Neuvostoliiton kanssa solmitut sopimukset aiheuttivat suuria tulkintaongelmia maan puolustamisessa. Liikekannallepanon valmistelut sekä operatiivinen suunnittelu joutuivat melko staattiseen tilaan vuosiksi ja sodasta jääneen aseiden liikamäärän ratkaisua saatiin odotella vuosikausia. Näistä vaikeuksista kuitenkin selvittiin valtiojohtoon näennäisen myönnetysolehtien sekä sotilaiden salassa tekemien suunnitelmien avulla auttavaan tilanteeseen 1950-luvun alkuvuosina. Aseiden liikamäärän kohtalo ratkesi Suomelle edullisella tavalla, operatiivinen suunnittelu ja liikekannallepanon valmistelut sekä monet muut tekijät kuten sodan kuvan muutos, liikkuvuuden lisäämistarpeet ja puolustusvoimien rakennemuutokset muuttivat kuitenkin sotilaallisen puolustuksen perusteita niin voimakkaasti, että koko puolustusjärjestelmä oli uudistettava soveltuvaksi vallitsevaan tilanteeseen. Tässä muutoksessa sissisodan tutkimuksilla, sissitoiminnalla ja sissisodankäynnin keinojen hyödyntämisellä oli tärkeä merkitys.²⁷

Vaikka sissitoiminta tunnettiin Suomessa jo 1920–1930-luvulla, sotienjälkeisenä aikana käynnistyi uudenlainen pohdinta sissisodankäynnin hyödyntämismahdollisuuksista.

25 Savunen, Aatos: *Sissisota – tulevaisuudenko sota?*, Suomen Sotatieteelliselle seuralle laadittu tutkimus vuodelta 1959, StietNK 1/53, KA, s. 134. Katso myös Savunen, Aatos Päiviö, nimikirjanote n:o 46375, KA. Vertaa Pääesikunnan yleisen taktillisten suuntaviivojen mukainen näkemys atomiaseen merkityksestä. PE:n n:o 136/Ohjeststo/8b sal/16.5.1957, T 25094/F 5 sal, KA. PE:n n:o 80/Ohjeststo/8b sal/11.4.1956, T 21442/F 7 sal, KA.

26 Kanninen, Ermei: haastattelu 15.5.2013, nauhoite ja materiaali tekijän hallussa.

27 Palokangas (2014), s. 335–339.

sista. Tällöin sissitoiminta ja sissisota nostettiin suomalaiseen sotataitoon vuoden 1947 *Kenttäohjesäännön yleisen osan* luonnosversiossa. Sissisodankäynnin osuutta pohdittiin 1950-luvulla myös osana tulevaisuuden sotia. Ennen talvisotaa tehokkaana pidetty sissitoiminta muuttui kylmän sodan alkuaikana teoreettisesti sotien kokemusten myötä sekä menettelytavoiltaan yhä enemmän sissisodan mukaiseksi – äärimmäiseksi tavaksi puolustaa maata.²⁸

Toinen maailmansota ja sen jälkeinen aika osoittivat sodankäynnin muutostarpeet sekä siihen liittyvän tutkimuksen. Tähän asetelmaan liittyi myös Paavo Ilmolan 11.4.1957 saama tehtävä ja sitä varten myönnetty stipendi sissisodan tutkimiseksi.²⁹ Muuttunut sekä jatkuvassa muutostilassa ollut sotilaallinen uhkakuva nostivat sissisodankäynnin 1950-luvulla aivan uudella – aiempaa vaikuttavammalla – tavalla myös julkiseen keskusteluun. Sotilasaikakauslehden artikkeleissa ja monissa upseerien keskustelutilaisuuksissa vertailtiin sissi- ja partisaanijoukkojen takaa-ajosta ja tuhoamisesta maailmansodassa saatuja kokemuksia. Näiden mukaan sissejä vastaan käytävä taistelu oli etenkin kesäaikaan hyvin vaikeaa. Talvisotaa edeltäneet teoreettiset näkemykset saivat sotakokemusten ja uudenlaisen sotataidollisen ajattelun myötä uusia piirteitä. Vaikka sodanjälkeiset käytännön periaatteet sissitoiminnasta eivät 1950-luvun jälkipuoliskolla juuri muuttuneet, on teorian ja käytännön välillä nähtävissä selvä käsitteellinen muutos totaalisemman sissisodan suuntaan.

Paavo Ilmola nosti korkeatasoisessa erillistutkimuksessaan *Sissisota, sen edellytykset ja sodankäynnin suuntaviivat* vuonna 1958 esille sissisodankäynnin kansallista sotataittoa 1950-luvulla vaivanneen sissikäsitteiden problematiikan. ”Kirjoitettaessa tai puhuttaessa sissien käytöstä ja niiden toiminnasta on terminologia hyvin runsasta. Puhutaan sissitoiminnasta, vastarintaliikkeistä, tuholaistoiminnasta, passiivisesta ja aktiivisesta vastarinnasta, kansannoususta jopa kapinastakin. Riippuen siitä, mikä toimintamuoto on kulloinkin ollut runsaimmin käytössä tai mihin päämäärään sissit ovat pyrkineet, on sodankäynti saattanut saada tätä tarkoittavan nimityksen yleisessä kielenkäytössä. Onpa oma ohjesääntökirjallisuutemmekin sotkeutunut tähän terminologian runsauteen rinnastamalla sissisodan ja sissitoiminnan toisiinsa. Virhe on tosin korjattu myöhemmin ilmestyneessä *Sissiohjesäännössä*.” Ilmola piti sissisotaa yläkäsitteenä, joka jakautui hänen mukaansa kahteen toisiinsa liittyvään päätoimintamuotoon – sissitoimintaan ja vastarintaliikkeen.³⁰

Paavo Ilmolan esittämä kritiikki sissisodan ja sissitoiminnan rinnastamisesta kenttäohjesäännössä toisiinsa on siinä mielessä oikeansuuntainen, että selvän eron tekeminen

28 Sama.

29 Ilmola (1959), s. 6, T 26965/F 20 sal, KA. Katso myös Ilmola, Paavo, nimikirjanote n:o 45233, KA *Itsenäisen Suomen Kenraalikuunta 1918–1996*, biografiat, toim. Rauno Lipponen, Porvoo 1997, s. 141–142.

30 Ilmola (1959), s. 5–6, T 26965/F 20 sal, KA.

sissisodan ja sissitoiminnan välille tapahtui todellakin vasta vuonna 1957 julkaistussa *Sissiohjesäännössä*. Siinä sissitoiminnan määriteltiin kansallisesti olevan yksi sissisodan toiminnallisista muodoista. Sissiohjesääntö kuitenkin antaa vuoden 1954 *Kenttäohjesäännöstä* poikkeavan kuvan, jossa sissisota olisi koskettanut tarvittaessa myös tavallista väestöä: ”Sissisota on sodankäynnin muoto, johon ryhdytään sissijoukkojen ja usein myös väestön avulla säännöllisten sotatoimien ohella tai niiden korvaamiseksi määräalueilla tai koko maassa, kun voimasuhteet ovat niin epäedulliset, että nopea tappio on uhkaamassa ja rintamasotatoimet näyttävät muodostuvan mahdottomiksi ja tarkoitustaan vastamattomiksi, mutta kuitenkin vastarintaa on jatkettava yhtenäisistä rintamista luopuen.”³¹

Sissien merkityksen nähtiin sotataidossa yleisesti korostuneen, sillä helikopterit ja ilmatiet mahdollistivat sissien toimintaympäristön laajentamisen tärkeimpiin kohteisiin puhumattakaan laajasta selustasta. Sissisotaa tarkasteltiin Suomessa lähinnä Kiinan, Jugoslavian ja Norjan kokemusten perusteella. Laajemmin tarkasteltuna sissisota miellettiin sodankäynniksi, jolla korvattiin säännölliset sotatoimet vihollisen hallussa olevilla alueilla, vaikka koko valtakunta tai huomattava osa siitä olisi ollut vihollisen miehittämänä ja säännöllisen armeijan toiminta oli käynyt mahdottomaksi. Edellä esitettyä taustaa vasten oli siten varsin ymmärrettävää, että sissisodan nähtiin olevan mahdollista Suomen oloissa, mutta se tuli liittää osaksi maavoimien muita operaatioita. Olivathan kokemukset käydyistä sodista osoittaneet täysin mahdolliseksi koko maan tai sen osien joutumisen miehittämisuhan alaiseksi. Ylivoimaista vihollista vastaan voitiin taistella tavanomaisin keinoin, mutta puolustuksen mahdollisesti murtuessa olisi taisteluita jatkettu sissisodalla.³²

Sissimenetelmien arvostus kasvoi, sillä sotilaat ymmärsivät hyvin, että 1950-luvun loppu ja 1960-luvun alun materiaalipuutteessa Suomi olisi aina hyökkääjään nähden alivoimainen. Epätavanomaisilla menetelmillä kuten järjestelmällisellä sissisodankäynnillä oli mahdollista tasoittaa voimasuhteita ja luoda hyökkääjälle ennakoiva pelote Suomen puolustuskyvystä kaikin mahdollisin keinoin. Sissisodankäynnin jatkuvaa kehittämistä pidettiin tarpeellisena, sillä muuten se olisi jäänyt kuolleiksi iskusanoiksi ja paperipelotteeksi. Myös sissikoulutukselle asetettiin suuri painoarvo, koska vain siten kenttäohjesäännön vaatimus jokaisen yhtymän siirtymisestä sissitoimintaan olisi voinut käytännössä toteutua. Jokaisen sotilaan oli osattava sissin perustaidot eli selviytyminen luonnossa, maaston hyväksikäyttö ja tarpeelliset pioneeritaidot. Kaikki Suomen asevoimalliset oli tarpeellista harjoituttaa sellaisiin perussissitaitoihin, joilla pärjättäisiin sissisodassa yllätyshyökkäyksen sattuessa. Sissitoiminnan oli myös liityttävä armeijan muihin operaatioihin. Ajattelussa oli nähtävissä selvät yhteneväisyydet sekä Kiinan että Vietna-

31 *Sissiohjesääntö (SissiO)*, Helsinki 1957, s. 7–8. Vertaa *Kenttäohjesääntö II (KO II)*, Helsinki 1954, s. 254.

32 Palokangas (2014), s. 335–339. Katso myös Palokangas (2016), s. 212–215.

min kokemuksiin. Aiempi käsitys sissijoukkojen ja -osastojen kokoamisesta ja kouluttamisesta vasta sodan aikana oli jäänyt historiaan.³³

Sissitoiminnan sotataidollista muutosta vuosina 1945–1966 voidaan tarkastella monista näkökulmista. Ajanjaksoa vuodesta 1945 noin 1960-luvun puoliväliin leimasivat ennen kaikkea sotataidollisten periaatteiden sekavuus, sissikoulutuksen järjestäminen ja määritelmien kaksijakaisuus. Etenkin 1950–1960-luvulla sissitoiminnan teoreettinen käsite ja toiminnalliset periaatteet muuttuivat tarkoituksiltaan ja sisällöiltään melkoisesti. Kaiken taustalla on huomioitava, että sotienjälkeisinä vuosikymmeninä uudistettiin käytännössä koko maan puolustusjärjestelmä. Vaikka alueellisen puolustuksen syntyaskeleet tunnustetuksi puolustusdoktriiniksi tai strategisen maanpuolustuksen kivijalaksi liitetään usein virheellisesti 1960-luvun lehtikirjoitteluun, alueellisen taistelun ja koko puolustusjärjestelmän perusteet luotiin pitkälti 1950-luvun kuluessa. Tähän kehitystyöhön nivoutuu myös sissisodankäyntimenetelmien ja sissitoiminnan keinojen hyödyntäminen ja liittäminen osaksi kansallista puolustusjärjestelmäuudistusta. Puolustusjärjestelmän kehittämiseen liittyi myös paljon ongelmia ja haasteita, joista suurimmat kulminoituivat operaatiotaidon ja taktiikan käsitteiden sekä sisällön määrittelemiseen ennen käytännön toteutusta.³⁴

Sotataidon näkökulmasta sissisota määriteltiin suurisuuntaiseksi kansansodaksi ja sissitoiminta puolestaan vihollisen selustaa tai vihollisen hallussa olevaa aluetta vastaan kohdistetuksi, säännöllisiin sotatoimiin tai sissisodankäyntiin liittyväksi häirintätoiminnaksi. Molemmat 1950-luvun sotataidolliset määritelmät olivat aikakauden uhkakuviin ja muuhun kehitykseen nähden varsin osuvia. Kansan sivistystasolla nähtiin olevan sissisodassa suuri merkitys. Myös henkisen sodankäynnin ja maanpuolustustahdon merkitystä korostettiin käyttämällä esimerkkinä Norjan vastarintaliikkeen kokemuksia toisesta maailmansodasta. Teknisen kehityksen katsottiin alati parantavan sissitoiminnan ja jopa sissisodan mahdollisuuksia.³⁵

Veikko Koppisen 1960-luvun alussa esittämät sissisodankäynnin perusteet ja sissien toimintatapa herättivät kuitenkin aikakaudella lukuisia kysymyksiä ja epäilyksiä. Suurimmat epäilykset Koppisen ajatuksia kohtaan liittyivät pienten toimintaryhmien kykyyn taistella eristettynä, niiden henkiseen kestävyyteen, fyysisen kunnon riittävyys ja huollollisiin vaikeuksiin. Myös miina-aseen teho kyseenalaistettiin, sillä tähysmiinoista ei ollut riittävää käytännön kokemusta. Hajautettu taistelutapa ja sen johtaminen ilman radiokalustoa nostettiin perustellusti keskeiseksi taktiikan onnistumisen ongelmakohdista. Myös sissimenetelmien toimivuutta avomaastossa ja etenkin talviolioissa

33 Sama.

34 Sama.

35 Sama.

tarkasteltiin paljastuvuuden kannalta kriittisesti. Vuoteen 1966 mennessä vuosina 1961–1963 toiminut sissitoimikunta sekä vuosina 1964–1965 toiminut sissitaktiikan tutkimusryhmä olivat saaneet työnsä päätökseen ja jättäneet mietintönsä alueellisen sissitoiminnan perusteista. Puolustusvoimain komentajan hyväksyttyä alueellisen sissitoiminnan perusteet kesällä 1964 tehtiin vielä tarkennuksia sissisodankäynnin ja sissitoiminnan sotataidollisiin perusteisiin. Vuoteen 1966 tultaessa, kun puolustusvoimissa siirryttiin sotilasläänioorganisaatioon, sissitoiminnan periaate oli jokseenkin muotoutunut osaksi alueellista puolustusajattelua. Tästä alkoi uudenlainen ajanjakso, jonka aikana tarkennettiin alueellisen sissitoiminnan ja sissisodankäynnin sotataittoa kohti alueellisen puolustusjärjestelmän todellista käyttöönottoa. Sissisodan mahdollisuus haluttiin säilyttää, mutta kehittämisen painopiste alkoi siirtyä yhä enemmän kansallisesti omintakeisen sissitoiminnan liittämiseksi osaksi suomalaista sotataittoa.

Kaiken kaikkiaan on nähtävissä, että sissisota ja sissitoiminta liitettiin entistä merkittävämmäksi osaksi maanpuolustuksen suunnittelua, operaatiotaitoa ja taktiikkaa sekä koulutusta 1960-luvulle tultaessa. Ongelmia aikakaudella aiheuttivat kuitenkin taktiikan määritelmien ja sisällön ristiriitaisuudet kirjoitetuissa ohjesäännöissä. Ajanjaksoon liittyvän lähdemateriaalin perusteella voidaan todeta, että vuosina 1945–1966 ja etenkin heti sotien jälkeen sissisota taktisine variaatioineen ainakin pyrittiin erottamaan sisällöltään sissitoiminnasta. Merkillepantavaa on, että sissisota määriteltiin sisällöllisesti melko väljästi tarkoittaen lähinnä säännöllisten sotatoimien ohella tai niiden korvaamiseksi vihollisen hallussa olevalla alueella tapahtuvaa sodankäyntiä. Tavallaan sissisotaa pidettiin siten laajempänä yläkäsitteenä, johon olennaisimpana taistelumenetelmänä liittyi sissitoiminta. Sissisodan valitseminen 1950-luvun kuluessa äärimmäiseksi sodankäyntimuodoksi osoittaa sen, että kansallisen operaatiotaidon ja taktiikan – osin myös sotilasstrategisen – ajattelun taustalla oli taisteluiden jatkaminen maan tai sen osan valtaamisesta huolimatta.³⁶

Ilmolan tutkimuksen kauaskantoiset vaikutukset

Tultaessa 1960-luvun alkuun sissisodankäyntimenetelmien lennokas ideointi, teoreetisointi, yhä avoimempi kirjoittelu, valmistuneet ohjesäännöt, Paavo Ilmolan erillistutkimus ja vakiintumassa ollut sissikoulutus olivat muodostaneet kokonaisuuden, jonka hallitseminen vaati puolustusvoimissa järjestelmällisempiä toimenpiteitä. Tuolloin kiinnitettiin puolustusvoimien johdossakin yhä painokkaammin huomiota sissisodan ja toiminnan opettamiseen ja harjoitteluun. Sotataidollisten käsitteiden sisältö tosin muuttui ja niiden määritelmiä viilattiin useaan otteeseen etenkin 1960-luvun aikana. Voidaan

³⁶ Sama.

todeta, että lähteen tai kirjoittajan mukaan sotataidollinen ajattelu vaihteli ja oli toisinaan hyvinkin ristiriitaista ja sekavaa. Vuosina 1945–1966 tehdyt ratkaisut ja toimenpiteet liittivät sissisodankäynnin keinot suomalaiseen sotataitoon. Oli kyse sissisodasta, sissisodankäynnistä tai sissitoiminnasta, olivat sissisodankäynnin keinot tulleet jäädäkseen osaksi alueellista puolustusajattelua ja -järjestelmää.

Paavo Ilmolan tutkimuksen johtopäätöksistä ja sen tulosten hyödyntämisestä voidaan tehdä suomalaisen sotataidon ja erityisesti sissitoiminnan merkityksen kannalta keskeinen johtopäätös. Sissisota haluttiin puolustuspoliittisista syistä yhä säilyttää maanpuolustuksen käsitteistössä, vaikka kaikki käytännön toimenpiteet – kuten paikallispuolustus ja koulutus – olivat jo 1960-luvun lopulta lähtien puolustusvoimissa tähdänneet sissitoiminnan käsitteen ja taktiikan painottamiseen. Sissisotaa korostettiin asiakirjoissa viimeisenä vaihtoehtona, ja mahdollisen pelotevaikutuksen vuoksi se päätettiin säilyttää käsitteenä muun muassa päivitettävänä olleen kenttäohjesäännön yleisessä osassa. Päätös säilyttää sissisota ikään kuin viimeisenä mahdollisuutena edes teoriassa oli suomalaisen sotataidon näkökulmasta erikoinen, sillä olivathan muun muassa Sotakorkeakoulun opettajat jo kyseenalaistaneet johtopäätöksissään teoreettisen sissisodan pelotevaikutuksen lähes olemattomaksi vuonna 1969 järjestetyssä taktiikan seminaarissa.³⁷ Näin ollen voidaan pohtia sitä, oliko sissisodan mahdollisuus vain poliittinen tai uskottavuuteen liittyvä yksityiskohta vai sotilaiden yleistä sotataidollista realismia tai ajattelua ilmentävä asia. Joka tapauksessa sissisodan käsite ja mahdollisuus jäivät yhä virallisiin ohjesääntöihin ja operatiivisiin suunnitelmiin.

Tärkeintä lienee se, että tultaessa 1970-luvun alkuun eri tahoilla oli päästy jonkinlaiseen yhteisymmärrykseen Ilmolan korostamien käsitesekavuuksien olemassaolosta ja tehty tärkeä johtopäätös. Sissisota, sissisodankäynti ja sissitoiminta olivat suomalaisen sotataidon käsitteistön ja sisällönkuvausten osilta erotettava entistä selvemmin toisistaan sekä muodostettava ohjesääntöihin niistä ymmärrettävät ja ristiriidattomat yleismääritelmät. Vaikka julkisuudessa esitetty puolustuspoliittinen retoriikka oli eri asia, käsitteiden täytyi olla samassa linjassa keskenään. Joka tapauksessa 1960-luvun loppupuolen käsitesekavuudet aiheuttivat kehitykselle eräänlaisen hidasteen, johon oli saatava ratkaisu. Muutoin koko puolustusjärjestelmän reformi ja sen käytäntöön vieminen etenkin operatiivisen tason suunnitelmissa oli vaarassa joutua suuriin ongelmiin.

37 Palokangas (2014), s. 376–386.

**Sissisota, sen edellytykset
ja sodankäynnin suuntaviivat**

Ev P I l m o l a

SUOMEN SOTATIEETEELLINEN SEURA ry
Arvostelulautakunta 1958-59

Helsinki 3.3.1959

Asia Lausunto ev P Ilmolan
 stipendityöstä

Viite Johtokunnan 20.12.58
 päivätty pöytäkirjaote

Suomen Sotatieteellisen Seuran Johtokunta

Eversti *P Ilmolan* stipendityö ”Sissisota, sen edellytykset ja sodankäynnin suuntaviivat” on suorittanut arvltk:n työjärjestyksen edellyttämän yleisarvostelukierroksen ja arvosteluistunnossa 26.2.1959 arvostelulautakunnan lausunnoksi merkittiin pöytäkirjaan (arvltk:n pöytäkirja n:o 3/3.3.59):

1. Ev P Ilmolan stipendityö on siinä määrin ansiokas ja annettua aihetta vastaava, että arvostelulautakunta voi puoltaa stipendin loppuosan mk 100.000:- luovuttamista tekijälle.
2. Arvostelunaan lautakunta toteaa, että vaikkakin tekijä on huomannut mahdottomuuden yhdistää sissisodan olemuksen mahdollisuudet selvittävän tutkimustyön ja sissitoiminnan oppikirjan yhdeksi homogeeniseksi kokonaisuudeksi, on hän tätä yrittänyt. Tuloksena on, että tutkimustyönä toiminnallisten yksityiskohtien liiallinen paisutus on tapahtunut kokonaisuuden kustannuksella ja oppikirjana työssä on vastaavasti siihen kuulumatonta aineistoa, mitä ei voida julkaista edes ”vain virkakäyttöön” tarkoitettunakaan. Työ ei siis ole kumpaankaan tarkoitukseen valmis teos, mutta kylläkin huomionarvoinen esityö.
3. Aiheen laadusta johtuen työssä esiintyvät organisatoriset viitteet ja mahdollisten miehittäjävaltojen maininnat ovat asioita, joiden vuoksi työ on leimattava salaiseksi. Ollakseen kuitenkin tutkijoiden tietoon saatettavissa, arvostelulautakunta esittää, että työ merkitään Sotatieteellisten Tutkimustöiden keskuskortistoon, josta se toistaiseksi lainataan PE:n Operatiiviseen osastoon saatettavaksi puolustusvoimain ylimmän johdon käyttöön.

Työstä kertyneet asiapaperit ja lausunnot on talletettu arvltk:n arkistoon.

Liitteenä: P Ilmolan stipendityö

Arvostelulautakunnan 1958-59

Puheenjohtaja

(allekirjoitus)

Kenraalimajuri

A Ehrnooth

Sihteeri

(allekirjoitus)

Eversti

A Setälä

Esipuhe

Sissisota on laaja käsite. Siihen sisältyvät yleensä kaikki samat elementit ja toimintamuodot kuin säännölliseen sodankäyntiin, joskin puitteet ovat toiset ja erikoisolosuhteet antavat oman vivahteensa taisteluille ja toiminnoille. Sissisodan täsmällinen ja tieteellinen selvittely lienee näin ollen miltei mahdotonta yhden verrattain laajankaan tutkimustyön puitteissa. Niinpä nyt esillä olevaa tutkimustyötä ei tulisikaan arvostella tieteen ankarien vaatimusten mukaisesti, vaan katsoa, että se pikemminkin on eräänlainen lyhyt ja yleistajuinen sissisodan oppikirja, jossa esimerkkeihin ja omiin olosuhteisiimme nojautuen on selostettu kirjoittajan tutkimuksiensa perusteella omaksuma käsitys sissisodan yleisestä luonteesta, organisointimahdollisuuksista ja sen eri toimintamuodoista, unohtamatta myöskään niitä kärsimyksiä, mitä sissisotaan ryhtyminen tuo tullessaan. Tutkimustyössä esitetyt, yksityiskohtiin menevät esimerkit antavat myös vain puutteellisen kuvan niistä lukemattomista mahdollisuuksista, mitä sisseillä ja vastarintamiehillä on käytettävissään. Erityisesti tämä koskee hävitystöitä ja niissä käytettävää välineistöä. Tutkimuksen kytkeminen tiettyyn oletettuun organisaatioon saattaa myös vaikuttaa häiritsevästi, mutta koska organisaatiopohjan olemassaolon on katsottu helpottavan useiden kysymysten selvittelyä, on menetelmää kuitenkin käytetty.

Toivon, että tutkimustyö edes osapuilleen vastaa Suomen Sotatieteellisen Seuran johdokunnan tarkoituksia.

Helsingissä 13.11.1958

Eversti P Ilmola

SISSISOTA, SEN EDELLYTYKSET JA SODANKÄYNNIN SUUNTAVIIVAT

I Sissisodan olemus

1. Katsaus sissisotien historiaan

Ryhdyttyessä käsittelemään sissisotaa ja sissien käyttöä yleensäkin on todettava, että sissisota ei ole nykyajan tai edes viimeisten suurten sotienkaan tuote. Sotahistoria osoittaa, että useimmissa sodissa on taistellut eri tavoin kokoonpantuja sissijoukkoja vaihtelevalla menestyksellä. Toisinaan on sissien käyttö ollut hyvinkin runsasta, jolloin sodankäynti on saanut varsinaisen sissisodan luonteen, joskus taas sissitoiminta on ollut vähäisempää pääasiallisempaan tarkoituksenaan säännöllisten sotatoimien välitön tukeminen.

Jo vanhan- ja keskiajan sotahistoriassa esiintyy lukuisia esimerkkejä sissien käytöstä. Todettakoon vain gallialaisten ja germaanien taistelu roomalaisia valloittajia vastaan tai vuoristoheimojen ylläköet Hannibalin marssirivistöjen kimppuun hänen kulkiessaan Alppien yli.

Uuden ajan ensimmäisenä merkittävämpänä sissisotatoimena ansaitsee maininnan itävaltalaisien sissien toiminta Fredrik Suuren joukkoja vastaan Itävallan perimyssodassa 1740 – 1748. Fredrikin hyvin koulutetut ja varustetut joukot olivat jatkuvasti sissien ympäröimiä ja niiden elämä kävi ajanmittaa niin kestävämmäksi, että Fredrikin oli lopulta pakko luopua Böömin eteläosan valtauksesta.

Ranskan vallankumoussotien aikana toimi Ranskan vihollisten puolella runsaasti sissijoukkoja. Ennen Bonaparten sotaretkeä Italiaan kärsi Ranskan armeija siellä tuntuvas-
ti sissien toiminnasta. Ne häiritsivät jatkuvasti ranskalaisia, hyökkäilivät öisin leirejä vastaan sekä hävittivät kuljetuskolonnaa ja varastoja. Sissitoiminnan laajuutta osoittaa mm se, että v 1795 Sardinian 80.000 miehen vahvuisesta armeijasta eroitettiin sissitehtäviin 20.000 miestä.

Myös Vendéen sodassa, jota rojalistit kävivät v:sta 1793 alkaen tasavaltalaisia vastaan, kärsivät tasavallan joukot raskaita tappioita sissihyökkäyksissä. Ranskan armeijan komentajan kenraali Hochen oli pakko ryhtyä erittäin tarmokkaisiin toimenpiteisiin sissien toiminnan tyrehtyttämiseksi. Hän sijoitti yli 100.000 miestä varmistustehtäviin

asutuille paikkakunnille, mutta tämäkään ei auttanut. Vasta Bonaparte kukisti tämän kansannousun v 1796.

Vielä suurempia vaikeuksia ranskalaiset kohtasivat Espanjassa, jossa he v:sta 1808 v:teen 1813 taistelivat sissejä vastaan eivätkä pystyneet näitä kukistamaan. Sissit eivät antaneet ranskalaisille hetkenkään rauhaa, he hävittivät näiden varastot, tuhosivat pienempiä vihollisosastoja ja kuljetusmuodostelmia jopa uskaltautuivat sopivan tilaisuuden tullen avoimeen taisteluunkin. Espanjalaisten toimintaa helpotti huomattavasti se, että koko väestö auttoi ja tuki sissejä.

Myös Suomen sodassa 1808 – 1809 oli sissitoiminnalla huomattava merkitys. Keväällä 1808 muodostivat Erik Arén ja Henrik Gummerus talonpojista sissijoukkoja ja karkoittivat venäläiset Ahvenanmaalta. Heinäkuussa samana vuonna pakottivat Rothin ja Spofin johtamat sissit kenraali Rajevsikin perääntymään Alavudelta Hämeenlinnaan tuhoamalla näiden selustassa sijaitsevat varastot sekä estämällä täydennyskuljetukset. Myös Itä-Suomessa muodostettiin sissijoukkoja mm Tiaisen, Långströmin ja Kivekkään johdolla. Sissien toiminta saattoi venäläiset hyvin vaikeaan tilanteeseen. Itse ylipäällikkö, kreivi Buxhoevden kirjoitti: ”Ei ainoastaan Suomen valloitus, vaan myöskin maan hallussapitäminen kävi tunti tunnilta yhä vaikeammaksi ja epävarmemmaksi ja herätti epäilyksiä siitä, olisiko mahdollista ollenkaan voittaa vihollista.” Sissien toiminta oli kuitenkin hyvin hajanaista eikä ylin johto ymmärtänyt käyttää hyväksi sen tarjoamia mahdollisuuksia.

Monia esimerkkejä sissisodasta tarjoaa myös Saksan – Ranskan sota vv 1870 – 1871 ranskalaisten Sedanissa kärsimän tappion jälkeen. Sissijoukot, ns ”franc-tireurs”, tuottivat suuria tappioita saksalaisille, jotka ankarista vastatoimenpiteistä huolimatta eivät pystyneet tyrehtyttämään niiden toimintaa.

Ensimmäisen maailmansodan aikana ei sissitoimintaa esiintynyt suuremmassa mitakaavassa. Huomionarvoisia ovat kuitenkin serbialaisten ja belgialaisten vastarintaliikkeet sekä Venäjän vallankumoussodat.

Toinen maailmansota ja sen jälkeinen aika ovat sen sijaan todellista sissisotien aikakautta. Tähän on johtanut paitsi sodan yhä kasvanut totaalisuus ja sotanäyttämöiden laajeneminen, myös kansallisuusaatteen ja kommunististen oppien leviäminen yhä laajemmalle alkukantaisten kansojen keskuuteen. Ryhtymättä yksityiskohtaisesti selostamaan viimeaikaisten sissisotien luonnetta tai tuloksia, koska koko tutkimustyö nojautuu lähinnä näistä saatuihin kokemuksiin, mainittakoon vain tärkeimmät:

- Kommunistisen Kiinan käymä sissisota Tsiangkaisek’in johtamaa keskushallitusta ja japanilaisia vastaan 1931 – 1949.
- Ranskan Hollannin, Belgian, Kreikan, Tanskan ja Norjan vastarintaliikkeet sekä Neuvostoliiton ja Jugoslavian partisaanisodat toisen maailmansodan aikana.
- Sissisodat Indonesiassa ja Malajassa 1945 – 1954.
- Viet-Minh’in sota Indokiinassa 1945 – 1954.

- Sissisodat Filippiineillä ja Burmassa 1946 – 1953.
- Kommunistisen ELAS-järjestön käymä sissisota Kreikassa 1946 – 1947.
- Sissisodat Tunisiassa, Marokossa ja Algeriassa.
- Unkarin kansannousu 1956.
- Sissisodat Sumatralla ja Kuubassa.

Luetelluista sissisodista on sissien tai näiden tukeman osapuolen voittoon päätynyt kaikkiaan 13 ja tappioon 5 sotaa. Algeriassa, Sumatralla ja Kuubassa on ratkaisu puoleen tai toiseen vielä saavuttamatta.

2. Sissisodan päämäärä

Klassillisena sissisodan päämääränä voidaan edellä esitettyjen sotahistoriallisten esimerkkien perusteella pitää kansakunnan itsenäisyyden ja vapauden säilyttämistä tai tiettyissä tapauksissa sen saavuttamista. Uutena päämääränä on tämän lisäksi nähtävä jonkun puolueen, tavallisimmin kommunistipuolueen, valtaan pääseminen sissisodan eri keinoja hyväksikäyttäen. Viimeksi mainittu päämäärä liittyy usein alkukantaisten kansojen kansallisiin itsenäisyyspyrkimyksiin.

Päämäärään voidaan pyrkiä joko yksinomaan sissisodan avulla tai liittämällä sissisota totaalisen sodan eräänä sodankäyntimuotona oman säännöllisen armeijan tai liittolaisten sodankäyntiin.

Päämäärän saavuttaminen yksinomaan sissisodan avulla on erittäin vaikeaa. Mao Tse-Tung, jota voitaneen pitää eräänä kommunistisen sodankäynnin luoja, on sitä mieltä¹, että sissit muodostavat mahtavan erikoisaseen, mutta he eivät voi voittaa vihollista omin voimin. Säännöllisten joukkojen sotatoimilla tulee Maon mukaan aina olemaan ratkaiseva merkitys, ja sissien on autettava näitä voiton saavuttamisessa. Heidän on laajennettava sotatoimialuetta luomalla uusi rintama miehitetyle alueelle, hajoitettava vihollisen voimat ja uuvutettava se alituisilla hyökkäyksillä sekä näin luoda edullinen tilanne lopulliselle voitolle. Näihin Mao Tse-Tung'in ajatuksiin lienee pakko yhtyä, sillä menestyksellisemmät sissisodat on yleensä aina käyty säännöllisten sotatoimien ohessa vieläpä niin, että lopullinen voitto on säännöllisten joukkojen taistelujen tulos. Näin on tapahtunut viime maailmansodan aikana Neuvostoliitossa, saksalaisten miehittämissä Länsi-Euroopan maissa ja yleensä kaikkialla muuallakin. Poikkeuksen tekevät useat vallankumoussodat, mutta niissäkin on yleensä ennen lopullista ratkaisua muodostettu säännöllisiä joukkoja, joiden panos voiton saavuttamisessa on ollut ratkaiseva. Näistä sissisodista mainittakoon esimerkkeinä Viet-Minh'in ja Tunisian vallankumoussodat, joissa molem-

1 Dixon-Heilbrunn, Partisanen S 14.

missa toiminta aloitettiin tyypillisellä sissisodankäynnillä, mutta lopullinen päämäärä, itsenäisyys, saavutettiin vasta sen jälkeen, kun säännöllisten joukkojen organisointi oli saatu loppuun suoritetuksi ja niiden panos taistelussa pääsi vaikuttamaan. Tyypillistä molemmille sodille, kuten yleensäkin sissisodille, jotka alkavat ilman säännöllisen armeijan tukea, oli niiden pituus. Edellinen kesti 9 vuotta ja jälkimmäinen peräti 20 vuotta.

Tuoreimpana esimerkkinä sissisodasta, joka on epäonnistunut oman säännöllisen armeijan tai liittolaisten tuen puuttuessa, on Unkarin kansannousu 1956.

3. Sissisodan toimintamuodot

Kirjoitettaessa tai puhuttaessa sissien käytöstä ja niiden toiminnasta on terminologia hyvin runsasta. Puhutaan sissitoiminnasta, vastarintaliikkeistä, tuholaistoiminnasta, passiivisesta ja aktiivisesta vastarinnasta, kansannoususta jopa kapinastakin. Riippuen siitä, mikä toimintamuoto on kulloinkin ollut runsaimmin käytössä tai mihin päämäärään sissit ovat pyrkinet, on koko sodankäynti saattanut saada tätä tarkoittavan nimityksen yleisessä kielenkäytössä. Onpa oma ohjesääntökirjallisuutemme² sotkeutunut tähän terminologian runsauteen rinnastamalla sissisodan ja sissitoiminnan toisiinsa. Virhe on tosin korjattu myöhemmin ilmestyneessä Sissiohjesäännössä.

Selvyyden saamiseksi tähän terminologian kirjavuuteen on kaikki toiminta, joka tapahtuu vihollisen miehittämällä alueella ja jonka tarkoituksena on vahingoittaa tai häiritä vihollista sisällytetty tässä tutkimustyössä yhteen ainoaan käsitteeseen, *sissisota*.

Sissisota voidaan jakaa lähinnä kahteen toisiinsa kuitenkin melko kiinteästi liittyvään päätoimintamuotoon:

- *sissitoimintaan ja*
- *vastarintaliikkeeseen.*

Sissitoiminta on varsinaisten aseellisten sissijoukkojen toimintamuoto. Siihen sisältyy tavallisimmin erilaisia taistelu-, tuhoamis- ja tiedustelutehtäviä sekä usein myös propagandan ja tiedoitustoiminnan harjoittaminen.

Vastarintaliike on paikallisen väestön toimintamuoto. Se voidaan ehkä selvemmin kuin sissitoiminta jakaa edelleen erilaisiin toisistaan selvästi poikkeaviin toimintamuotoihin. Tavallisimmat näistä ovat:

- passiivinen vastarinta,
- tuholaistoiminta,
- tiedustelu,
- propaganda ja tiedoitustoiminta,

- pakolaisten avustustoiminta,
- värväystoiminta ja
- sissisodan huollon sekä rahoituksen järjestäminen.

Sissitoimintaa ja kaikkia vastarintaliikkeeseen kuuluvia toimintamuotoja voidaan käyttää, joko kaikkia tai useampia samanaikaisesti taikka vain jotakin niistä yksinään. Voidaan tietenkin väittää, että esimerkiksi pelkkä tiedustelu tai vain propagandan ja tiedoistustoiminnan hoitaminen eivät ole sissisotaa sanan varsinaisessa merkityksessä. Niiden erottaminen omaksi ryhmäkseen on kuitenkin vaikeata, sillä milloin niitä käytetään yksinomaisina toimintamuotoina, niillä kuitenkin pyritään sissisodan yleiseen päämäärään ja usein ne edeltävät ja valmistelevat muiden toimintamuotojen käyttöönottoa.

4. Sissisodankäynnin yleiset periaatteet

Sissisodan merkityksen lisääntyminen ja sen avulla saavutettujen tulosten kasvu johtuu lähinnä kahdesta nykyaikaisen sodan peruspiirteestä:

- Sotanäyttämöiden laajentuminen ja rintamien liikkuvuus, jotka molemmat ovat antaneet tarvittavan tilan sissien ja vastarintamiesten toiminnalle.
- Nykyaikaisten armeijoiden teknillistyminen ja tulivoiman jatkuva kasvaminen, jotka ovat saattaneet ne entistä riippuvaisemmiksi rintamien takaisesta tuotannosta, huoltolaitoksista ja varastoista sekä usein pitkiksi muodostuneista selustayhteyksistä.

Näiden perustekijöiden lisäksi ovat lentokaluston ja radiotekniikan kehittyminen antaneet sissien käyttöön keinoja, joilla aikaisemmat vaikeudet huollon ja johtamisen alalla on voitu voittaa ja toiminta saattaa keskitetyimmäksi ja varmemmaksi.

Sissisodan strategia ja taktiikka on kaikkialla pyritty muokkaamaan niin, että ne sopeutuvat nykyaikaisen sodan luonnostaan tarjoamiin tilanteisiin ja käyttävät hyväkseen sen ominaisuuksia. Sotanäyttämön laajetessa ja rintamien siirtyessä tai murtuessa, ei vihollisen valtaamia alueita jätetä rauhaan, vaan taistelu niillä jatkuu. Sissien ja vastarintamiesten tehtävänä on luoda tänne uusi rintama ja jatkaa sodankäyntiä näihin muuttuneisiin olosuhteisiin soveltuvalla tavalla.

Sissisodan strategia ja taktiikka eroavat huomattavasti säännöllisten joukkojen sodankäynnistä. Kun säännöllisessä sodankäynnissä tavallisimmin pyritään ratkaisuun, *sissisota on ratkaisua väistävää*. Tämä on luonnollinen seuraus siitä, että sissisota on miltei aina heikomman osapuolen sodankäyntimuoto. Sissien ja vastarintamiesten toiminta on suunnattava kohteisiin, missä vihollinen on heikko ja vähiten varuillaan. Toiminnan on oltava nopeaa ja heti tehtävän suorituksen jälkeen on vetäydyttävä ja piilouduttava, et-

tei vihollinen voi ryhtyä välittömiin vastatoimenpiteisiin. Mitä vaikeammin tavoitettavissa sissit ja vastarintamiehet ovat, sitä paremmin he voivat suoriutua tehtävistään ja jatkaa toimintaansa. Kun säännöllisen armeijan on tappioista huolimatta edettävä asetettuun tavoitteeseen tai tinkimättä pidettävä asemansa, ei sissijoukon tarvitse menetellä samalla tavalla, vaan se voi keskeyttää hyökkäyksensä tai vetäytyä tukikohdastaan, jos tilanne muuttuu vaikeaksi, sillä sissijoukon on elettävä voidakseen uudelleen iskeä jos-sain muualla.

Säännöllisessä sodankäynnissä heikomman osapuolen taistelulajina on yleensä puolustus. *Sissisota ei tunne puolustustaistelua* tai ainakin siihen joutumista on kaikin keinoin vältettävä. Kaikki tunnetut sissijohtajat Mao Tse-tung'ista alkaen ovat ehdottomasti tällä kannalla. Venäläinen partisaanikenraali Kovpak on sanonut: ”Vaikeimpia olivat meille puolustustaistelut, joihin vihollinen meidät pakoitti. Vain näissä taisteluissa vihollinen voi käyttää hyväkseen lukumääristä ja materiaalista ylivoimaansa³.” Periaate pitää paikkansa myös nykyaikaisissa sissisodissa.

Heikommuus sissisodassa korvataan suurella liikkuvuudella ja toimintavapauden säilyttämisellä. Edellä mainittu kenraalimajuri Kovpak on todennut, että suurimmat menestyksensä Neuvostoliiton partisaanit saavuttivat voidessaan säilyttää liikuntavapautensa. Heti, kun nämä olivat jättäneet suojaavat metsäalueet, perustuivat suunnitelmat ja toiminta pikamarsseihin, liikkeiden salaamiseen ja yllätyshyökkäyksiin. Niin kauan kuin partisaanit olivat liikkeellä ja voivat joka hetki muuttaa marssisuuntaansa, ei vihollinen saanut niistä otetta. Vihollinen kadotti partisaanien jäljet, ennen kuin se ennätti keskitää voimiaan iskuun. Vieläpä silloinkin, kun vihollisen onnistui saartaa partisaanit ylivoimaisin joukoin, voivat nämä paremman liikkuvuutensa ansiosta vetäytyä pois saartorenkaasta. Vastarintamiehet eivät voi käyttää liikkuvuutta hyväkseen samassa määrässä kuin sissit, mutta toimintavapautensa he säilyttävät piiloutumalla ja peittämällä jälkensä heti tehtävän tultua suoritetuksi.

Säännöllisessä sodankäynnissä pyritään yleensä aina selvien ja voimakkaiden painopisteiden luomiseen. *Sissisodassa toiminta on useimmiten hajautettua* ja pyritään se kohdistamaan koko vihollisen hallussa olevaa aluetta vastaan. Mao Tse-tung'in mukaan sissejä ja vastarintamiehiä voidaan verrata lukemattomiin hyttysiin, jotka lopulta uuvuttavat jättiläisen hyökkäilemällä joka puolelta sen kimppuun ja imemällä sen vähitellen tyhjiin. Pitämällä koko vallattua aluetta jatkuvasti taistelukenttänään sissit ja vastarintamiehet hermostuttavat eniten vihollista, pakottavat sen ryhtymään kaikkialla voimia vaativiin varmistustoimenpiteisiin ja voivat välittömästi iskeä pienenkin virheen tapahtuessa tai valppauden laskiessa. Edullisen tilanteen ilmaantuessa voidaan toiminta ulot-

3 Dixon-Heilbrunn, Partisanen S 94

taa myös vihollismaahan. Tästä on ehkä parhaana esimerkkinä algerialaisten sissien suorittamat tuhotyöt Ranskassa v:n 1958 lopulla.

Vaikka toiminta yleensä tapahtuukin hajautetusti, on tietyissä tilanteissa ja erityisesti silloin, kun sissit tukevat välittömästi säännöllisiä sotatoimia, voitava toimia myös painopistemäisesti laajoiltakin alueilta kootuin voimin. Aloite tällaisessa tapauksessa tulee tavallisimmin säännöllisen armeijan taholta.

Sissisodalle on ominaista myös *alimpienkin johtajien suuri toimintavapaus*. Korkeammat johtoportaat eivät useinkaan tunne tilannetta kaukana vihollisen selustassa niin hyvin, että ne voisivat antaa yksityiskohtaisia käskyjä tai ohjeita. Yleisohje on usein riittävä ja sissijohtajien tilanteenarvostelusta ja kekseliäisyydestä riippuu toiminnan yksityiskohtainen järjestely. Paitsi tehtävien suhteen, on myös eduksi se, että sissiosastot ovat muussakin mielessä mahdollisimman itsenäisiä. Jokaisella osastolla tulisi olla omat ase-, ampumatarvike- ja muonavarastonsa, omat yhteysvälineensä, mahdollisuudet haavoituneiden hoitoon jne, sillä tämä tekee toiminnan joustavaksi ja yleistilanteesta riippumattomaksi.

Tiedustelu on sissisodassa kaiken onnistuneen toiminnan perusedellytys. Vain jatkuva, kaikkialle ulottuva ja yksityiskohtiin menevä tiedustelu voi taata niin sissijoukoille kuin vastarintamiehillekin välttämättömän yllätysedun ja toisaalta säästää heidät vihollisen suunnittelemlta yllätyksiltä.

Edellä on pyritty tuomaan esille sissisodalle ominaisimmat, usein säännöllisen sodankäynnin menetelmistä poikkeavat piirteet. Niihin palataan myöhemmin useissa kohdissa tarkasteltaessa sissisodankäynnin yksityiskohtia. Tuotakoon tässä yhteydessä kuitenkin esille vielä eräs seikka, *sissisodan lukuisat toimintamuodot*. Kun heikompi osapuoli ei voi pyrkiä nopeaan ratkaisuun keskitetyin voimin, on tämän vastapainoksi otettava käyttöön kaikki tarjolla olevat mahdollisuudet ja uuvutettava sekä murrettava vihollisen vähitellen. Sissisodan monista toimintamuodoista on jo ollut puhe edellä. Parhaiten sen monitahoisuutta kuvanee kuitenkin Neuvostoliiton partisaaniliikkeen johtajan, kenraaliluutnantti Ponomarenkon, sissisodan toimintamuotoja ja päämäärää osoittava lausunto. ”Tarkoituksena oli operoida vihollisen yksiköitä vastaan, sulkea teitä, katkaista puhelin ja lennätinlinjoja, tuhota varastoja ja tarvikkeita, saattaa vihollisen ja sen apureiden asema sietämättömäksi, ahdistaa heitä joka askeleella, hävittää heidät lopullisesti ja tehdä tyhjäksi heidän aikeensa⁴”

4 Dixon-Heilbrunn, Partisanen S 86.

5. Sissisota ja kansainväliset sodankäyntiä koskevat sopimukset

Haagin rauhankonferenssissa tehdyt kansainväliset sodankäyntiä koskevat sopimukset, joihin myös Suomi 31.5.1924 on yhtynyt, eivät hyväksy rajoittamatonta sissisotaa sellaisena, kuin se on esiintynyt esimerkiksi toisen maailmansodan aikana tai useimmissa sen jälkeisissä vallankumoussodissa.

Maasodan lakeja ja tapoja koskevassa ohjesäännössä katsotaan, että sotalaiset ja sodan kävijän oikeudet sekä velvollisuudet koskevat vain joukkoja, jotka täyttävät seuraavat ehdot:

- että joukoilla on johtajana alaisistaan vastuussa oleva henkilö,
- että niillä on määrätty ja matkan päästä erotettava tuntomerkki,
- että ne kantavat aseitaan julkisesti ja
- että ne sotatoimissaan noudattavat sodan lakeja ja tapoja.

On todettava, että menestyksellinen sissisota ei yleensä ole mahdollista lueteltujen ehtojen puitteissa. Säännöllisten joukkojen sotatoimiin välittömästi liittyvässä sissitoiminnassa voitaneen näitä määräyksiä yleensä noudattaa, mutta kaukana rintamista vihollisen miehittämällä alueella toimittaessa niiden käyttöönotto merkitsisi, varsinkin paikallisen väestön osalta, samaa kuin itsemurha.

Kommunismin oppi-isät Marx, Lenin, Mao Tse-tung ja Stalin ovatkin julistuksissaan selittäneet, että kansa, joka taistelee vapautensa puolesta, ei voi, eikä sen tarvitse pitää kiinni sodan laeista. Kansannousut, vallankumoukselliset menettelytavat ja sissisota ovat keinoja, joilla pieni kansa voi voittaa lukumääräisesti ja varustukseltaan ylivoimaisen vastustajan. Joko tietäen tai tietämättään ovat muutkin kommunistiset kansat viimeisenä keinonaan turvautuneet näihin menettelytapoihin. Lieneekin todettava, että kansainväliset sodankäyntiä koskevat sopimukset ovat niin sissisotaa kuin monia muitakin sodankäynnin tapoja koskevilta osiltaan vanhentuneita, eivätkä sellaisinaan sovi yhä totaalisemmaksi muuttuneeseen sotaan. Mikäli vastustaja kuitenkin haluaa, kuten tavallista, niihin nojautua, suovat ne sille kaikki mahdollisuudet kohdella sissejä ja vastarintaliikkeeseen osallistuvaa väestöä täysin mielivaltaisesti.

II Sissisodan edellytykset ja sen luonteeseen vaikuttavat tekijät

1. Henkisen perustan merkitys

Sissisota vaatii kansalta äärimmäisiä ponnistuksia ja uhrauksia sekä saattaa vihollisen vastatoimenpiteistä johtuen aiheuttaa sille suuria kärsimyksiä. Näissä olosuhteissa on kansallistunnolla, isänmaan ja vapauden rakkaudella mitä suurin merkitys. Ilman epäitsekästä uhrimieltä tuskin voidaan ajatella menestyksellistä ja laajamittaista sissisodankäyntiä. Tämän vuoksi tulisi kansakunnan, joka aikoo jatkaa taistelua vielä senkin jälkeen, kun sen säännöllinen armeija on lyöty, rintamat murtuneet ja vihollinen miehittänyt maan, kaikin keinoin ylläpitää järkkymätöntä maanpuolustustahtoa.

Ei ole asiallista ryhtyä tämän tutkimuksen puitteissa selvittämään keinoja, joilla kestävä maanpuolustustahto on luotavissa. Todettakoon kuitenkin, että parhaimpaan tulokseen päästäneen, jos kaikki piirit: valtiovalta, kunnat, kirkko, puolueet, järjestöt, opilaitokset jne saataisiin mukaan rakentavaan työhön nykyisen oman edun tavoittelun ja itsekkyyden asemesta. Paraskaan tiedotustoiminta, propaganda, puheet, eivätkä edes teot voi kuitenkaan korvata sitä merkitystä, mikä turvatulla yhteiskunnallisella asemalla on kansallishengen, isänmaallisuuden ja maanpuolustustahdon ylläpitäjänä. Kaikille kansalaisille tulisi näin ollen voida taata turvattu toimeentulo ja asema yhteiskunnassa, jonka he tuntevat omakseen ja jota kannattaa viimeiseen saakka puolustaa.

Isänmaallisuuden ohella tai täysin erillisinä henkisinä tekijöinä on myös mainittava lukuisat aatteet, jotka ovat innoittaneet ja tulevat varmaan vastaisuudessaakin innoittamaan kansoja tai tiettyjä kansanluokkia äärimmäisiin ponnistuksiin. Tunnetuimpia näistä ovat kansallisuusaatteen lisäksi, uskonto, kommunismi, kansallissosialismi ja fascismi.

On huomattava, että vihollisen ymmärtämätön tai tahallinen, väestön oikeuksia loukkaava ja toimeentuloa supistava käyttäytyminen saattaa miehityksen tapahduttua aiheuttaa huomattaviakin muutoksia väestön suhtautumistavassa. Sopivana esimerkkinä tästä lienee venäläisten isänmaanrakkauden ja taistelutahdon voimakas kasvu toisen maailmansodan aikana.

Kun paikalliset asukkaat monilla seuduilla ottivat saksalaiset vastaan vapauttajina, oli yllättävää, että sama väestö jo muutamien viikkojen perästä aloitti hillittömän partisaanisodan. Syynä tähän oli se ankara käsittelytapa, jolla saksalaiset kohtelivat väestöä. He ottivat panttivankeja ja kohtelivat venäläisiä kuin alempaan kastiin kuuluvia ihmisiä. Väestöltä vietiin pakko-otoilla elintarpeita, hevosia, ajoneuvoja, vieläpä viimeinen ns ”Stalinin lehmäkin”, jonka pito oli kollektiivitalouksissakin sallittua. Kylien asukkaat

pakotettiin suorittamaan erilaisia töitä ja rangaistukset tottelemattomuudesta ja monista pikkurikkomuksista olivat äärimmäisen ankaria. Neuvostoliiton johto ryhtyi heti käyttämään hyväkseen syntynyttä tilannetta. Voimakas propaganda kohdistettiin saksalaisten valtaamien alueiden väestöön ja sota, jota käytiin kansainvälisen kommunismin merkeissä, sai isänmaallisen sodan nimen. Tulos oli varmaan monelle täydellinen yllätys.

2. Toimintamaaston vaikutus

Meikäläisen katsantokannan mukaan sissisotaa on pidetty lähinnä laajojen korpiseutujen sodankäyntimuotona. Tämä käsitys ei enää nykyisin pidä paikkaansa. Lukuisat esimerkit osoittavat, että sissisotaa voidaan yhtä hyvin käydä suurkaupungeissa kuin korpialueillakin.

Harvaan asutut ja vähäteiset korpiseudut suosivat erityisesti sissitoimintaa. Suurehkotkin joukot voivat täällä säilyttää toimintavapautensa laajan alueen ja paremman liikkuvuutensa ansiosta. Sopivia ja suojaisia tukikohtia sissijoukkojen lepoa ja huoltoa varten on runsaasti tarjolla. Varastot ja hoitopaikat on helppo kätkeä ja myös rintamien takaa ilma- tai vesiteitse saapuva täydennys voidaan toimittaa vihollisen huomaamatta perille tai ainakin niin, ettei vihollinen ennätä ryhtyä toimenpiteisiin ennen kuin materiaali on jo kuljetettu pois ja kätkeyty. Myös sissisodan eriasteisten johtoportaiden sijoitukseen ovat korpialueet erittäin soveliaita, koska lukuisia vaihtomahdollisuuksia on riittävästi ja alueet ovat usein helposti varmistettavissa.

Myös sissien taistelutoimintaa silmällä pitäen metsäiset korpiseudut tarjoavat yleensä edullisia mahdollisuuksia. Vihollisen on täällä usein vaikeaa täysin tehokkaasti varmistaa pitkiä selustayhteyksiään tai muitakaan kohteitaan. Kätkevä metsä tarjoaa runsaasti sopivia väijytyspaikkoja ja helpottaa irtaantumista takaa-ajajista, kun taas vihollisen on vaikeampi saada nopeasti lisäjoukkoja hyökkäyskohteen avuksi ja järjestää suunnitelmallista takaa-ajoa.

Laaja, meren tai suurten järvien, saaristo voidaan toimintamahdollisuuksiensa puolesta rinnastaa korpialueisiin, joskin sissitoiminta saaristossa vaatii aluksia tai veneitä sekä, jos hyökkäykset kohdistetaan vihollisen meriliikennettä vastaan, myös tähän soveltuva aseistusta ja välineistöä.

Mitä taajemmaksi asustus muodostuu, sitä pienemmiksi ja liikkuvammiksi on sissijoukot muodostettava. Kaupungeissa ja asutuskeskuksissa ei varsinainen sissitoiminta voi usein lainkaan tulla kysymykseen, koska koossa olevat joukot paljastuvat helposti ja menettävät toimintavapautensa. Sen sijaan nämä alueet tarjoavat erinomaiset mahdollisuudet vastarintaliikkeelle eri toimintamuotoineen. Sijaitsevathan tuholaistoiminnan kohteet juuri kaupungeissa ja teollisuusalueilla ja passiivinen vastarinta, tiedustelu samoin kuin propaganda ja tiedoitus toimintakin löytävät näissä olosuhteissa otollisim-

man maanperän. Tehtävänsä vastarintamiehet suorittavat joko normaaliin jokapäiväiseen työhön ja elämään liittyen tai muodostetaan tiettyä tehtävää varten sopiva, tilapäinen iskujoukko, joka hajoitetaan heti tehtävän tultua suoritetuksi.

3. Vuodenaikojen vaikutus

Vuodenaikojen vaihtelut vaikuttavat yleensä vain sissisodankäynnin toiseen päätoimintamuotoon, sissitoimintaan. Vastarintaliike on sen sijaan niistä täysin riippumaton.

Sissitoiminnalle lieene kesä suotuisinta aikaa. Joukkojen majoittaminen ja huoltaminen sekä liikkeiden salaaminen on tällöin helpompaa kuin talvella. Joukot voivat tarvittaessa olla miltei jatkuvasti liikkeellä ja näin ylläpitää toimintavapauttaan vihollisen voimakkaistakin vastatoimenpiteistä huolimatta. Liikkuvuutta parantaa lisäksi keveämpi varustus, joka säästää voimia ja lisää päivämarssien pituutta. Tosin valoisat kesäyöt helpottavat myös vihollisen varmistustoimenpiteitä ja suosivat lentotiedustelua, mutta suuremmat edut ovat kuitenkin sissien puolella.

Talvi vaikeuttaa erityisesti sissijoukkojen lepoa. Liikkeiden salaaminen ja jälkien peittäminen on myös hyvin vaikeaa. Mikäli vihollinen ei ole tottunut suksien käyttöön, voivat sissit liikkuvuuteen nähden kuitenkin olla ylivoimaisia ja näin vihollisen saavuttamattomissa. Myös pitkä pimeä aika on sissien liittolainen ja tarjoaa mahdollisuuksia yllätyksiin. Kylmyydestä, painavasta varustuksesta ja mukana kuljetettavista majoitusvälineistä johtuen sissijoukot joutuvat joka tapauksessa ankarien räsistusten alaisiksi ja pienentää tämä monista nykyisin käytettävissä olevista apuvälineistä huolimatta niiden taistelutehoa ja toimintavapauttakin.

4. Toiminta-alueen evakuoinnin vaikutus

Meillä Suomessa on yleensä totuttu siihen, että viholliselle jääviltä alueilta pyritään evakuoimaan väestö ja tärkeä materiaali sekä tuhoamaan mahdollisuuksien mukaan niillä olevat laitteet ja rakennukset. Evakuoinnin onnistuminen on suuresti riippuvainen yleisestä tilanteesta, mutta jos se saadaan toteutetuksi, painaa se leimansa koko sissisodankäyntiin.

Evakuoidulla alueella sissisota rajoittuu yksinomaan sissitoimintaan. Kaikki vastarintaliikkeen toimintamuodot ovat paikallisen väestön puuttuessa mahdottomia. Sissienkin toiminta vaikeutuu huomattavasti heidän jäädessä kokonaan ilman väestön monenlaista tukea ja vihollisen voidessa keskittää kaikki toimenpiteensä yksin sissejä vastaan. Lukuisat esimerkit eri sissisodista osoittavat väestön avun merkityksen. Väestö on koonnut ja luovuttanut sisseille erilaatuisia tarvikkeita, lähinnä muonavaroja, se on hoitanut pääosan haavoittuneista ja avustanut heidän evakuointiaan pois miehitetiltä alueel-

ta. Väestö on pitänyt sissit tietoisena vihollisen pienimmistäkin liikkeistä ja varmistanut heidän toiminta- ja tukialueitaan. Sissijoukkojen täydennys on myös pääosin saatu paikallisen väestön keskuudesta. Johdon tai liittolaisten kannalta asiaa tarkasteltaessa on todettava, että monet kokonaistilanteen selvittämiseksi tarvittavat tiedot jäävät usein saamatta, koska sissit eivät voi soluttautua vihollisen keskuuteen asutuskeskuksiin ja työpaikoille, kuten väestö. Luetteloa voitaisiin jatkaa, mutta riittänevät nämäkin esimerkit osoittamaan ne rajoitukset ja vaikeuden, joihin evakuointi saattaa sissisodassa johtaa.

Evakuoinnin ehkä suurimpana etuna on nähtävä, että se tekee mahdolliseksi vihollisen tavanomaiset, väestöön kohdistuvat kostotoimenpiteet. Tämä lisää tietyssä mielessä sissien toimintavapautta, koska väestöä ei tarvitse ottaa suunnitelmassa lainkaan huomioon.

Totaalista sissisotaa silmällä pitäen lienee evakuointia kuitenkin pidettävä rajoittavana tekijänä. Tätä käsitystä tukevat monet viimeaikaisista sissisodista saadut kokemukset, erityisesti niissä tapauksissa, jolloin sotaa on käyty kommunististen sissioppien mukaisesti. Länsimaissa on sen sijaan esitetty vastakkaisiakin mielipiteitä lähinnä väestön karsimykseen vedoten.

5. Etukäteen suoritettut valmistelut ja niiden merkitys

Useissa sissisotaa käsittelevissä teoksissa ja arvovaltaistenkin asiantuntijoiden lausunnoissa on esitetty väite, että sissisotaan ryhtymistä ei pitäisi valmistella etukäteen, vaan tulisi se suorittaa vasta miehityksen tapahduttua. Tätä väitettä perustellaan lähinnä salaamissyillä. Katsotaan, että epäluotettavien aineiden mukaantulomahdollisuus on niin suuri, että koko suunnitelma paljastuu ennen kuin toiminta voi alkaa. Väitteessä on luonnollisesti paljon perää, onhan meillä tästä omakohtaisiakin kokemuksia ns asekätkentäjutun ajoilta. Toisaalta on kuitenkin todettava, että mitä pitemmälle valmistelut on viety, sitä nopeammin saadaan sissisota käyntiin ja toiminnessa päästään alusta alkaen suunnitelmallisuuteen sekä parempiin tuloksiin. Tosiasia lieneekin, että edellä esitetyt väitteet valmistelujen lykkäämisestä perustuvat sotakokemuksiin niistä maista, joissa edes mahdollisuutta sissisodan käyttöön sodankäyntimuotona ei oltu lainkaan otettu huomioon ja valmistelut tästä syystä lyöty laimin. Myöhemmin, kun organisaatiotyö ja toiminta saatiin kuitenkin jotenkuten alkamaan ja työ tuotti tuloksia, on tätä ruvettu pitämään ihanetapauksena.

Päinvastaisia esimerkkejä tarjoavatkin kaikki kommunististen sissisodan oppien mukaan käydyt sissisodat. Yleensä kaikissa maissa kommunistipuolue on järjestetty myös sitä silmällä pitäen, että se tarvittaessa voi toimia sissisodan organisaation runkona. Näin oli meillä Suomessakin ennen viimeisiä sotiamme ja samoin lienee kaikkialla maailmassa vielä nykyaikanakin. Paitsi organisaatorunkoa, on puolueella yleensä ollut käytettä-

vissään aseita, räjähdysaineita, viesti- ja propagandavälineitä sekä muutakin sissisodassa tarvittavaa materiaalia. Sissien ja vastarintamiesten koulutuksesta on myös pidetty hyvää huolta. Kommunististen sissisotien laajuus ja menestys, niin Neuvostoliitossa toisen maailmansodan aikana, kuin monissa myöhemmissä vallankumoussodissakin, riittää selvästi osoittamaan näiden valmistelujen merkityksen.

Tarkasteltaessa niitä mahdollisuuksia, mitä omat olosuhteemme tarjoavat valmistelujen suoritukselle, on todettava, että vaikeudet ovat suuret. Meillä ei liene organisaatorungoksi sopivaa puoluetta tai järjestöä. Ainoan, todella käyttökelpoisen runko-organisaation muodostanee puolustuslaitos. Materiaalin varaaminen mahdollisen sissisodan tarpeisiin lienee myös ainakin suuremmassa määrin mahdotonta, sillä vähäinen aseistus ja muut välineet tarvittaneen pääosiltaan säännöllisille joukoille. Sissikoulutus ja maanpuolustustahdon kohottamiseen tähtäävät toimenpiteet ovat kuitenkin aloja, joilla työtä voidaan tehdä. Myös muiden edellä esitettyjen valmistelujen eteenpäinviemiseksi löytynee vaikeuksista huolimatta ainakin osittain käyttökelpoisia ratkaisuja. Näitä selostetaan lähemmin sissisodan organisaatiota koskevassa kohdassa.

6. Sissisodan alkamistavat ja niiden vaikutus

Tilanteet, joissa säännöllinen sodankäynti korvataan sissisodalla saattavat olla useamman laatuisia. Tyypillisimpinä tapauksina voitaneen pitää omien rintamien murtumista, laajasuuntaista vetäytymistä tai maan joutumista syystä tai toisesta vihollisen miehittämäksi. Kukin näistä kolmesta tapauksesta antaa oman leimansa sissisodankäynnille, varsinkin sodan alkuvaiheissa.

Siirtyminen sissisotaan omien säännöllisten rintamien murtuessa on ehkä tyypillisin tapaus meikäläisiä olosuhteita ajatellen. Sitä lienee pidettävä myös suoritustavaltaan vaikeimpana ja usein se muodostuukin ainakin osittain improvisation luonteiseksi. Murto-kohtissa olevat säännöllisen armeijan osat ovat sekaisin, yhteydet poikki ja johto puutteellinen eikä kukaan tiedä tarkalleen mitä pitäisi tehdä. Mieliala ja taistelutahto ovat niin armeijan kuin väestönkin keskuudessa täysin lamassa ja kaikenlaiset huhut lisäävät yleistä epävarmuutta ja paniikkitunnelmaa. Jos milloin, niin juuri tässä tilanteessa tarvittaisiin etukäteen laadittuja suunnitelmia sekä selviä käskyjä ja ohjeita. Päätöksen siitä, että taistelu jatkuu, olisi oltava myös jokaisen kansalaisen tiedossa. Erityisesti asettaa sissisodan alkuvaihe suuria vaatimuksia kaikenasteisille johtajille. Jo koossa olevat joukot olisi saatava nopeasti vihollisen selustayhteyksille. Organisointi hajalle lyötyjen joukkojen ja väestön keskuudessa olisi pantava alulle, hankittava aseita ja muita välineitä, luotava tarvittavat viestiyhteydet ja järjestettävä tiedustelu sekä monet huoltoon liittyvät vaikeat kysymykset. Tämä kaikki ei käy käden käänteessä, vaan vaatii aikaa siitähän huolimatta, että alustavat suunnitelmat ovat valmiina. Neuvostoliitossakin, jossa edelly-

tykset kommunistipuolueen ansiosta olivat hyvät, kului noin 1-2 kuukautta, ennen kuin partisaanisota alkoi tuottaa tuloksia. Meidän pienessä maassamme tätä aikaa on pidettävä liian pitkänä ja siksi tulisikin kaikin keinoin pyrkiä järjestelmään, joka takaa suuremman valmiuden.

Ryhtyminen sissisotaan vetäytymisen yhteydessä on edelliseen verrattuna huomattavasti yksinkertaisempaa. Toiminta voidaan kytkeä vetäytymisoperaation aikatauluun ja laatia suunnitelmat valmiiksi yksityiskohtiaan myöten. Sissijoukot voidaan jo etukäteen ryhmittää tuleville toiminta-alueilleen ja antaa niille sekä alueelle mahdollisesti jääville vastarintamiehille tarvittavat toimintaohjeet. Viestiyhteydet, tarvikekätöt ja muutkin huoltoon liittyvät toimenpiteet voidaan järjestää kaikessa rauhassa ja kun vihollinen saapuu alueelle, on kaikki valmista sen vastaanottamiseksi. Sissisota on näin jo alusta alkaen täysin suunnitelmallista ja tehokasta.

Sissisodan aloittamien miehitetyssä maassa tapahtunee suurin piirtein samoja periaatteita noudattaen kuin vallankumoussodissakin. Ranskalainen ”Revue Militaire d’Information” on numerossaan 281/57 selostanut hyvinkin yksityiskohtaisesti näiden sotien syntyä ja sodankäynnin suuntaviivoja. Lehden mukaan sissisota miehitetyssä maassa jakautuu yleensä kolmeen vaiheeseen: propagandavaihe, organisaatiovaihe ja militarisoimisvaihe.

Propagandavaiheen aikana muodostetaan sissisodan perusjoukko ja johto sekä iskostetaan kansan tietoisuuteen ne aatteet tai opit, joiden vuoksi taisteluun ryhdytään. Kun riittävät kannattajajoukot on saatu hereille, siirrytään organisaatiovaiheeseen. Sen aikana perustetaan sodankäynnissä tarvittavat elimet ja tukikohdat, luodaan toiminta-alueet sekä aloitetaan toiminta usein vasta pienissä puitteissa ja pääasiallisesti vastarintaliikkeen toimintamuotoja hyväksikäyttäen. Militarisoimisvaiheeseen kuuluu varsinaisten asevoimien perustaminen ja niiden toimintaanpano. Aluksi on vain iskuyksiköjä, joista vähitellen muodostuu paikallisia osastoja ja näin asevoimat vihdoin tukeutuvat aseistetun kansaan jakautuen sissijoukkoihin ja varsinaiseen armeijaan.

Kuten ylläolevasta ilmenee, on työ monivaiheista ja hidasta. Niinpä tämän laatuisten sissisotien kesto aika onkin yleensä hyvin pitkä, useita vuosia, jopa vuosikymmeniäkin.

Edellä jo mainittiin, että esitetyistä kolmesta sissisodan alkamistavasta lienee meille tyypillisimpänä pidettävä rintamien murtumista. Tämän vuoksi onkin jäljempänä sissisodan organisointia ja toimintaa käsiteltäessä päähuomio kiinnitetty nimenomaan niiden vaikeuksien voittamiseen, jotka tällöin ovat todennäköisimpiä.

7. Vihollisen vastatoimenpiteiden vaikutus

Sissisodan alettua on odotettavissa, että vihollinen kohtelee sekä sissejä että paikallista väestöä täysin säälimättömästi ja mielivaltaisesti. Sissihyökkäyksiä ja tuholaistekoja seu-

raavat välittömästi vihollisen kostotoimenpiteet ja yleinen terrori. Näillä vastatoimenpiteillä saattaa olla kahdenlainen merkitys. Terrori herättää aina vastustusta. Se on siis mitä kiitollisin aihe propagandalle ja tiedoitustoiminnalle niin kotimaassa kuin ulkomailla-kin ja on sitä tässä mielessä käytettävä häikäilemättä hyväksi sissi- ja vastarintaliikkeen voimistamiseksi sekä avun saamiseksi ulkoapäin. Tästä on erinomaisena esimerkkinä edellä jo esitetty tapaus venäläisten partisaanien suhtautumisesta saksalaisten terroriin. Toisaalta on taas otettava huomioon, että vihollinen voi ryhtyä, varsinkin pienten kansojen ollessa kysymyksessä, esimerkiksi koko miespuolisen väestön, vieläpä koko kansan-kin pakkosiirtoihin. Tämä tulee luonnollisesti vaikeuttamaan sissisodankäyntiä, saattaa-
pa merkitä kansan pääosan tuhoakin. Näiden ankarimpienkaan pakkokeinojen käytön pelko ei saisi vaikuttaa sissisotaan ryhtymistä koskeviin ratkaisuihin, sillä vaikka sissiso-
ta ei alkaisikaan, voi vihollinen ryhtyä pakkokeinojen käyttöön pelkästään ehkäisymie-
lessä. Tilanne miehityksen tapahduttua voi vasta osoittaa, miten missäkin tapauksessa on edullisinta menetellä.

Vakavan vaaran sissisodan onnistumiselle muodostavat myös ne kansalaisryhmät, joi-
den voidaan olettaa ryhtyvän tukemaan vihollista. Nämä kansalaiset saattavat jo säännöl-
listen sotatoimien aikana ryhtyä käymään omaa sissisotaansa selusta-alueilla vihollisen
tukemiseksi. Sissisodan alettua heidän tarjoamansa apu viholliselle on usein ratkaisevaa
laatua. He omaavat yleensä hyvän paikallistuntemuksen. He tuntevat asukkaat ja heidän
poliittiset mielipiteensä. He palvelevat usein samoissa työpaikoissa, joissa passiivisella
vastarinnalla tai tuhotoilla pyritään tuottamaan häiriöitä viholliselle. Heitä voidaan myös
helposti soluttaa mukaan sissijoukkoihin ja vastarintaliikkeeseen sekä näin saattaa sissi-
en ja vastarintamiesten suunnitelmat vihollisen tietoon.

Tämän vaaran välttämiseksi on sissisodassa ja sen valmisteluissa noudatettava salaa-
misen kaikkia keinoja. Organisaatio on luotava sellaiseksi, että jonkun solun tai henkilön
paljastaminen ei johda koko järjestelmän selvittämiseen. Kukaan ei saa tuntea kokkonai-
suutta, vaan ainoastaan ne henkilöt, joiden kanssa välttämätön yhteistoiminta tapahtuu.
Soluttautumisen ja lörpöttelyn estämiseksi on luotava varma turvallisuuspalvelu, kom-
munististen maiden tarjoamien esimerkkien mukaisesti. Toimintakäskyt on annettava
viime hetkessä ja suunnitelmat laadittava vain taatusti varmassa seurassa. Luetteloa va-
rokeinoista voitaisiin jatkaa loputtomasti, mutta edellä jo luetellut esimerkitkin riittäne-
vät kuvaamaan sissisodan luonnetta tältä näkökannalta tarkasteltuna.

Toisena ehkäisevänä ja usein käytettynä keinona omia, vihollista tukevia kansalaisia
vastaan on heihin kohdistettu terrori. On osoitettava, että on paljon vaarallisempaa toi-
mia vihollisen puolella kuin sissien keskuudessa. Tämä menettelytapa on myös erityisen
luonteenomainen kommunististen oppien mukaan käydyissä sissi- ja vallankumoussö-
dissa.

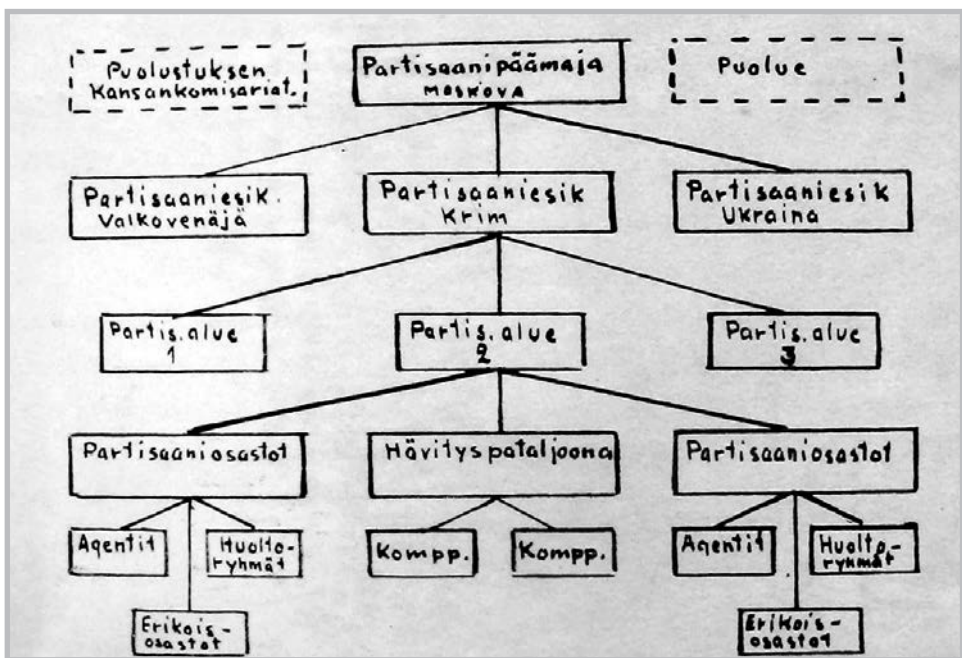
III Sissisodan organisaatio

1. Ulkolaisia organisaatioesimerkkejä

Ennen kuin ryhdytään käsittelemään meille mahdollisesti soveltuvaa organisaatiota, on syytä luoda lyhyt yleiskatsaus sissisotien organisaatioon muualla. On todettava, että vaikka eri organisaatioissa on tiettyjä yhtäläisyyksiä, niin paikalliset olosuhteet ovat kuitenkin antaneet niille omat luonteenomaiset piirteensä, joten selviä ja sinänsä meille sopivia esimerkkejä lienee vaikea löytää. Ne antavat joka tapauksessa hyviä viitteitä siitä, mihin seikkoihin organisaatiota suunniteltaessa on kiinnitettävä päähuomio.

a. Neuvostoliiton partisaaniorganisaatio

Neuvostoliiton partisaaniorganisaation käsittely perustuu lähinnä C A Dixonin ja O Heilbrunnin teokseen *Partisanen*, jossa esitetty partisaaniorganisaatio oli kuvan 1 mukainen.

Kuva 1. Neuvostoliiton partisaaniorganisaatio

Organisaatio kehittyi vähitellen sodan kuluessa. Sen alkuperäiset elementit olivat työläisistä muodostetut iskupataljoonat, jotka saivat myöhemmin hävityspataljoonan nimen sekä kommunistisen puolueen kaupunki-, piiri- ja toimeenpanokomiteoiden perustamat partisaaniosastot.

Iskupataljoonat perustettiin heti sodan alettua. Niin kauan, kun iskupataljoonat toimivat puna-armeijan miehittämällä alueilla, olivat ne armeijalle alistettuja suorittaen lähinnä erilaista työpalvelua. Kun puna-armeija vihollisen pakottamana ryhtyi vetäytymään, oli iskupataljoonien tehtävänä tuhota kaikki alueelle jäävä sotamateriaali, elintärkeät tarvikkeet, viestiyhteydet jne. Tehtävänsä suoritettuaan pataljoonat jäivät saksalaisten miehittämälle alueelle osallistuen partisaanisotaan. Niiden osuus varsinaisten partisaaniosastojen perustamisessa arvioidaan hyvin huomattavaksi.

Hävityspataljoonien komentajina oli yleensä upseereita. Kukin pataljoona käsitti keskimäärin 200-220 miestä, jakautuen kahteen komppaniaan. Aseistuksena oli, kuten partisaaneilla yleensäkin, konepistooleja, tavallisia ja automaattikiväärejä, konekiväärejä, kranaatinheitimiä, käsikranaatteja, miinoja ja räjähdysaineita.

Samalla rintamanosalla olevat hävityspataljoonat toimivat nimenomaan tätä varten perustetun prikaatiesikunnan alaisina, josta esikunnasta muodostui partisaanisodan alettua asianomaisen rintamanosan partisaaniesikunta. Niinpä esimerkiksi Krimillä oli marraskuussa 1941 kaikkiaan 33 hävityspataljoonaa yhden prikaatiesikunnan alaisena. Tästä esikunnasta tuli sittemmin Krimin partisaaniesikunta.

Sodan kuluessa lukuisat hävityspataljoonat säilyttivät aikaisemman kokoonpanonsa, mutta useita hajosi myös pienemmiksi partisaaniosastoiksi samalla, kun ne tukivat uusien osastojen muodostamista yhdessä puolueen eri komiteoiden kanssa. Nämä paikallisesta väestöstä ja hajalle lyötyjen joukkojen sotilaista kokoonpannut partisaaniosastot olivat hyvin erilaisia. Suurimpiin väitetään kuuluneen 500 jopa 2000 miestä, pienimpien ollessa vain 10-20 miehen vahvuisia. Mitään säännöllistä organisaatiota ei siis ollut, vaan kaikki riippui paikallisista olosuhteista.

Partisaaniosastojen alaisina toimivat erikoisosastot, tukiryhmät ja agentit. Erikoisosastot oli pantu kokoon tiettyyn ammattikuntaan kuuluvista partisaaneista ja toimivat asiantuntijoina erikoistehtävissä. Näin esimerkiksi rautatieläisistä muodostetut osastot toimivat nimenomaan rautateitä vastaan ja insinöörit hyökättäessä tehtaita, voimalaitoksia ja siltoja vastaan. Tukiryhmien tehtävänä oli kiihottaa kansaa saksalaisia vastaan, värvätä lisäjäseniä partisaaniosastoihin, suorittaa erilaisia huoltotehtäviä ja hoitaa mm turvallisuuspalveluun sekä passiiviseen vastarintaan kuuluvia toimenpiteitä. Agenttien tehtävänä oli tiedustelupalvelun hoitaminen. Agenteiksi värvättiin miehiä, naisia jopa lapsiakin. Heitä oli kaikkialla vihollisen miehittämällä alueella työpaikoilla, liikenneyhteyksien varsilla, kollektiivituloilla, sairaaloissa, virastoissa yksinpä vihollisen palveluksessaakin eri tehtävissä.

Partisaanialueiden esikuntien syntyminen tapahtui sitä mukaa kuin välijohtoportaiden tarvetta partisaaniesikuntien ja joukkojen välillä ilmeni. Mitään säännönmukaisuutta ei näiden perustamisessa ollut. Suuret kaupungit kuten Minsk ja Sevastopol muodostivat omat alueensa. Maaseudulla olivat alueet laajoja ja kuului niihin lukuisia paikkakuntia omine partisaaniosastoineen. Partisaanialueiden esikuntien vahvuus oli keskimäärin noin 20 henkeä ja niiden tehtävänä oli saattaa alueella toimivat partisaaniosastot yhteistoimintaan keskenään sekä johtaa operaatioita, joiden suorittamiseen tarvittiin useampia osastoja.

Tietyn rintaman osan partisaaniesikunnista ja niiden syntymisestä on jo ollut puhe edellä. Näihin esikuntiin kuului yleensä komentaja, poliittinen komissaari, 40-60 esikunta- ja yhteysupseeria sekä tarpeellinen vartio-osasto. Esikunta oli lähinnä suunnitteluesikunta ja toimi kiinteässä yhteistoiminnassa paikallisen kommunistipuolueen keskuskomitean kanssa.

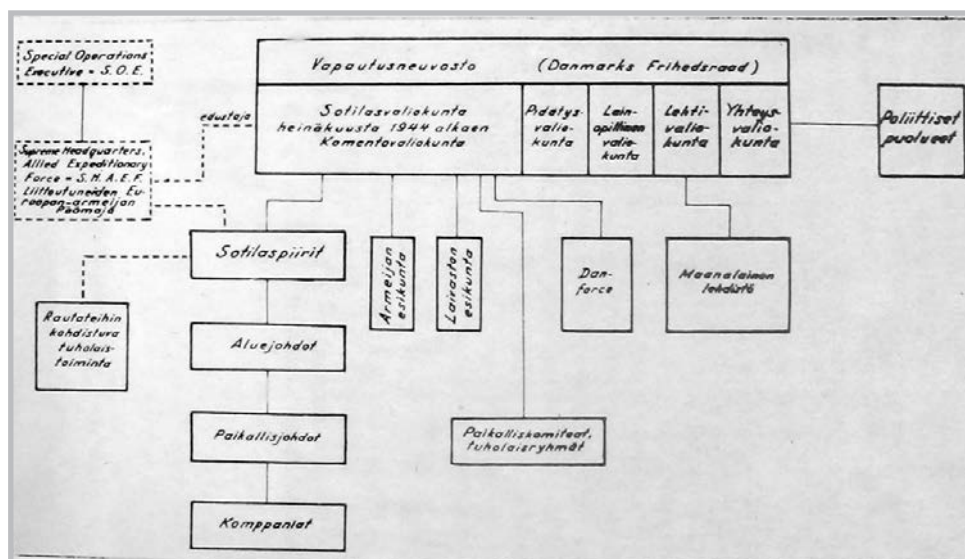
Korkeimpana johtoesikuntana oli partisaanipäämaja Moskovassa. Se oli puolestaan kiinteässä yhteistoiminnassa Neuvostoliiton kommunistipuolueen keskuskomitean kanssa. Yleensä on huomattava, että puolueella oli usein suurempikin käskyvalta kuin eriasteisilla johtoportaila. Puolue valvoi myös koko partisaaniliikettä asettamalla johtajat aina partisaaniosastoja myöten sekä sijoittamalla poliittisia neuvonantajia ja komissaareja eri johtoportaisiin.

b. Tanskan vastarintaliikkeen organisaatio

Tanskan vastarintaliikkeen organisaatiota esittävä esimerkki on otettu everstiluutnantti Kontiopään SKK:n diplomityöstä vuodelta 1948. Kaaviollisesti esitettynä oli organisaatio sodan loppuvaiheissa 1944 kuvan 2 mukainen.

Organisaatio kehittyi kuten Neuvostoliitossakin vähitellen sodan aikana. Varsinaiset vastarintajärjestöt syntyivät vuosien 1941-43 aikana. Suurimmat näistä olivat Borgerlige Partisaner, Holger Danske, Frit Danmark ja Ringen. Mitään alue- tai tehtäväjakoa ei näiden välillä ollut. Vuoden 1943 syyskuussa näiden neljän vastarintajärjestön edustajat perustivat Vapautusneuvoston, joka toimi keskitettynä johtoelimenä. Saman vuoden lopulla aloitettiin varsinaisen maanalaisen armeijan luominen. Sen runkoina käytettiin eri puolueita, mm kommunistipuoluetta sekä edellä mainittuja vastarintajärjestöjä. Vuoden 1945 kevääseen mennessä käsitti maanalainen armeija, Danforce, kaksi prikaatia yhteisvahvuudeltaan noin 3500 miestä.

Toimintaa varten maa jaettiin kuuteen sotilaspiiriin, nämä edelleen alueisiin ja eri paikkakunnille asetettiin paikallisjohdot. Myös armeijan ja laivaston esikunnissa oli omat salaiset elimensä.

Kuva 2. Tanskan vastarintaliikkeen organisaatio vuoden 1944 lopulla

Järjestelmä muistutti jossain määrin Neuvostoliiton partisaaniorganisaatiota, joskin se ehkä maan demokraattisemmasta luonteesta johtuen oli huomattavasti sekavampi. Toiminta oli myös paljon rajoitetumpaa. Varsinaista sissitoimintaa ei sanottavastikaan ollut, vaan päähuomio keskitettiin passiiviseen vastarintaan yleislakkoinen ja työmaajarrutukseen, propagandaan, tiedusteluun sekä tuhoajatoimintaan kuten yleensäkin saksalaisten miehittämissä Länsi-Euroopan maissa.

c. Viet-Minh'in vallankumoussodan organisaatio

Viet-Minh'in vallankumoussodan organisaatiota koskeva esimerkki on otettu ranskalaisesta Revue Militaire d'Information lehden numerosta 281/57.

Organisaatio oli luonteeltaan poliittis-sotilaallinen kuten vallankumoussodissa yleensäkin. Organisaation perustan muodostivat kylät, joissa toimintaa johtivat kansankomiteat. Kyläyhteisöjen yläpuolella olivat kyläryhmät, alueet, läänit ja lääniryhmät, joiden johdossa oli kylien kansankomiteoita vastaavat toimeenpanevat komiteat. Komiteoiden tehtävänä oli huolehtia järjestyksestä ja turvallisuuspalvelusta, tiedustelusta, tiedotustoiminnasta, taloudellisista asioista ja myös sotilaallisista toimenpiteistä. Korkeimpana johtoportaana oli hallitus, jossa, kuten eri komiteoissakin, kommunistipuolueella oli ratkaiseva osuutensa.

Viet-Minh'in kansanarmeija jakautui, kuten johtokin, useampaan eri portaaseen. Alimpana kyläportaassa olivat paikalliset joukot, ns. kansan itsepuolustusosastot ja sissi-joukot. Seuraavana portaana olivat alueelliset joukot, jotka oli organisoitu komppanioik-

si. Ne toimivat vain omilla perustamisalueillaan ja tukivat paikallisia joukkoja. Ylimpänä portaana olivat varsinaiset säännölliset joukot, jotka olivat hyvin koulutettuja ja aseistettuja ja joita käytettiin ratkaisuun pyrkiviin sotatoimiin.

Erityisen suuri paino pantiin tiedustelupalvelun järjestämiseen. Alimpana ja laajimpana portaana toimi koko kansan käsittävä tiedustelujärjestö, jossa jokaista kansalaista (kommunistia) voitiin käyttää tietojen hankkimiseen. Järjestelmä on hyvin lähellä Neuvostoliiton partisaanien agenttitoimintaa. Tämän laajan tiedustelupalvelun lisäksi oli sotilaallinen tiedustelupalvelu, jonka edustaja oli kaikissa sotilaallisesti organisoiduissa yksiköissä ja johtoportaisissa sekä turvallisuuspalvelu, jonka valvonta oli tiukasti puolueen käsissä.

2. Ehdotus meikäläiseksi organisaatioksi

a. Organisaatorunko

Tarkasteltaessa edellä esitettyjä suppeita sissisotien organisaatioesimerkkejä on todettava, että meiltä puuttunee organisaation runkona useimmiten käytetty sopiva puolue tai järjestö. Meidän puolueemme eivät, kommunistipuoluetta lukuun ottamatta, ole niin kiinteästi järjestäytyneitä, että niiden nojaan voitaisiin rakentaa koko maata tai sen tiettyjä osia varten käyttökelpoista taistelujärjestöä, ja jo puolueiden välinen erimielisyyskin tehnee tämän mahdottomaksi ainakin rauhan aikana. Meidän puolueemme eivät myöskään edusta valtion johtoa siinä mielessä kuin esimerkiksi kommunistipuolueet kommunistisissa maissa.

Sopivan järjestön löytäminen lienee yhtä vaikeaa. Ainoina, jotenkuten ajateltavissa olevina järjestöinä voitaneen pitää reserviupseeriliittoa ja -aliupseeriliittoa, jotka ulottavat toimintansa miltei koko valtakunnan alueelle. Nekin lienevät organisoinniltaan kovin heterogeenisia, eikä niiden jäsenistön keskuudessa löydy järjestökuria siinä määrin kuin tämän laatuisten asian hoitaminen vaatisi. On myös huomattava, että ne eivät ole valtiovallan valvottavissa, joten hyvääkin tarkoittavalla työllä saattaa olla vahingolliset seuraukset. Erään, eikä suinkaan merkityksettömän esteen puolueiden ja järjestöjen hyväksikäytölle asettaa lisäksi rauhansopimuksemme, kieltämällä tietynlaisten järjestöjen olemassaolon sekä sotilaallisen koulutuksen antamisen puolustusvoimien ulkopuolella.

Kaiken edellä olevan perusteella vaikuttaa siltä, että meidän sissiorganisaatiomme runkona tulisi käyttää puolustuslaitosta ja nimenomaan aluejärjestöä. Sotilasläänit ja sotilaspiirit muodostavat selviä edellä esitettyjen esimerkkien mukaisia sissialueita. Varjopuolena on luonnollisesti se, että alin paikallinen organisaatio, joka esimerkiksi Neuvostoliiton partisaanisodassa muodostui kommunistipuolueen paikalliskomiteoista, puuttuu kokonaan. Sotilasläänien ja sotilaspiirien komentajilla, päälliköillä sekä muulla-

kin esikuntahenkilöstöllä lieene kuitenkin yleensä hyvä kosketus maakuntaan ja sen väestöön. He tuntevat paikalliset olosuhteet, asukkaat ja välttämättömät resurssit. Heillä on useimmiten välitön kosketus sopiviin järjestöihin ja henkilöihin, joita voidaan tarvittaessa käyttää hyväksi. Sotilastaholla toimittaessa ovat myös salaamisnäkökohdat ja monet muutkin käytännölliset tehtävät ehkä helpoimmin hoidettavissa.

Usein kuulee sanottavan, ettei meillä ole syytä laatia tai edes hahmoitella erityistä organisaatiota sissisotaa silmällä pitäen. Pyrimmehän joka tapauksessa muodostamaan säännöllisen armeijan ja torjumaan hyökkäykset mahdollisuuksiemme mukaan normaalin sodankäynnin periaatteita noudattaen. Sissiorganisaation olemassaolo olisi omiaan vain lisäämään erilaisten mahdollisuuksien ja vaihtoehtojen runsautta, eikä siihen siirtyminen kuitenkaan voisi tapahtua rintamien murtuessa täysin suunnitelmien mukaisesti, vaan improvisoiden kulloisenkin tilanteen vaatimalla tavalla. Nämä väitteet pitävät luonnollisesti osittain paikkansa, mutta on muistettava, ettei ehkä Neuvostoliiton, Ranskan, Belgian, Tanskan jne sotasuunnitelmiin kuulunut sissisota, vaan se oli viholinen, joka pakotti asianomaiset maat turvautumaan tähän viimeiseen keinoon. Edellä esitetyt esimerkit osoittanevat myös sen, että Neuvostoliitto, jonka kommunistipuolue ja perustetut hävityspataljoonat muodostivat sissiorganisaation rungon, oli huomattavasti valmiimpi ja sen sissisotatoimet tehokkaampia kuin Tanskan, joka oli tehtävään täysin valmistautumaton.

Sissisodan organisaatiota luotaessa on kuitenkin kaikin keinoin pyrittävä välttämään monimutkaisia ja varsinaisesta maanpuolustuksen perussuunnitelmasta poikkeavia rakennelmia. Tältä pohjalta lähtien pyritään jäljempänä hahmoittelemaan ehdotusta meikäläiseksi sissisotaorganisaatioksi, sen lukuisiin yksityiskohtiin kuitenkin puuttumatta.

b. Sissisodan johto-organisaatio

Avainkysymyksen sissisodan organisaatiossa muodostaa johto. Jo yksin sen olemassaolo takaa suuret onnistumisen mahdollisuudet suunnitelmalliseen toimintaan ja tekee mahdolliseksi organisaatiotyön joustavan jatkamisen vihollisen miehittämällä alueillakin.

Korkeimman johtoportaan sissisodassa, kuten säännöllisessä sodankäynnissä muodostaa valtion johto. Sen tehtävänä on päättää sissisodan aloittamisesta sekä asettaa sille päämäärä. Sodankäyntiä valtion johto tukee erilaatuisin poliittisin keinoin, hankkimalla materiaalista ja muutakin apua liittolaisilta tai ystävällismielisistä maista sekä johtamalla ja hoitamalla erityisesti ulkomaille suuntautuvaa propagandaa ja tiedoitustoimintaa. Se osallistuu myös tärkeiden ratkaisujen tekoon esimerkiksi silloin, kun yleisellä kansannousulla päätetään lyödä vihollinen, suorittaa valtakunnan kannalta ratkaisevia hävitystöitä, tai kun vihollisen voimakkaat vastatoimenpiteet pakottavat muuttamaan menettelytapoja. Valtion johto voi sijaita miehityllä alueella kuten esimerkiksi Tans-

kassa tai sen ulkopuolella, mikä yleensä on tavallisin menettelytapa. Se voi tilanteen pakkotaessa toimia myös ulkomailla.

Varsinainen sissisodankäynnin suunnittelu ja johtaminen kuuluu, jos jätämme meikäläiset olosuhteet huomioon ottaen puolueet pois laskuista, tätä varten muodostetulle sissijohdolle, joka eri maissa on toiminut eri nimiä käyttäen.

Ajatellen niitä tilanteita, joissa sissisotaa meidän maassamme saatetaan joutua käymään sekä sitä yleistä periaatetta, että sissisodan organisaation on, mikäli mahdollista, oltava yhdenmukainen yleisen maanpuolustusorganisaation kanssa, ei erityisen sissipäämajan perustamista Neuvostoliiton tapaan voitane pitää suositeltavana. Johto lienee annettava *päämajalle* siitakin huolimatta, että useat asiantuntija katsovat sissisodan näin joutuvan väheksyttyyn asemaan ja vaille kaikkea sitä tukea, mitä oma johto tehtävää päätyönään hoitaessaan voi antaa. Tämä epäkohta voitaneen poistaa rauhanaikaisella koulutuksella sekä perustamalla päämajaan sissisotaa varten oma toimisto tai osasto. Jos vielä voitaisiin mennä niin pitkälle, että tehtävää johtamaan varattaisiin arvovaltainen, ase-lajikomentajan asemassa oleva sissikomentaja tai -päällikkö, lienevät pahimmat puutteellisuudet poistettu. Puuttumatta lähemmin sissitoimiston tai -osaston kokoonpanoon todettakoon, että eri puolustushaaroja ja tärkeimpiä aselajeja edustavien upseereiden lisäksi siihen tulisi kuulua asiantuntijoita vastarintaliikkeen monia toimintamuotoja varten.

Säännöllisen sodankäynnin aikana sissijohdon tehtävänä olisi laatia suunnitelmat sissisodan avausta silmällä pitäen ja huolehtia niiden ajan tasalla pitämisestä, antaa ohjeet vihollisen haltuun jäävien tai jääneiden alueiden sissijoukkojen ja vastarintasolujen organisoinnista ja tehtävistä sekä huolehtia yhteistoiminnassa päämajan muiden osien kanssa viestiyhteyksistä, tietojen kokoamisesta sekä huoltotoimenpiteistä.

Vihollisen valtaaman alueen mahdollisesti laajetessa ja sissisodan saadessa yhä ratkaisevamman merkityksen, sissijohtoa voidaan lisätä tarpeen mukaan. Viimeisessä vaiheessa, jolloin koko maa on miehitetty, toimisi päämaja kokonaisuudessaan tilanteen mukaan järjestettynä ja supistettuna sissijohtona, sissipäämajana, jonka yksinomaisena tehtävänä olisi sissisodan johtaminen.

Jos seuraamme ulkomailta saatuja esimerkkejä ja kokemuksia, niin seuraavana johtoportaana tulisi olla joko Neuvostoliiton partisaaniesikuntaa tai Viet-Minh'in läänin taikka lääninryhmän johtoporrasta vastaava esikunta. Meidän oloissamme näiksi esikunniksi soveltunevat joko maanpuolustusalueen tai sotilasläänin esikunnat. Kun maanpuolustusalueen esikunta lienee suunniteltu lähinnä rintamavastuussa olevaksi johtoportaaaksi, soveltunee sissisodan johtaminen paremminkin sotilasläänille, tai jos maanpuolustusalueen esikuntaan on liitetty sotilasläänien tehtäviä hoitava osa, tämän tehtäväksi.

Sissisotaan kuuluvien tehtävien antaminen sotilasläänille (maanpuolustusalueelle) edellyttäisi luonnollisesti esikunnan organisaation muuttamista sikäli, että siihen lii-

tettäisiin muutama upseeri ja joitakin vastarintaliikkeen eri alojen asiantuntijoita ehkä omana toimistonaan kuten päämajassakin.

Sotilasläänin esikunnan hoitaessa säännöllisen sodankäynnin aikana, paitsi sille kuuluvia varsinaisia aluejärjestötehtäviä, selustan suojaamiseen ja järjestyksen ylläpitoon liittyviä vartiointi-, valvonta- yms toimenpiteitä, sillä olisi erinomainen tilaisuus selustan organisoimiseen mahdollista tulevaa sissisotaa silmällä pitäen. Sissisodan johtaminen ja tukeminen niissä sotilasläänin osissa, jotka jo ovat jääneet viholliselle, kuuluisi lähinnä perustetulle sissitoimistolle. Kun läänin alue tai pääosa siitä on menetetty, tulisi sotilasläänin esikunnan tarkoituksenmukaisesti typistettynä jäädä miehitetylle alueelle yksinomaisena tehtävänä sissisotatoimien johtaminen.

Partisaaniesikunnan tapaan sotilasläänin esikunnalla ei tulisi olemaan suoraan alaisinaan varsinaisia sissijoukkoja tai vastarintasoluja. Sen sijaan voidaan sen alaisiksi suunnitella erilaisia koulutuspaikkoja, salainen kirjapaino, asiakirjojen väärennyslaitos ja henkilöstöä turvallisuuspalvelua, tiedustelua sekä yhteydenpitoa varten.

Varsinaisina joukkoja omaavina, partisaanialueen esikuntia vastaavina esikuntina toimisivat sotilaspiirien esikunnat. Myös näiden täydentäminen välttämättömällä lisähenkilöstöllä lienee välttämätöntä. Erityisesti tulisi huolehtia siitä, että esikuntien käytettävissä olisi vastarintaliikkeen asiantuntijoita kuten passiivisen vastarinnan, propagandan ja tiedotustoiminnan, tiedustelun, turvallisuuspalvelun ja erilaisten huoltotehtävien hoitamista varten sekä ammattimiehiä vaativampien tuholaitosten suunnittelua silmällä pitäen. Pakolaisten asutustoiminta lienee myös syytä keskittää sotilaspiiriin johtoon. Siltä varalta, että läänien esikunnat eivät voi ulottaa toimintaansa kaikkialle, olisi ehkä myös sotilaspiirien käyttöön suunniteltava salainen kirjapaino, asiakirjojen väärennyshenkilöstö sekä propagandamateriaalin valmistajat. Tehtävä- ja henkilöluettelo antaa ehkä selkeän kuvan, että sotilaspiiriin esikunnasta paisuu valtava ja kömpelö laitos. Näin ei kuitenkaan tarvitse tapahtua, sillä kutakin alaa riittää edustamaan yksi tai kaksi henkilöä ja sitä paitsi voidaan useampiakin aloja antaa saman henkilön hoidettavaksi.

Lienee joka tapauksessa todettava, että sotilaspiiriin esikunta omaa erinomaiset mahdollisuudet sissisodan organisoimiseen sekä sen johtamiseen. Liikekannallepanon aikana sillä on käytettävissään erilaista suoritushenkilöstöä jakautuneena koko piiriin alueelle, se hoitaa paikallishankinnat ja säännöllisten joukkojen varustamisen, sen käyttöön jää liikekannallepanon jälkeenkin erilaista materiaalia jne. Sotilaspiiriin henkilökunta tuntee, kuten edellä jo mainittiin, paikalliset olosuhteet ja väestön, sillä on yhteydet teollisuuslaitoksiin, erilaisiin järjestöihin, poliisiin, kuntien viranomaisiin ja monille muillekin tahoille. Säännöllisen sodankäynnin aikana sotilaspiiriin esikunta hoitaa lähinnä erilaisia selustatehtäviä, joihin sissisodan valmistelu voidaan sopivasti liittää ja piiriin alueen jäädessä viholliselle voi esikunta, ilman, että se aiheuttaisi kitkaa sotatoimille, jäädä edelleen alueelleen.

Sotilaspiirejä pitemmälle tuskin kannattanee johdon hahmoittelussa mennä. Jos sotilaspiirit liikekannallepanon aikana jaetaan ala-alueisiin, mitä lienee joskus ajateltu, voitaisiin ehkä näiden johtoja suunnitella käytettäväksi paikallisina johtoportaina Neuvostoliiton tai Viet-Minh'in tapaan nimenomaan sissitoiminnassa. Vastarintaliikkeen johtamiseen ne tuskin soveltunevat, sillä niiden henkilöstö lienee miehityksen tapahduttua helposti tunnettavissa ja eliminotavissa pois pelistä, koska vastarintaliikkeen johtajien paikka ei ole metsissä, vaan väestön keskuudessa. Vastarintaliikkeen paikallisten johtojen organisoimisessa voitaisiinkin menetellä ehkä siten, että sotilaspiirien esikuntien tuntemuksen perusteella valitaan tärkeimmiltä paikkakunnilta muutamia johtajiksi sopivia, mutta muuten huomaamattomia henkilöitä, joiden tehtäväksi organisointityö miehityksen tapahduttua jää. Asianomaisia tuskin voitaneen etukäteen perehdyttää suunnitelmiin niiden ilmitulon ja soluttautumisvaaran takia. Ajateltavissa on tietysti mahdollisuus, että kyseiset henkilöt valitaan selustatehtäviin suunniteltujen reservin upseereiden keskuudesta, ja heille kertausharjoituksissa annettavaan opetukseen liitetään yhtenä aiheena vastarintaliikkeen organisointia ja toimintaa koskevat asiat. Ellei näin voida menetellä, tulisi sotilaspiireillä olla heitä varten valmiit ohjeet, joissa yksinkertaisessa ja selvässä muodossa olisi esitetty ne toimenpiteet, mihin asianomaisten toivotaan ryhtyvän. Ohjeet voitaisiin jakaa jo säännöllisen sodankäynnin aikana tai vasta miehityksen tapahduttua. Siltä varalta, että ohjeet joutuvat vääriin käsiin, tulisi ne laatia vain yleisiä periaatteita sisältäviksi. Mainittakoon, että esimerkiksi Neuvostoliitossa kyseiset ohjeet annettiin yleisradiossa ja lentolehtisinä.

Edellä esitetty johto-organisaatio on, lukuisiin esimerkkeihin perustuen, pyritty hahmottelemaan nimenomaan omien olosuhteittemme mukaiseksi ja reaaliin mahdollisuuksiin nojautuen. Se sopinee melko kitkattomasti muihin suunniteltuihin järjestelyihin, joskin se antaa ennestäänkin työn runsaudesta kärsivälle aluejärjestölle yhä uusia tehtäviä. Järjestelmä on myös joustavasti sopeutettavissa niin säännöllisen sodankäynnin aikana miehityksillä alueilla käytävään sissisotaan kuin täydelliseenkin sissisodankäyntiin. Se soveltuu myös käytettäväksi taisteluun omilla selusta-alueilla toimivia vihollisen sissejä vastaan.

c. Sissijoukot

Jo viime sotien aikana organisaatioomme kuului sissijoukkoja, joskin niiden lukumäärä oli vähäinen ja osuus sotatoimissa verrattain pieni. Nykyisin, sissiohjesääntömme mukaan varsinaisia sissijoukkoja ovat sissipataljoonat, joihin yleensä kuuluu esikunta, esikuntakomppania ja kolme sissikomppaniaa. Pataljoonat on tarkoitettu erityisesti taistelu- ja häiritsemistoimintaan vihollisen selustassa. Lisäksi ne pystyvät tiedusteluun laajoilla alueilla. Ohjesäännön mukaan sissipataljoonat kuuluvat yleensä ylijohdon alai-

suuteen. Keski- ja alijohdon komentajat hoitavat sissitehtävänsä eri aselajeista kokoonpannuilla tilapäisillä sissiosastoilla, mutta voivat poikkeustapauksessa saada käyttöönsä myös varsinaisia sissijoukkojakin.

Ohjesäännön kerronnasta päätellen sissipataljoonia kuuluu organisaatioon vain muutamia ja lieene ne tarkoitettu pääasiassa säännöllisen sodankäynnin välittömään tukemiseen. Ollen miehistöainekseltaan, koulutukseltaan ja aseistukseltaan ensiluokkaisia, ne soveltuvat luonnollisesti myös rajoittamattomaan sissisotaan. Tällöin ne ehkä parhaiten voitaisiin sijoittaa maanpuolustusalueiden tai sotilasläänien reserveiksi sissitoiminnan painopisteiden luomista ja vaativimpia taistelutehtäviä silmällä pitäen. Koko miehitetyllä alueella käytävää sissisotaa ajatellen nämä joukot ovat kuitenkin täysin riittämättömät.

Etsittäessä organisaatorunkoa laajemmalle pohjalle rakentuville sissijoukoille tarjonnevat alueelliset joukot erinomaisen lähtökohdan. Alueellisilla joukoilla tarkoitetaan tässä niitä joukkoja, jotka sotilaspiirien esikuntien alaisina hoitavat erilaisia kotijoukoille aikoinaan kuuluneita vartiointi-, suojaamis- ja järjestyksenylläpitotehtäviä. Sotilaspiireittäin organisoituina ja ryhmitettynä teiden ja rautateiden varsille, silloille, teollisuusalueille ja muihin tärkeisiin kohteisiin ne luovat mitä edullisimman lähtökohdan sissisodalle. Alueellisia joukkoja voidaan tässä mielessä verrata Neuvostoliiton hävityspataljooniin. Toimiessaan omien joukkojen hallussa olevalla alueella, ne hoitavat edellä mainittuja selustansuojaamistehtäviä. Kun säännöllinen armeija on vetäytymässä tai vetäytynyt pois, alueelliset joukot tuhoavat vartioidunsa liikenne- ja viestiyhteydet, räjäyttävät sillat, polttavat varastot jne sekä jäävät tämän jälkeen vihollisen valtaamalle alueelle aloittaen sissitoiminnan.

Puuttumatta lähemmin alueellisten joukkojen organisaatioon ja järjestelyyn todettakoon, että nykyisellään ne eivät ehkä täysin täytä sissijoukoille asetettavia vaatimuksia. Niiden etuina on mainittava isänmaallisuus ja luotettavuus, hyvä paikallistuntemus, valmis johto ja muu organisaatio. Pikakoulutus sissitoimintaa silmällä pitäen lieene myös annettavissa joko perustamisvaiheessa tai selustatehtävien suorituksen aikana. Varjopuolina tuotakoon esille henkilöstön ainakin osittainen heikko fyysillinen kunto, huono aseistus sekä puutteellisuudet viestivälineistössä ja huolto-organisaatiossa. Pienin korjauksin nämä vajavaisuudet voitaneen kuitenkin poistaa. Vanhempi ja fyysillisesti heikompi aines voitaisiin käyttää vastarintaliikkeen runkohenkilöstössä. Aseistuksen parantaminen vaatisi konetuliaseiden ja kevyiden panssarintorjunta-aseiden, miinojen ja räjähdysaineiden lisäämistä. Viestiyhteyksien ylläpitämistä varten olisi varattava muutamia radioita käyttäjiineen ja alkuvaiheen huoltoa silmällä pitäen perustettava edes välttävät ampuma- ja elintarvikevarastot. Lääkintähuoltoa varten olisi organisaatioon liitettävä pieni lääkintäelin lääkäreineen. Johtajien valintaan olisi myös kiinnitettävä erityistä huomiota.

Edellä esitetyillä verraten vähäisillä korjauksilla saataisiin luoduksi valmis runko-organisaatio, joka toteutettuna merkitsisi sitä, että jokaisella sotilaspiirillä olisi välittömästi käytettävissään noin pataljoonan vahvuinen ja sopivasti ryhmitetty sissijoukko. Liittämällä sen tehtäviin organisointityön jatkaminen miehitetyllä alueella Neuvostoliiton hävityspataljoonien tapaan, voidaan onnistumista pitää hyvinkin todennäköisenä.

Mikäli, kuten edellä esitettiin, sotilaspiirit liikekannallepanossa jakautuvat ala-alueisiin, tulisi näiden esikuntien toimia kiinteässä yhteistyössä alueellisten joukkojen kanssa. Todennäköisintä onkin, että alueelliset joukot tässä tapauksessa olisivat ala-alueille alistettuja, mikä olisi omiaan helpottamaan organisaatiotyön jatkamista ja luomaan alun perin kiinteän yhteyden sissien sekä paikallisen väestön välille.

d. Vastarintaliikkeen organisointi

Vastarintaliikkeen organisoiminen on jo huomattavasti vaikeampaa kuin varsinaisten sissijoukkojen muodostaminen. Sotilasorganisaatio ei tarjoa tähän sopivaa lähtökohtaa ja muidenkin runkojen puute on ilmeinen. Vastarintaliikkeen syntyminen tapahtuneekin suurelta osaltaan improvisatioluontoisesti, joskin tiettyjä sääntöjä noudattaen.

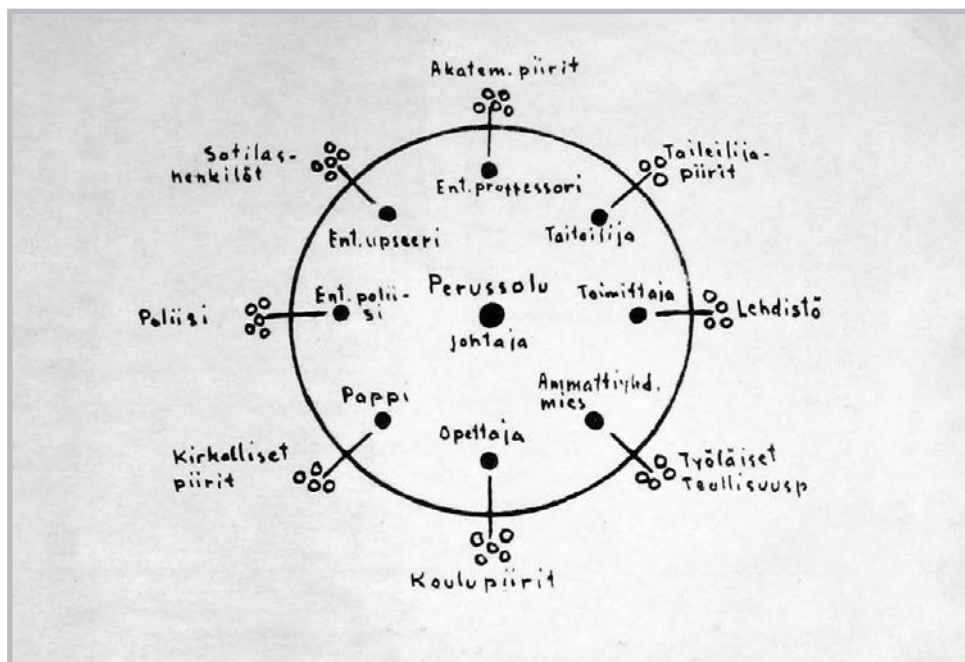
Lähtökohtana lieene pidettävä, että kullekin kyseeseen tulevalle paikkakunnalle olisi pyrittävä luomaan vaikkapa kuinka vaatimaton vastarintasolu tahansa. Edellä jo esitettiin, että sotilaspiirien esikuntien tulisi tuntemuksensa perusteella valita kultakin paikkakunnalta muutamia sopivia henkilöitä vastarintaliikkeen johtajiksi. Tehtävään voidaan hyvin käyttää sotilaspiirien ala-alueiden ja alueellisten joukkojen vanhempaa henkilöstöä. Periaatteena on kuitenkin aina pidettävä, että vastarintaliikkeeseen, varsinkaan sen paikalliseen johtoon, ei valita tunnettuja kansalaisia, joihin vihollinen ja sitä tukeva väestö tulee ensimmäisenä kiinnittämään huomionsa. Mitä vaatimattomammassa asemassa tuleva johtaja on ja mitä vähemmän hän on ollut mukana julkisessa ja puolue-elämässä, sitä suuremmat onnistumisen mahdollisuudet hänellä on vastarintamiehenä.

Valittu johtaja tai johtajat taikka oma-alotteisesti tehtävän ottaneet henkilöt suorittavat vastarintasolun perustamisen oman tuntemuksensa perusteella. Soluttautumisen estämiseksi on etenemisen oltava äärimmäisen varovaista. On tunnusteltava ketkä ovat valmiit tulemaan aktiivisesti mukaan toimintaan, heiltä ehkä voidaan odottaa tukea vähemmän vaarallisissa tehtävissä, ketkä epäröivät ja ketkä ovat asettuneet kannattamaan vihollista. Yhteydenotto saa tapahtua vain luotettujen tuttavien kesken, eikä värvättäville saa ilmoittaa organisoinnin laajuutta tai niitä henkilöitä, ketkä jo ovat mukana toiminnassa.

Ensimmäisenä tavoitteena on perussolun luominen. Tässä voidaan noudattaa kahden linjaa. Joko pyritään luomaan vastarintaliikkeelle laaja kannattajajoukko erilaisten ihmisten keskuuteen tai luodaan alun perin aktiiviseen toimintaan pystyvä maanalainen

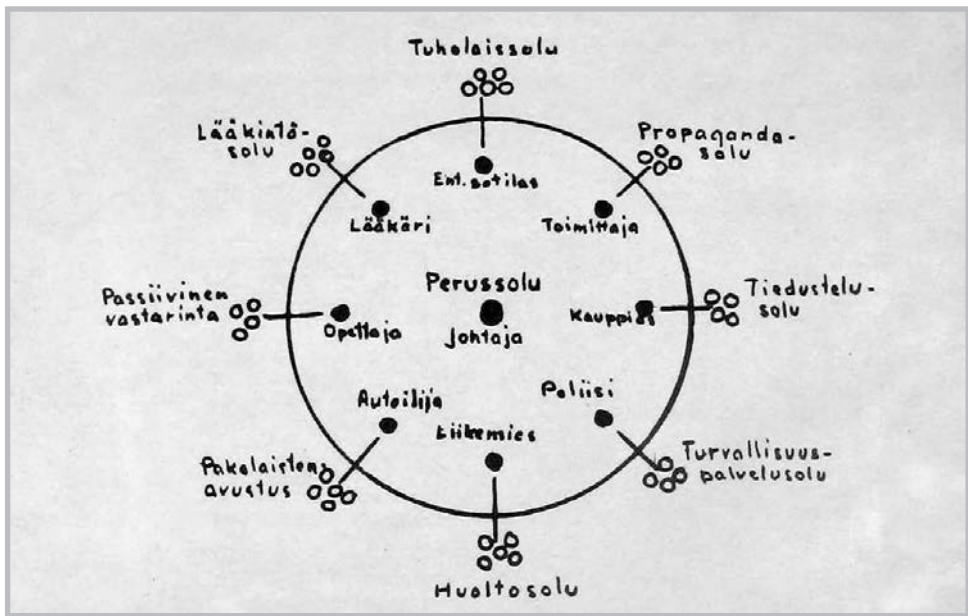
taistelujärjestö eri elimineen. Molempia järjestelmiä voidaan käyttää myös rinnan toisensa kanssa.

Ensin mainittua järjestelmää kuvanee parhaiten sveitsiläisestä aliupseeriliiton julkaisusta ”Der totale Widerstand” otettu piirros, kuva 3. Piirroksessa kuvatut perussolun yksityiset jäsenet toimivat uuden solun johtajina. Soluun kuuluu 3-10 jäsentä ja kun se rupeaa paisumaan liian suureksi, solu jakautuu muodostaen yhä uusia soluja niin, että aikaa myöten eri yhteiskuntapiirit on suurimmaksi osaksi vedetty mukaan vastarintaliikkeeseen. Järjestelmä sopii käytettäväksi erityisesti silloin, kun vastarintaliikkeellä on enemmän passiivinen luonne. Aktiivinen toiminta edellyttää organisoinnin jatkamista siten, että solut pyritään myöhemmin muokkaamaan vastarintaliikkeen lukuisiin toimintamuotoihin soveltuviksi.

Kuva 3. Vastarintaliikkeen organisointi

Jälkimmäinen tapa, jossa pyritään suoraan aktiivisen taistelujärjestön luomiseen edellyttää, että johtaja tai johtajat kokoavat perussoluun vastarintaliikkeen eri toimintamuotojen johtamiseen sopivia ja pystyviä henkilöitä. Nämä jatkavat organisointia omilla erikoisaloillaan luomalla suoraan eri yhteiskuntaluokista riippumattomia soluja määrättyä tehtävää varten kuvan 4 osoittamalla tavalla. Kuvissa esitetyt ammatit on luonnollisesti tarkoitettu vain esimerkeiksi.

Kuva 4. Vastarintaliikkeen organisointi

Kuten edellisessäkin tapauksessa voivat solut paisuessaan jakautua muodostaen yhä uusia soluja.

Kumpi esitetyistä tavoista soveltuu paremmin meidän oloihimme, on vaikea sanoa. Ottaen kuitenkin huomioon yhteiskuntarakenteemme ja useimmiten hyvinkin pienet puitteet, joissa organisaatiotyö tapahtuu, lienee jälkimmäistä tapaa pidettävä suositeltavampana. Tällöin on muistettava, ettei läheskään kaikkialla, esimerkiksi pienehköissä kirkonkylissä, kannata ryhtyä perustamaan omaa solua jokaista vastarintaliikkeen toimintamuotoa varten, vaan voidaan tehtäviä sopivasti yhdistellä. Yksityisten solujen kokoonpanoa on käsitelty vastarintaliikkeen toimintamuotojen yhteydessä luvussa V.

Korostettakoon vielä lopuksi salaamisen merkitystä vastarintaliikettä organisoitaessa. Yleisenä periaatteena on pidettävä, että johtajat tuntevat vain oman solunsa jäsenet, ja nämä vain toisensa. Perussolun johtaja, joka on samalla koko paikkakunnan vastarintaliikkeen johtaja, tuntee näinollen eri toimintamuotoja johtavat henkilöt, mutta ei heidän alaisiaan, jotka puolestaan ovat täysin tietämättömiä muiden solujen toiminnasta. On muistettava, että mitä vähemmän yksityiset henkilöt vastarintaliikkeestä tietävät, sitä vähemmän he voivat kertoa, jos joutuvat pidätetyiksi ja kuulusteltaviksi.

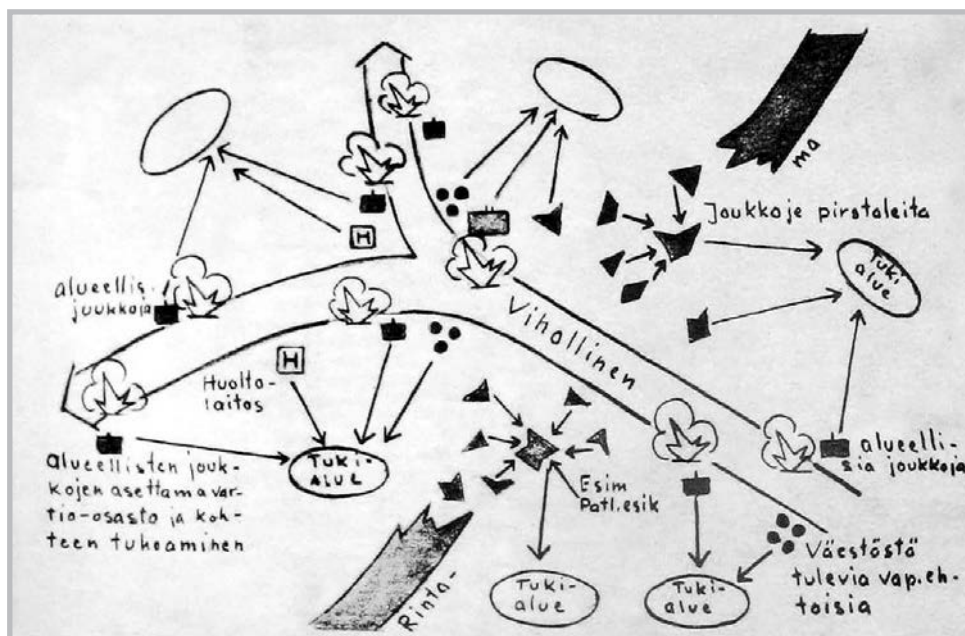
e. Organisaation toimeenpano

Meidän olosuhteissamme lienee tyypillisimpänä ja samalla myös vaikeimpana organisaation toimintaanpanohetkenä pidettävä tilannetta, jolloin säännöllisten joukkojen

puolustus murtuu ja vihollisen hyökkäykset tunkeutuvat nopeasti syntyneistä aukoista kauas selustaan. Tilanne on suunnilleen sama, tapahtuipa rintamien murtuminen jo suojajoukkotaistelujen aikana tai vasta myöhemmin. Molemmissa tapauksissa lieenee otettava huomioon kaksi eri vaihtoehtoa: joko edellä hahmoitellun tapainen organisaatiorunko on edes pääpiirtein valmiina tai mitään valmisteluja sissisotaa varten ei ole tehty.

Tarkastelkaamme ensin tilannetta, jolloin ainakin osa valmisteluista on jo etukäteen suoritettu. Mikäli sissisodan johto on annettu päämajalle, sotilasläänien (maanpuolustusalueiden) ja sotilaspöirien esikunnille, on se aina valmiina toimintaan. Suunnitelmien mukaiset käskyt ja ohjeet voidaan antaa viivätyksettä normaaleja viestiyhteyksiä, kurjireja tai vaikkapa vain yleisradiota käyttäen ja saattaa murtoalueella olevien ja vihollisen valtaamille alueille jääneiden joukkojen, niiden hajallaan olevien osien sekä väestön tietoon päätös taistelun jatkamisesta sissisodan eri keinoja käyttäen, ellei tätä ole jo aikaisemmin tiedoitettu.

Murtoalueella toimivat alueelliset joukot huolehtivat siitä, että heidän vartioimansa sillat, rautateiden tärkeät laitteet, varastot, viestiyhteydet jne tuhotaan viimeisten joukkojen vetäytyessä. Tämän tehtävän suoritettuaan ne vetäytyvät etukäteen tiedustelluille alueille pois vihollisen päätenemisteiltä perustaen tänne tukikohtia alkavaa sissitoimintaa varten (kuva 5). Joukkojen huoltamista varten on näihin tukikohtiin jo etukäteen kätkeävä elintarvikkeita, ampumatarvikkeita, räjähdysaineita, sidostarpeita, ehkäpä viestivälineitäkin jne. Varastojen luomista toiminnan alkuvaihetta varten on pidettävä

Kuva 5. Sissijoukkojen toimintaanpano

välttämättömänä. Venäläiset, joiden partisaanisotaa on jo usein aikaisemminkin pidetty esimerkkinä, näkivät paljon vaivaa varastojen perustamisessa. Samanaikaisesti partisaanijoukkojen perustamisen kanssa, he valmistivat myös tukikohdat varastoihin. Näihin koottiin puna-armeijalta saatua ja sen jälkeen jättämää sekä väestöltä pakko-otettua materiaalia. Varastot käsittivät jauhoja, lihasäilykkeitä, sokeria, ampumatarvikkeita, räjähdysaineita, käsikranaatteja, huopasaappaita, jopa paperiakin lentolehtisiä varten. Kätköjen sijoituspaikat olivat yksinomaan paikallisten johtojen tiedoissa. Varastojen lukumäärä oli huomattava. Esimerkiksi Tschernigow'in alueelle perustettiin kaikkiaan noin 200 varastoa, joista 9 oli välittömästi kaupungin läheisyydessä. Alueen partisaanijohtaja, kommunistipuolueen aluekomitean sihteeri Fedorow onkin lausunut varastojen perustamisesta: ”Jos näitä varastoja ei olisi heti perustettu, niin olisivat ensimmäiset partisaaniosastot organisaatiovaiheensa aikana joutuneet umpikujaan, sillä nämä varastot varmistivat joukkojen huollon. Talonpojat eivät voineet meitä ruokkia ja viholliselta me voimme ottaa vasta sen jälkeen, kun olimme täydellisesti varustettuja.”⁵

Alueelliset joukot ovat venäläisiä partisaaneja sikäli edullisemmassa asemassa, että heillä on aseistus ja ainakin jonkin verran ampumatarvikkeita omasta takaa, mutta elintarvikkeiden suhteen he ovat alkuvaiheessa perustetuista varastoista riippuvaisia. On nimittäin muistettava, että sissitoimintaa ei yleensä kannata aloittaa välittömästi murren tapahduttua, vaan on odotettava niin kauan, kunnes varsinaiset hyökkäysjoukot ovat ohittaneet toiminta-alueen.

Alueellisten joukkojen mukana voivat tukikohtiin vetäytyä myös ne paikalliset asukkaat, jotka haluavat liittyä sisseihin. Samoin voivat menetellä hajalle lyötyjen joukkojen yksityiset sotilaat tai joukkojen jäännökset. Näiden kokoaminen olisikin, mikäli mahdollista, annettava alueellisten joukkojen erääksi tehtäväksi. Ne joukot, jotka johtajineen jäävät kauas rintaman taakse, muodostavat omia sissiosastojaan pyrkien saamaan yhteyden alueellisiin joukkoihin tai yrittäen muilla keinoilla saamaan välttämättömän ensivaiheen huoltonsa järjestetyksi.

Odotellessaan sopivaa hetkeä sissitoiminnan aloittamiseksi joukot varmistavat tukikohtansa sekä suorittavat tarpeelliset viimeistelytyöt. Tiedustelu on heti työnnettävä vihollisen etenemissuuntiin, teiden varsille ja asutuskeskusten lähistölle, jotta sissit voivat joka hetki olla selvillä tilanteen kehittymisestä ja aloittaa toimintansa heti edullisten tilaisuuksien ilmaantuessa. Myös yhteyksistä alueelle ehkä jääneeseen väestöön on huolehdittava sekä koottava ja kätkevä vastaisen varalle kaikki taistelupaikoilta, jälkeen jääneistä varastoista, evakuoituista taloista ja liikkeistä löytyvä tarpeellinen materiaali, johon voidaan päästä käsiksi vihollisen huomaamatta.

5 Valdis Revelis. Partisanenkrieg S. 45.

Vihollisen uhatessa sotilaspiirin sijoituspaikkakuntaa siirtyy sen esikunnan sissijohdon valittu henkilöstö omaan etukäteen tiedusteltuun ja valmisteltuun piilopaikkaansa jatkaen toimintaansa täältä käsin.

Jos on odotettavissa, että vihollisen haltuun todennäköisesti jääville alueille jää siviiliväestöä, tulee sotilaspiirin esikunnan, joko jo etukäteen tai viimeistään rintamien murtuessa, ottaa yhteys siihen henkilöstöön, jota on suunniteltu vastarintaliikkeen johtoon. Heille annetaan valmiiksi laaditut ohjeet vastarintaliikkeen organisoimisesta, tehtävistä ja toimintatavoista. Samalla heille voidaan ilmoittaa suunnitellut kätköpaikat, postit, joihin sotilaspiireille tai sissijoukoille tarkoitetut ilmoitukset ja pyynnöt jätetään. Valittujen johtajien tehtäväksi jää sen jälkeen vastarintasolujen perustaminen edellä esitettyjä periaatteita noudattaen.

Ellei valmisteluja ole etukäteen lainkaan suoritettu, muodostuu sissisodan alkuvaihe täysin improvisoiduksi ja riippuu sen onnistuminen ennen kaikkea rohkeista ja päättäväisistä henkilöistä, jotka ryhtyvät toimintaan oma-alotteisesti. Johto voi tällöinkin esimerkiksi yleisradion tai lentolehtisten avulla kehoittaa kansalaisia muodostamaan vapaaehtoisia sissijoukkoja sekä luomaan vastarintasoluja. Myös ohjeet toimintaa varten voidaan antaa samoja keinoja käyttäen, näinhän meneteltiin Neuvostoliitossakin valmisteluista huolimatta. Toiminnan alkuun saaminen yleisessä kaaoksessa ja epävarmuuden tilassa on kuitenkin vaikeaa ja hidasta. Päättäväiset ja sissisodan periaatteista selvillä olevat yksityiset henkilöt voivat luonnollisesti tällöinkin koota ympärilleen nopeastikin pienen iskujoukon ja varustaa sen eri tahoilta kerätyllä materiaalilla.

Esimerkkeinä siitä, mistä materiaalia voidaan hankkia, mainittakoon:

- aseita ja ampumatarvikkeita urheilu- ja asekaupoista, ampumaseuroilta, poliisilaitoksilta ja yksityisiltä kansalaisilta,
- räjähdysaineita rautakauppojen, rakennusliikkeiden ja työmaiden varastoista,
- sidostarpeita ja lääkeaineita apteekkeista, rohdoskaupoista ja sairaaloista,
- ulkoiluvälineitä, reppuja, keittoastioita, taskulamppuja jne urheiluliikkeistä ja muista alojen kaupoista.

Antoisimpia täydennyspaikkoja ovat kuitenkin joukkojen jälkeensä jättämät varastot ja majapaikat sekä taistelukentät.

Improvisoidut sissijoukot onkin ennen toiminnan alkamista pyrittävä kaikin keinoin saattamaan taistelukelpoisiksi ja käytettävä ehkä runsaastikin aikaa eri tahoilta löytyvän materiaalin kokoamiseen ja kätkemiseen tulevaa toimintaa varten. Tähän voidaan käyttää apuna myös paikallista siviiliväestöä, vieläpä valmistuttaa heillä sellaisia välineitä kuten telttoja, kamiinoita jne, joita ei muualta ehkä saada hankituksi.

Vastarintaliikkeen organisoiminen tapahtuu myös yksityisten henkilöiden oma-alotteisuuteen perustuen ja radiolla tai lentolehtisten avulla annettuja ohjeita noudattaen.

Vastarintaliikkeen luonteesta johtuen, sen toimintaan saattaminen on valmistautumattomanakin täysin mahdollista ja verrattain helppoakin. Vastarintasolut voivat oman varsinaisen toimintansa lisäksi perustaa varsinaisia sissijoukkojakin ja hankkia henkilötäydennystä jo valmiina oleville osastoille.

Vaikka improvisoituja sissijoukkoja ja vastarintasoluja saadaankin syntymään, on niiden toiminta organisaatiovaiheessa ja kauan sen jälkeenkin hajanaista ja vailla selviä päämääriä johdon ja yhteyksien puuttuessa. Aikaa myöten tämäkin puute voidaan poistaa lähettämällä rintaman takaa johtajia ja yhteysmiehiä sekä puuttuvaa välineistöä. Tämä kaikki vie runsaasti aikaa, jonka kuluessa monien sissiosastojen toiminta voi tyrehtyä voittamattomiin vaikeuksiin. Lukuisat esimerkit improvisoitujen sissijoukkojen ja erityisesti vastarintaliikkeiden menestyksellisestä toiminnasta osoittavat kuitenkin, että aina kannattaa yrittää. Korostettakoon vielä lopuksi yksityisten henkilöiden panoksen merkitystä organisoinnin onnistumisessa. Erityisesti tulisi rintaman taakse jääneiden vakinaisen armeijan upseereiden ja aliupseereiden omata riittävästi päättäväisyyttä ja taitoa joukkojen kokoamisessa ja organisoimisessa.

IV Sissitoiminta

1. Sissitoiminnan olemus ja päämäärä

Sissiohjesääntömme mukaan: ”Sissitoiminta on sissiosastojen taistelu-, häiritsemis- ja tiedustelutoimintaa vihollisen hallussa olevalla alueella. Se liittyy aina rintamassa käytäviin sotatoimiin ja taisteluihin näitä parhaiten edistävällä tavalla ja on sissisodan tehokain toimintamuoto.” Ohjesääntö käsittelee kuitenkin pääasiallisesti rintamasotatoimiin välittömästi liittyvää sissitoimintaa, jättäen sissisodan tarkoituksellisesti käsittelyn ulkopuolelle. Niinpä ohjesäännön sissitoiminnan päämäärää koskettelevassa luvussa katso- taankin sissitoiminnan yleiseksi päämääräksi ”laajentaa taistelutoiminta ulottumaan vi- hollisen hallussa olevalle alueelle ja siten helpottaa taisteluiden, sotatoimien ja jopa koko sodan päämäärän saavuttamista”. Päämäärään ohjesäännön mukaan pyritään:

- houkuttelemalla tai pakoittamalla vihollinen käyttämään joukkojaan rintamataisteluja vastaamattomalla tavalla,
- aiheuttamalla viholliselle tappiota hyökkäämällä yllättäen sen selustassa olevia tärkeitä kohteita vastaan,
- häiritsemällä tai estämällä vihollisen kuljetuksia ja huoltoa,
- vaikeuttamalla tai estämällä johtamista sekä
- hankkimalla vihollista koskevia tietoja.

Sissiohjesäännön määritelmät ja sanonnat soveltuvat täydellisesti myös rajoittamatto- maan, rintamasotatoimista riippumattomampaan sissisotaan, joskin sissitoiminnan käy- tännöllinen suoritus tällöin monessa suhteessa eroaakin säännöllisten joukkojen harjoit- tamasta sissitoiminnasta.

Nykyaikaista, rajoittamattomaan sissisotaan liittyvää sissitoimintaa ja sen olemusta kuvaa erinomaisesti generalissimus Stalinin 3 päivänä heinäkuuta 1941 antama yleisesti tunnettu ohje: ”Vihollisen valtaamalla alueella on muodostettava ratsain ja jalan liikku- via partisaaniosastoja ja tuholaisryhmiä taisteluun vihollista vastaan niin, että kaikkial- la sytytetään sissisodan liekit, räjäytetään siltoja ja teitä, hävitetään puhelin- ja lennätin- linjoja, sytytetään tuleen metsiä, varastoja ja junia. Miehitetyllä alueella on vihollisen ja kaikkien sen avustajien elämä tehtävä sietämättömäksi, heitä on seurattava kaikkialle, missä he oleskelevatkin ja tehtävä tyhjäksi heidän pyrkimyksensä.” Tämän ohjeen mu- kaisesti aloitettu partisaanisota sai ennen näkemättömän laajuuden ja siinä saavutetut kokemukset antanevat ehkä parhaan kuvan rajoittamattomaan sissisotaan liittyvän sissi- toiminnan erikoispiirteistä. Huomattavimpia näistä ovat:

- joukkojen epäyhtenäisyys ja kirjavuus,
- piittaamattomuus kansainvälisistä sodankäyntiä koskevista sopimuksista,
- toiminta-alueen laajuus ja joukkojen alueellinen luonne,
- toiminnan itsenäisyys,
- kohteiden ja toimintatapojen monilatuisuus,
- joukkojen omavaraisuus ja
- yhteistoiminta väestön kanssa.

Partisaanijoukot olivat kokoonpantuja puna-armeijan sotilaista, kolhoositalonpojista, työläisistä ja moniin muihinkin yhteiskuntaluokkiin kuuluvista henkilöistä. Niihin kuului myös nuorisoa, naisia jopa lapsiakin. Mitään säännöllistä kokoonpanoa ei ollut, vaan saattoivat osastojen vahvuudet vaihdella muutamasta miehestä yli tuhatkin miestä käsittäviin yksikköihin saakka. Myös aseistus oli kirjavaa. Käytettiin niitä välineitä mitä pystyttiin hankkimaan: automaattiasia, tavallisia kiväärejä, metsästysaseita, kirveitä, heinähankkoja, polttopulloja, omatekoisia miinoja ja räjähdyspanoksia, olipa joillakin osastoilla ainakin tilapäisesti käytössään kranaatinheittämiä, panssarivaunuja jopa tykistöäkin.

Yhtenäinen vaatetus ja varustus puuttui. Suurin osa partisaaneista toimi siviilipuvuissa. Mitään näkyvää tunnusta ei ollut kuten kansainväliset sopimukset edellyttävät. Saattoivatpa partisaanit vihollista harhauttaakseen käyttää saksalaisia univormujakin. Aseita ei useinkaan kannettu näkyvissä, vaan vaatteiden alle, kantamuksiin jne. piilotettuna. Kehitettiinpä tätä silmällä pitäen sotilaskivääristä lyhennetty erityinen sissipistoolikin. Sodankäynti partisaaneja vastaan muodostui näin erittäin vaikeaksi, koska saksalaiset sotilaat olivat helposti tunnettavissa, kun taas partisaanin ja tavallisen, kuuliaisen talonpojan välillä ei ollut mitään näkyvää eroa.

Partisaanien toiminta oli rintamien liikkeistä täysin riippumaton. Osastot pysyttelivät yleensä omilla perustamispaikkakunnillaan. Näin niillä oli erinomainen paikallistuntemus ja myös väestön tuki puolellaan. Vihollisen edetessä koko sen valtaama laaja alue joutui näin partisaanien valvontaan ja sissihyökkäysten kohteeksi. Rauhallista selustaluuetta ei ollut lainkaan, joten varmistus- ja miehitysjoukkojen tarve oli erittäin suuri ja kasvoi lakkaamatta hyökkäyksen edistyessä.

Partisaanijoukkojen itsenäisyys oli verrattain suuri. Rintaman läheisyydessä niiden toiminta tosin liittyi kiinteästi puna-armeijan operaatioihin, mutta saksalaisten hyökkäyksen jatkuessa yhteys säännöllisiin joukkoihin katkesi ja toiminta itsenäistyi. Partisaaneilla oli valta vapaasti valita hyökkäyskohteensa, keskeyttää toiminta silloin, kun se vihollisen vastatoimenpiteiden takia muodostui vaikeaksi ja vaihtaa toiminta-alueita, jos olosuhteet lähialueilla olivat huollon tai muun syyn takia edullisemmat. Venäläisten ofensiivin alettua partisaanien toiminta kytkettiin jälleen kiinteämmin puna-armeijan so-

tatoimiin. Tiedustelupalvelu oli ainoa toimintamuoto, jolla koko sodan aikana tuettiin säännöllisiä joukkoja.

Vallatun alueen kasvaessa kasvoi myös sopivien hyökkäyskohteiden lukumäärä ja laatu. Erityisesti saksalaisten pitkiksi venyneet huoltoyhteydet tarjosivat rajattomasti toimintamahdollisuuksia heikoillakin välineillä varustetuille partisaaniosastoille. Kohteet eivät aina olleet edes puhtaasti sotilaallisia. Partisaanit tuhosivat hallintoelimiä, kaasu-, sähkö- ja teollisuuslaitoksia, vedenottoaikoja, kaiken laatuista varastoja ja yksityisiä saksalaisia upseereita sekä sotilaita. He kohdistivat ankaran terrorin myös niitä paikallisia asukkaita vastaan, jotka olivat myötämielisiä viholliselle pyrkien uhkauksin ja väkivallalla horjuttamaan väestön luottamusta saksalaisiin sekä kääntämään heidät partisaanien puolelle. Julistettiinpa kilpailujakin eri partisaaniosastojen kesken siitä, kuka eniten pystyy tuhoamaan vihollisia. Eräässä Jaltan erillisosaston julistuksessa määrättiin työnormit, joiden mukaan jokaisen partisaanin oli tuhottava vähintään viisi fascistia tai vastaavaa sekä otettava osaa ainakin kolmeen hyökkäykseen kuukaudessa.

Partisaanijoukot olivat useimmiten omavaraisia kaikkeen huoltoon nähden. He kokosivat materiaalia taistelupaikoilta ja joukkojen jälkeensä jättämistä varastoista sekä majoitusalueilta. Paikallinen väestö, jonka keskuudesta he olivat lähtöisin, antoi lähinnä elintarvikkeita sekä hoiti haavoittuneet. Myös pakko-ottoja käytettiin. Hyökkäykset vihollista vastaan suunniteltiin usein nimenomaan tärkeiden tarvikkeiden hankkimiseksi ja tuhotuilla yksityisillä sotilailta otettiin talteen aseet, ampumatarvikkeet ja mahdollinen muu käyttökelpoinen omaisuus. Sodan viime vaiheessa partisaaneille toimitettiin välttämättömiä tarvikkeita myös ilmoitse rintaman takaa, mutta lienee tämä täydennys partisaaninen omatoimisuuteen verrattuna jäänyt verrattain vähäiseksi.

Oman leimansa partisaanisodalle antoi myös kiinteä yhteistoiminta väestön kanssa muissakin kuin huoltoa koskevissa asioissa. Tärkein yhteistoimintamuoto oli tiedustelu, johon osallistui mm vanhuksia, naisia ja lapsiakin. Miltei jokaisessa kylässä oli yksi tai useampia partisaanien agentteja, usein lisäksi sellaisissa tehtävissä, että tietojen saanti oli helppoa. Niinpä partisaanit yleensä melko tarkasti tiesivät vihollisen liikkeit, sen tavat ja tottumukset sekä voivat sopeuttaa oman toimintansa tilanteen mukaiseksi. Tämä vaikeutti huomattavasti saksalaisten vastatoimenpiteitä ja muutakin toimintaa heidän itsensäkin esittämien lausuntojen mukaisesti.

Edellä lyhyesti esitetyt esimerkit riittävät antamaan kuvan rajoittamattomaan sissisotaan liittyvän sissitoiminnan erikoispiirteistä, meille kaikille enemmän tuttuun säännöllisten joukkojen harjoittamaan sissitoimintaan verrattuna. Jos kokemuksista vielä yritetään vetää jonkinlaiset johtopäätökset, voitaneen päätyä seuraaviin toteamuksiin.

- Sissijoukkojen organisoinnissa ja varustuksessa ei yleensä voida pyrkiä yhdenmukaisuuteen ja täydellisyyteen, vaan on tyydyttävä niihin mahdollisuuksiin, mitä kulloinkin on tarjolla.
- Sissitoiminta on ulotettava koko vihollisen miehittämälle alueelle jättämällä sissiosastot toimimaan perustamispaikkakuntiansa läheisyyteen.
- Sissit eivät yleensä voi noudattaa kansainvälisiä sodankäyntiä koskevia sopimuksia, vaan toiminta on häikäilemätöntä ja säälimätöntä, lähinnä villipetojen tai ryövärijoukkojen saalistustapaa muistuttavaa.
- Mikäli toiminta ei välittömästi kytkeydy säännöllisiin sotatoimiin, on sisseille annettava täydellinen toimintavapaus.
- Sissien on tultava toimeen ilman järjestettyä huoltoa ja hankittava elatuksensa sekä välttämätön materiaali toiminta-alueeltaan.
- Sissijoukkojen ja paikallisen väestön on oltava yhteistoiminnassa keskenään ja tuettava toisiaan kaikin mahdollisin keinoin.
- Sissitoiminnan perusedellytyksenä on omatoimisuus, niin joukkoja muodostettaessa, tehtäviä valittaessa ja suoritettaessa, kuin joukon taistelukelpoisuutta ylläpidettäessäkin. Avun saamiseen korkeammilta johtoportailta on yleensä hyvin pienet mahdollisuudet.

Meillä, kuten yleensäkin länsimaissa ei sissitoimintaa ole nähty näin laajana ja häikäilemättömänä. Soveltuvatko Neuvostoliiton partisaanisodan tai muiden kommunististen maiden sissiopit meidän kansallemme ja olosuhteisiimme on kysymys sinänsä. Kiistatonta kuitenkin lienee, että mitä enemmän näistä opeista tingitään ja mitä lähemmäs säännöllisen sodankäynnin menetelmiä sissitoiminta viedään, sitä tehottomammaksi ja vähemmän peljätynksi se myös muodostuu. Sissiohjesäännön esittämä sissitoiminnan päämäärä, helpottaa taistelujen ja sotatoimien päämäärän saavuttamista, voidaan ehkä saavuttaa rajoitetummallakin sissitoiminnalla, mutta vihollisen uuvuttaminen ja sen elämän tekeminen sietämättömäksi edellyttää kovempia ja laajalle ulottuvia otteita. Ne edesauttavat myös tehokkaimmin sodan lopullisen päämäärän saavuttamista. Hahmoiteltaessa jäljempänä sissitoiminnan taktiikkaa ja erilaisten tehtävien suoritusta on perustana pidetty edellä esitettyjä rajoittamattoman sissisodan periaatteita.

2. Toiminta-alueet

Sissitoimintaa varten vihollisen valtaama alue jaetaan sissijoukkojen toiminta-alueisiin. Näiden on oltava riittävän suuria liikkumis- ja toimintavapauden säilyttämiseksi. Toiminta-alueita muodostettaessa voidaan käyttää lähinnä kahta periaatetapaa, joko nou-

datetaan maan hallinnollista aluejakoa tai alueet määrätään maastollisten tekijöiden mukaan. Meikäläisissä olosuhteissa, varsinkin jos noudatetaan edellä esitettyjä organisoimistapoja, muodostanee sotilaslääni ja -piirijako edullisimman pohjan toiminta-alueiden määrittämiselle. Sotilaspiirit voidaan tarvittaessa jakaa edelleen, joko näiden mahdollista ala-aluejakoa tai kuntajakoa noudattaen, pienempiin alueisiin.

Sotilasläänien ja -piirien esikunnat toimivat johtoportaina omilla toiminta-alueillaan. Niiden tehtävänä on antaa sissitoimintaa varten tarvittavat ohjeet, ryhmittää sissijoukot kulloistakin tilannetta vastaavalla tavalla, saattaa ne yhteistoimintaan keskenään sekä huolehtia yhteyden pidosta päämajaan. Jos esikunnilla on omia reservejä, esimerkiksi säännöllisiin joukkoihin kuuluneiden sissipataljoonien osia, käytössään, voivat ne näiden avulla vahventaa paikallisia joukkoja ja muodostaa painopisteitä tärkeille alueille. Esikunnat ovat kuitenkin enemmän suunnittelu- kuin johtoesikuntia.

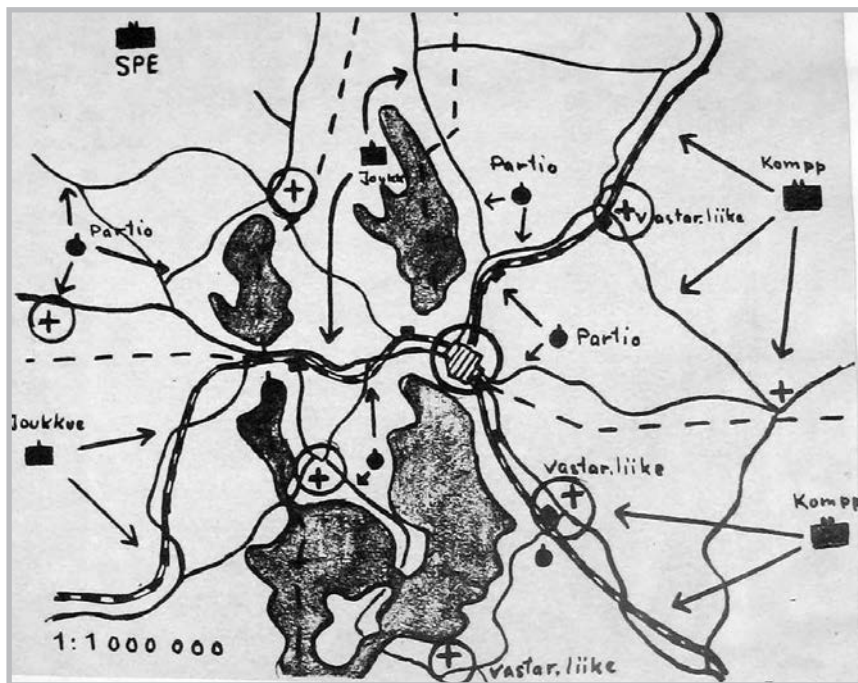
Sotilaspiirien mahdolliset ala-alueet, kunnat tai kuntaryhmät ovat varsinaisten sissijoukkojen toiminta-alueita. Kullakin näistä toimii yleensä vain yksi sissiosasto, joka tilanteen vaatiessa voi jakautua osiin joko pitemmäksi tai lyhyemmäksi ajaksi.

3. Voimien käyttöperiaatteet

Eri alueilla toimivien sissiosastojen vahvuudet saattavat vaihdella huomattavasti aina vahvennetusta pataljoonasta muutaman miehen käsittävään partioon saakka riippuen alueen luonteesta ja tärkeydestä. Harvaanasutulla, vähäteisellä ja laajoja metsiä käsittävällä alueella on yleensä edullisempaa pitää koossa suurehkojakin sissijoukkoja ja määrätä toiminta-alueet laajemmiksi. Mitä taajemmaksi asutus muodostuu, tieverkko tihenee ja suojaavat metsäalueet pienenevät, tai mitä lähemmäs rintamia tullaan, sitä pienemmiksi on sissiosastot jaettava, koska suuria osastoja on vaikea kätkeä ja ne menettävät helposti toimintavapautensa. Vihollisen miehittämissä asutuskeskuksissa, ei sissitoiminta yleensä enää lainkaan tule kysymykseen, vaan ovat nämä vastarintamiesten toiminta-alueita. (Kuva 6)

Kysymys siitä, onko joukkoja pyrittävä käyttämään keskitetysti vaiko hajautetusti, muodostaa oman probleemansa muussakin kuin yllä esitetyssä mielessä.

Käytettäessä joukkoja hajautetusti, pieninä ja heikkoina sissiosastoina, voi vihollinen helpommin pitää koko aluetta miehittettynä ja tarkan valvonnan alaisena. Se voi jakaa miehitysjoukkonsa pieniin ryhmän, joukkueen tai komppanian vahvuisiin vartio-osastoihin ja sijoittaa näitä kaikkiiin vähänkin merkittäviin kohteisiin. Vihollinen voi myös järjestää lukuisiin vartiopaikkoihinsa nojautuen tiheän, kaikkialle ulottuvan valvontaverkon sekä haravoida pienillä tiedustelu- ja takaa-ajopartioilla sissien toimintamaastot hyvinkin tarkkaan. Vartiointijoukkojen pienuus antaa puolestaan viholliselle mah-

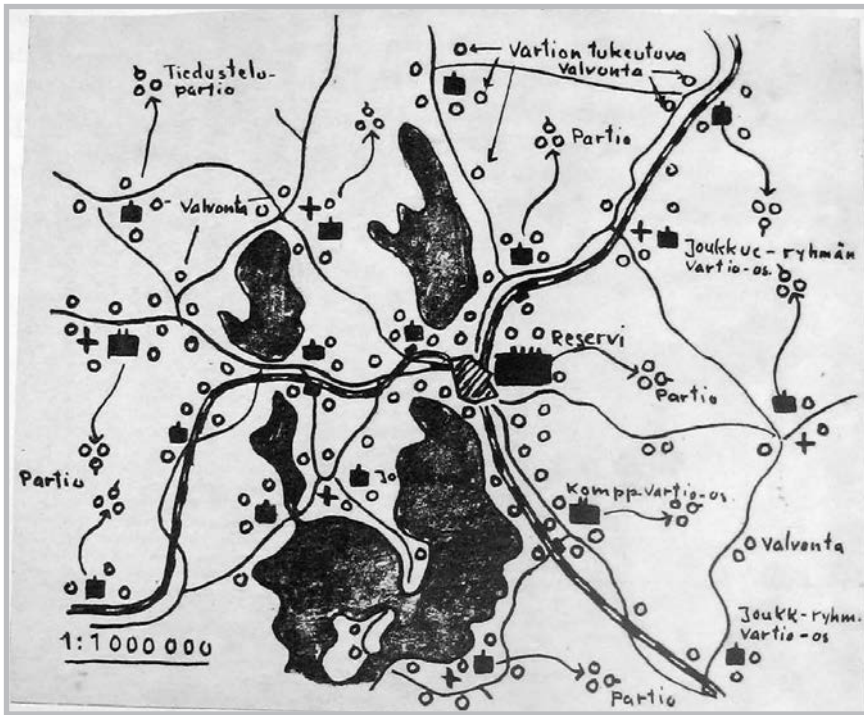
Kuva 6. Aluejako ja joukkojen käyttö

dollisuuden muodostaa tärkeisiin kohteisiin voimakkaat reservit, jotka nopeasti voidaan heittää sissejä vastaan, näiden toiminnan paljastuttua (kuva 7).

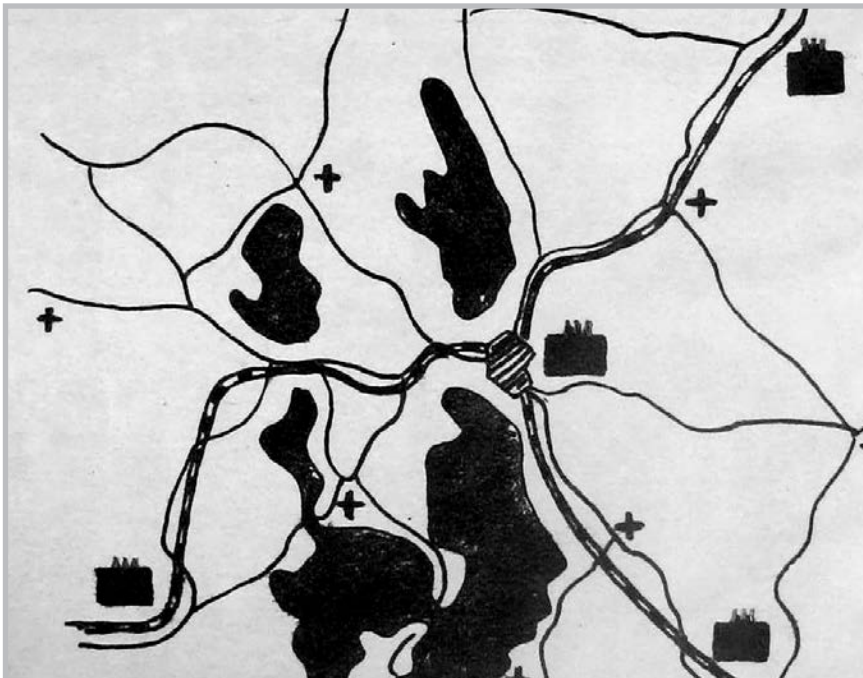
Koko miehitetylle alueelle ulottuva tiheä vartiointi- ja valvontaverkko rajoittaa sissien toimintamahdollisuuksia ja vaikeuttaa levon sekä huoltotoimenpiteiden järjestämistä, koska vihollisesta tai sen agenteista vapaita alueita on vaikea löytää.

Keskitetystä sissitoiminnasta, jossa sissijoukkojen vahvuus vaihtelee komppaniasta pataljoonaan, vihollisen on myös pakko keskittää voimansa ja muodostaa suurempia varuskuntia, sillä pienet ryhmät, joukkueen jopa komppanianakin vahvuiset vartio-osastot ovat helposti tuhottavissa. Vartiointi keskittyy näinollen vain tärkeille paikkakunnille ja välttämättömien liikenneyhteyksien varsille. Lukuisat vartiopaikat ja pienet tukikohdat eivät enää tarjoa tukeaan agenteille tai muille valvontaviranomaisille, joten valvontaverkon tehokkuus ja laajuus tulee kyseenalaiseksi. Vihollinen ei myöskään voi käyttää pieniä takaa-ajo- tai haravointipartioita, koska nämä jäävät useimmiten sissien saaliiksi. Voimakkaiden varuskuntien ylläpito estää usein myös vahvojen reservien muodostamisen (kuva 8).

Keskitetyn toiminnan pakottaessa myös vihollisen suurempien ja harvemmassa olevien varuskuntien muodostamiseen, jää näiden väliin usein laajojakin vapaita alueita ja vihollisen valvontaverkko tulee tuen puuttuessa ohueksi ja heikoksi. Tämä takaa puoles-

Kuva 7. Alueen miehitysjoukkojen ryhmitys sissiosastojen toimiessa hajautetusti

Kuva 8. Alueen miehitysjoukkojen ryhmitys sissiosastojen toimiessa keskitetysti

taan sisseille suuremman toimintavapauden sekä tekee mahdolliseksi levon ja huollon järjestämisen.

Vaikka keskitetty toiminta edellä esitetyn perusteella vaikuttaakin parhaalta ratkaisulta, voivat monet tekijät, kuten esimerkiksi suurempien joukkojen huollon vaikeutuminen tai vihollisen voimakkaat vastatoimenpiteet pakottaa sissit voimiensa hajoittamiseen. Molempia menettelytapoja lieneekin käytettävä tilanteen mukaan sopivasti vaihdellen, kun osottautuu, että vihollinen on hajoittanut voimansa, kootaan useampia sissiosastoja yhteen ja tuhotaan heikot vartiostot ja tukikohdat. Jos taas vihollinen on koonnut voimansa suuriksi varuskunniksi, hyökätään hajoitetuin voimin näiden välisiä yhteyksiä tai muita kohteita vastaan. Menettelytapoja vaihtelemalla pidetään vihollinen parhaiten alituisessa epävarmuuden tilassa ja saavutetaan ehkä myös suurimmat menestykset.

Paitsi tavanomaista sissitoimintaa, on toiminnan keskittäminen hyvin tavallista silloin, kun sissijoukot tukevat säännöllisiä sotatoimia. Tällöin voidaan ehkä paremmin puhua toiminnallisten painopisteiden luomisesta. Kun tavanomaisessa sissitoiminnassa hyökkäykset tapahtuvat laajalla rintamalla, useimmiten sissien itsensä valitsemia kohteita vastaan ja sopivimpana pidettynä ajankohtana, on toiminta säännöllisiä joukkoja tuettaessa niin ajallisesti kuin paikallisestikin yleensä tarkoin määrätty. Tämän ei kuitenkaan tarvitse merkitä keskitettyyn toimintaan siirtymistä siinä mielessä kuin yllä on esitetty, vaan on kysymys ensisijassa kaikkien tietyllä alueella olevien sissien suuntaamisesta määrättyyn tehtävään. Tyypillisimpiä näistä ovat esimerkiksi jonkun vihollisen toiminnan kannalta tärkeän liikenneyhteyden pitäminen katkaistuna tai sillä tapahtuvan liikenteen jatkuva häirintä. Kaikki tai ainakin pääosa kyseisen tien tai rautatien läheisyydessä toimivista sissiosastoista keskitetään tähän tehtävään, voidaanpa alueelle siirtää sissijoukkoja kauempaakin, mutta miten tehtävä suoritetaan, pienin partioinko tai suurin iskukykyisin joukoin, jää tällöinkin tilanteesta riippuvaksi. Jos sissien tehtäväksi on annettu jonkin vahvasti varmistetun kohteen tuhoaminen, määrätyn maastonkohdan hallussapito tai esimerkiksi reservien sitominen, on tehtävää varten koottava riittävän vahva sissiosasto. Toiminta tapahtuukin tällöin usein säännöllisen sodankäynnin periaatteita noudattaen ja sissitoiminnalle ominainen vapaus sekä omatoimisuus saavat väistyä.

Tapahtuipa sissitoiminta keskitetysti tai hajoitetusti, noudattaa se yleensä viimeksi mainitun tapaisia, pikemminkin erikoistehtäviä lukuun ottamatta, määrättyjä kaikkialla hyväksyttyjä lakeja:

- 1) Sissien on aina vältettävä ylivoimaiseksi todettua vihollista. Jos sellainen kohdataan, on sissien väistytävä.
- 2) Hyökkäyskohteet on valittava sieltä, missä vihollinen on heikoin tai missä varmistus on riittämätön ja valppaus huono. Parhaat tulokset saavutetaan yleensä liikkeessä ole-

vaa vihollista vastaan tai hyökätessä sellaisia kohteita vastaan, jotka sijaitsevat kaukana vihollisen muista joukoista ja ovat huonosti ryhmitettyjä ja vartioituja. On muistettava, että vihollisen jalkaväki pystyy yleensä aina nopeisiin vastatoimenpiteisiin, kun taas sellaiset aselajit, kuten huolto-, pioneeri-, viesti- ja tykistöjoukot samoin kuin ilmavoimatkin, joita ei ole organisoitu ja koulutettu tämäntapaisiin taistelutehtäviin, ovat paremminkin sissien armoilla.

3) Hyökkäys on aina yksityiskohtiaan myöten valmistettava. Tiedustelun on oltava jatkuvaa ja huolellista ja tehtävät sissiosaston eri osille, jopa yksityisille sisseillekin, on määrättävä täsmällisesti ja tarkasti. Toiminta muistuttaa usein vanginsieppaus- tai iskuosastotoimintaa yksityiskohtaisine valmisteluineen.

4) On aina pyrittävä yllätykseen niin voimien, ajan, paikan kuin menettelytapojenkin suhteen. Peitteinen maasto, pimeys, huono sää, kova pakkanen samoin kuin muutkin vaikeat olosuhteet lisäävät yllätysetua.

5) Hyökkäysten on oltava nopeita ja häikäilemättömiä. Viivyttely ja epäröinti toiminnan alettua lisää vihollisen mahdollisuuksia apuvoimien saantiin ja vastatoimenpiteiden aloittamiseen nähden.

6) Hyökkäyksen jälkeen on riittävän ajoissa ja nopeasti irtaannuttava. Irtautuminen ja vetäytyminen on suoritettava siten, että vihollisen on vaikea seurata sissiosaston jälkiä. On osattava harhauttamisen taito.

7) Kaikki liike on salattava. Salaamista helpottavat usein samat tekijät, mitkä edistävät yllätysedun saavuttamista. Erityisesti on varottava vihollisen kaikkialle ulottuvaa lentotiedustelua.

8) Liike ja lepo on huolellisesti varmistettava. Varmistus on aina järjestettävä siten, että sissiosastolle jää tarvittava aika vastatoimenpiteisiin ryhtymistä varten. Usein on edullista varmistaa myös hyökkäysalue vihollisen apuvoimien paikalletulon estämiseksi.

9) Jos sissiosasto joutuu yllätetyksi, on nopeasti irtaannuttava ja tarpeen vaatiessa hajaannuttava. Kokoontuminen tapahtuu ennakolta sovittuun paikkaan sen jälkeen, kun vihollinen on karistettu pois jäljiltä.

10) Tiedustelun on oltava jatkuvaa ja mahdollisimman laajalle ulottuvaa. Tietäen vihollisen liikkeet ja tuntien sen tavat ja tottumukset voivat sissit parhaiten suunnata hyök-

käyksensä oikeisiin kohteisiin, suorittaa tehtävänsä yksinkertaisimmin ja tuloksellisimmin sekä välttää vihollisen yllättäviltäkin vastatoimenpiteiltä.

Edellä esitetyt perussäännöt osoittavat, että sissitaktiikka on ennen kaikkea neulanpisto-taktiikkaa. Sissien tulee toimia, kuten Mao Tse-Tung on lausunut, hyttysten tapaan, jotka pistelevät jättäiläistä joka taholta. Jos niitä yritetään läimäyttää kämmenellä, ne lehahtavat lentoon ja katoavat, mutta ovat hetken perästä jälleen uhrinsa kimpussa.

4. Tukialueet

Tukialueet muodostavat sissitoiminnan rungon. Toiminnan alkaessa joukot kootaan tukialueille, joilla organisointi ja varustaminen suoritetaan loppuun. Tukialueilta siirrytään varsinaisten tehtävien suoritukseen ja palataan jälleen takaisin lepoa ja huoltoa varten.

On todennäköistä, että vihollinen ei voi miehittää tai pitää valvonnassaan koko valtaamaansa aluetta, vaan jää sen varuskuntien ja vartioitujen paikkakuntien väliin laajojakin, täysin vapaita seutuja, joita voidaan käyttää hyväksi tukialueita perustettaessa. Usein tällaiset, sodankäynnissä sivuun jäävät alueet voidaan löytää jo kartankin perusteella, mutta vasta miehityksen tapahduttua on tilanne täysin selvinnyt.

Sissiohjesääntömme käsittelee verrattain yksityiskohtaisesti tukialueiden valinnassa huomioonotettavia seikkoja. Näiden mukaan tulee alueet valita pääteistä syrjässä olevilta seuduilta, jonne vihollisen ei voida olettaa tulevan ilman aihetta. Alueiden tulisi olla ilmasuojaisia ja helposti varmistettavia. Sellaisia ovat usein metsäiset, soiden, järvien ja korkeiden mäkien hallitsemat seudut. Myös suurten järvien ja meren saaristot saattavat olla tukialueiksi sopivia. Tukialueina voidaan käyttää myös syrjäisiä kyliä. Tällöin on kuitenkin huolehdittava siitä, että paikalliset asukkaat eivät joudu kärsimään sissien oleskelusta, jos vihollinen yllättäen suorittaa kylän tarkastuksen.

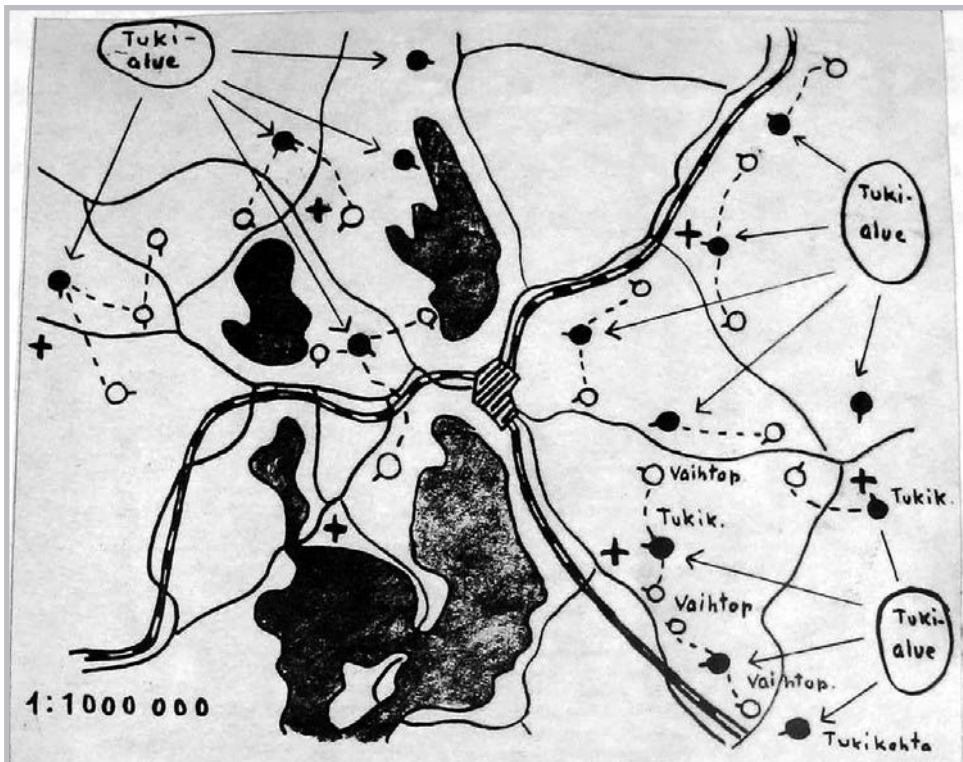
Alueen läpi ei yleensä saisi johtaa moottoriajoneuvoille liikennekelpoista tietä. Ajo-neuvotie tai -polku, joka johtaa tukialueen läheisyyteen, on sen sijaan toiminnan kannalta edullinen. Tukialue on yleensä sijoitettava siten, että sinne ei voida nopeasti ja yllättäen saapua ja että sitä on vaikea saartaa. Useat suojaiset ulospääsytietyt ovat tämän vuoksi välttämättömiä.

Sissisotia käsittelevässä kirjallisuudessa on lukemattomia esimerkkejä erilaisista tukialueista. Niitä on sijainnut suurilla metsäalueilla ja läpipääsemättömien soiden saarekkeissa, jonne on jopa rakennettu vedenalaiset pitkospuut liikkumisen helpottamiseksi ja salaamiseksi. Tukialueita on perustettu myös vuoristojen vaikeapääsyisille huipuille, suurten tehdasalueiden ja kaupunkien viemäriverkostoihin, asuttuihin ja asumattomiin syrjäkyliin, hiilikaivoksiin jne. Ovatpa sissit pitäneet hallussaan laajojakin alueita syrjäs-

sä valtaväyliltä ja sotatoimien painopistesuunnista. Ainoana yleisenä periaatteena näyttää olleen pyrkimys sijoittaa tukialueet seuduille, joissa vihollinen ei ole jokapäiväinen vieras ja joista sisseejä, vihollisen mahdollisesti saapuessa, on vaikea löytää ja tavoittaa.

Tämän päämäärän saavuttamiseksi on sissiohjesääntö määrittänyt, että tukialueen tulisi sijaita vähintään yhden päivämarssin päässä niiltä seuduilta, joihin vihollinen tulee todennäköisesti sijoittamaan joukkojaan, samoin kuin niiltä alueilta, joilla sissitoiminta tapahtuu. Pienempien joukkojen tukialueiden suhteen tämä varmasti pitää paikkansa, mutta jos kysymys on suurista tukialueista, olisi edullisempaa sijoittaa ne, jos tila suinkin sallii, vieläkin kauemmaksi. Sopivana järjestelynä voitaisiin ehkä pitää kartta- ja maastoharjoituksissa kokeiltua menettelytapaa, jonka mukaan tukialueet jaetaan kahteen ryhmään, varsinaisiin tukialueisiin, jotka ovat tarkoitettuja ja varustettuja pitempikaikaistakin lepoa ja perusteellisempaa huoltoa varten sekä tukikohtiin, joista sissitoiminta tapahtuu ja joissa voidaan levähtää toiminnan välillä ja saada välttämätön hetkellinen huolto (kuva 9).

Pieniä tukikohtia tulisi olla runsaasti käytettävissä, jotta niitä voidaan jatkuvasti vaihdella. Niiden tehtävänä on, paitsi toimia kokoontumis- ja lepopaikkoina hyökkäysten välillä, varmistaa varsinainen tukialue. Jos vihollinen työntää etsintäosastojaan tukialu-

Kuva 9. Tukialueen järjestely

een suuntaan, on tukikohdissa olevien sissiosastojen tai partioiden viivytettävä vihollisen etenemistä jatkuvalla taistelupartioinnilla ja hankittava aikaa tukialueen siirtämistä varten. Usein ne voivat myös vetää vihollisen harhaan pois tukialueen suunnasta, tai tuhota sen sopivasti järjestetyillä väijytyksillä, taikka kootulla iskulla.

Kuten yllä jo mainittiin, ovat tukikohdat vain tilapäisiä oleskelupaikkoja ja on niitä vaihdeltava jatkuvasti. Jos vihollisen vastatoiminta on vilkasta ja tehokasta, ei tukikohdissa saa viipyä yhtä rupeamaa kauemmin. Seuraavan hyökkäyksen jälkeen on valittava jälleen uusi tukikohta. Näin ollen ei tukikohtiin voida varastoida suurempia materiaalmääriä tai rakentaa niihin pysyviä laitteita majoittumista tms silmällä pitäen. Huolimatta tukikohtien jatkuvasta vaihtelemisesta, niiden luoma verho suojaaa kuitenkin tukialuetta ja antaa viholliselle ehkä harhauttavan kuvan sissijoukon todellisista lepo- ja huoltopaikoista. Kun sissiosasto on toiminut tukikohdista käsin riittävän kauan, kuluttanut ehkä tarvitseensa loppuun tai tarvitsee muuten lepoa, siirtyy tukialueelle, josta uusi osasto tulee tilalle.

Huolimatta tukikohtajärjestelmän takaamasta tietystä varmuudesta, on myös itse tukialue varmistettava. Vihollisen todennäköiset etenemisreitit on tutkittava ja asetettava pysyvät vartiot hallitseville paikoille niiden varsille. Vartiopaikkojen tulisi sijaita niin kaukana, että jos vihollisen havaitaan lähestyvän tukialueen suuntaan, on hälytyksen tapahtuttua riittävästi aikaa vastatoimenpiteitä varten.

Erityisen tärkeää on, että tukialueen ympäristö rauhoitetaan riittävän laajalti sissitoiminnalta ja kaikelta muultakin toiminnalta, mikä voi herättää vihollisen huomiota.

Tukialueet on suojattava erittäin huolellisesti vihollisen lentotiedustelua silmällä pitäen. Pahin paljastaja on usein ja erityisesti talvisaikaan majoitusalueilta nouseva savu. Tulen käyttöä päiväsaikaan on näin ollen tarkoin säännösteltävä. Tästä syystä ovat korsut yleensä parempia majoitusvälineitä kuin telтта. Niitä on helpompi pitää lämpiminä, yksinkertaisempi maastouttaa ja lepokin niissä varsinkin talvella on paremmin saatavissa. Jälkien tekoa tukialueella ja sen ympäristössä on pyrittävä kaikin keinoin välttämään ja puiden otto on suunniteltava harkiten.

Tukialueille varastoidaan, mikäli mahdollista, jo etukäteen sissien tarvitsemaa materiaalia, kuten edellä jo on esitetty. Niille kootaan aikaa myöten myös pääosa siitä materiaalista, jonka sissit ovat keränneet, saaneet väestöltä tai ryöstäneet viholliselta. Alueelle voidaan perustaa myös lääkintähuoltopaikka sekä tarvittaessa sotilaspiirin esikunnan tai jonkin suuremman sissiosaston komentopaikka. Radion käyttö tukialueella on kuitenkin kielletty suuntimisvaaran takia. Yhteyksien ottoa varten on radioasema lähetettävä riittävän kauas alueelta ja eri viestityskerroilla eri suuntiin.

Eri elimien ja majoituspaikkojen sijoituksessa on pyrittävä salaamisen vaatimaan hajauttamiseen. Toiselta puolen on kuitenkin muistettava, ettei hajasijoituksella aseteta vaikeuksia varmistustoimenpiteille tai heikennetä liiaksi taisteluvalmiutta.

Kuinka useita tukialueita sotilaspiirin alueelle on suunniteltava, on vaikeaa arvioida. Yleensä lienee lähdettävä siitä, että noin pataljoonan vahvuinen sissiosasto vaatii ja voi käyttää yhtä tukialuetta. Toisaalta on pyrittävä siihen, että myös ne sissiosastot, jotka toimivat sellaisilla seuduilla, joilta tukialueiksi sopivia rauhallisia alueita ei löydy, voidaan tarvittaessa vetää lepäämään kauaskin varsinaisesta toimintamaastostaan. On myös varauduttava siihen, että parhaimminkin varustetusta tukialueesta on luovuttava ja siirryttävä uusille paikkakunnille. Tätä silmällä pitäen on eri mahdollisuudet tiedusteltava etukäteen, mutta muita näkyviä valmisteluja, huolellisesti kätkeytyä varastoja lukuun ottamatta, tuskin voidaan suorittaa, sillä löydetty, käyttämättömätkin tukialueet ja tukikohdat tulevat olemaan vihollisen jatkuvan silmälläpidon alaisina. Kun tukialue on jätettävä, ratkaiseekin vallitseva tilanne sen, minne on mentävä, ts missä sillä hetkellä löytyy vihollisista vapaita seutuja.

5. Sissijoukkojen liikkeet

Menestyksellinen sissitoiminta edellyttää sissien liikuntavapauden jatkuvaa säilyttämistä. Tämä on saavutettavissa vain sissiosastojen nopean liikkumistaidon ja liikkeen tehokkaan varmistamisen sekä salaamisen avulla.

Sissiohjesääntömme antaa lukuisia hyviä ohjeita sissien liikkumista silmällä pitäen. Yleensä on liike pyrittävä suuntaamaan sellaisten alueiden kautta, joiden oletetaan olevan vapaana vihollisesta. Todennäköisiä varmistuslinjoja on pyrittävä välttämään. Nämä seuraavat usein aukeamajonoja, vesistölinjoja, teitä, sähkölinjoja tms, etenkin jos moottorijoneuvoilla voidaan nopeasti kuljettaa joukkoja näiden läheisyyteen. Tämän laatuiset vaaralliset maastolinjat pyritään ylittämään hälyä herättäneen toiminnan jälkeen niin nopeasti, ettei vihollinen ehdi niitä miehittämään, tai suoritetaan ylitys pimeään turvin. Miehitetty varmistuslinja ylitetään joko partioina edeten, tai, jos sissiosasto havaitaan ja se joutuu taisteluun, kootuin voimin. Varmistuslinjan läpäisyn jälkeen on aina varauduttava vihollisen suorittamaan takaa-ajoon.

Takaa-ajavat joukot sidotaan, harhautetaan tai niiden etenemistä hidastetaan väijytyksin ja miinoittein, samalla kun sissiosaston kulkusuuntaa vaihdellaan niin, ettei vihollinen voi takaa-ajo-osastoiltaan saada sellaisia tietoja, joiden perusteella se pystyy järjestämään sissiosaston eteen puolustusta tai väijytystä. Myös lentäjät on eksytettävä pois jäljiltä. Tämä on usein mahdollista vain hajauttamalla sissiosasto tilapäisesti.

Sissiosastojen etenemismuotoina käytetään liikkeen nopeuttamiseksi jonomuotoja. Sissiohjesääntöön mukaan käyttää joukkueen suuruinen osasto etenemismuotonaan yleensä avojonoa, komppania avoparijonoa kolmella jotoksella ja pataljoona avoparijonoa tai avoneliötä. Suunnan oikeana säilymisestä huolehtivat kaikki osaston miehet, joilla on kartta ja kompassi, huolimatta siitä, että käytetään suuntaosastoa tai -ryhmää.

Liikkeen varmistamiseen on aina kiinnitettävä erityistä huomiota. Paras varmistuskeino on jatkuva ja tehokas, myös paikalliseen asujamistoon nojautuva tiedustelu. Tämän lisäksi on jokaisen sissiosaston varmistettava oma liikkeensä ja mitä suurempi osasto on, sen tehokkaampiin toimenpiteisiin sen on ryhdyttävä. Komppanian tai sitä suuremman sissiosaston eteneminen voidaan varmistaa esimerkiksi siten, että noin ryhmän vahvuinen partio lähetetään etukäteen osaston ensimmäiseen välitavoitteeseen, jonka se varmistaa. Jos etenemisuralle johtaa sivuilta päin teitä, polkuja tms, on varmistusosaston suuruutta lisättävä niin, että se voi jättää varmistuspartiot näiden sulkemiseksi. Kun sissiosasto on saapunut välitavoitteeseen, lähetetään varmistusosasto seuraavaan tavoitteeseen ja sivustoilla olevat partiot kootaan osaston yhteyteen. Näin menetellään tavoitteesta toiseen edeten lopulliseen päämäärään saakka. Lähivarmistusta ei näistä toimenpiteistä huolimatta saa lyödä laimin.

Jos varmistusosastot tai partiot kohtaavat vihollisen, ne hälyttävät sissiosaston, joka tällöin voi tilanteesta riippuen joko muuttaa suuntaansa tai ryhtyä toimenpiteisiin vihollisen tuhoamiseksi. Varmistusosaston tehtävänä on tällöin harhauttaa vihollista pääjoukon suhteen tai johdattaa se tämän järjestämään ansaan.

Kysymyksen ollessa pienten sissiosastojen liikkeistä voidaan varmistustoimenpiteissä yleensä tyytyä vain lähivarmistukseen. Pienet osastot voivat liikkeessaan käyttää hyväkseen myös teitä, jopa hankkia liikkeen nopeuttamiseksi käyttöönsä polkupyöriä ja hevosia vieläpä autoja ja resiinoitakin. Tilanteen nopea hyväksikäyttö ja sissijohtajien kekseliäisyys ovat pienten osastojen puitteissa toimittaessa useimmiten ratkaisevampia kuin muut tekijät ja säännöt.

Liikkeen salaaminen on nykyaikana lentotiedustelun takia vaikeaa. Mitä suurempi joukko on, sen helpommin se yleensä paljastuu. Tämän vuoksi olisikin aina harkittava mahdollisuuksia joukon jakamiseen liikkeen ajaksi. Ilmatähystys on myös aina järjestettävä sekä käytettävä hyväksi huonojen lentosäiden tarjoamaa etua.

Liikkeen aikana on erityistä huomiota kiinnitettävä jälkien peittämiseen ja milloin tämä on mahdotonta harhauttavien jälkien tekoon.

Kesäaikana jälkien peittäminen on yleensä mahdollista valitsemalla etenemistiet sellaisten maastonkohtien kautta, että jälkiä ei sanottavasti synny. Tällaisia ovat ennen kaikkea kalliot, polut ja tiet. Tielle tulo ja siltä poistuminen on huolellisesti suunniteltava. Paljon käytetty keino on myös kulkea vedessä jokien tai järvien rantoja myöten. Menetely on hankala, mutta ottaen huomioon salaamisen merkityksen, on nopeudesta ja mukavuudesta usein tingittävä. Liike olisi voitava suorittaa myös niin kurinalaisena, ettei pintakasvillisuutta turhaan vahingoiteta ja näin jätetä jälkeen syvään uurrettuja ja kauas näkyviä jotoksia. Jos vihollinen käyttää jälkikoiria, on jotoksille tiputettava jäljittämistä vaikeuttavaa nestettä.

Paitsi varsinaisia liikkeen aiheuttamia jälkiä, on huomio kiinnitettävä myös muihin jätöksiin, mitä etenemistien varrelle voi jäädä. Tyhjät savukelaatikot ja tupakanpätkät, ruoan tähteet, nuotiopaikat, jopa ulostuksetkin voivat antaa viholliselle riittävästi viitteitä jälkien seuraamiseen ja sissijoukon tuhoon. Ankaralla kurilla ja velvollisuudentunnolla voidaan tällainen luonnollisesti estää. On myös muistettava, että vihollinen käyttää yleensä jotain tiettyä, salaista ja huomaamatonta merkkiä omien jälkiensä, nuotiopaikkojensa jne tunnistamiseen. Jos tällainen merkki, vaikkapa vanhentunutkin, saadaan tietoon, on sillä suuri merkitys.

Talvella on jälkien peittäminen vieläkin vaikeampaa kuin kesällä. Ladut näkyvät yleensä metsässäkin lentäjille ja aina on etenemistien varrella joitakin aukeita paikkoja, joilla jälkiin päästään kiinni. Vihollisen partioilta on jälkiä suorastaan mahdoton peittää. Tiet, paljas jää ja kova hankiainen tarjonnevät kuitenkin eräitä mahdollisuuksia harhauttamiseen. Yleensä lieneekin lähdeittävä siitä, että talvella toiminta tapahtuu pienin osastoin, jotka käyttävät hyväkseen pitkiä pimeitä aikoja ja suksijoukkojen nopeutta vastapainona jälkien paljastavalle vaikutukselle. Osastojen suuruutta määrättäessä lienee noin kahden ryhmän vahvuista partiota pidettävä kuitenkin miniminä, sillä laduntaminen ja ahkioiden kuljetus vaatii vuorottelua.

6. Tiedustelu

Tiedustelu liittyy ratkaisevana osana kaikkeen sissitoimintaan. Levossa ja liikkeellä oltaessa on tiedustelu eräs parhaimmista varmistuskeinoista ja ryhdyttyessä toimintaan selvitetään tiedustelulla sopivat hyökkäyskohteet ja niiden yksityiskohdat hyökkäyssuunnitelman laatimista varten. Paitsi omaa toimintaansa varten, sissit suorittavat tiedustelua myös ylempien johtoportaiden, säännöllisten joukkojen tai liittolaisten tarvetta silmällä pitäen.

Sopivien hyökkäyskohteiden selvittämiseksi on tiedustelu aloitettava vihollisen tunkeutuessa alueelle ja on sen oltava jatkuvaa. Sissien on seurattava liikennettä rauta- ja maanteilla sekä vesireiteillä, on selvittävä, minne vihollinen on majoittanut joukkojaan, missä sen esikunnat, hallintoelimet ja huoltolaitokset sijaitsevat, minne on perustettu varastoja, korjaamoja tai teollisuuslaitoksia, mitä viestiyhteyksiä, voimajohtolinjoja, lentotukikohtia, satamia tms on otettu käyttöön jne. Sissien on pyrittävä luomaan itselleen selvä kuva vihollisesta, sen hallinto- ja vartiointijärjestelmistä sekä sen tottumuksista ja tavoista. Tässä kaikessa voi paikallinen väestö antaa sisseille korvaamatonta apua. Yhteys väestöön onkin luotava mahdollisimman pian ja pidettävä toimintaa yllä vaikeuksista huolimatta.

Kun yleistilanne on saatu edes osapuilleen selvitetynksi ja sopivat hyökkäyskohteet valituiksi, on näiden yksityiskohtainen selvittely suoritettava ennen hyökkäyksen toimeen-

panoa. Myös hyökkäyksen aikana voi sissien käsiin joutua paljon arvokasta materiaalia, asiakirjoja tai vankeja, joilta kuulusteltaessa saadaan tärkeitä tietoja. Eräänä tiedustelutapana voidaan lisäksi käyttää vihollisen viestiliikenteen kuuntelemista, mikäli tarvittavat laitteet ja vihollisen kieltä taitavia henkilöitä on käytettävissä.

Kaikki sellainen tietomateriaali, jolla voidaan olettaa olevan merkitystä ylemmille johtoportaille tai säännöllisille joukoille, on toimitettava edelleen sotilaspiirin esikunnalle tai suoraan rintaman taakse. Tietojen lähettäminen voi tapahtua radiolla, viestinsieppausta käytävillä lentokoneilla tai poikkeustapauksessa läheteillä.

Ylemmät johtoportaot tai säännölliset joukot voivat myös antaa sissiosastoille tarkoin määrättyjä tiedustelutehtäviä omia tarkoituksiaan varten. Ne voivat lisäksi lähettää selustaan omia agenttejaan tai pudottaa laskuvarjomiehiä erikoistehtäviä silmällä pitäen. Yhteistoiminnasta näiden ja sissien välillä on yleensä sovittava jo ennakolta ja on sissien kaikin tavoin tuettava heidän toimintaansa.

7. Toiminta tavallisimpia kohteita vastaan

Sissitoiminta voidaan kohdistaa yleensä kaikkiin kohteisiin, jotka tavalla tai toisella palvelevat vihollista ja joiden tuhoamisella tai vahingoittamisella samalla vahingoitetaan tai häiritään vihollista taikka horjutetaan sen taisteluhenkeä. Tavallisimpina sissitoiminnan kohteina voitaneen pitää:

- rautatiet, niiden liikkuva kalusto ja teknilliset laitteet sekä rautatieliikenne,
- maantiet ja maantieliikenne,
- vesireitit, niillä tapahtuva liikenne ja satamat,
- sillat,
- viestiyhteydet,
- voimalaitokset, muuntoasemat ja voimansiirtojohdot,
- polttoainevarastot,
- lentokentät,
- varastot, korjaamot ja teollisuuslaitokset sekä
- pienehköt vihollisosastot ja majoitusalueet.

Mitä kohteita vastaan sissitoiminta kulloinkin suunnataan, riippuu vallitsevasta tilanteesta. Jos sissitoiminnalla lähinnä tuetaan säännöllisiä sotatoimia, on kohteiden valinnassa määrävänä se, mikä parhaiten ja välittömämmin auttaa säännöllisten joukkojen toimintaa. Jos kysymyksessä on rajoittamaton sissitoiminta, jonka tarkoituksena on häiritä, vahingoittaa ja uuvuttaa vihollista, valitaan kohteet sieltä, missä tämä päämäärä voidaan edullisimmin saavuttaa. Rajoittamattomassakaan sissisodassa ei kannata toimia umpimähkään ja harkitsematta. Toiminnan painopiste on suunnattava sinne missä vi-

hollisen valtasuonet sykkivät. On iskettävä pääliikenneyhteyksille, joita myöten viholliselle välttämätön täydennys tapahtuu. On tuhottava varastoja ja laitteita, joiden korvaaminen tai uudelleen rakentaminen aiheuttaa paljon vaivaa ja henkilöitä, joiden tilalle on vaikea saada uusia yhtä päteviä. Vähemmän tärkeillä alueilla on toimittava lähinnä sitovassa mielessä niin, että vihollisen on pakko ylläpitää täälläkin vahvoja miehitysjoukkoja ja vartioida kohteitaan. Jos vihollisen vastatoimenpiteet pääsuunnissa käyvät sisseille liian tehokkaiksi ja vaarallisiksi, voidaan painopistettä tilapäisesti vaihtaa sivummallekin, mutta heti tilaisuuden tullen tai vihollisen valppauden herpaantuessa on palattava takaisin pääyhteyksien varsille.

Kun sissitoiminnan kohteet ja niitä vastaan suunnattavat toimenpiteet ovat hyvin erilaisia, pyritään seuraavassa antamaan joitakin viitteitä toimintaa varten. Esimerkit on koottu useista asiaa käsittelevistä teoksista ja aikakausilehdistä. Pääasiallisempana lähteenä on kuitenkin edellä jo mainittu sveitsiläinen julkaisu ”Der totale Widerstand”.

a. Hyökkäykset rautateitä vastaan

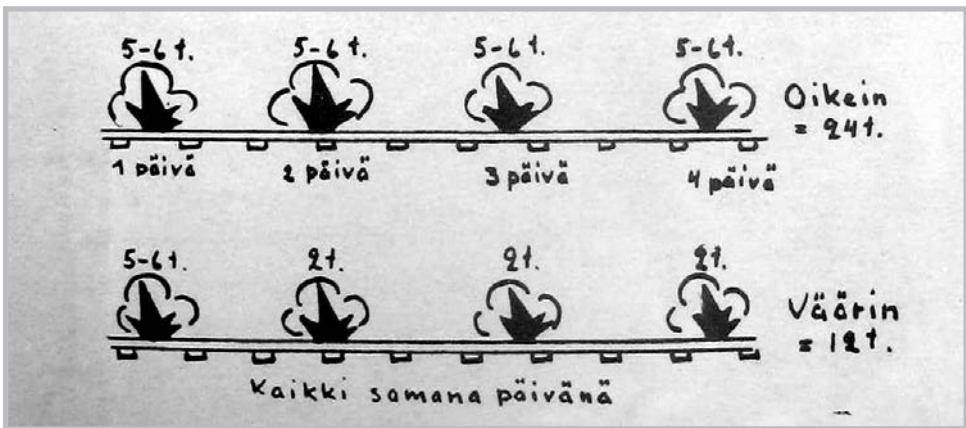
Toimittaessa rautateitä ja rautatieliikennettä vastaan voidaan hyökkäysten ja tuhotöiden kohteiksi valita:

- kiskoitus ja vaihteistot,
- merkinanto- ja varmuusjärjestelmät viestiyhteydet mukaan luettuna,
- liikkuva kalusto,
- sillat,
- asemat, ratapihat ja varikot,
- varsinainen liikenne.

Pitkistä etäisyyksistä johtuen on vihollisen miltei mahdotonta estää sissejä pääsemästä radan varrelle ja suorittamasta tuhotöitään.

Helpoimmin vahingoitettavissa lienee kiskoitus asemien liikennepaikkojen välillä. Kiskoitus voidaan rikkoa joko räjäyttämällä tai irroittamalla kiskot kiinnityksestään. Räjäytys tapahtuu sijoittamalla n 1 kg räjähdyspanos tai ammus lähelle liitoskohtaa ja suojaamalla panos esimerkiksi ratapölkkyillä tai kivillä. Kiskojen poistaminen voidaan suorittaa äänettömämmin, mutta se vie enemmän aikaa ja vaatii työkaluja naulauksen ja siderautojen irroittamiseksi.

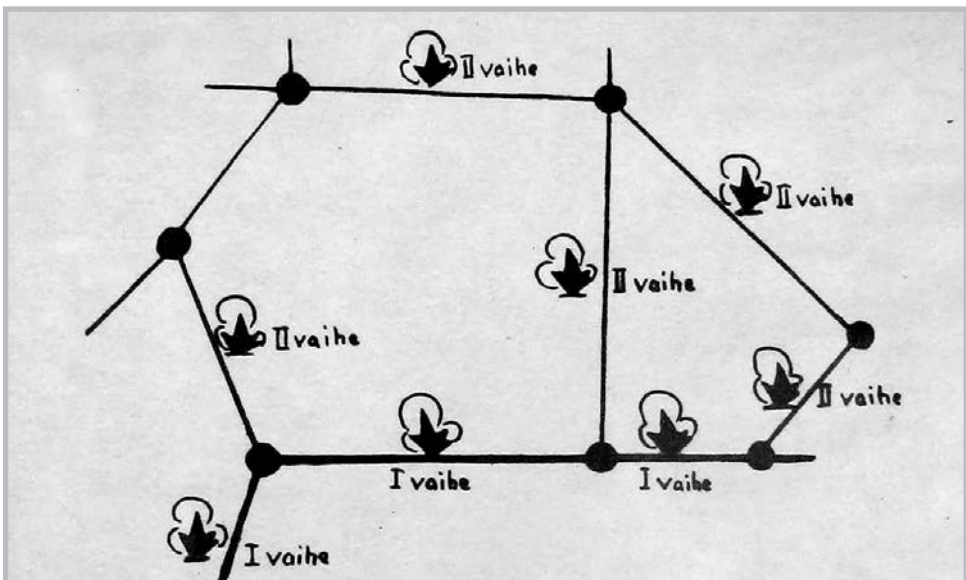
Yksityiset suunnittelemattomat kiskoituksen rikkomiset eivät pysty aiheuttamaan suurempaa haittaa vihollisen liikenteelle, sillä riippuen korjausjunien sijoituksesta, voidaan vaurio korjata muutamassa tunnissa. Tärkeiden rataosien pitäminen pitempiä aikoja käyttökelvottomana edellyttää toiminnan jatkuvuutta ja räjäytysten sopivaa porrastamista niin aikaan kuin paikkaankin nähden. On väärin, elleivät rintamasotatoimet sitä

Kuva 10. Räjäytysten porrastaminen

nimenomaan vaadi, suorittaa samana päivänä ja samalla rataosalla useita räjäytyksiä lähemmäksi toisiaan, sillä korjaushenkilöstön saavuttua paikalle, vie seuraavien vahinkojen korjaaminen aikaa vain 1-2 tuntia ja korjausten jälkeen liikenne pyörii kitkattomasti. Porrastamalla räjäytykset sen sijaan useammalle peräkkäiselle päivälle, aiheutuu tästä liikenteelle paljon enemmän haittaa, vaikka räjäytysten lukumäärä olisikin sama (kuva 10).

Räjäytykset on suunniteltava, mikäli mahdollista, yhteistoiminnassa muiden rataosien varrella toimivien sissiosastojen kanssa silmällä pitäen sitä, että räjäytyspaikkojen kiertäminen tehdään mahdottomaksi. Räjäytykset on tällöinkin syytä porrastaa niin, että ne pääradalla tapahtuvat muutamaa tuntia aikaisemmin kuin kiertoradoilla (kuva 11).

Kuva 11. Räjäytysten porrastaminen kiertoratojen käytön estämiseksi

Kuva 12. Vaihteistojen tuhoaminen

Jos sissit ovat tietoisia korjausjunien ja -henkilöstön sijoituspaikoista, saattaa erityisesti tuettaessa säännöllisiä sotatoimia, olla edullista porrastaa räjäytykset siten, että korjausjunan saaminen päärajäytyskohteeseen viivästyy, tai että esimerkiksi joukkojen siirto-kuormaus ei välittömästi räjähdyspaikan takana ole mahdollista.

Vaihteistojen korjaaminen tuottaa viholliselle huomattavasti enemmän vaikeuksia ja ajanhukkaa kuin pelkän kiskoituksen kuntoonsaaminen. Sissien, varsinkaan pienten partioiden, on usein vaikeaa päästä niihin käsiksi, koska ne sijaitsevat asemien ja liikennepaikkojen välittömässä läheisyydessä tai ratapihoilla. Vaihteistojen tuhoaminen suoritetaan sijoittamalla räjähdyspanos vaihteen kielen kohdalle tai vaihteen laadusta riippuen kiskojen yhtymäkohtaan (kuva 12).

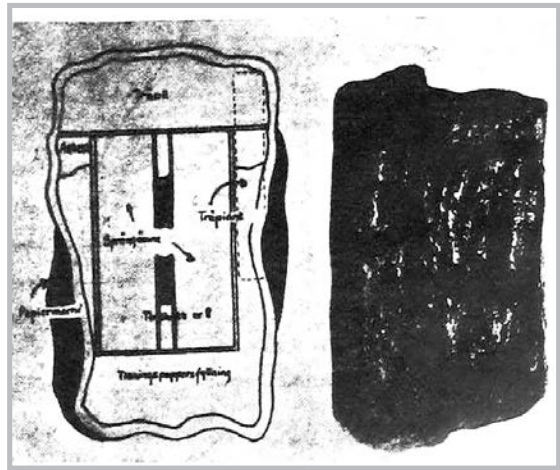
Vaihteistojen tarkoituksenmukainen käyttö voidaan myös estää panemalla kiila vaihteen kielen ja kiskon väliin niin, että vaihteen kääntäminen estyy. Tämä on yleensä mahdollista vain siellä, missä vaihteiden hoitaminen on järjestetty keskitetysti.

Merkinanto- ja varmuusjärjestelmien merkitys meidän olosuhteissamme on verrattain pieni, joskin laitteiden tuhoaminen saattaa aiheuttaa viholliselle lisätyötä ja vaivaa. Sen sijaan on rautateiden viestiverkolla myös tässä mielessä huomattava osuutensa. Rautatieliikennettä palvelevat yhteydet kulkevat yleensä ilmajohtoina pitkin radan varsia ja ovat näin ollen helposti tuhottavissa. Viestiyhteyksien tuhoamistapoja on käsitelty lähemmin kohdassa f.

Liikkuvaan kalustoon kohdistuva vahingonteko voi tapahtua monia eri keinoja käyttäen. Veturien arimpia kohtia ovat sylinterit, höyrykattilat, mittarit, putket ja hanat sekä dieselvetureissa lisäksi moottorit ja polttoainesäiliöt. Tuhoaminen voidaan suorittaa ampumalla panssariluodeilla, tai panssarinlähitorjunta-aseilla, sarkemällä laitteet erilaisilla työkaluilla ja räjäyttämällä kasapanoksilla tai käsikranaateilla. Vaunut voidaan tehdä

Kuva 13. Hiekkaa voitelukuppeihin

Kuva 14. Räjähdysainekappale sijoitettuna kivihiileen

käyttökelvottomiksi räjäyttämällä akselit, niihin kiinnitetyillä n 1 kg räjähdyspanoksilla tai mikäli vaunuissa on helposti syttyvä kuorma, polttamalla. Myös vähemmän näkyviä keinoja löytyy lukuisasti sissitoimintaa käsittelevässä kirjallisuudessa. Vaunustoa voidaan vahingoittaa panemalla hiekkaa, smirkkelijauhoa tms vaunujen voitelukuppeihin (kuva 13). Höyryvetureiden tenderiin voidaan sijoittaa saippuatanko ja dieselveturien polttoainesäiliöön sokeria.

Kaikki nämä keinot aiheuttavat pysähtymisiä ja epäsäännöllisyyttä liikenteessä sekä lisäävät kaluston huoltoa. Eräänä keinona mainittakoon vielä räjähdyspanoksen sopiva muotoilu, sen siveleminen esimerkiksi liimalla ja pyörittäminen kivi-

hiilipölyssä niin, että se muistuttaa kivihiilikappaletta. Tällainen räjähdyspanos sijoitetaan polttoainevarastoon, josta se aikoinaan joutuu käyttöön tuhoisin seurauksin. Samassa tarkoituksessa on räjähdysainekappaleita asetettu ontoksi koverrettuihin kivihiilenpalasiin (kuva 14).

Rautatiesiltoja vastaan kohdistetut hyökkäykset vaativat yleensä verrattain voimakasta sissiosastoa sekä runsaasti räjähdysainetta. Siltojen tuhoaminen on käsitelty kohdassa e.

Asemat, ratapihat ja varikot ovat yleensä tehokkaasti varmistettuja ja vaatii hyökkäys niitä vastaan huolellista tiedustelua ja suunnittelua. Hyökkääjä voi täällä kuitenkin tavoittaa useita kohteita samanaikaisesti. Näistä mainittakoon:

- asemarakennus toimistoineen ja teknillisine laitteineen,
- kiskoitus vaihteineen,
- merkinantojärjestelmä,
- viestiyhteydet,

Kuva 15. Asema-alue kohteineen

- vesitorni,
- polttoainevarasto,
- tavaravarastot,
- ratapihalla oleva liikkuva kalusto.

Hyökkäystä varten sissiosasto jaetaan iskuryhmään, hävitysryhmään ja reserviin.

Iskuryhmä katkaisee asemalle johtavat puhelin- ja lennätinyhteydet, tuhoaa vartiosastot sekä huolehtii rautatiehenkilökunnasta, jos he ovat omia maamiehiä.

Hävitysryhmä, jaettuna sopivasti eri kohteita silmällä pitäen, suorittaa hävittämisen. Jos aikaa on laskettu olevan vähän, keskitetään hävitystyöt vaihteisiin, veturitallin kääntöpöytä mukaan luettuna ja ratapihalla oleviin vetureihin sekä sytytetään vetäydyttäessä asemarakennus ja mahdolliset varastot.

Jos aikaa on runsaasti käytettävissä, tuhotaan myös merkinantojärjestelmä, vesitorni, ratapihalla oleva vaunusto ja polttoainevarasto.

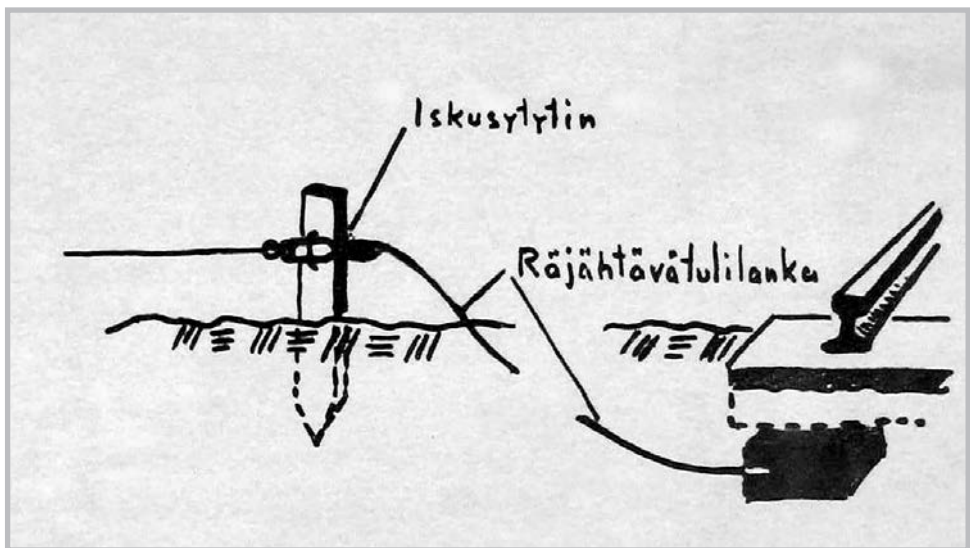
Reservi eristää asema-alueen sijoittamalla varmistus- ja tienkatkaisuosastot niihin suuntiin, joista vihollisen apuvoimia on odotettavissa sekä suojaa isku- ja hävitysryhmien vetäytymisen.

Ehkä kiitollisimman ja antoisimman kohteen sissitoiminnalle tarjoaa kuitenkin varsinainen rautatieliikenne joukkojenkuljetus- ja tavarajunineen. Hyökkäyksen suunnittelu rautatiekuljetuksia vastaan edellyttää yleensä yksityiskohtiin menevää tiedustelua. Jatkuvalla liikenteen tarkkailulla on selvittävä, miten junat kyseisellä rataosalla kulkevat, onko aikataulu säännöllinen, mitä kuormia junissa on, milloin menevät lomalais- tms junat, mihin varmistustoimenpiteisiin vihollinen on ryhtynyt jne. Samanaikaisesti selvitetään paikat, missä hyökkäys on edullisinta suorittaa.

Hyökkäyspaikoiksi valitaan usein leikkaukset, jyrkät kaartet tms alueet, joissa valmisteluja on vaikea havaita ja jotka vaikeuttavat junahenkilökunnan tai vartio-osastojen puolustusta. Toisaalta on valitun paikan taattava sisseille esteetön tulitusmahdollisuus sekä suojainen irtautuminen.

Tehtävän suoritusta varten sissiosasto jaetaan räjäytysryhmiin, jotka käsittävät 2-3 miestä, tukiryhmään, iskuryhmään ja tarvittaessa myös reserviin.

Räjäytysryhmien tehtävänä on junan pysäyttäminen ja radan katkaiseminen hyökkäyspaikan molemmilta puolilta noin 2-3 km etäisyydellä apuvoimien tulon estämiseksi. Junan pysäyttämiseksi on varattava noin 5-7 kg räjähdyspanos, joka sijoitetaan ja kätetään niin, etteivät tarkastuspartiot tai junamiehistö voi sitä ennakolta havaita. Räjähdyspanoksen sytyttäminen olisi voitava suorittaa haluttuna aikana, koska junan edessä voi olla esimerkiksi hiekkavaunuja suojana tai varmistusosasto moottoriresiinalla. Sähkösytytys olisi näin ollen suositeltavin, mutta ellei sähkösytytysvälineitä ole käytettävissä, voidaan tulla toimeen myös tilapäisvälinein esimerkiksi kuvan 16 osoittamalla tavalla. Edullisinta on suorittaa räjäyttäminen veturin alla.

Kuva 16. Räjähdyspanoksen sytyttäminen.

Ellei räjähdysaineita ole lainkaan käytettävissä, voidaan juna pysäyttää esimerkiksi kaatamalla radalle suuria puita tai asettamalla kiskoille hiekalla ja kivillä täytettyjä laatikoita, yhteensidottuja pölkkyjä tms. Pysäyttämisaikka on valittava tällöin ehdottomasti siten, että veturinkuljettaja ei ennätä esteen nähtyään pysäyttää junaa ja peruuttaa sitä pois väijytyksestä. Yksinkertainen tapa junan pysäyttämiseksi on myös veturin ampuminen panssarinyrkillä tai singolla.

Kun juna on pysähtynyt tai suistunut kiskoilta, avaa tukiryhmä tulen vartio-osastoa ja junahenkilökuntaa vastaan iskuryhmän pyrkiessä junan kimppuun. Jos kysymyksessä on joukkojenkuljetusjuna, on usein tyydyttävä pelkkään tuliylläkköön. Jos hyökkäyksen kohteeksi joutunut juna on tavarajuna, on siitä ja kaatuneilta vihollisilta pyrittävä ottamaan mukaan tarvittavaa materiaalia. Tähän tehtävään voidaan käyttää erikseen määrättyä sissijoukon osaa, joka kantamuksineen lähetetään mahdollisimman pian pois hyökkäyspaikalta. Tilanteen salliessa voidaan kantajina käyttää myös vangiksi otettuja vihollisia tai junahenkilökuntaa. Ennen sissiosaston vetäytymistä juna mahdollisuuksiensa mukaan sytytetään tuleen tuhon täydentämiseksi ja pelastustöiden vaikeuttamiseksi.

Hyökkäysten junia vastaan ei suinkaan aina tarvitse olla esitetyn esimerkin mukaisia. Usein voidaan tyytyä pelkkään junan suistamiseen kiskoilta tai sen tuhoamiseen panssarinlähitorjunta-aseilla. Täydellisin tulos saavutetaan kuitenkin järjestelmällisellä ja perusteellisella toiminnalla.

Hyökkäyksillä rautateitä vastaan ovat sissit kaikkialla saavuttaneet huomattavia tuloksia. Kenraaliluutnantti Ponomarenko arvioi venäläisten partisaanien syösseen kiskoilta yli 3000 junaa ja suorittaneen jopa kymmeniä tuhansia radan räjäytyksiä saksalaisten huoltokuljetusten hidastamiseksi.

Rautateiden merkityksestä ja haavoittuvuudesta johtuen tulee myös vihollinen kiinnittämään niiden suojaamiseen suurta huomiota. Dixon-Heilbrunn'in teoksessa "Partisanen" kuvataan erinomaisesti saksalaisten ponnisteluja rautateiden suojaamiseksi. Todettuaan, että runsaasta vartioinnista huolimatta partisaanit jatkuvasti tuhosivat junia ja siltoja sekä suorittivat radan räjäyttämisiä, keksivät saksalaiset uuden ratkaisun. He asettivat vartiomiehiksi venäläisiä ottaen näiden perheenjäsenet panttivangeiksi. Seuraus oli, että mitä enemmän panttivankeja otettiin, sitä enemmän menetettiin junia. Tämän jälkeen he ottivat käytäntöön erilaisia menetelmiä juniensa kulun turvaamiseksi. Veturien eteen asetettiin muutamia tyhjiä tavaravaunuja, joiden tarkoituksena oli räjäyttää miinat. Kun partisaanit huomasivat tämän, panivat he miinoihinsa jäykät sytyttimet, jotka toimivat vasta veturin raskaan painon alla. Nyt saksalaiset laittoivat kiviä ja hiekkaa vaunujen painolastiksi. Partisaanit vastasivat tähän ottamalla käyttöön aikasytyttimiä, jolloin räjähdys saatiin taas tapahtumaan veturin alla. Kun tämäkään keino ei tehonnut, lähettivät saksalaiset kuljetuksiensa eteen varmistusmiehistön resiinalla todetakseen, oliko rata selvä. Partisaanit odottivat, kunnes tarkastusvaunu oli mennyt ohi ja suorittivat miinoit-

tamisen vasta tämän jälkeen. Saksalaiset koettivat keksiä yhä uusia keinoja. Jokaiselle asemalle perustettiin ns rautatiensuojelukeskus. Kaikille silloille, tunneleihin, vesitorneihin, vieläpä asemien välisille rataosillekin asetettiin vartiopaikkoja. Suojeluhenkilöstö, joka erityisesti koulutettiin tehtäviinsä, partioi jatkuvasti asemien välillä. Partiointi tapahtui epäsäännöllisin väliajoin, miinoja etsittiin, sabotööreiksi epäilty pidätettiin ja asemia vartioitiin. Partiot käyttivät mm koiria jälkien hakemisessa. Kun nämäkin ponnistelut osoittautuivat turhiksi, hakattiin radan molemmat puolet paljaaksi 300 metrin levyiseksi suoja-alueeksi, jonka tarkoituksena oli estää partioiden huomaamaton pääsy radan läheisyyteen. Alueella tavatut asiaankuulumattomat henkilöt ammuttiin heti tavattaessa. – Nämä suojausmenetelmät tulivat kalliiksi, vaativat paljon työtä ja runsaasti henkilökuntaa, eivätkä sittenkään olleet varmoja.

b. Hyökkäykset maanteitä ja maantieliikennettä vastaan

Maantiet ja maantieliikenne ovat sissitoiminnan kohteina ainakin yhtä tärkeitä kuin rautatietkin, elleivät nykyisenä moottoroinnin aikakautena vieläkin tärkeämpiä. Toimittaessa maanteitä vastaan voidaan hyökkäysten ja tuhotöiden kohteiksi valita:

- sillat ja rummut,
- varsinainen tie,
- tienhoitokalusto sekä
- tiellä tapahtuva liikenne

Maantiet eivät ole yhtä haavoittuvia kuin rautatiet. Itse tien vahingoittaminen vaatii runsaasti räjähdysaineita ja työtä tullen sissitoiminnan yhteydessä vain harvoin kysymykseen.

Tien kuntoon voidaan sen sijaan vaikuttaa kohdistamalla toiminta tienhoitohenkilöstöä ja -kalustoa vastaan. Erityisesti talvella saattaa aurausautojen ja -kaluston sekä lumi-autojen tuhoaminen vaikeuttaa ratkaisevasti teiden liikennekelpoisena pitämistä. Vaikutusta voidaan vielä lisätä omien kinostimien sopivalla sijoittelulla.

Myös teiden miinoittamisella voidaan tuottaa haittoja ja tappioita liikenteelle ja tien kunnossapidolle. Miinoitteisiin soveltuvat sekä jalkaväkimiehit ja panssarimiehit, edelliset sijoitettuina tien laiduille jalka- ja polkupyörämiehiä varten ja jälkimmäiset ajouralle muuta liikennettä silmällä pitäen. Kun miinoitteiden järjestäminen kuitenkin vaatii huomattavia miinamääriä, tulevat ne yksinään vain harvoin kyseeseen. Sen sijaan niitä, samoin kuin muitakin sulutustapoja, käytetään yleisesti muuhun toimintaan liittyen.

Sissitoiminnan pääkohteen teitä vastaan toimittaessa muodostaa liikenne. Tässä tarjoutuu työkenttää niin pienille kuin suurillekin sissiosastoille. Jos sissiosastot ovat pieniä,

valitaan hyökkäyskohteiksi yksityiset henkilöt ja pienet vihollisryhmät sekä muutaman auton kolonnat. Jos taas voimaa on runsaasti käytettävissä, käydään suurempien kolonnien, jopa marssirivistöjenkin kimppuun.

Tietä ei yleensä voida varmistaa niin tehokkaasti, ettei pienten väijytysten ja ylläkköjen järjestäminen ole mahdollista. Ne eivät myöskään vaadi suuria valmisteluja tai erikoisvälineitä. Sissipartio valitsee sopivan suojaisen paikan, josta on hyvä näkö- ja ampuma-ala tielle sekä mahdollisuus nopeaan vetäytymiseen. Partio asettuu väijytyspaikalleen tuliasemiin ja odottaa sopivan maalin ilmestymistä. Tuli avataan yllättäen kaikilla aseilla ja vihollisen ryhtyessä mahdollisesti vastatoimenpiteisiin vetäydytään pois. Jos tilanne sallii, otetaan uhreilta aseet, ampumatarvikkeet, asiapaperit, rahat ja muu sissien käyttöön soveltuva välineistö. Tuhotut tai pysähtyneet autot sytytetään tuleen niiden omaa polttoainetta käyttäen ennen vetäytymistä.

Pienenkin ylläkönn tehokkuutta voidaan lisätä miinoittamalla tai sulkemalla tie muita yksinkertaisia menetelmiä käyttäen.

Keinoja on lukuisia, esimerkiksi:

- puiden tai puhelinpylväiden kaataminen tien yli joko räjäyttämällä tai sahaamalla valmiiksi siten, että ne työntämällä helposti kaatuvat,
- vaijerin tai paksun rautalangan pingoittaminen tien poikki,
- työntämällä tielle sen sivusta vanhat ajoneuvot tai jokin muu sopiva esine ja
- työntämällä tai vetämällä tielle lautaan tai köyteen kiinnitetty miinarivi.

Sulute on suunniteltava sellaiseen paikkaan, esimerkiksi leikkaukseen tai tien pätkälle, jonka reunat ovat kivikkoiset tai soiset, että ajoneuvon kääntäminen tai sivuun ajaminen on mahdotonta.

Pyrittäessä suurempaan päämäärään, esimerkiksi varmistetun kolonnan tai marssirivistön tuhoamiseen, on hyökkäys suunniteltava yksityiskohtaisesti ja valmisteltava huolella.

Hyökkäyspaikka valitaan yleensä siten, että vihollisen on vaikea päästä pois tieltä ja suojautua, voidaanpa tämän estämiseksi ja hämmingin lisäämiseksi tien sivut etukäteen miinoittaakin. Sisseille tulee hyökkäyspaikan tarjota vapaa ampuma-ala, mahdollisuus yllätykseen sekä suojainen vetäytymistie.

Hyökkäyksen suoritusta varten sissiosasto jaetaan yleensä sulutusryhmiin, tukiryhmään, iskuryhmään ja reserviin, siis samoin kuin hyökättäessä rautatiekuljetuksiakin vastaan. Eri ryhmien tehtävät ovat myös suunnilleen samat. Sulutusryhmät katkaisevat tien kolonnan tai marssirivistön edestä ja takaa sekä lisäksi 1-2 kilometrin etäisyydeltä kummaltakin puolelta hyökkäyskohtaa. Tukiryhmä ottaa vihollisen tulensa alle ja iskuryhmä valmistautuu tilanteen salliessa hyökkäämään tielle täydentämään tukiryhmän työtä. Reservi varmistaa hyökkäysalueen, estää vihollisen apuvoimien saapumisen sekä

suojaa sissiosaston irtautumisen ja vetäytymisen. Ennen vetäytymistä otetaan kaatuneilta ja tuhotuista ajoneuvoista tarvittavaa materiaalia ja sytytetään ajoneuvot tuleen. Jos tarkoituksena on nimenomaan täydennyksen hankkiminen, voidaan muodostaa erityinen evakuintiryhmä, jonka yksinomaisena tehtävänä on päästä käsiksi kuormiin ja kuljettaa tarvikkeet pois.

On muistettava, että yleensä on edullisinta hyökätä rintamalle päin matkaavia ajoneuvoja ja kolonnia vastaan, koska niissä on täysi kuorma. Polttonesteitä kuljettavat autot, samoin kuin ampumatarvikeautotkin ovat kohteina kaikkein tärkeimpiä.

Edellä on pyritty selostamaan vain kaikkein tavallisimpia hyökkäys- ja menettelytapoja. Sissijohtajien kekseliäisyydestä kuitenkin riippuu, miten joustavasti ja kätevästi he osaavat käyttää hyväkseen ilmaantuvia tilaisuuksia. Sissitoiminnan historia on täynnä mitä mielenkiintoisimpia tarinoita erilaisista menettelytavoista. Mm kerrotaan venäläisten partisaanien usein saaneen pimeällä vastakkain tulevat kolonnat tai rivistöt taisteluun keskenään. Partisaaniosasto jaettiin kahtia ja kumpikin ryhmä avasi tulen omaa vihollistaan vastaan. Tulitaistelua käyden partisaaniosastot vetäytyivät tien suunnassa toisiaan kohti. Kun kosketus vihollisosastojen välillä oli enää hetken kysymys, vetäytyivät partisaanit pois ja viholliset jatkoivat taistelua keskenään.

Hyökkäysten suoritustapaa onkin vaihdeltava mahdollisimman usein. Tavallisesti sissitoiminnan alkuvaiheessa liikenne teillä on melko vapaata. Niillä liikkuu yksityisiä ajoneuvoja ja pieniä sotilasryhmiä. Hyökkäykset voidaan tällöin suorittaa laajalla rintamalla pienin osastoin. Kun vihollinen varmistussyistä ryhtyy käyttämään kolonna-ajoa, asettaa niiden mukaan vartio-osastoja jne. keskitetään myös sissiosastojen toiminta. Siirtämällä toiminnan painopiste välillä joihinkin muihin kohteisiin, vihollisen valppaus usein jälleen vähenee, jolloin hyökkäykset voivat alkaa uudelleen täydellä voimalla.

Vihollisen torjuntatoimenpiteitä tarkasteltaessa otettakoon esimerkki jälleen saksalaisten kokemuksista. Partisaanivaaran ollessa ilmeinen saksalaiset kielsivät yleensä yksittäin ajamisen ja yöliikenteen. Myös vartio-osastoja asetettiin kolonnien mukaan. Teitä partioitiin jatkuvasti autoilla, joissa konetuliaseet olivat ampumavalmiina. Silloille ja tienristeyksiin asetettiin jatkuva vartiointi. Liikenteen kannalta tärkeille paikkakunnille perustettiin erityisiä suojeluosastoja. Näiden tehtävänä oli mm laatia ja pitää alueestaan tilannekarttaa, johon merkittiin kaikki tiedot partisaanien esiintymisestä, osastojen vahvuuksista, aseistuksesta jne.

Joukkojen liikkeessa partisaanialueilla, tuli kaikkien kevyiden aseiden olla jatkuvasti valmiina välittömään tulenavaukseen. Partioita lähetettiin tutkimaan edessä olevat kylät sekä varmistamaan eteen ja sivustoille. Erikoislaitteilla pyrittiin toteamaan miinat ja raivaamaan ne ennen marssirivistön tuloa. Majoituttaessa yöllä tai yleensäkin ulkomaajoitukseen suoritettiin varmistustoimenpiteet mahdollisimman huolellisesti moninkertaisin vartioketjuin. Vartiopaikat olivat yhteydessä keskenään radiopuhelimen tai hyök-

käyksen sattuessa sovituin merkein. Kaikki esteet raivattiin leirin ympäriltä n 200 metrin säteellä. Menetelmä oli hankala, mutta antoi usein riittävän suojan.

c. Hyökkäykset vesireittejä, niillä tapahtuvaa liikennettä ja satamia vastaan

Sissitoiminta vesireittejä vastaan saattaa meidän saaristoisilla rannikoillamme ja järvi-rikkaassa maassamme muodostua hyvinkin merkitykselliseksi. Toiminnan kohteina voivat olla:

- erilaiset merimerkit,
- väyliä kapeikot,
- pienehköt, vailla saattuetta olevat kuljetukset tai yksityiset alukset,
- satamat ja ankkuripaikat sekä niissä olevat alukset.

Helpoimmin sissien tavoitettavissa ovat erilaiset merimerkit: reimarit, linjamerkit, loistot, majakat ja kummelit. Ne ovat usein myös helposti tuhottavissa. Reimarit voidaan räjäyttää, sahata poikki tai katkaista niiden kiinnitysvaijeri. Loistoissa ja majakoissa rikotaan valaisinlaitteet, katkaistaan sähkökaapelit sekä räjäytetään tai muuten turmellaan polttoainesäiliöt ja mahdolliset voimakoneet. Linjamerkit voidaan kaataa, tai mikäli ne on maalattu kalliioihin, yksinkertaisesti maalata sopivalla värillä päälle. Kummelit puretaan tai räjäytetään. Jos aikaa on runsaasti käytettävissä ja pyritään suurempaan tuhoon, voidaan loistot ja majakat tuhota räjäyttämällä myös varsinaiset rakenteet.

Paitsi merimerkkien tuhoamisella, voidaan vihollisen liikennettä vahingoittaa ehkä vieläkin enemmän muuttamalla merimerkkien paikkoja tai niiden näyttämää valoa siten, että vihollinen virheellisesti asetettuja merkkejä seuraamalla ajaa aluksensa kareille. Reimarit voidaan ankkureineen nostaa ylös ja siirtää sen osoittaman karikon väärälle puolelle. Jo yhdenkin reimarin siirtämisellä saatetaan näin ollen aiheuttaa karilleajo. Loistojen ajosuuntaa osoittava valkoinen valokeila voidaan kääntää karikolle johtavaksi tai tehdä se niin leveäksi, että harhautuminen väylältä on todennäköistä. Vastaavasti johdetaan linjamerkkien ja kummeleiden siirroilla vihollinen väärille vesille. Harhauttaminen ei saa olla räikeää, koska vihollinen tällöin helposti sen huomaa. Merkkejä siirretään juuri vain niin paljon, että tarkoitus saavutetaan.

Sissipartiot, joiden tehtävänä on toimia merimerkkejä vastaan, voivat liikkua pienillä moottoriveneillä, soutuveneillä, jopa kanooteillakin. Erittäin edullista on sammakomiesten käyttö, koska heidän liikehtimisestään on miltei mahdoton havaita. Tehtävät suoritetaan yleensä pimeällä tai huonon näkyvyyden vallitessa. Harhauttamiseen ryhdyttäessä tulisi sissiosastoon kuulua merenkulkua tunteva ja paikallisiin olosuhteisiin perehtynyt henkilö.

Eräänä sissitoiminnan keinona lienee nähtävä mahdollisuus väyläkapeikkojen sulkeamiseen. Kapeikkojen miinoittaminen on usein sisseille ylivoimainen tehtävä. Se vaatii asiantuntemusta ja verrattain kookkaita aluksia. Sopivasti sijoitettuina, voidaan jo yhdellä tai kahdellakin miinalla kuitenkin aikaansaada tappioita, joten mahdollisuuksien ilmetessä kannattanee tätäkin keinoa yrittää. Hiekkalastissa olevien kaljaasien tai proomujen upottaminen kapeikkoon on ehkä helpompi tapa, jos kapeikko on suhteellisen matala ja varsinkin jos siviili liikenne väylillä jatkuu. Upotusten suorittaminen pienissä satamissa jo ankkuripaikoilla vaikeuttaa myös näiden hyväksikäyttöä.

Väijytyksen järjestäminen ahtaaseen väyläkapeikkoon on myös ajateltavissa. Sissi-osastolla täytyy tällöin olla käytössään raskaita aseita, kuten sinkoja, panssarintorjuntakiväärejä ehkäpä tykkejäkin, joilla voidaan saada aikaan riittävä tuhovaikutus ohikulkeviin aluksiin.

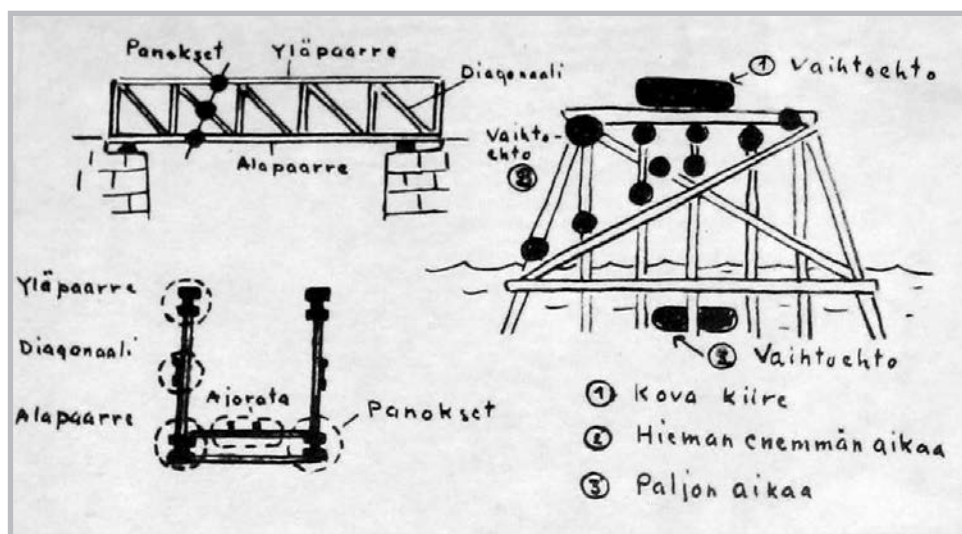
Hyökkäykset liikennettä vastaan ovat varsinkin merellä vaikeasti suoritettavissa. Tämä vaatisi, että sisseillä on käytettävänä aluksia, joissa on riittävän vahva aseistus. Kekseliäs sissijohtaja voi tässäkin keksiä enemmän tai vähemmän onnistuneita keinoja vaikeuksien voittamiseksi. Ajateltavissa on esimerkiksi kätkeä sinko viattomalta näyttävään kalastajaveneeseen ja kuljetusaluksen saapuessa lähelle avata tuli tai pyrkiä jollakin tekosyyllä pääsemään alukseen, joka sitten sopivan hetken tullen vallataan. Niin mielikuvitukselliselta kuin esitetyt menetelmät tuntuvatkin, on niitä käytetty ainakin Kiinan vesillä.

Hyökkäykset satamia, ankkuripaikkoja ja niissä olevia aluksia vastaan edellyttävät tiukan vartioinnin takia yleensä koulutettua erikoishenkilöstä. Erityisesti tulevat kyseeseen sammakkomiehet, jotka yön pimeydessä voivat päästä huomaamatta tiukankin varmistuksen ohi. Alusten tuhoaminen suoritetaan tavallisimmin niiden pohjaan kiinnitettyjen, aikasytyttimin varustettujen räjähdyspanosten avulla. Jos vartiointi aluksilla on heikko tai vartioiden saadaan yllätetyksi, voivat sammakkomiehet nousta laivoihin ja tuhota ne polttamalla aluksista ja niiden konehuoneista löytyviä polttoaineita hyväksikäyttäen.

Sammakkomiehet, maitse tai veneillä saapuvat pienet partiot voivat myös tunkeutua itse satama-alueelle, sytyttää tuleen varastoja, vahingoittaa nostureita, sähkökaapeleita jne. Toiminta on kuitenkin yleensä hyvin vaikeaa tiukan vartioinnin, lähistöllä usein sijaitsevien varuskuntien sekä satamassa tai ankkuripaikalla olevien sotalaivojen takia. Sissien toimintaa onkin usein täydennettävä niillä tuhotöillä, jotka annetaan satamissa työskentelevien vastarintamiesten suoritettaviksi.

d. Hyökkäykset siltoja vastaan

Yleensä lienee lähdeittävä siitä, että vakinaiset sillat tuhotaan jo säännöllisten joukkojen vetäytyessä. Sissien tehtäväksi jää näin ollen pääasiassa vihollisen rakentamien eri-

Kuva 17. Sillan panostaminen

tyyppisten sotasiltojen tuhoaminen. Siltojen hävittämisellä on erityisen suuri merkitys nimenomaan kiivaiden taistelujen ja sotatoimien ratkaisuvaiheiden aikana. Rauhallisemmissa oloissa suoritettulla hävittämisellä ei usein enää ole samaa merkitystä, mutta vaikeuttaa se kuitenkin jokapäiväistä huoltoa ja mahdollisten uusien sotatoimien valmistelua sekä antaa viholliselle lisää työtä ja vaivaa.

Ottaen huomioon sotasiltojen, samoin kuin vakinaisten siltojenkin lukuisat tyypit, on vaikea esittää edes päteviä yleisohjeita niiden tuhoamiseksi. Venäläiset, jotka jatkuvasi antoivat lentolehtisissään toimintaohjeita partisaaneille, tyytyivät siltojen osalta antamaan vain yleisiä suuntaviivoja. Mm. eräessä partisaaneille tarkoitettussa lentolehtisessä sanottiin: ”Sillan teräskannattajat voidaan hävittää siten, että molemmat ylhäällä ja alhaalla olevat pitkittäissuuntaiset kiskot räjäytetään. Puusiltojen hävittämisessä on päätehtävänä miinoittaa tuet ja sytyttää muut sillanosat mahdollisuuksien mukaan tuleen.”⁶⁷ Jos halutaan päästä varmempaan tulokseen, voidaan panosten asettelussa noudattaa esimerkiksi kuvan 17 mukaista menettelyä.

Suorittamalla räjäyttämisen siten, että toinen yläkannattajista jätetään ehjäksi, pyritään silta alassyöksyessään kääntämään sivuttain. Tämä vaikeuttaa sillan nostamista ja estää pääkannattajien uudelleen käyttämisen.

Panostamisessa on luonnollisesti otettava huomioon kunkin sillan osan vahvuus ja sen vaatima räjähdysainemäärä. Panokset, samoin kuin sytytysjärjestelmä, on suunniteltava huolella sekä valmistettava etukäteen niin pitkälle kuin mahdollista.

6 Dixon-Heilbrunn, Partisanen s. 67.

Jos hävitettävässä sillassa on valmiit panoskammiot, voidaan näitä käyttää hyväksi. Työ on näin nopeampaa ja tuho täydellisempi.

Uiville tuille rakennetut sotasillat hävitetään upottamalla tukina toimivat ponttoonit esimerkiksi ampumalla tai räjäyttämällä niiden pohjat puhki. Ankkurivaijereiden katkaiseminen aiheuttaa virtaavassa vedessä lisähämminkiä vaurioita korjattaessa.

On muistettava, että tärkeimpien siltojen läheisyyteen vihollinen on usein varastoinut varakalustoa. Myös tämän tuhoaminen on suunnitelmissa otettava mahdollisuuksien mukaan huomioon.

Suunniteltaessa sillan hävittämistä on tiedustelulla jälleen suuri merkitys. Sillan rakenne on selvitettävä mahdollisimman yksityiskohtaisesti panostamissuunnitelmaa silmällä pitäen. On selvitettävä sillan yli tapahtuva liikenne ja vartioinnin järjestely sekä todettava mistä ja mitä teitä vihollisen apuvoimat ovat odotettavissa.

Sissiosasto jaetaan tavallisimmin räjäytysryhmään, iskuryhmään ja reserviin. Räjäytysryhmän on oltava riittävän vahva ja etukäteen koulutettu tehtävänsä, jotta panostaminen voidaan suorittaa mahdollisimman nopeasti. Iskuryhmän tehtävänä on katkaista sillalle johtavat puhelinyhteydet sekä tuhota vartio-osasto, mikäli mahdollista, yllättäen ja äänettömästi. Reservi katkaisee sillalle johtavan tien 1-2 kilometrin päässä sen molemmilla puolilla apuvoimien tulon estämiseksi. Jos sillan suojana on esimerkiksi ilmatorjuntayksiköitä, on reservin tehtävänä sitoa nämä taisteluun ja estää pääsy sillalle. Räjäytysryhmä siirtyy nopeasti sillalle, suorittaa panostamisen ja johtajan antamalla merkillä räjäyttää sillan. Reservi suojaa isku- ja räjäytysryhmän vetäytymisen sekä harhauttaa vihollista.

Sillan tuhoaminen on taitavillekin sisseille erittäin vaikea ja vaativa tehtävä, jonka suorittaminen vaatii yleensä runsaasti räjähdysaineita, ammattitaitoa ja iskuvoimaa, sillä ainakin tärkeimmät sillat ovat tehokkaasti vartioituja. Venäläisten partisaanien antama esimerkki osoittaa kuitenkin, että tehtävä ei ole ylivoimainen. Kenraaliluutnantti Ponomarenkon mukaan he viime maailmansodan aikana hävittivät kaikkiaan 3263 rautatie- ja maantiesiltaa. Vaikka luku olisi huomattavasti liioiteltukin, voidaan tulosta kuitenkin pitää merkittävänä.

e. Hyökkäykset viestiyhteyksiä vastaan

Viestiyhteyksien tuhoaminen ja vahingoittaminen kuuluu sissien tavallisimpiin ja helpoimpiin tehtäviin. Rauhallisina aikoina ei niiden tuhoamisella ole kovinkaan suurta merkitystä, mutta sotatoimien ollessa käynnissä voidaan yhteyksien vahingoittamisella vaikeuttaa ratkaisevasti johtamista ja aiheuttaa viholliselle monenlaista haittaa.

Suoritustapojen erilaisuuden perusteella voidaan kohteet luokitella:

- ilmajohdot,
- maa- ja vesikaapelit,
- suuntaradioyhteydet ja
- erilaiset viestikeskukset.

Ilmajohdot ovat yleensä helpoimmin katkaistavissa, mutta myös nopeimmin korjattavissa, ilmakaapeleita lukuun ottamatta. Yksinkertaisin menettelytapa on kiivetä pylvääseen ja katkaista pihdeillä johdot poikki. Jos tähän vielä lisätään eristimien rikkominen ja pylvään juuren miinoittaminen tai järjestetään väijytys vikapartion tuhoamiseksi, on näinkin tuotettu viholliselle riittävästi harmia.

Tehokkaampi tapa on räjäyttää tai sahata joitakin pylviä poikki, vaikkapa seipäällä kiertää maahan pudonneet johdot yhteen ja katkoa ne palasiksi sekä rikkoa kirveellä eristimet. Pylväät tulee katkaista niin korkealta, ettei kumpaakaan puoliskoa voi käyttää korjauksessa hyväksi. Linjojen päälle voidaan kaataa myös puita niin, että ne kaatuessaan vahingoittavat yhteyttä. Miinoittamalla näin syntynyt murrokko vaikeuttaa yhteyksien kunnostamista. Vahingonteko on yleensä suoritettava siellä, missä yhteys kaartuu tai tekee kulman, taikka erikoisrakenteisten pylväiden kohdalla.

Maakaapeleihin käsiksi pääseminen on sikäli hankalaa, että ne maan alla kulkiessa ovat vaikeimmin löydettävissä. Meillä kaapelit seuraavat yleensä teitä tai rautateitä. Kaapeli-kaivannon paikka on usein myös vuosikausia kaapelin laskun jälkeen havaittavissa kaivuujäljistä ja metsään syntyneestä, tosin pienestä linjasta. Vesistöjä ylitettäessä kaapelit on tavallisesti kiinnitetty siltoihin, joten ne sillan molemmissa päissä ja sillalla ovat helposti todettavissa. Kaapeleissa on usein myös säännöllisten välimatkojen päässä tarkastuspaikkoja tai, kuten meidän koaksiaalikaapeleissamme, vahvistinasemia, joissa kaapeli tulee maan pinnalle, usein tosin suojattuun rakennelmaan.

Kun kaapeli on löydetty, kaivetaan se esille ja katkaistaan kirveellä tai rautasahalla, taikka mikä vieläkin tehokkaampaa, sahataan siitä pala pois. Kaapeli asetetaan takaisin kuoppaan ja molemmat päät kiinnitetään esimerkiksi kivillä niin, että se vedettäessä ei pääse liikkumaan. Hauta kaivetaan umpeen ja jäljet naamioidaan, jotta katkaisupaikan löytäminen vaikeutuu. Siellä missä kaapeli tulee maan pinnalle tai sillalle, on katkaisu luonnollisesti vielä yksinkertaisempaa. Koska kaapelit yleensä sijaitsevat teiden tai rautateiden läheisyydessä, on katkaisupaikka työn ajaksi varmistettava.

Vesikaapelin vahingoittaminen suoritetaan samoja periaatteita noudattaen. Vesikaapelit ovat helposti löydettävissä siellä, missä ne menevät veteen, joskin ne ranta-alueella ovat huolellisesti kivillä, betonikouruilla tai rautaputkilla suojattuja jäitä ja aallokkoa vastaan. Katkaisun jälkeen voidaan toinen pää viedä veneellä kauemmaksi rannasta ja

upottaa veteen. Paitsi, että kaapeli tällöin on vaikeasti löydettävissä, se veden vaikutuksesta kostuu ja pilaantuu ainakin muutamia metrejä.

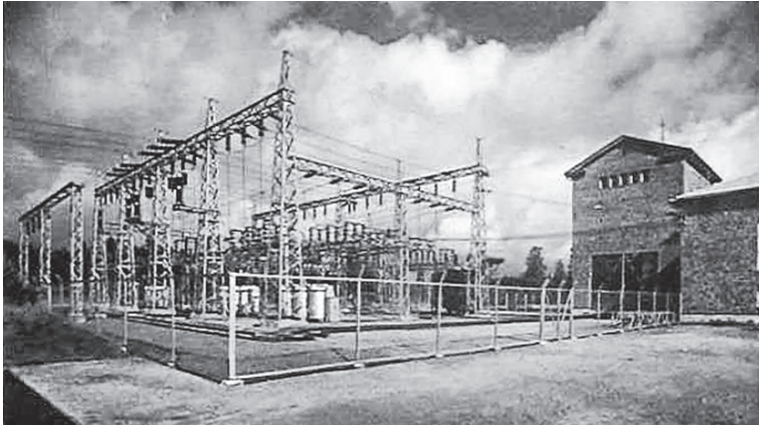
Suurradioyhteyksiä tuhottaessa on hyökkäykset suoritettava joko pääte- tai välitysasemia vastaan. Varsinkin viimeksi mainitut ovat sopivia sissitoiminnan kohteita sijaitessaan usein syrjäisillä korkeilla mäillä. Kun aseman henkilöstö on yllätetty ja tuhottu, räjäytetään antennimasto ja rikotaan esimerkiksi kirveellä antennit, vastaanotto ja lähetinlaitteet sekä voimakone ja sytytetään rakennus polttopulloilla tuleen. Jos suuntaradio toimii yleisestä sähköverkosta saatavalla virralla, voidaan vahingonkeko kohdistaa myös tähän sekä muuntolaitteisiin. Yksinomaan sähkölaitteiden vahingoittaminen ei kuitenkaan riitä, koska asemalla on varavoimakone käytettävissä.

Erilaisia viestikeskuksia, kuten radioasemia, puhelinkeskuksia ja suurien esikuntien viestikeskuksia vastaan toimittaessa, on asianomainen kohde ensin ylläköllä vallattava. Kun vartiosto ja viestikeskuksen henkilöstö on tuhottu, hävitetään erikoislaitteet. Yksinkertainen tapa on sijoittaa voimakas räjähdyspanos keskeisimmältä näyttävään kohtaan huoneessa tai rikkoa laitteet esimerkiksi kirveellä tai ampumalla. Radioasemilla räjäytetään antennimastot. Mikäli käytettävissä on polttonesteitä tai -pulloja, sytytetään rakennukset tuleen. Yleensä on edullista, jos sissien mukana on alan ammattimies, joka tuntee laitteiden arimmat kohdat.

f. Hyökkäykset voimalaitoksia, muuntoasemia ja voimansiirtojohtoja vastaan

Hyökkäykset voimalaitoksia, muuntoasemia ja voimansiirtojohtoja vastaan tulevat kysymykseen kauempana selustassa ja yleensä vasta sodan myöhemmissä vaiheissa. Tuhoaminen ei kannata, ennen kuin vihollinen on ryhtynyt käyttämään niitä hyväkseen. Voimalaitokset ja suuret muuntoasemat ovat myös erittäin hyvin vartioituja ja muodostavat kansallisuusomaisuutenakin sitä suuruusluokkaa olevan kohteen, että vakavien vaurioiden aiheuttaminen niille on aina erikseen tarkoin harkittava.

Hyökkääminen voimalaitosta ja sen lukuisia laitteita vastaan edellyttää yleensä, että sissiosaston mukana on alan ammattimies, joka tuntee laitoksen ja tietää tarkalleen mitä ja miten on hävitettävä. Vesivoimalaitoksissa voidaan patorakennelmiin päästä käsiksi jo voimalaitoksen ulkopuolella, mutta ovat ne niin vankkaa tekoa, että sissien käytettävissä olevin keinoin niille tuskin mahdetaan mitään. Erilaisin veden mukana kulkevien voimakkaiden räjähdyspanosten avulla voidaan myös pyrkiä tuhoamaan patojen sulkuportteja tai aikaansaamaan vaurioita turbiineihin. Voimalaitokset ovat sodan aikana kuitenkin suojatut virran yläjuoksun puolelta suojaverkoin. Myös turbiinien vedentuloaukot ja -kanavat on suojattu, joten sytytysjärjestelmän täytyisi toimia hidasteisesti, vaikka panos saataisiinkin menemään tuloaukosta sisään. Sammakkomiesten avulla lie-

Kuva 18. Yleiskuva muuntoasemasta

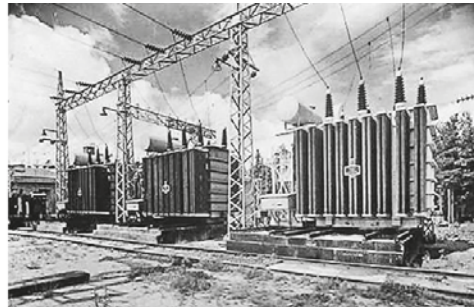
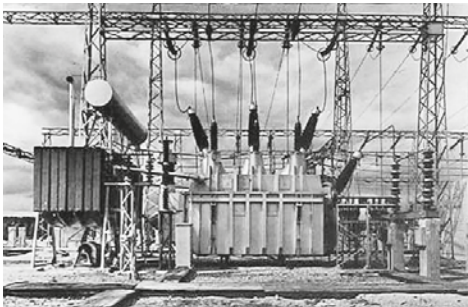
nevät useimmat esitetyistä vaikeuksista kuitenkin voitettavissa, ellei tehokas vartiointi estä heidänkin toimintaansa.

Parhaan ja ehkä myös tehokkaimman hävityskohteen tarjoavat niin voimalaitoksissa kuin muuntoasemillakin kytkinkentät, jotka herkkine laitteineen sijaitsevat ulkosalla. Kytinkenttään liittyvät mittarit ja kytkinlaitteet sijaitsevat joko voimalaitosrakennuksessa tai muuntoasemilla erityisessä rakennuksessa, joka yleensä lienee myös vartiosaston majoituspaikkana. Koko kytkinkenttä on ympäröity teräsverkkoaidalla ja pimeällä se on lukuisten valonheittimien valaisema.

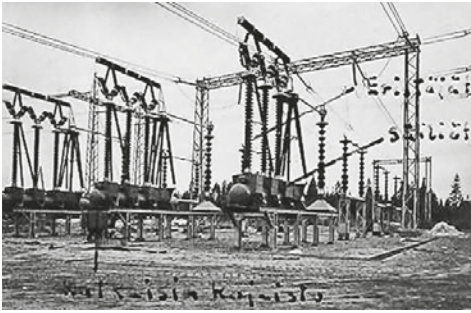
Kytinkentän edullisimmat hävityskohteet ovat:

- muuntajat,
- katkaisijat ja
- jäähdyttäjät.

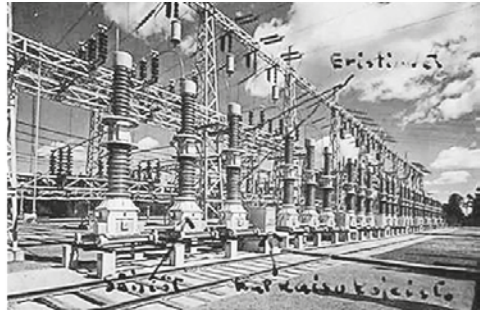
Muuntajia on useampaa eri mallia, mutta ovat ne yleensä muista laitteista helposti erotuvia (kuva 19). Ne muodostavat kytkinkentän tärkeimmän osan. Muuntajat ovat suoja-

Kuva 19. Erimallisia muuntajia

Kuva 20. Öljykatkaisija

Paineilmakatkaisija

tut n 10 mm metallipääilyksellä ja sisältävät öljyä. Niiden tuhoaminen voidaan suorittaa ampumalla panssariluodeilla tai panssarinlähitorjunta-aseilla sekä räjäyttämällä sijoittamalla n 4 kg panos muuntajan päälle. Lisäksi voidaan muuntajaa vahingoittaa rikkomalla, ampumalla tai räjäyttämällä ulosottojen porsliininen erityys.

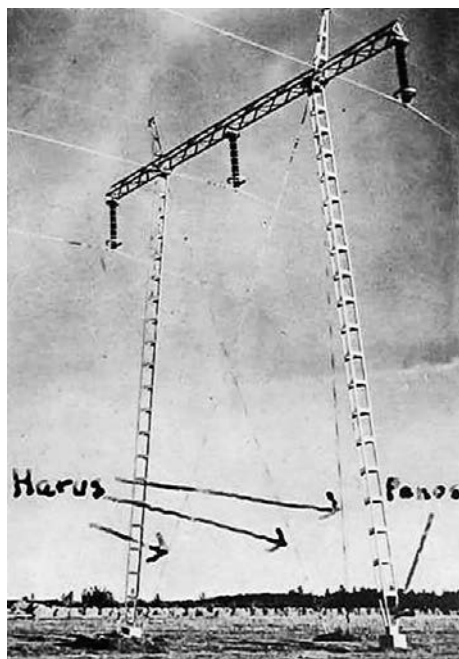
Katkaisijat (kuva 20) voidaan tuhota ampumalla tai räjäyttämällä öljy- taikka paineilmasäiliöt, kokonaan porsliiniset eristäjät tai katkaisinkojeisto, joka viimeksimainittu on kuitenkin helposti korvattavissa.

Jäähdyttäjiä ei kaikissa muuntajissa ole erillisenä, vaan voivat ne sijaita myös muuntajan yhteydessä tai sen sisällä. Jäähdyttäjä voidaan tuhota ampumalla tavallisilla luodeilla tai räjäyttämällä, jolloin n 2 kg panos sijoitetaan jäähdyttäjän puoliväliin jollekin sivulle.

Hävittäminen on vaaratonta, kun vain varotaan käymästä käsiksi johtimiin. Luonnollisesti voidaan hävitystä kohdistaa moniin muihinkin laitteisiin esimerkiksi räjäyttämällä kytkinkenttää lähinnä oleva tai olevat korkeajännitepylväät. Hävitysten laajuus riippuu kuitenkin lähinnä käytettävissä olevasta ajasta.

Jos aikaa on vähän, tuhotaan vain muuntajat. Jos aikaa lasketaan olevan runsaammin käytettävissä, voidaan hävitysten kohteeksi ottaa myös katkaisijat ja jäähdyttäjät. Jos sissiosasto voi viipyä alueella pitemmän aikaa, voidaan hävitysten sarjaan lisätä vielä lähellä olevat korkeajännitepylväät sekä käyttöaseman sisällä olevat laitteet. Viimeksimainittujen tuhoaminen on yksinkertaisinta sijoittamalla voimakas räjähdyspanos mittarihuoneen keskelle, ellei asiantuntijaa ole käytettävissä.

Hyökkäystä varten voima- tai muuntoasemalle sissiosasto jaetaan iskuryhmään, hävitysryhmään ja reserviin. Iskuryhmän tehtävänä on avata aukot ympäröivään aitaan joko räjäyttämällä tai piikkilankasaksilla, luonnollisesti voidaan käyttää myös muita keinoja aitaukseen pääsemiseksi, katkaista alueelle johtavat viestiyhteydet, ampua tarvittaessa valonheittimet sammuksiin sekä nujertaa vartio-osasto. Hävitysryhmän tehtävänä on kohteiksi otettujen laitteiden hävittäminen. Reservi eristää hyökkäysalueen, estää vihollisen apuvoimien saapumisen sekä suojaa vetäytymisen.

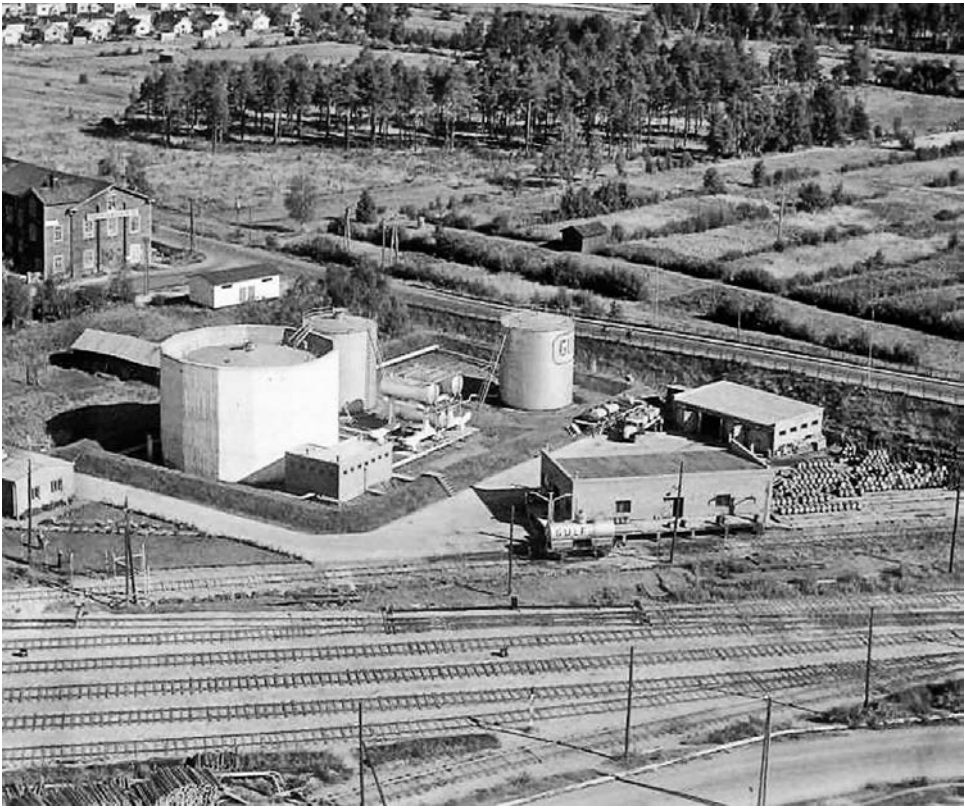

Kuva 21. Tavallinen voimajohtopylväs

Yksinkertaisin keino voimansaannin tyrehtyttämiseksi on kuitenkin voimansiirtolinjojen tuhoaminen. Ne kulkevat yleensä suoraan mitä erilaisimpien maastojen kautta, ja niiden tehokas vartiointi on hyvin vaikeasti järjestettävissä. Tuhoaminen kohdistetaan ensisijassa voimajohtopylväisiin, joita rakenteellisesti on erilaisia, mahtavista metallipylväistä alkaen suhteellisen yksinkertaisiin puupylväisiin saakka. Tuhoaminen suoritetaan yleensä räjäyttämällä, joskin usein riittää jo pylvästä tukevien harusten katkaiseminen. Tuhotyön kohteeksi valitaan pylväs, joka sijaitsee vaikeassa maastossa ja mahdollisimman kaukana teistä. Korjaustyön vaikeuttamiseksi on myös edullista tuhota suuria erikoisrakenteisia pylväitä vesistöjen ja rautateiden ylityskohdissa ym. vastaavissa paikoissa.

g. Hyökkäykset polttoainevarastoja vastaan

Rauhanaikaiset, tai vastaavanlaiset suuret sodanajan polttoainevarastot, ovat joko kalliin louhittuja tunnelivarastoja tai maanpäällisiä varastoja, joihin viimeksi mainittuihin voidaan laskea kuuluvan myös maahan upotetut, mutta ilman kalliosuojaa olevat säiliöt. Suuremmat varastot sijaitsevat poikkeuksetta joko satamissa tai rautatien välittömässä läheisyydessä. Pieniä jakeluvarastoja, samoin kuin vihollisen perustamia kenttävarastojakin löytyy yleensä kaikkialta liikenneyhteyksien varsilta ja lentokentiltä.

Kuva 22. Yleiskuva varastoalueesta

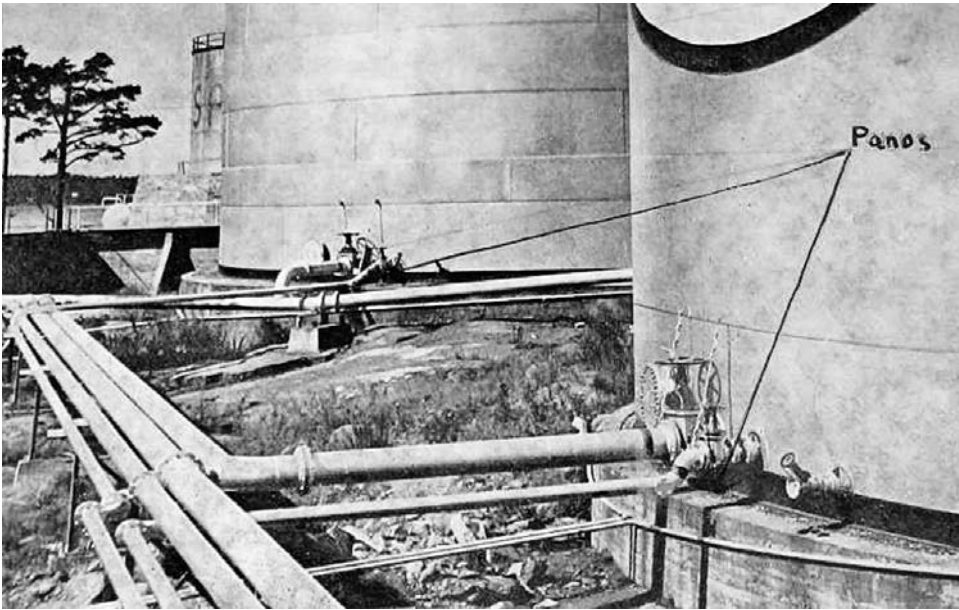
Polttonestevarasto käsittää yleensä seuraavat hyökkäys- ja hävityskohteet:

- toimisto- ja vartiorakennus,
- maanpäälliset säiliöt,
- maanalaiset säiliöt ja
- säiliöiden täyttölaitteet.

Maanpäällisten säiliöiden tuhoaminen voidaan suorittaa:

- ampumalla 20 mm panssarintorjuntakiväärillä, panssarinyrkillä tai singolla joidenkin kymmenien metrien päästä,
- räjäyttämällä, jolloin tarvitaan vähintään 4 kg:n panos. Panos sijoitetaan säiliön juurelle sen seinää vasten ja mieluummin sellaiseen kohtaan, jossa se räjähtäessään rikkoo myös täyttö- ja tarkistuslaitteet.

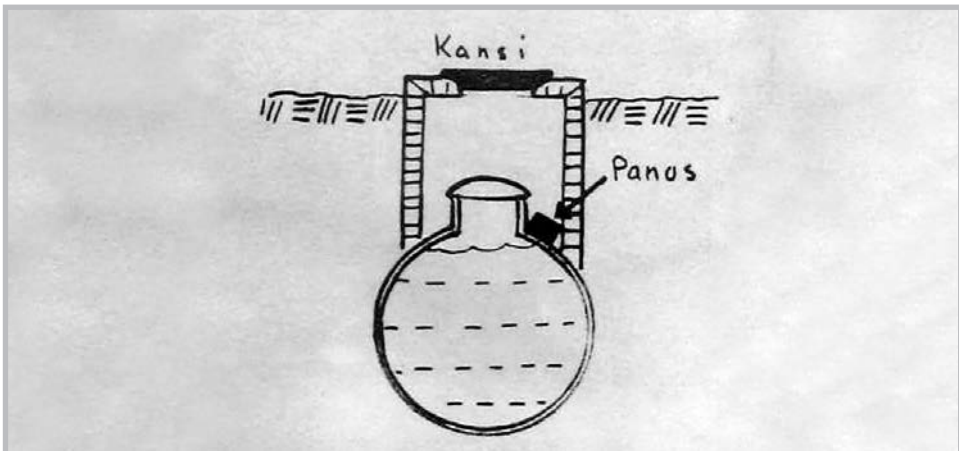
Ellei polttoainesäiliö räjähdä välittömästi, vaan valuu hitaasti tyhjäksi, sytytetään ulosvalunut neste esimerkiksi ampumalla valokuovapatruunoilla, valopistoolilla ja panssarinyrkillä, tai heittämällä siihen käsikranaatti, räjähdyspanos taikka polttopullo.

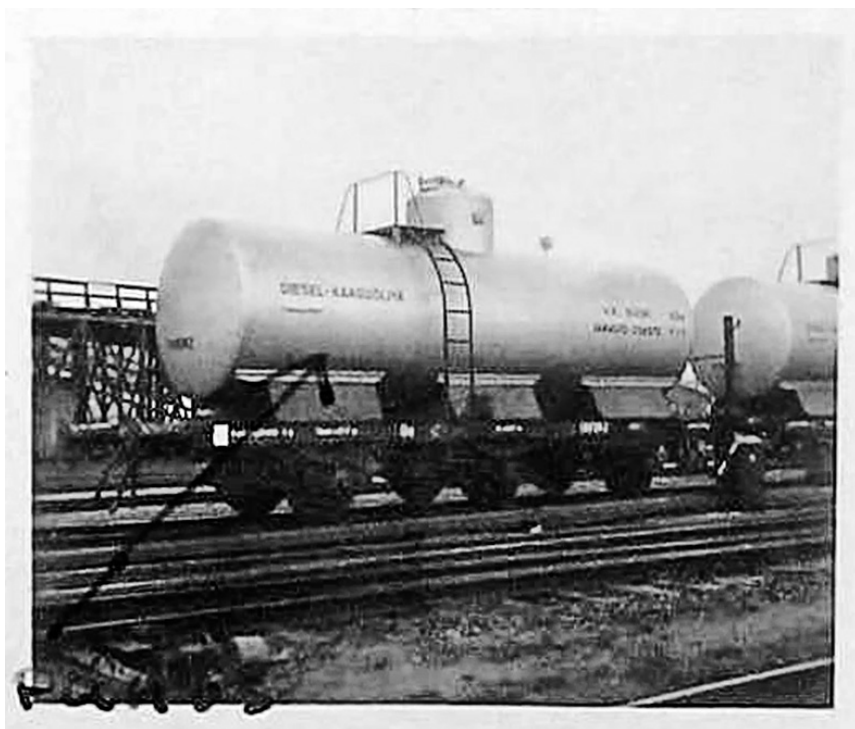
Kuva 23. Panoksen sijoittaminen säiliön juurelle

Jos säiliöt ovat kallioluolassa ei ampuminen yleensä tule kysymykseen räjähdysvaaran takia. Tuhoaminen tapahtuu tällöin räjäyttämällä. Sytytyslangan on oltava niin pitkän, että hävityspartio ennättää poistua luolasta ennen räjähdystä. Varminta onkin suorittaa sytyttäminen ulkopuolelta. Maanalaisen säiliön tuhoaminen suoritetaan samalla tavalla. Panos sijoitetaan välittömästi täyttöaukon viereen.

Täyttölaitteet ja putkistot hävitetään parhaiten räjähdysaineita käyttäen. Hävitystyö on edullisinta kohdistaa sulkulaitteisiin, jotka ovat hankalammin korvattavissa. Ulos valua polttoneste sytytetään palamaan esimerkiksi edellä esitettyjä tapoja käyttäen.

Kuva 24. Maanalaisen säiliön räjäyttäminen

Kuva 25. Säiliövaunun räjäyttäminen

Jos varastoalueella on säiliövaunuja tai autoja, on nämä mahdollisuuksien mukaan myös tuhottava. Niiden tuhoaminen voidaan suorittaa samoja menettelytapoja käyttäen kuin maanpäälliset säiliötkin. Räjäyttämiseen riittää 0,5-1,0 kg:n panos, joka sijoitetaan kuvan 25 osoittamalla tavalla.

Hyökkäystä varten polttonestevarastoa vastaan sissiosasto jaetaan jälleen iskuryhmään, hävitysryhmiin ja reserviin. Iskuryhmä katkaisee vartiorakennukseen johtavat yhteydet ja tuhoaa vartioston. Hävitysryhmät, sopivasti kohteiden mukaan muodostettuina, tuhoavat teknilliset laitteet ja reservi eristää hyökkäysalueen sekä suojaa vetäytymisen. Jos sissiosastolla arvioidaan olevan vain vähän aikaa käytettävissä tuhotyön suorittamiseen, hävitetään vain polttonestesäiliöt. Jos aikaa on enemmän, voidaan hävityksen kohteeksi ottaa myös täyttölaitteet sekä alueella olevat säiliövaunut ja -autot.

Kenttävarastoissa polttoneste on usein varastoituna tynnyreihin, jotka on useamman tynnyrin pinoina suojattu maakuoppiin. Suuremmissa kenttävarastoissa voi olla myös joko maanpäällisiä tai maanalaisia säiliöitä. Kenttävaraston tuhoaminen suoritetaan edellä esitettyjä periaatteita noudattaen. Tynnyrit voidaan ampua puhki tavallisilla kiväärinluodeillakin tai avata niiden tulpat. Yleensä on ammuttava kaksi reikää samaan tynnyriin, koska neste valuu muuten kovin hitaasti ulos. Suojakuoppiin ja maastoon valunut polttoneste sytytetään tämän jälkeen tuleen tuhon täydentämiseksi. Kenttävarasto-

jen maanalaisiin säiliöihin ei usein päästä välittömästi käsiksi, koska niistä puuttuu täyttöaukolle johtava käytävä. Panos on tällöin sijoitettava täyttöaukosta säiliön sisään. Jos säiliö on täynnä, upotetaan panos nesteeseen, joka räjähdysksen vaikutuksesta aiheuttaa repeämän tankkiin. Jos taas säiliö on vajaa, jätetään panos riippumaan nesteen yläpuolella olevaan nestekaasujen täyttämään tilaan. Ellei kaasu räjähdä panoksen avulla voidaan sytyttäminen suorittaa edellä esitetyin keinoin.

Polttoneste on nykyaikaiselle moottoroidulle armeijalle elinehto. Sen saaminen on vieläkin tärkeämpää kuin elintarvikkeiden tai ammusten, koska näiden saanti on turvattu niin kauan kuin polttonestettä riittää. Polttonesteen tuhoaminen, niin varastoissa kuin kuljetustenkin aikana, on näin ollen eräs sissitoiminnan päätehtävistä.

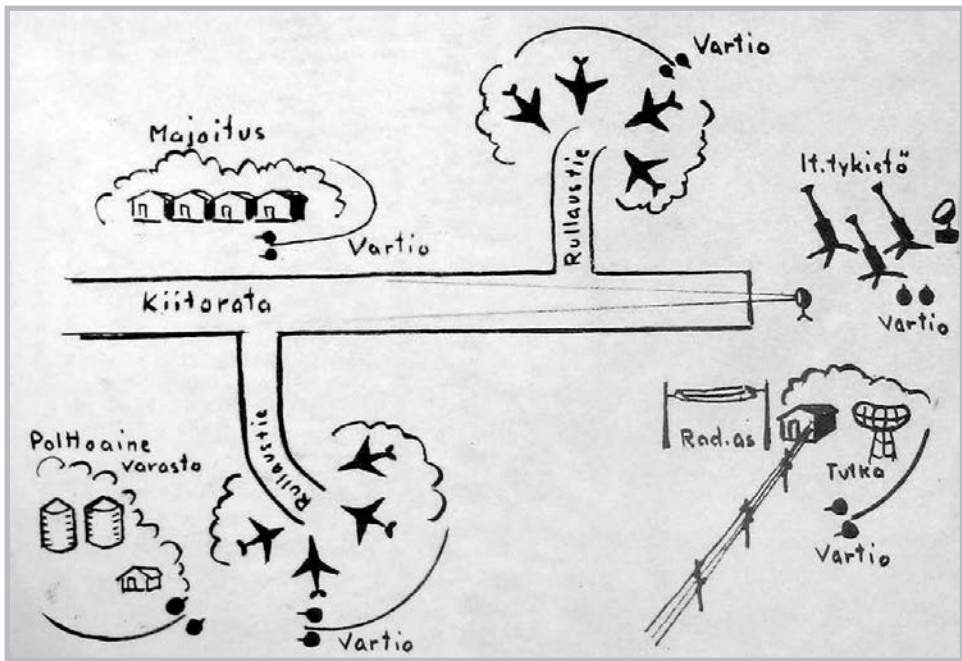
h. Hyökkäykset lentokenttiä vastaan

Lentokenttä tarjoaa sisseille lukuisia kohteita. Tärkeimpinä näistä voitaneen pitää:

- kentän vartiostoa,
- lentävää- ja teknillistä henkilökuntaa,
- kentälle sijoitettuja lentokoneita,
- tutka- ja viestilaitteita,
- polttoainevarastoja,
- työpajoja ja varastoja,
- valonheittimiä ja
- kentän suojana mahdollisesti olevaa ilmatorjuntatykistöä.

Eri kohteiden tuhoamisessa voidaan käyttää esimerkiksi seuraavia menettelytapoja:

- Lentokoneet: Sijoitetaan 1 kg räjähdyspanos koneen rungon päälle välittömästi ohjaajan istuimen taakse tai kone sytytetään tuleen valelemalla se ensin bensiinillä. Hätätilassa voidaan rikkoa koneen mittarit, putket ja johdot esimerkiksi kirveellä sekä ampua moottoreihin.
- Tutkat: Räjäytetään tutkan antennin kiertomekanismi ja käyttökoneisto. Rikotaan kirveellä tai ampumalla näyttöputket ja aaltoputki sekä sytytetään rakennus tuleen.
- Radio ja suuntaradiolaitteet: Räjäytetään antennimastot ja hävitetään kasapanoksilla itse koneistot.
- Polttoainevarastot tuhotaan kuten edellä on esitetty.
- Työpajat ja varastot tuhotaan yksinkertaisimmin sijoittamalla voimakas räjähdyspanos tehokkaimmalta näyttävään kohtaan sekä sytytetään rakennukset tuleen polttonesteitä tai polttopulloja hyväksikäyttäen.
- Valonheittimet: Ammutaan heijastuspeilit rikki ja räjäytetään kiertomekanismi sekä voimakone.

Kuva 26. Yleispiirros lentokentistä

- Ilmatorjuntatykit: Pudotetaan kunkin tykin putkeen käsikranaatti ja rikotaan kirveellä suuntauslaitteet. Putki voidaan tuhota myös laukaisemalla tykki narun avulla sen jälkeen, kun putkeen on pantu hiekkaa.

Riippuen siitä, miten suuri sissiosasto on ja miten vahvasti lentokenttä on varmistettu, voidaan hyökkäys kohdistaa joko koko tukikohtaa tai vain sen joitakin osia vastaan.

Sissijoukko jaetaan kohteiden mukaan useampaan iskuosastoon, jotka edelleen jakautuvat iskuryhmiin ja hävitysryhmiin. Reservin varaaminen on myös välttämätöntä ja kuuluu sen tehtäviin lentokentän eristäminen sekä apuvoimien tulon estäminen. Varsinaisten suurempien iskuosastojen tehtävänä on hyökätä vartioston ja kenttähenkilökunnan majoituspaikkoja vastaan sekä sitoa taisteluun kenttää suojaavan ilmatorjuntatykistön henkilöstö. Hävitysryhmiin liitettyjen pienempien iskuryhmien tehtävänä on puolestaan tuhota eri kohteiden paikalliset vartiot.

Usein ei sissien voima kuitenkaan riitä hyökkäykseen koko tukikohtaa vastaan. Tällöin on yleensä edullisinta kohdistaa isku kentällä olevaan lentokalustoon. Lentokoneet sijaitsevat joko halleissa tai useimmiten hajoitettuina kentän eri puolille. Sijoituspaikoissaan koneet on tavallisimmin suojattu hiekka- tai betonivalleilla ja paikalle johtaa kiitoradalta rullaustie. Suojapaikan vartio saattaa olla vain parin miehen vahvuinen ja vaih-

detaan se normaaliin tapaan vartiorakennuksesta. Vartio voidaan pimeään turvin yllättää ja tuhota täysin äänettömästikin. Usein on kuitenkin edullista hyökätä samanaikaisesti myös vartioston ja kenttähenkilökunnan majapaikkoja vastaan sitomistarkoituksessa. Jos tuhotyö aiotaan suorittaa useampaa lentokoneiden suojapaikkaa vastaan, on kohteet valittava kentän eri puolilta vihollisen vastatoimenpiteiden vaikeuttamiseksi.

i. Hyökkäykset erilaisia varastoja, korjauspajoja ja teollisuuslaitoksia vastaan

Selusta-alueelta löytyy mitä erilaisempia varastoja, korjauspajoja ja pitkäaikaisessa sodankäynnissä myös teollisuuslaitoksia, jotka ovat tyypillisiä sissitoiminnan kohteita. Jos kohde on huonosti vartioitu, ei sissien tarvitse aina edes suorittaa varsinaista hyökkäystä, vaan laitokseen tunkeudutaan yön pimeydessä kuten murtovarkaat ja tuhotyön valmistelut tehdään kaikessa hiljaisuudessa. Tavallisimmat hävityskeinot ovat tällöin polttaminen tai räjäyttäminen. Kun tulipalo on sytytetty tai panokset asetettu ja sytytetty, vetäydytään yhtä huomaamatta pois. Jos kohteeseen on tunkeuduttava väkivalloin, noudatetaan edellä esitettyjä menettelytapoja jakamalla sissiosasto iskuryhmään, hävitysryhmään ja reserviin niille tyypillisin tehtävin.

Erilaisten varastojen ja laitosten tuhoaminen riippuu ratkaisevasti niiden luonteesta. Tyypillisimpinä esimerkkeinä mainittakoon:

Elintarvikevarastot tuhotaan polttamalla tai turmelemalla elintarvikkeet esimerkiksi paloöljyllä tai hiekalla.

Ampumatarvikevarastot tuhotaan yleensä myös polttamalla. Jotta ammuslaatikkopilot saadaan syttymään, on niihin tehtävä sopivia rakoja, joihin kerätään runsaasti sytykkeitä. Myös valeleminen polttonesteillä auttaa palon alkuunpääsyä. Sytyttäminen on suoritettava useammasta eri kohdasta. Lähelle sytytyspaikkoja voidaan koota helposti räjähtäviä tarvikkeita kuten esimerkiksi sytytinlaatikoita.

Asevarastojen miltei ainoa tuhoamismahdollisuus on polttaminen ja tämäkin luonnollisesti vain silloin, jos varasto sijaitsee rakennuksessa. Ellei polttaminen ole mahdollista on kirveillä, lekoilla tms pyrittävä rikkomaan raskaan kaluston suuntaimet, suuntaimien istukat, lukon osia, kiertimiä jne, pudotettava käsikranaatteja tai räjähdyspanoksia tykkien putkiin ja ammuttava puhki pyörien kumit.

Korjauspajojen ja teollisuuslaitosten edullisin tuhoamistapa on myös polttaminen. Sytyttämistä helpottaa se, että polttonesteitä on yleensä paikalla. Suuren panoksen räjäyttäminen sopivalla paikalla saattaa antaa myös hyvän tuloksen. Hyökätessä erilaisia teknillisiä laitoksia vastaan olisi eduksi, jos sissiosastoon kuuluisi alan ammattimies, joka tietää miten vähimmällä vaivalla saadaan suurimmat vahingot aikaan.

Maastoon sijoitettujen varastojen ja korjaamojen tuhoamiseen voidaan pyrkiä myös sytyttämällä metsäpaloja tuulen yläpuoleiselle alueelle. Sammutustyön estämiseksi järjestetään väijytyksiä.

j. Hyökkäykset vihollisosastoja ja majoitusalueita vastaan

Edellä on jo selostettu, miten hyökkäykset vihollista vastaan liikenneteillä tapahtuvat. Vihollisia kohdataan myös kaikkialla muuallakin selusta-alueella ja mitä erilaisimmissa tehtävissä.

Hyvin tavallisen hyökkäyskohteen muodostavat vihollisen vartiomiehet ja vartiosastot. Näiden tuhoaminenhan tulee kysymykseen hyökättäessä kaikkia vartioituja kohteita vastaan.

Ennen hyökkäystä on tiedustelulla selvitettävä vartiopaikat ja -kierrokset, vaihtoajat, vartioston pääosan sijoituspaikka, sen hälytysvalmius sekä, mikäli mahdollista, myös toimenpiteet, mihin vartiosto ryhtyy hälytyksen tapahtuessa. Tämä voidaan selvittää esimerkiksi siten, että järjestetään tähytys kohteen ympärille ja annetaan jollekin vartiomiehelle aihe suorittaa hälytys. Toiminta on luonnollisesti hoidettava siten, ettei todellisia aikeita paljasteta. Jos on oletettavissa, että vartiostolla on käytettävissään raskaita aseita, on myös niiden sijainti ja ampuma-alat selvitettävä.

Vartiopaikoillaan olevat vartiomiehet on pyrittävä nujertamaan äänettömästi. Tämä vaatii kärsivällisyyttä ja taitoa, jossa erityisesti venäläiset partisaanit olivat mestareita. Ylläkö voidaan suorittaa esimerkiksi siten, että joko hiipien tai väijyksissä ollen pyritään vartiomiehen taakse ja lyödään kirveen hamaralla kaikin voimin vastustajaa joko lonkan ja ristiselän yhtymäkohtaan tai lapaluiden väliin juuri niskan alapuolelle.

Kun ulkovartiot on tuhottu, voidaan vartiorakennukseen tunkeutua ovesta ja ottaa haltuun useimmiten ovensuuhun sijoitetut aseet, jolloin koko vartiosto on sissien käsissä. Toinen tapa on heittää ikkunoista sisään käsikranaatteja ja kasapanoksia ja näiden räjähdettyä avata tuli ovista ja ikkunoista. Polttopullojen ja savurasioiden käyttö käsikranaattien ohella lisää hämminkiä.

Jos ulkona olevat vartiomiehet ennättävät suorittaa hälytyksen, on iskuryhmän, mikäli se ei jo ole vartiorakennuksen lähellä, ryynnättävä sinne, pidettävä ovet ja ikkuna jatkuvasti tulen alla sekä heitettävä niistä sisään käsikranaatteja ja polttopulloja. Rakennus voidaan usein sytyttää tuleen myös ulkopuolelta. Teltoissa olevaa vartiostoa voidaan tuhlata teltojen läpi, jolloin tuli on suunnattava sille korkeudelle, missä makaavat miehet ovat. Kasapanos teltan katolle riittää yleensä tekemään lopun vastarinnasta.

Mikäli ylläkö ei onnistu ja vartiosto ennättää ulos suojapaikastaan, on se sidottava taisteluun iskuryhmää vastaa niin, että hävitysryhmät pystyvät suoriutumaan omista tehtävistään.

Vartioston yllättävä tuhoaminen onnistuu parhaiten kovassa tulessa, rankkasateessa ja pimeällä. Ennen hyökkäyksen alkamista tai samanaikaisesti ensimmäisten laukausten kanssa on katkaistava vartiorakennukseen johtavat puhelinyhteydet.

Edullisia kohteita sissitoiminnalle tarjoavat myös majoitusalueet niin kylissä kuin maastossakin. Sissien on yleensä vältettävä käymästä suurehkojen jalkaväen majoitusalueiden kimppuun, koska niiden varmistus on usein tehokkaasti järjestetty ja takaa-aj-osastot varattu etukäteen. Sen sijaan on erityisesti pyrittävä etsimään majoituspaikkoja, joihin on sijoitettu sellaisia aselajeja, kuten tykistöä, viesti-, pioneeri- ja ilmatorjuntajoukkoja, joiden taistelutottumus ja takaa-ajomahdollisuudet ovat pienemmät. Myös eskunnat ja hallintoelimet ovat usein kiitollisia kohteita.

Majoitusalueilla löytyy varsinaisten majapaikkojen lisäksi lukuisia muitakin tärkeitä kohteita: moottoriajoneuvoja, hevosia, kenttäkeittimiä, raskaita aseita ja niiden ampu-matarvikkeita, jotka usein ovat kuormattuina ajoneuvoihin jne. Näiden sijainti tulisi selvittää ennen hyökkäystä ja varata niiden tuhoamista varten omat hävitysryhmänsä. Tärkeätä olisi myös saada selville missä johto majoilee ja suunnattava, mikäli mahdollista, ensimmäinen isku tätä vastaan.

Hyökkäys suoritetaan samoja periaatteita noudattaen kuin mitä edellä vartiostojen tuhoamisen yhteydessä on esitetty. Riippuen majoitusalueen suuruudesta voidaan isku kohdistaa myös sen tiettyä osaa vastaan. Hyökkäyksen yhteydessä tulisi aina pyrkiä myös tärkeän materiaalin, ennen kaikkea kuljetusvälineiden tuhoamiseen.

Lähellä rintamaa saattaa sissihyökkäyksille tarjoutua edullisia tilaisuuksia myös tiedön ulkopuolella liikkuvaa, esimerkiksi koukkaukseen pyrkivää vihollista vastaan. Sissiosasto jaetaan tällöin yleensä pienehköihin tulivoimaisiin partioihin, jotka nopeilla iskuilla käyvät vihollisen kimppuun eri puolilta. Vaikka etenemistä ei näin ehkä voidakaan täysin pysähdyttää, hajoittaa toiminta kuitenkin vihollisen voimia sen joutuessa lisäämään varmistusosastoja ja lähettämään jatkuvasti takaa-aj-osastoja. Sitkeästi taistellen voidaan usein koko vihollisrivistö saada poikkeamaan suunnastaan ja sitoutumaan taisteluun vetäytyviä sissejä vastaan.

Erityisen edullisen sissitoiminnan kohteen tarjoaa varsinaisen taisteluosan jäljessä etenevä kuormasto hevosineen ja traktoreineen. Tällaisen kuormaston koossapitäminen ja varmistaminen on vaikea tehtävä. Se venyy helposti pitkäksi nauhaksi, jossa ajoneuvoja traktoriryhmät saattavat olla kilometrien päässä toisistaan. Moottoriajoneuvot tarttuvat helposti kiinni pienissäkin mäissä ja suonsilmäkkeissä aiheuttaen ruuhkaa ja viivytystä. Nämä paikat ovatkin mitä mainioimpia sissihyökkäysten kohteita.

Jos vihollinen pyrkii rakentamaan tilapäistietä etenemissuunnassaan, tarjoavat rakennusosastot ja työkoneet myös edullisia kohteita. Työmaa on helposti löydettävissä jo rakentamisesta aiheutuvien äänien perusteella ja sen tehokas varmistaminen useiden työskentelypaikkojen takia miltei mahdotonta. Jos vihollinen kaikesta huolimatta ryhtyy

voimakkaisiin varmistustoimenpiteisiin, on tarkoitus usein jo saavutettu sitomalla taisteluvoimia pois ratkaisukohdasta. Uraa myöten tapahtuva jälkihuolto on suunnitelmissa myös otettava huomioon, sillä sen vakava häiritseminen tai tyrehdyttäminen tekee tyhjäksi vihollisen koko yrityksen.

Selusta-alue tarjoaa sisseille myös monia muita mahdollisuuksia käydä vihollisen kimppuun. Yksityisiä vihollisia tai pieniä osastoja liikkuu ja työskentelee kaikkialla. Tällaisista erillisistä kohteista mainittakoon: rauta- ja maanteiden korjaajat ja niillä liikkuvat varmistuspartiot, vikapartiot, lähetit, kala-, metsä- ja marjamiehet, puiden ja rehujen hankkijat, sissien takaa-ajoon tai maaston haravointiin lähetetyt partiot sekä kaikenkaltaiset evakuointi- ym tarkoituksissa kiertelevät sotilaat tai osastot.

Eräänä kohteena mainittakoon vielä vankileirit ja vankien kuljetukset. Vankien vapauttamiseksi tulisi sissien tehdä kaikki voitavansa. Vapautetut vangit liitetään sissiosastoon tai kuljetetaan pienissä erissä esimerkiksi rannikolle, josta heidät toimitetaan edelleen omalle puolelle tai liittolaismaihin.

8. Irtautuminen ja vetäytyminen

Sissien hyökkäykset eri kohteita vastaan päättyvät irtautumiseen ja vetäytymiseen pois hyökkäysalueelta. Näiden onnistumisesta riippuu ratkaisevasti koko sissitoiminnan jatkuvuus ja menestys. Irtautuminen on aina etukäteen suunniteltava ja valmisteltava. Valmisteluihin kuuluu mm:

- irtautumismerkkin määrittäminen ja sen tiedoittaminen koko sissiosastolle,
- vetäytymisteiden suunnittelu ja tiedustelu,
- vetäytymistavan määrittäminen, tapahtuuko vetäytyminen koottuna, osastoihin jakautuneena tai yksitellen,
- kokoontumispaikan tai -paikkojen ja mahdollisen ajan määrittäminen,
- irtautumista ja vetäytymistä tukevan osaston tai osastojen ja niiden tehtävien määrittäminen,
- haavoittuneiden evakuointi,
- mahdollisen sotasaaliin kuljetus ja kätkeminen sekä
- jälkien peittäminen ja vihollisen harhauttaminen.

Irtautumismerkki on määrättävä niin selväksi, että jokainen sissi sen varmasti ymmärtää. Jos sissiosasto on pieni, se voi irtautua pelkällä käskyllä. Jos osasto on suuri ja toimii hajallaan, on merkki välttämätön. Siinä voidaan käyttää tiettyä valopistoolilla ammuttua laukaussarjaa, vihellysmerkkiä, joka toistetaan riittävien välimatkojen päästä, merkihuutoa, laukaussarjoja, jotka poikkeavat normaalista tulituksesta jne. Paras merkki on

luonnollisesti sellainen, jota vihollinen ei havaitse tai ymmärrä. Merkkiä on jatkuvas-
ti vaihdeltava. Merkin antaa yleensä sissiosaston johtaja, mutta voidaan sen antaminen
jättää esimerkiksi hävitysryhmän johtajan tehtäväksi, jos toiminta päättyy tuhotyön on-
nistumiseen.

Hyökkäyspaikka on mahdollisuuksien mukaan valittava siten, että se takaa suojaisten
ja huomaamattoman irtautumisen ja vetäytymisen. Vetäydyttäessä pieni sissipartio kul-
kee yleensä koossa. Suurempi sissiosasto on sen sijaan edullisinta jakaa osastoihin, jotka
vetäytyvät eri teitä. Jos mahdollista, on tiet ainakin alkumatkasta suunnattava eri tahoil-
le vihollisen takaa-ajon vaikeuttamiseksi ja hajoittamiseksi. Jos sissit tuntevat maaston
hyvin ja pystyvät liikkumaan siellä ilman karttaa ja kompassia, voidaan vetäytyminen
suorittaa yksitellenkin, joka on tehokkain tapa vihollisen harhauttamiseksi. Vetäytymis-
tä suunniteltaessa on muistettava, että vihollisella voi olla käytettävissä jälkikoiria ja että
lentotiedustelu alkaa viimeistään päivän valjetessa.

Kokoontumispaikat määrätään yleensä niin kauaksi hyökkäyskohteesta, että takaa-
ajajat todennäköisesti on voitu karistaa jäljiltä. Usein on edullista järjestää toiminta niin,
että eri suuntiin vetäytyneet osastot jatkavat toimintaansa muutamia vuorokausia tila-
päisessä kokoonpanossaan ja koko sissiosaston kokoontuminen tapahtuu vasta suurem-
man hyökkäyksen ollessa jälleen suunnitteilla. Kokoontumispaikoille on yleensä saa-
vuttava valoisalla, jotta voidaan todeta, onko paikka vapaa vihollisesta ja tuntea omat
osastot. Kokoontumispaikkaa ei saa määrätä tukialueelle, koska se tällöin helposti pal-
jastuu viholliselle.

Irtautumista ja vetäytymistä suojaamaan määrätty osasto jatkaa taistelua jonkin aikaa
irtautumismarkin antamisen jälkeen, miinoittaa vetäytymistiet, jos miinoja on käytet-
tävässä sekä järjestää väijytyksiä takaa-ajajia vastaan. Sen tehtävänä on myös vihollisen
harhauttaminen ja johdattaminen väärille jäljille. Hyökkäyksen yhteydessä saattaa myös
sisseillä olla tappioita. Haavoittuneiden kuljetukseen onkin aina etukäteen varauduttava
valmistamalla tilapäispaareja ja varaamalla kantajia. Samoin on valmistauduttava saadun
sotasaaliin kuljettamiseen ja kätkemiseen.

9. Yhteistoiminta säännöllisten joukkojen kanssa

Säännöllisen armeijan, joko oman tai liittolaisten, jatkaessa sodankäyntiä on yhteistoi-
minta sen ja sissijoukkojen kanssa saatava mahdollisimman kiinteäksi. Yhteistoiminnas-
sa voidaan erottaa lähinnä kaksi puolta:

- säännöllisen sodankäynnin tukeminen sissitoiminnalla ja toisaalta
- säännöllisen armeijan sisseille antama tuki.

a. Säännöllisen sodankäynnin tukeminen

Malliesimerkkinä sissien säännölliselle armeijalle antamasta tuesta voitaneen jälleen pitää Neuvostoliiton partisaanisotaa.

Yhteistoiminta puna-armeijan ja partisaanien välillä vaihteli huomattavasti sodan eri vaiheissa. Puna-armeijan vetäytyessä yhteistoiminta oli verrattain heikkoa, usein täysin olematontakin lukuun ottamatta tiedustelua. Luonteensa mukaan partisaanijoukot jäivät paikoilleen, joten välimatkojen kasvaessa yhteydet ainakin kauempana selustassa oleviin partisaaneihin katkesivat. Myös yhteysvälineet olivat puutteelliset. Partisaaneille annettiin kuitenkin yleisradiolla ja lentolehtisissä yleisiä ohjeita, joissa usein kehoitettiin toiminta kohdistamaan saksalaisten selustayhteyksiä vastaan tarkoituksena hidastaa heidän etenemistään. Myös puolustusvaiheessa yhteistoiminta oli puutteellista, johtuen tämä ehkä siitä, että puna-armeija ei voinut osoittaa partisaaneille selviä tehtäviä. Toisaalta partisaaneja oli myös säästettävä tulevia tehtäviä varten ja annettava heille suuri toimintavapaus. Puna-armeijan offensiivin alettua yhteistoiminta muuttui kiinteämmäksi. Aloite oli armeijalla, ja partisaanit palvelivat sen tarkoituksperiä. Kaikkialla, missä valmisteltiin hyökkäystä, suorittivat partisaanit jatkuvaa ja kauas ulottuvaa tiedustelua. Partisaanien hyökkäykset tahditettiin hyökkäyksen yleisen aikataulun mukaisesti. Tehtävät annettiin usein hyvinkin yksityiskohtaisesti aikaan ja paikkaan nähden. Menettelytapa oli sen sijaan tavallisimmin partisaanien vapaasti valittavissa. Heidän tehtäväkseen annettiin mm katkaista määrätty tärkeä tie tai häiritä jatkuvasti sillä tapahtuvaa liikennettä, miehittää jokien ylimenopaikat, joita vihollisen oletettiin käyttävän hyväkseen, vallata sillanpääasemia puna-armeijan etenemisen nopeuttamiseksi, järjestää väijytyksiä ja harhauttamisoperaatioita sekä saattaa saksalaisten selusta sekasortoon.

Yhteistoiminnan laadun ja laajuuden selventämiseksi otettakoon eräs esimerkki monien joukosta. ”Todennäköisesti paras esimerkki partisaanien ja puna-armeijan välisestä taktillisesta yhteistoiminnasta nähtiin sodan ratkaisutaistelussa, venäläisten läpimurroksessa Brobruisk-Witebskin alueella kesäkuun lopulla 1944. Jo ennen puna-armeijan hyökkäystä olivat saksalaisten asemat rintamalohkon keskustassa melkoisesti heikentyneet partisaanien selustassa tapahtuneiden hyökkäysten johdosta. Partisaanit hallitsivat laajoja alueita saksalaisten rintaman takana ja olivat ne käytännöllisesti katsoen riistetty pois saksalaisten valvonnasta. Näiden partisaanialueiden välitse ja usein myös niiden läpi johtivat saksalaisten yhteyslinjat. Viikkoja ennen venäläisten hyökkäystä kiihdyttivät partisaanit toimintaansa jatkuvasti. Saksalaisten varustettuja tukikohtia vastaan hyökkättiin, puhelinyhteyksiä katkaistiin, junia suistettiin raiteilta, teitä miinoitettiin ja huoltokuljetuksia tuhottiin.

Noin 20.7.1944 kuultiin Moskovasta annettu radiotiedoitus. Siinä käskettiin kaikkia partisaaniyksiköjä kiihdyttämään yhä toimintaansa ottamatta huomioon siviiliväestöä.

Yöllä ennen venäläisten hyökkäystä suorittivat partisaanit yli kymmenentuhatta hyökkäystä, katkaisivat täydellisesti huoltoyhteydet, katkoivat kaikki puhelin- ja lennätinjohdot ja lamauttivat johtamisen. Nyt murtautuivat punaiset panssariyhtymät läpi heikentyneen rintaman, työntyivät nopeasti pohjoiseen ja etelään pitkin Minsk-Mogilew tietä ja etenivät partisaanialueelta toiselle. Vetäytyvät saksalaiset joukot kärsivät raskaita tappioita joutuessaan toinen toistaan seuraaviin partisaaniväijytyksiin.⁷⁷ Esimerkki antanee jonkinlaisen kuvan partisaanin toiminnan laajuudesta ja merkityksestä.

Edellytykset näin laajalle ja kiinteälle yhteistyölle oli luotu jo organisaatiossa. Sekä puna-armeijan että partisaanien johto yhtyi puolustuksen kansankomissariaatissa ja näin kävi mahdolliseksi jo suunnitteluvaiheessa yhdistää partisaanien toiminta puna-armeijan operaatioihin ja antaa käskyt molemmille osapuolille samanaikaisesti. Yhteistoiminta puna-armeijan yhtymien ja niiden rintaman edessä toimivien partisaanien välillä oli myös kiinteä, ja oli yhtymillä oikeus antaa tehtäviä suoraan korkeammista johtoportaisista välittämättä. Käskyjen antamiseen käytettiin pääasiassa radiota, joka sodan loppuvaiheessa oli jokaisella suuremmalla partisaaniosastolla.

On luonnollista, että esitetyn tapainen partisaanijoukkojen käyttö aiheutti niille runsaasti tappioita, mutta kuten edellä jo mainittiin, siitä ei enää välitetty, sillä aloite oli siirtynyt puna-armeijalle ja sen sotatoimilta odotettiin lopullista ratkaisua.

Myös meillä on kiinnitetty suurta huomiota säännöllisiä sotatoimia tukevaan sissitoimintaan. Sissiohjesääntömmekin on kirjoitettu lähinnä tässä hengessä ja antaa se lukuisia hyviä ohjeita niin sissijoukoille kuin säännöllisen armeijan komentajillekin. Ohjesääntö käsittelee toiminnan taistelulajeittain, esittäen kussakin taistelulajissa sissitoiminnan oleelliset tehtävät ja tarkoituksen.

Puolustuksessa korostetaan erityisesti sissien merkitystä tiedustelun suorittajina. Vihollisen hyökkäysvalmistelujen aikana kehoitetaan sissitoiminta suuntaamaan esikuntia ja komentopaikkoja, kaukutykistön, ohjusten ja rakettien tuliasemia, ammus- ja polttonesteverastoja, siltoja ja ylimeno- sekä tienkorjauskalustoa vastaan. Hyökkäyksen alettua on sissitoiminnalla pyrittävä sitomaan vihollisen reservit, häiritsemään joukkojen siirtoa sekä materiaalin täydennyskuljetuksia. Toiminnan päämääränä on hyökkäysvalmistelujen häiritseminen ja saavutetun menestyksen hyväksikäytön vaikeuttaminen.

Viivytyksen aikana korostetaan edellä esitettyjen kohteiden ohella erityisesti polttonesteverastojen ja -kuljetusten sekä talvella auraselustan tuhoamisen merkitystä. Myös teiden suluttamisen katsotaan tällöin kuuluvan sissien tehtäviin. Toiminnan tarkoituksena on lähinnä vihollisen etenemisen hidastaminen.

Hyökkäyksessä sissijoukkojen tehtävät ovat ohjesäännön mukaan suunnilleen samat kuin edellä esitettyssä Neuvostoliiton partisaanisotaa koskevassa esimerkissäkin.

7 Dixon-Heilbrunn, Partisanen S 78.

Yleensä onkin todettava, että sissiohjesäännön antamat ohjeet vastannevat pääpiirteittäin niitä vaatimuksia, jotka säännöllisiä sotatoimia tukeville sissijoukoille on sissisotaa käsittelevässä kirjallisuudessa asetettu. Poikkeuksen tekee kuitenkin se seikka, että sissiohjesääntö käsittelee sissitoimintaa enemmän tilapäisenä ilmiönä, ts sissit jätetään rintaman taakse tai lähetetään sinne tietyllä tehtävällä, jonka suoritettuaan ne palaavat takaisin säännöllisen armeijan yhteyteen. On luonnollista, että toiminta näin voi ulottua vain rintaman välittömään lähiselustaan, jossa niin kohteet kuin menettelytavatkin ainakin osittain ovat toiset kuin kaukana vihollisen miehittämällä alueella. Tämä aiheuttaa myös sen, että sissitoiminnalle ominainen suuri syvyys jää hyväksikäyttämättä ja itse toimintakin lähentelee enemmän säännöllisen sodankäynnin muotoja asettaen sissijoukot suurillekin tappioille alttiiksi. Neuvostoliiton partisaanisodan mukaisilla paikallisesti sidotuilla, mutta koko miehityllä alueella toimivilla sissijoukoilla voitaneen päästä samaan, ellei suurempaankin, päämäärään pienemmin tappioiden. Tosin vaikutus ei ole aivan yhtä välitön, mutta ottaen huomioon sissien vaikeudet toimia rintaman välittömässä läheisyydessä vihollisen taistelujoukkojen seassa ja hyvin varmistettuja kohteita vastaan, lienee menettelytapaa pidettävä edullisempana.

Sissijoukot voivat tukea säännöllisiä sotatoimia myös merellä verhoamalla saariston suojassa olevat laivaston tukikohdat, valvomalla ei kenenkään maalla olevia väyliä jopa osallistumalla merivoimien operaatioihinkin. Mainittakoon, että toisen maailmansodan aikana Jugoslavian sissit toimivat kiinteässä yhteistoiminnassa Englannin ja USA:n merivoimien kanssa Dalmatian rannikolla hyökäten saaria ja satamia vastaan. Syksyllä 1944 olivat saksalaiset varuskunnat tällä alueella suurimmaksi osaksi tuhottu ja rannikkoliikenne Pohjois-Jugoslavian ja Albanian välillä katkaistu.

Jugoslavia tarjoaa myös erinomaisia esimerkkejä sissien ja ilmavoimien yhteistoiminnasta. Saksalaisen majuri Schaferin mukaan sisseillä oli suora yhteys Balkan Air Forces'n esikuntaan, jonne ilmoitukset vihollisen tilanteesta ja toimenpiteistä annettiin. Näiden tietojen perusteella suoritettut ilmahyökkäykset johtivat yleensä erinomaisiin tuloksiin.

b. Säännöllisen armeijan sisseille antama tuki

Neuvostoliiton partisaanien tunnusomaisena piirteenä näyttää olleen periaate, että puna-armeija ei taistelutoiminnallaan yleensä tukenut sissejä. Sissien huoltamista ja yhteyden pitoa ilmateitse tapahtui tosin hyvinkin huomattavassa määrässä, mutta taistelu-tehtävänsä sissit suorittivat yksin. Sen sijaan esimerkiksi Jugoslaviassa liittoutuneiden ilma- ja merivoimat osallistuivat myös sissitoiminnan välittömään tukemiseen. Sovelluttaen täältä saatuja kokemuksia omiin olosuhteisiimme, voitaneen todeta, että säännöllisen armeijan antama tuki meilläkin rajoittunee lähinnä ilmavoimien ja merivoimien käyttöön.

Ehkä joskus kehityksen mennessä eteenpäin voidaan myös laskuvarjojoukkoja käyttää sissien apuna silloin, kun ratkaisevat tehtävät ovat kyseessä.

Ilmavoimien sissitoiminnalle antama tuki voitaneen pääpiirtein jakaa seuraavasti:

- lentotiedustelu,
- lentorynnäköinti ja -pommitukset,
- lentokuljetukset ja
- yhteyslennot.

Lentotiedustelulla voidaan hankkia nopeasti monia sissitoimintaa edistäviä tietoja mm: toiminta-alueella löytyvät kohteet, vihollisen liikenteen suuntautuminen, vihollisesta todennäköisesti vapaana olevat alueet, takaa-ajo-osastojen liikkeet jne. Lentokuvauksella voidaan selvittää lisäksi valittujen hyökkäyskohteiden yksityiskohtainen rakenne. Tiedot on myös helppo toimittaa sisseille esimerkiksi viestinpudotusta käyttäen.

Lentorynnäköinnillä ja -pommituksilla voidaan välittömästi tukea sissihyökkäyksiä. Tämä edellyttää luonnollisesti hyvää yhteyttä sissijoukon ja ilmavoimien välillä ja lienee meidän oloissamme ainakin omin ilmavoimin suoritettuna melko harvinainen yhteistoimintamuoto.

Päätukemismuotoina meillä tulee kyseeseen lentokuljetukset ja yhteyslennot. Puuttumatta tässä yhteydessä ilmoitse tapahtuviin huoltokuljetuksiin, joista tulee puhe myöhemmin kohdassa 10, todettakoon, että heikotkin ilmavoimat voivat tukea sissejä:

- kuljettamalla erikoiskoulutettuja iskuosastoja sissien avuksi jotain tiettyä tehtävää silmällä pitäen,
- kuljettamalla rintaman taakse sissijoukoista puuttuvaa erikoishenkilöstöä,
- kuljettamalla sissijohtajia, tärkeitä pakolaisia, tiedustelu- ja tiedoitushenkilöstöä sekä
- viemällä sisseille ohjeita ja käskyjä sekä toimittamalla sissien hankkimat tiedot omille korkeammille johtoportaille.

Olisi edullista, jos ilmavoimillamme näitä tehtäviä silmällä pitäen olisi käytettävissä vesilentokoneita, koska laskeutumispaikkojen lukuisuus tekisi toiminnan miltei kaikkialla mahdolliseksi ja joustavaksi.

Merivoimien sissitoiminnalle antama tuki käsittänee lähinnä:

- merialueiden tiedustelun ja valvonnan,
- tulituen antamisen sekä
- erilaiset vesikuljetukset.

Merialueiden tiedustelulla ja valvonnalla voidaan sissit ainakin osittain pitää selvillä vihollisen liikkeistä ja pyrkimyksistä sekä sopeuttaa heidän toimintansa näitä vastaavaksi.

Tulituen antaminen saattaa tulla kyseeseen edullisissa olosuhteissa sissien hyökätessä saaria, ankkuripaikkoja ja satamia vastaan. Merivoimat voivat lisäksi harhauttavalla toiminnallaan pyrkiä vetämään vihollisen pois sopivaksi hetkeksi sissien hyökkäyksen alaiseksi suunnitellusta kohteesta.

Erilaatuisilla vesikuljetuksilla saattaa monessakin mielessä olla suuri merkitys. Suuriakin sissiosastoja voidaan huonon näkyvyyden vallitessa siirtää toiminta-alueelta toiselle, kuljettaa iskuosastoja kohteiden läheisyyteen tai raskasta aseistusta ja miinoja suljettavaksi suunniteltuihin kapeikkoihin, toimittaa pakolaisia omalle puolelle tai liittolaismaihin ja kuljettaa sissijohtajia, erikois- ja tiedusteluhenkilöstöä sekä yhteysmiehiä.

Sissisotia käsittelevä kirjallisuus ei yleensä tarjoa sopivia esimerkkejä sen enempää ilma- kuin merivoimienkaan suorittamista tukemistehtävistä. Edellä mainittu yhteistyö Jugoslavian sissien ja liittoutuneiden välillä osoittaa kuitenkin, että yhteistoimintaa on ollut puolin ja toisin. Myös Neuvostoliitossa ilmavoimat suorittivat lukemattomia lentokuljetuksia vieden sissijohtajia Moskovaan informoitaviksi ja tuoden rintaman taakse erikoishenkilöstöä, poliittisia komissaareja, johtajia ja puna-armeijan agentteja.

10. Yhteistoiminta väestön kanssa

Edellä on jo useaan kertaan selostettu sissien ja väestön yhteistoiminnan tarvetta ja merkitystä. Se tulee esille myös myöhemmin sissijoukkojen huoltoa ja vastarintaliikkeen toimintamuotoja käsiteltäessä, joten sen yksityiskohtaista käsittelyä oman otsikon alla ei ole pidetty tarpeellisena. Korostettakoon kuitenkin myös tämän yhteistoiminnan välttämättömyyttä. Sissien osalta se merkitsee väestön huomioonottamista toimintasuunnitelmia laadittaessa sekä väestön kaikinpuolista tukemista. Yleensä tulisi pyrkiä siihen, että väestöä ei avoimesti sotketa sissitoiminnan piiriin, koska vihollisen vastatoimenpiteet voivat aiheuttaa sille suuria kärsimyksiä ja näin aiheuttaa väestön taholta sen vastareaktion, että sissee pelätään ja heidän avustamistaan pyritään välttämään. Yhteistoiminnan on näin ollen tapahduttava salassa vihollisen huomiota herättämättä. Väestön tukeminen edellyttää puolestaan sissien taholta mm sitä, että tarvittaessa väestöä autetaan sen jokapäiväisissä töissä pelloilla ja metsissä. Jos vihollinen ryhtyy voimakkaisiin väestöä vastaan kohdistettuihin vastatoimenpiteisiin esimerkiksi joukkopidätyksiin, teloituksiin tai pakkosiirtoihin, tulee sissien kaikin keinoin pyrkiä vapauttamaan pidätetyt ja toimittamaan heidät sopivia teitä omalle puolelle tai liittolaismaihin. Neuvostoliiton partisaanit käyttivät vastaavissa tapauksissa myös erilaatuisia pelottelukeinoja ja usein kostivat väestöön kohdistetun terrorin lisäämällä omaa toimintaansa, jopa turvautumalla hyvinkin raakoihin menettelytapoihin. Vaikuttiko tämä millään tavalla saksalaisiin, on vaikeasti todettavissa.

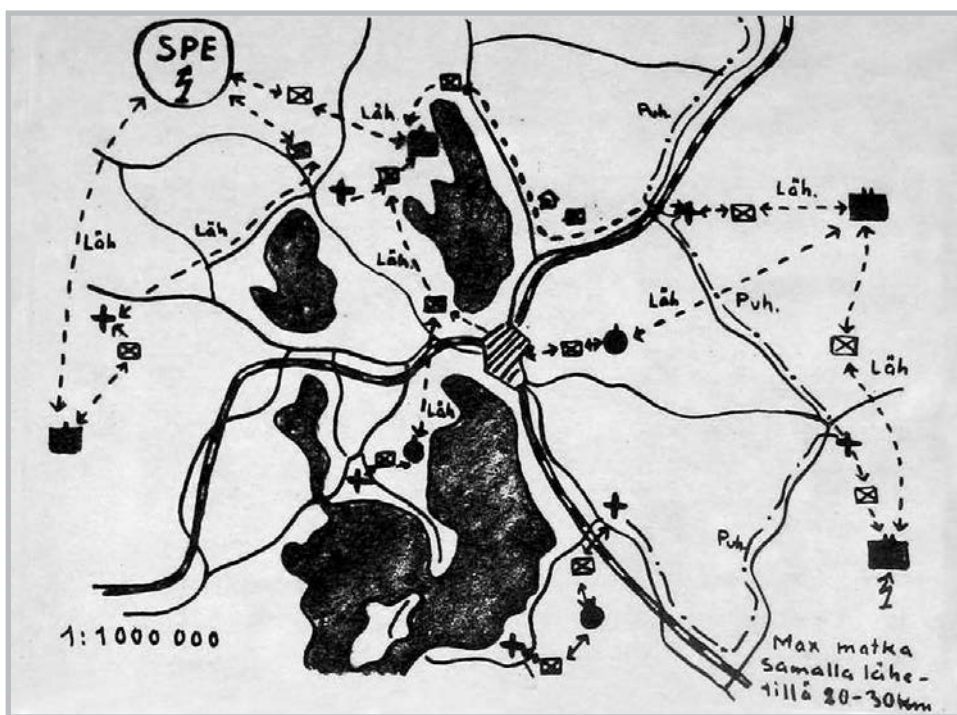
11. Viestitoiminta

Sissijoukkojen yhteystarve voidaan jakaa lähinnä kolmeen pääryhmään:

- sissijoukkojen sisäiset ja keskinäiset yhteydet,
- yhteydet vastarintaliikkeeseen ja yhteydet säännölliseen armeijaan tai liittolaisiin.

Sissijoukkojen sisäiset yhteydet hoidettaneen pääasiassa läheteillä ja partioilla sekä sovituilla merkeillä. Myös joukkojen keskinäiset yhteydet ylläpidettäneen lähinnä edellä esitetyn keinoin, jolloin läheteinä voidaan käyttää myös vastarintamiehiä ja paikallisia asukkaita. Viimeksi mainittujen toiminnasta löytyy lukuisia esimerkkejä. Viestinviejinä ovat yleensä toimineet sellaiset henkilöt, jotka huomiota herättämättä voivat liikkua laajemmilla alueilla kuten tuotteitaan myyskentelevät maanviljelijät, kerjäläiset, autonkuljettajat, naiset ja lapset. Viesti voidaan toimittaa joko suoraan sisseille, yhteyshenkilölle tai erityiseen kätköpaikkaan ”postilaatikkoon”, josta sissit voivat käydä sen noutamassa. ”Postilaatikkojen” sijainti ilmaistaan tarvittaessa etukäteen sovitulla viitoituksella ja valitaan niiden paikat siten, että niin viestin tuoja kuin noutajakin voivat välttyä yllätyksiltä. Usein on myös käytetty huomaamatonta merkkiä ”postilaatikon” läheisyydessä osoittamassa, että viesti on kätkössä. Sovittua salakieltä käyttäen voidaan viestien välittämiseen käyttää myös yleistä puhelinverkkoa ja postia, jos sellaiset ovat vallatulla alueella toiminnassa. Välittäjinä toimivat tällöinkin yleensä vastarintamiehet tai paikallinen väestö, mieluummin puhelinkeskusten ja postitoimipaikkojen hoitajat. Järjestämällä edellä mainittuja viestitystapoja käyttäen erilaisia, kulloistakin tarvetta vastaavia viestiverkkoja, joissa viesti kulkee henkilöltä toiselle, voidaan yhteyksiä ylläpitää pitkienkin matkojen päässä oleviin sissijoukkoihin.

Sissiohjesääntömme korostaa radion ja myös nimenomaan tähän tarkoitukseen rakennettujen puhelinyhteyksien käyttömahdollisuutta sissiosastojen keskinäisessä ja sisäisessäkin yhteyden pidossa. Menetelmät saattavat soveltua säännöllisten joukkojen harrastamaan sissitoimintaan, mutta tuskin rajoittamattomaan sissisotaan. Tosin on kirjallisuudesta löydettävissä esimerkkejä mm siitä, että Neuvostoliiton hävityspataljoonat käyttivät sissitoimintaan siirryttyäänkin niitä varten etukäteen rakennettuja puhelinyhteyksiä, mutta lieene näitä tapauksia pidettävä poikkeuksina. Yleensä on, niin Neuvostoliiton partisaanisodassa kuin muissakin sissisodissa, viestitys hoidettu siviiliväestöön nojautuvaa lähettiverkostoa hyväksikäyttäen. Tälle pohjalle lieene sissiosastojen sisäinen ja keskinäinen viestitoiminta, aina sotilaspiirin esikuntaa myöten, meilläkin suunniteltava. Luonnollisesti olisi edullista, jos sissiosastot voitaisiin varustaa esimerkiksi kevyillä radiovastaanottimilla, joilla ne voisivat ainakin kuunnella sotilaspiirin esikunnan tai päämajankin antamia ohjeita erityisesti silloin, kun toiminnan painopiste on säännöllisten joukkojen sotatoimien tukemisessa.

Kuva 27. Sissijoukkojen keskinäiset yhteydet

Yhteydet vastarintasoluihin pidetään myös pääasiallisesti lähettejä, yhteysmiehiä ja ”postilaatikoita” käyttäen. Sovituilla merkeillä voidaan tämän lisäksi antaa sisseille monenlaisia ilmoituksia, joista tärkein lienee tiedotus siitä, onko vihollisia kylässä vaiko ei. Merkkien on oltava yksinkertaisia ja huomaamattomia kuten esimerkiksi tiettyjen ikkunoiden pitäminen avoinna tai valaistuna taikka pyykin ripustaminen kuivamaan määrättyllä tavalla. Ensimmäinen yhteydenotto siviiliväestöön on suoritettava erittäin varovasti. Jos sissijoukot ovat paikkakunnan omaa väkeä, ei tämäkään tuottane hankaluuksia.

Pääkysymyksen viestitoiminnassa muodostaa yhteydenpito korkeimpiin johtoportaisiin ja rintaman taakse tai liittolaisiin. Kuten edellä jo on esitetty, Neuvostoliiton partisaanit käyttivät tähän radiota, joka oli sodan loppupuolella jokaisella suuremmalla partisaaniosastolla ja tärkeimmillä agenteilla. Radioasemat olivat joko kiinteitä, usein johonkin kylään sijoitettuja ja piiloitettuja tai mukana kuljetettavia kevyempiä kenttäradioita. Yhteys pidettiin suoraan rintaman takana oleviin vasta-asemiin. Radioiden lisäksi käytettiin yhteydenpitoon verrattain runsaasti lentokoneita jopa niin, että käskyn tai viestin tuojapudotettiin laskuvarjolla tietylle alueelle, josta hänet ohjattiin yhteyteen sissien kanssa.

Radio ja lentokone lienevät myös meillä ne viestivälineet, joilla yhteys rintaman taakse tai korkeimpien johtoportaiden välillä on aikaansaataavissa. Radiokaluston puute toiminnan alkuvaiheessa ja sen myöhempi täydentäminen aiheutti venäläisille paljon vai-

vaa ja huolta. Uutta kalustoa ilmaitse toimitettaessa oli samalla huolehdittava myös kutsumerkeistä, toimintajaksoista ja -ajoista sekä salakirjoitusmenetelmistä ja näiden aika ajoin tapahtuvasta vaihtamisesta. Viimeksi mainittu puute olisi ehkä pyrittävä poistamaan jo valmisteluvaiheessa, vaikka radiokalustoa ei voitaisikaan jakaa riittäviä määriä. Jokaisella sotilaspiirin esikunnalla tulisi kuitenkin heti alusta alkaen olla käytettävissään ainakin yksi radio yhteydenpitoa varten ylöspäin. Yhteyden ottoa helpottaisi ja esimerkiksi tiedustelun tulosten viestittämistä nopeuttaisi huomattavasti, jos sotilaspiirillä olisi varsinaisen oman yhteysvälineensä lisäksi käytettävissä radiokalustoa niin runsaasti, että se voisi eri puolille aluettaan perustaa radiolla varustettuja viestityskeskuksia. Tällaisen viestityskeskuksen tehtävänä olisi koota eri puolilta läheteillä saapuvat viestit, seuloa ne ja toimittaa edelleen rintaman taakse. Vastaavasti se ottaisi vastaan käskyjä ja ohjeita toimittaan ne ympärillään toimiville sisseille. Sotilaspiirin esikunnan radioasema saisi samassa verkossa toimien samat tiedot ja käskyt. Ottaen huomioon lähettien hitauden, postilaatikkojärjestelmän ja monet muutkin vaikeudet, ei viestityskeskusten välimatka saisi yleensä olla 60-70 kilometriä suurempi. Ne voisivat sijaita esimerkiksi jonkun sissijoukon tukialueella tai täysin erillisinä ja siviiliväestön hoidossa kuten Neuvostoliitossakin. Paitsi sissejä, palvelisivat viestityskeskukset myös vastarintaliikettä.

Jos radiokalustoa on runsaasti käytettävissä, voidaan radioita edellä esitetystä järjestelystä huolimatta antaa myös suuremmille sissiosastoille ja tärkeille, lähinnä tiedustelua suorittaville vastarintasoluille.

Kuva 28. Radioverkon järjestely

Radioliikenteessä on yhteydenotot supistettava mahdollisimman vähiin ja yhteyden on oltava lyhyt, koska vihollisen kuuntelutiedustelu jatkuvasti yrittää seurata liikennettä ja suuntia radioasemien paikat. Usein onkin edullista viedä radioasema yhteydenottoa varten aina uuteen paikkaan ja riittävän kauas sissiosaston tai viestityskeskuksen sijoituspaikasta. Kuten edellä jo esitettiin, on sanomat aina salakirjoitettava ja yhteydenottoaikoja, jaksoja sekä kutsumerkkejä vaihdettava riittävän usein.

Rintaman takaa tai liittolaismaista voidaan ohjeita antaa myös yleisradiota käyttäen, kuten esimerkiksi venäläiset menettelivät. Ohjeiden on tällöin kuitenkin oltava vain yleisluonteisia ja usein niissä onkin suuri annos propagandaa mukana.

Käytettäessä lentokoneita yhteydenpitoon voidaan viestit toimittaa perille viestinpu-dotuksella ja -sieppauksella sekä sovituilla merkeillä. Sissit käyttävät merkkeinä valo- tai savumerkkejä taikka muodostavat merkit varusesineistä, suohon tai lumeen poljetuista jäljistä sekä maastosta saatavista tarvikkeista. Jos yhteyslentokoneina on helikoptereita tai vesilentokoneita, voivat nämä tarvittaessa myös laskeutua etukäteen sovituille paikoille tuomaan ja noutamaan postia tai yhteyshenkilöitä. Yhteyshenkilön pudottaminen laskuvarjolla sissien hallussa olevalle alueelle saattaa myös tulla kysymykseen erityisesti silloin, kun yhteydet ovat katkenneet ja ne on saatava jälleen kuntoon.

Sissien toimiessa rannikolla tai saaristossa voidaan yhteydenpitoon käyttää myös nopeakulkuisia aluksia.

12. Sissijoukkojen huolto

Edellä, organisaatiota ja sen toimintaanpanoa käsiteltäessä on jo pyritty selvittämään niitä huoltotoimenpiteitä, jotka liittyvät sissijoukkojen perustamiseen. Varsinainen jatkuva huolto nojautuu suurelta osaltaan samoihin hankintamenetelmiin. Usein eivät sissien omat keinot kuitenkaan riitä, vaan on apua saatava ulkoapäin rintamien takaa. Huolto käsittää yleensä samat huoltolajit kuin säännöllisen armeijankin huolto. Huoltojoukkoja ei sisseillä kuitenkaan ole, vaan jokainen sissi toimii tarvittaessa hankkijana, kuljettajana ja valmistajana. Riippuen siitä pyritäänkö huoltotoimenpiteet hoitamaan omatoimisesti vai turvaudutaanko rintamien takaa saapuvaan täydennykseen, voidaan huolto jakaa:

- sissien omiin ja väestöön tukeutuviin huoltotoimenpiteisiin ja
- säännöllisen armeijan tai liittolaisten taholta tapahtuvaan huoltoon.

a. Sissien omatoiminen ja väestöön tukeutuva huolto

Sissien tulisi huoltoon nähden olla mahdollisimman omavaraisia. Aivan tyhjistä ei kuitenkaan yleensä voida aloittaa tai, jos näin on pakko tehdä, vie huollon järjestely runsaasti aikaa. Neuvostoliiton partisaaneilla oli etuna se, että heidän alkuvaiheen huollon-

sa oli useimmilla alueilla järjestyksessä partisaanisodan alkaessa. Puna-armeija luovutti huomattavia määriä materiaalia hävityspataljoonille, jotka valmiiksi perustettujen partisaaniosastojen kanssa suorittivat materiaalin varastoimisen ja kätkemisen. Todennäköisesti kerättiin materiaalia varastoihin myös paikallishankinnoilla väestöltä, liikkeistä, teollisuuslaitoksista, sairaaloista ja erilaisista siviilivarastoista. Varastojen perustaminen vaatii oman aikansa. Sotamarsalkka von Manstein on arvioinut, että esimerkiksi Krimillä partisaanisodan valmisteluun ja varastojen perustamiseen käytettiin aikaa noin kaksi kuukautta. Tärkeintä kuitenkin oli, että perusta menestykselliselle toiminnalle oli luotu. Sotatoimien alettua ja puna-armeijan vetäydyttyä täydennettiin varastoja keräämällä materiaalia taistelukentiltä sekä hankkimalla väestöltä joko vapaaehtoista tietä tai pakko-otoilla. Koottaessa tarvikkeita vapaaehtoisesti väestöltä, olivat hankintaa johtamassa kylänvanhimmat, toimintaansa jatkavat puolue-elimet sekä erityisesti tehtävää varten perustetut huolto- tai tukiryhmät. Usein tapahtui myös, että partisaanit hyökkäsivät kylään, jonka asukkaat olivat saksalaisystävällisiä eivätkä vapaaehtoisesti tukeneet partisaaneja, murhasivat kylänvanhimman ja muutkin avoimesti vihollisen puolelle siirtyneet henkilöt, ryöstivät viljan ja karjan sekä täydennettyään varastonsa jakoivat lopun saaliin uskollisena pysyneen väestön kesken.

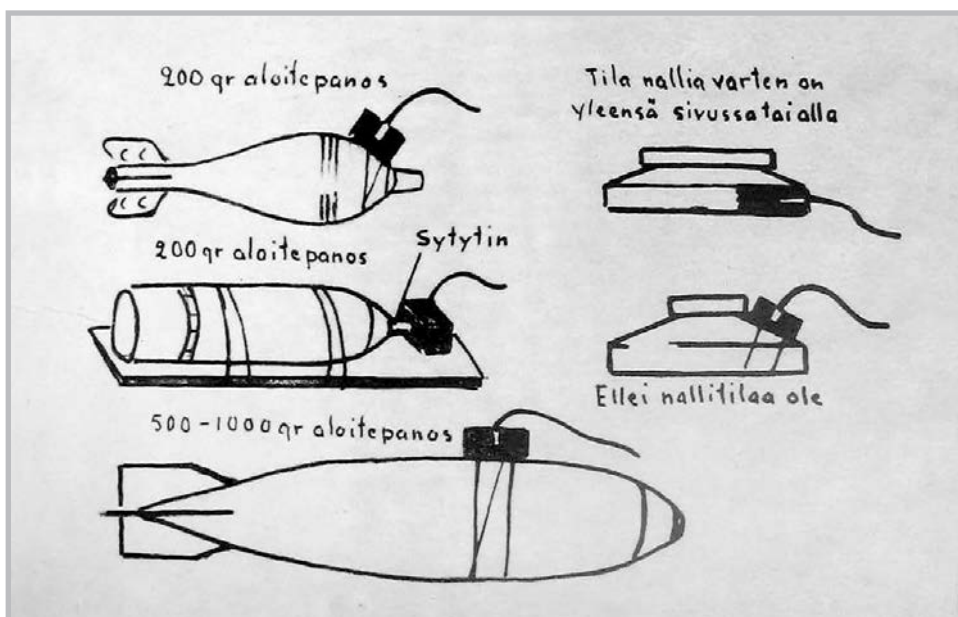
Neuvostoliiton partisaanisodasta saadut kokemukset pätenivät meilläkin, niin kuin ne ovat pätenet monessa muussakin sissisodassa jo ennen toista maailmansotaa ja sen jälkeenkin. Tämän mukaan sissijoukkojen rungon muodostaville alueellisille tms joukoille tulisi jo riittävän aikaisessa vaiheessa luovuttaa materiaalia perustettavia varastoja varten. Materiaalipulaan vedoten voidaan tällaista toimenpidettä luonnollisesti vastustaa. Ottaen kuitenkin huomioon, että ellei sissisotaa synny, voidaan materiaali käyttää myöhemmin muihin tarkoituksiin, ei varastointiin pitäisi olla asiallista estettä. Onhan tällöin ainakin osa materiaalista varastoitu riittävän hajalle nykyaikaista ydinsotaakin ajatellen. Tosiasia kuitenkin lienee, että mitä enemmän varastoja on ja mitä laajemmalle alueelle ne on hajoitettu, sitä suuremman toimintavapauden ne tarjoavat sissijoukoille heti toiminnan alkuvaiheesta lähtien. Sissitoiminnan vauhtiin pääsemistä auttaa luonnollisesti myös se, että alueellisilla joukoilla ja rintaman taakse jääneillä säännöllisen armeijan osilla on mukanaan oma aseistuksensa. Lisäaseita tarvitaan näin ollen vain väestöstä mukaan tuleville vapaaehtoisille.

Säännöllisen armeijan vetäydyttyä muodostaa ehkä vaikeimman kysymyksen *elintarvikehuollon* järjestäminen, koska tarve on jatkuva eikä sanottaviakaan säännöstelymahdollisuuksia ole olemassa. Yhteys väestöön olisi tässä mielessä saatava aikaan mahdollisimman nopeasti ja luotava sen piiriin jokaiseen syrjäkyläänkin vastarintasolu, jonka tehtävänä on elintarvikkeiden kokoaminen ja varastoiminen. Väestön mahdollisuudet ovat usein kuitenkin verrattain vähäiset säännöstelystä ja vihollisen mahdollisista pakko-otoista johtuen. Erityisesti saattaa talvi tuottaa suuria hankaluuksia. Elintarviketilan-

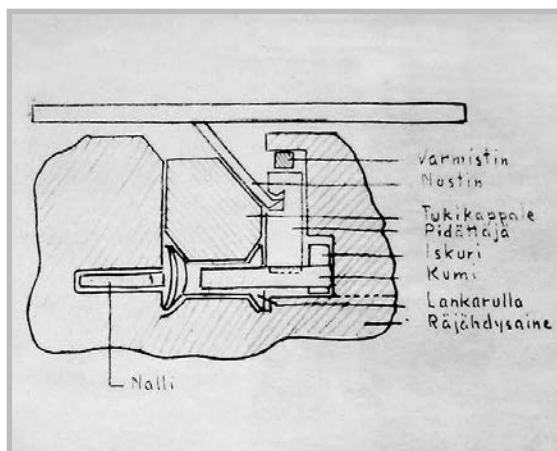
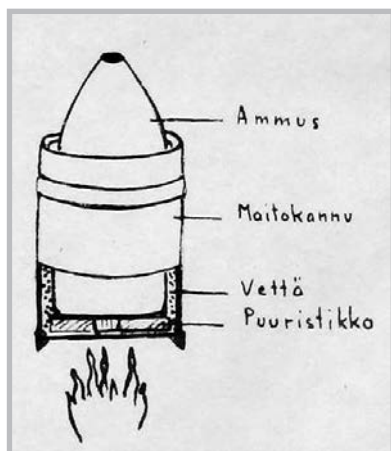
ne voikin usein ratkaisevasti vaikeuttaa sissien toimintamahdollisuuksiin ja -vapauteen. Pakottavissa tapauksissa on sissiosastojen vaihdettava toiminta-alueita tai jakauduttava pieniin osiin siten, että kunkin kylän huolettavaksi jää vain se määrä sisseyä, minkä kylä kohtuuden mukaan voi ylläpitää. Tyhjät kylät on myös syytä huolellisesti tutkia, erityisesti perunakuopat, kellarit ja todennäköisimmät piilopaikat.

Toisen keinon elintarvikehuollon järjestämiseen tarjoavat hyökkäykset vihollisen elintarvikekolonnien ja -varastoja vastaan. Näissä hankinnoissa on päähuomio kiinnitettävä tarvikkeisiin, jotka ovat hyvin säilyviä ja ravintorikkaita. Usein on edullista valita ryöstettävälle materiaalille kätköpaikat mahdollisimman läheltä hyökkäyskohdetta ja valmistella ne etukäteen kätkemisen nopeuttamista silmällä pitäen. Näin voidaan tarvikkeita ottaa runsaammin kantomatkan lyhentyessä. Tilanteen rauhoittuttua siirretään materiaali kaikessa hiljaisuudessa parempiin varastoihin tai tukialueille.

Toisen tärkeän huoltokysymyksen muodostaa *taisteluvälinehuollon* ja siihen läheisesti liittyvän räjähdysaineiden ja -tarvikkeiden täydennyksen järjestäminen. Parhaan hankintapaikan muodostavat ehkä taistelukentät. ne on tutkittava huolellisesti ja otettava talteen kaikki käyttökelpoinen materiaali kätkemällä se taistelupaikan läheltä valittuihin tilapäisvarastoihin. Paitsi taisteluvälineitä, ampumatarvikkeita ja räjähdysaineita saattaa taistelukentältä löytyä runsaasti muutakin sisseille välttämätöntä tavaraa: lämpimiä vaatteita ja jalkineita, reppuja, keittoastioita, kompasveja, karttoja, kiikareita, viestikalustoa, majoitusvälineitä jne, vieläpä elintarvikkeitakin. Räjähdysaineita ja -tarvikkeita hankitaan myös purkamalla vanhoja, jälkeen jääneitä miinakenttiä. Hyökkäykset ampuma-

Kuva 29. Ammusten ja miinojen käyttö räjähdyspanoksena

Kuva 30. Räjähdyssaineen sulattaminen Kuva 31. Omatekoinen sytytin

tarvikekolonnia ja -varastoja vastaan tarjoavat lisäksi erään mahdollisuuden varastojen täydentämiseen. Myös yksityisiltä tuhotuilta vihollisilta otetaan talteen kaikki tarpeellinen materiaali.

Erityisesti räjähdyspanosten ja miinojen osalta joutuvat sissit usein turvautumaan omaan kekseliäisyyteensä. Räjähdyspanoksina käytettäviksi kelpaavat mm tykistön ja kranaatinheittimistön ammuksset, lentopommit ja myös erilaiset miinat.

Tarvittaessa voidaan räjähdysaine poistaa ammuksista tai lentopommeista sulattamalla se esimerkiksi Neuvostoliiton partisaanien tapaa noudattaen⁸. Työhön partisaanit tarvitsivat maidonkuljetusastian ja puuristikon. Maidonkuljetusastian kapea yläosa katkaistiin pois, puuristikko asetettiin astian pohjalle, ammus pantiin pystyyn ristikon päälle ja kannu täytettiin vedellä. Vettä lämmitettiin niin kauan, että räjähdysaine sulii, jonka jälkeen se kaadettiin sopivaan muottiin.

Venäläiset valmistsivat myös omatekoisia polkumiinoja. Näiden sytytin, valmistettuna lankarullasta, puuiskurista, jonka päässä oli naula, kumipalasesta ja räjähdysnallista, ansainnee partisaanien kekseliäisyyttä osoittavana tulla tässäkin mainituksi⁹.

Sissit voivat tarvittaessa valmistaa myös käsikranaatteja pulloista ja lasi- tai säilykepurkeista. Näiden sirpalevaikutusta lisätään panemalla purkkeihin esimerkiksi vanhoja nauloja. Polttopullojen ja erilaisten sytytysvälineiden valmistus on ollut myös sissien omatoimisuuden kohteena.

Edellä esitetyt esimerkit on tarkoitettu antamaan vain viitteitä siitä, minkä laatuisiin toimenpiteisiin tilanne on sissit pakottanut. Hienoja aikasytyttimiä, valmiita räjähdyspanoksia, miinoja, aikapommeja jne ei useimmitenkaan ole sissien saatavissa, mutta tehtä-

⁸ Valdis Redelin, Partisanenkrieg S 25

⁹ Valdis Redelis, Partisanenkrieg S 26

vät on kuitenkin suoritettava. Menettelytapojen ja välineiden keksiminen sissisodan jo alettua on usein vaikeaa. Tämän vuoksi olisikin edullista, jos sissejä ja vastarintamiehiä varten voitaisiin jo rauhan aikana valmistaa yksinkertainen opas, jossa havainnollisesti selvitettäisiin erilaisten ammusten, räjähdysaineiden ja sytyttimien käyttö, omatekoisten välineiden valmistus sekä tavallisimpien kohteiden hävittäminen.

Lääkintähuollon järjestäminen tuottaa pitkäaikaisessa sissisodassa jatkuvia vaikeuksia, koska varsinaisia lääkintäjoukkoja ja sairaaloita ei ole olemassa. Lääkäreitä ja lääkintähenkilökuntaa tulisi kuulua jokaiseen vähänkin suurempaan sissiosastoon ja jokaisen sissin tulisi tuntea tavallisimmat ensiapukeinot. Yleensä lieenee pyrittävä siihen, että haavoittuneille voidaan välittömästi antaa välttämätön ensiapu ja saattaa heidät kuljetuskelpoisiksi. Varsinainen hoito tapahtuu joko suuremmilla ja rauhallisilla tukialueilla tai siirretään haavoittuneet asutuille paikkakunnille väestön hoivaan. Sopivien henkilöiden etsiminen tapahtuu yhteysmiesten välityksellä. Hoitopaikat on pyrittävä hajoittamaan mahdollisimman laajalle alueelle, sillä on ymmärrettävää, että yksityiset henkilöt eivät voi huomiota herättämättä huoltaa montaakaan sissiä. Paikallinen lääkintähenkilökunta on vastarintamiesten avulla saatava mukaan työhön.

Edellä jo mainittiin taistelukenttien tarjoama mahdollisuus mitä erilaatuisimpien tarvikkeiden hankinnoissa. Myös paikallinen väestö voi koota sisseille monia välttämättömiä tavaroita edellä jo mainittujen lisäksi. Se voi myös valmistaa sellaisia välineitä, mitä muuten on vaikea saada, huolehtia kuljetuksista ja varastoinnista. Näitä väestölle kuuluvia tehtäviä ja niihin liittyviä toimenpiteitä käsitellään lähemmin vastarintaliikkeen yhteydessä.

b. Rintamien takaa tapahtuva huolto

Sissien omakohtaisista toimenpiteistä huolimatta saattaa huolto vallatulla alueella kohdata hyvinkin suuria vaikeuksia. Huomion jatkuva kiinnittäminen materiaalin saantiin on omiaan myös rajoittamaan sissien toimintavapautta. Huolto rintaman takaa on näin ollen aina huolellisesti suunniteltava ja tarvittaessa tuettava sissejä kaikin käytettävissä olevin keinoin.

Nämä huoltotoimenpiteet kuuluvat ensi sijassa päämajalle ja edellyttää onnistunut toiminta riittäviä viestiyhteyksiä päämajan ja sissien välillä. Huolto rintamien takaa tapahtuu:

- ilmakuljetuksina ja
- vesikuljetuksina.

Ilmakuljetukset ovat toisen maailmansodan aikaisissa ja osittain myös sen jälkeisissäkin sissisodissa näytelleet ratkaisevaa osaa. Neuvostoliiton partisaanit saivat ilmoitse kaiken

laatuista materiaalia: aseita, ampumatarvikkeita, radioita ja niiden paristoja, räjähdysaineita sekä elintarvikkeita. Ilmakuljetukset alkoivat suuremmassa määrässä vuoden 1942 keväällä ja saivat sodan jatkuessa yhä suuremman merkityksen. Kuljetuskalustona käytettiin usein vanhentuneita koneita ja suoritettiin kuljetukset pääasiassa pimeänä aikana. Tarvikkeet toimitettiin sisseille joko pudottamalla tai laskuvarjoilla, väitetään, että joillakin partisaanialueilla oli tilapäisiä lentokenttiäkin laskeutumista varten. Myös liittoutuneet käyttivät runsaasti ilmakuljetuksia. Näistä huolehtivat pääasiassa Englannin niin sanottu Special Operations Executive ja USA:n Special Operations Branch of the Office of Strategic Services. Molempien toimesta pudotettiin Ranskaan ja muihinkin saksalaisten miehittämiin maihin tuhansia tonneja erilaisia tarvikkeita.

Vihollisen ilmaherruus lienee harvoin niin täydellinen, että se estäisi ilmakuljetusten suorittamisen meidänkään mahdollisuuksiamme ajatellen. Kaluston tarve ei myöskään ole valtava. Sissiohjesääntömme mukaan voidaan sissipataljoonan jatkuva huoltaminen hoitaa 6-7 pienehköllä koneella ja komppanian huolto 2-3 koneella. Pienempien partioiden huoltamisessa ei materiaalin painolla ole sanottavaakaan merkitystä, sillä yksityisen sissin tuli- ja päiväannos painavat yhteensä vain n 4 kg.

Päämajan tulisikin mahdollisuuksien mukaan varata ilmakuljetuksia varten välttämättömän lentokalusto ja laatia suunnitelmat huoltoa varten. Ellei oma kalusto riitä, olisi tehtävästä sovittava liittolaisten kanssa, joilla ehkä on paremmat mahdollisuudet niin lentokalustoon kuin materiaalin riittävyYTEENKIN nähden.

Ilmakuljetusten onnistuminen edellyttää, kuten jo mainittiin, viestiyhteyksiä sissien ja huoltavan johtoportaan välillä. Sen avulla sovitaan mitä tarvikkeita, mihin aikaan ja minne kulloinkin toimitetaan. Samalla voidaan sopia myös lentokoneiden ja sissien käyttämistä merkeistä. Sopiminen tapahtuu yleensä lyhyellä koodilla.

Sissien taholla ilmakuljetuksen vastaanotto edellyttää tavallisimmin vastaanotto-osaston lähettämistä sovitulle paikalle. Tämän tehtävänä on osoittaa lentäjälle laskeutumistai pudotuspaikka sovituin merkein, purkaa lasti tai koota maastoon pudotettu materiaali sekä kuljettaa se etukäteen valmisteltuihin kätköihin. Lentokoneiden laskeutumis- tai tavaroiden pudotuspaikka on tarvittaessa varmistettava.

Jotta kuljetuskoneet eivät paljastaisi sissien oleskelupaikkoja, on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä runsaasti harhauttamislentoja. Kokemus ja sisseiltä saadut tiedot voivat sodan kestäessä myös osoittaa mitkä lentoreitit vihollisen valvonnan kannalta ovat edullisimmat.

Vesikuljetuksia voidaan suorittaa joko nopeilla aluksilla tai sukellusveneillä. Purkamispaikaksi valitaan joku sopiva saari tai syrjäinen rannikonosa. Saapunut materiaali kätetään purkamispaikan läheisyyteen, josta se pienemmissä erissä kuljetetaan edelleen toiminta-alueita lähempänä oleviin varastoihin.

Koska vesikuljetukset ovat ratkaisevasti riippuvia jääsuhteista, on varastot talvea var-

ten luotava riittävän ajoissa. Syksyn pimeät ja huonot säät tarjoavatkin yleensä parhaat edellytykset kuljetusten onnistumiselle.

Sekä ilma- että vesikuljetuksiin tulee mahdollisuuksien mukaan liittää haavoittuneiden ja sairaiden sekä pakolaisten evakuointi.

13. Vihollisen taistelu sissijoukkoja vastaan

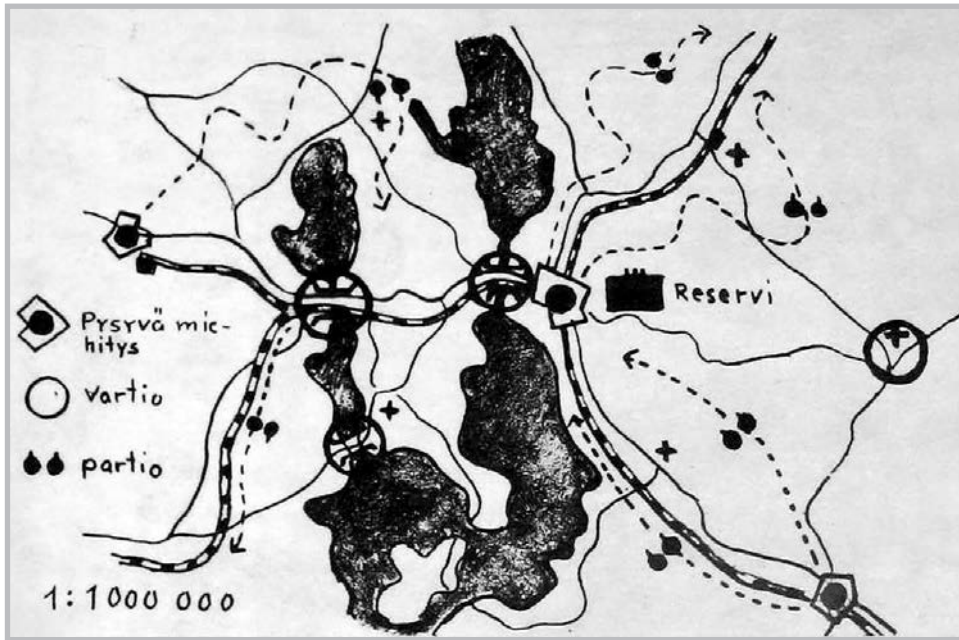
Osatakseen oikein toimia tulee sissien ainakin pääpiirtein tietää, miten vihollinen käy sotaa heitä vastaan ja mihin toimenpiteisiin se todennäköisesti ryhtyy sissitoiminnan tyrehdyttämiseksi.

Ensimmäinen toimenpide välittömästi alueen valtaukseseen liittyen lienee asuttujen paikkakuntien ja maaston haravoiminen. Sissien tulee tällöin pysytellä piilopaikoissaan ja odotella sopivampaa aikaa. Varsinkin sodan alkuvaiheessa saattavat vihollisen haravointi- ja etsintätoimenpiteet olla hyvinkin tarkkoja. Myöhemmin joukot väsyvät ja tarkkaavaisuus sekä tunnollisuus vähenevät.

Miltei heti alueelle saavuttuaan vihollinen ryhtyy myös muihin miehityksen vaatimiin varmistustoimenpiteisiin. Se asettaa asutuille paikkakunnille hallintoelimiä ja varmistusosastoja, sijoittaa vartioita tärkeisiin kohteisiin kuten silloille, rautatieasemille, teollisuuslaitoksiin, varastoalueille, teiden risteyksiin jne sekä pyrkii hankkimaan itselleen agenteja väestön keskuudesta. Viimeksi mainittujen tehtävänä on seurata sissien ja väestön toimintaa näiden tietämättä ja ilmoittaa tästä sekä mahdollisista epäilyksistään viholliselle. Agenttien toiminta saattaa olla erityisen tuhoisaa sissiliikkeen alkuvaiheissa. Heidän paljastamiseksi on tehtävä kaikki mitä tehtävissä on ja tuhottava heidät säälimättä varoitukseksi muille vihollista suosiville henkilöille.

Edellä esitetyt normaalit varmistustoimenpiteet eivät sissitoiminnan alettua kuitenkaan riitä. Vihollisen on ennen pitkää pakko asettaa saattovartioita kuljetuksien sa mukaan, säännöstellä liikennettä, järjestää varmistus- ja tarkastuspartioita rauta- ja maanteille, muodostaa maastokelpoisia takaa-ajo-osastoja sekä varata nopeita, usein moottoroituja reservejä, jotka voidaan tarvittaessa lähettää sissihyökkäyksen alaiseksi joutuneen kohteen avuksi. Varsinaisten joukkojen lisäksi työskentelee miehityksellä alueella myös salainen poliisi, jonka toiminta kuitenkin kohdistuu lähinnä väestöä vastaan.

Vihollinen voi jokapäiväisiin varmistustehtäviin käyttää myös lentokoneita ja helikoptereita, joilla tutkitaan sissien todennäköisiä toimintamaastoja sekä päivällä että yöllä ja tiedot havainnoista annetaan välittömästi takaa-ajo-osastoille ja reserveille. Sissien tuhoamiseen saatetaan normaalien takaa-ajo-osastojen lisäksi käyttää myös laskuvarjojoukkoja tai helikoptereilla kuljetettavia iskuosastoja. Löydetty sissitukikohdat ja -osastot tulevat varmaan heti paljastuttuaan joutumaan vihollisen ilmahyökkäysten kohteeksi.

Kuva 32. Miehitetyn alueen varmistaminen

Sissisotia käsittelevässä kirjallisuudessa on lukuisia esimerkkejä siitä, miten sisseejä vastaan tulisi taistella ja minkälaista taktiikkaa olisi käytettävä. Saksalaiset julkaisivat keväällä 1944 asiaa käsittelevän ohjesäännönkin, jossa melkoisen yksityiskohtaisesti määrättiin toiminnan periaatteet¹⁰. Koska heidän kokemuksensa taistelussa sisseejä vastaan ovat varmasti huomionarvoisia, esitettäköön tässä yhteydessä eräitä ohjesäännön pääperiaatteita.

Ohjesääntö korostaa erityisesti yllätyksen merkitystä. Todetaan, että partisaanit uskoivat saksalaisten joukkojen karttavan huonoa säätä, pimeyttä ja vaikeaa maastoa. Jokainen komentaja, joka uskaltautuu toimimaan näissä olosuhteissa saavuttaa ohjesäännön mukaan aina menestystä. Toisena yllätyksen edellytyksenä mainitaan tehokas salaaminen. Jotta partisaanit eivät saisi vihiä saksalaisten hyökkäyksistä, tuli suunnitelmat laatia vain pienen upseerijoukon keskuudessa. Niistä puhuminen puhelimesta kiellettiin kokonaan ja kahdenkeskisissä keskusteluissakin oli käytettävä peitekieltä. Turvallisuuspalvelu asetettiin vastuuseen siitä, että annettuja salaamismääräyksiä ehdottomasti noudatettiin.

Tiedusteluun kiinnitettiin suurta huomiota. Määrättiin perustettavaksi erityisiä tietojen keräämiskeskuksia, joihin annettiin välittömästi kaikki partisaaneja koskevat tiedot. Tiedusteluun neuvottiin käyttämään yliolikkareita, sotavankeja ja paikallisia asukkaita, pakolaisia, erityisesti muodostettuja takaa-ajojoukkoja (Jagd-joukot), koiria, lentokonei-

10 Das Merkblatt 69/2 "Bandenbekämpfung" 1.4.1944

ta ja helikoptereita. Vankien ja väestön kuulusteluihin kiinnitettiin suurta huomiota, joskin tuloksiin tuli suhtautua tietyllä varauksella.

Taistelussa partisaanien tuhoamiseksi suositeltiin kolmea tapaa:

- saartaminen,
- yllätyshyökkäys ja takaa-ajo,
- Jagd-joukkojen käyttö.

Saartamista suositellaan aina, jos riittävästi joukkoja on käytettävissä. Saartoon osallistuvat joukot on nopeasti siirrettävä suunnitellulle saartolinjalle yllätystä silmällä pitäen. Ohut saartoketju ei ole riittävä, vaan on etummaisen varmistuslinjan taakse varattava iskujoukkoja ja reservejä. Saartolinjat on sovittava maaston mukaisiksi. Solat, polut, tiet, sillat ja joet on suljettava erityisen huolellisesti. Avoimessa maastossa suositellaan muodostetavaksi puolustuskeskuksia, jotka voivat tulella tukea toisiaan. Vihollisen läpimurtoyritykset on pysäytettävä keskitettyyn tuleen.

Jos osan partisaaneista onnistuu murtautua renkaan läpi, on saartavien joukkojen pysyttävä asemissaan ja suljettava syntyneet aukot. Läpipäässeiden osastojen takaa-ajo jätetään reservien tehtäväksi.

Saarrettujen partisaanien tuhoamiseksi suositellaan neljää tapaa:

Saartorengasta lyhennetään siten, että kaikki saartoon osallistuvat joukot etenevät säteittäisesti keskustaa kohti. Menetelmää käytetään lähinnä silloin, kun saarretty alue on pieni. Laajalla alueella katsotaan saartojoukkojen yhteyksien helposti katkeavan ja vihollisen pääsevän pakoon syntyneistä aukoista.

Saartorengasta supistetaan vain yhdeltä sivulta, muiden joukkojen pysyessä paikoillaan. Tämä menetelmä tulee kyseeseen erityisesti silloin, kun osa saartavista voimista voi asettua puolustukseen helposti suljettavalle maastolinjalle kuten aukeiden reunamaan, joen varteen tai vesistökapeikkoihin. Ajamalla partisaanit näitä linoja vastaan, ne voidaan tuhota tulella ja keskitetyillä iskuilla.

Edetään vahvoina kiiloina saartorengaan keskustaa tai tunnettuja kohteita vastaan, itse saartavan osan pysyessä paikoillaan. Tällä menetelmällä pyritään partisaaniosastot hajoittamaan pienempiin osiin ja saartamaan nämä jälleen useihin pieniin renkaisiin. Nämä pienet motit tuhotaan iskuosastojen hyökkäyksillä.

Jos saartorengaaseen saadaan suurehko partisaanileiri tai -tukikohta, jonka oletetaan puolustautuvan vahvankin vihollisen hyökätessä, muodostetaan reserveistä voimakas iskuryhmä, joka keskitetyllä hyökkäyksellä tuhoaa vihollisen. Saartorengaan tehtävänä on tällöin pysäyttää pakenevat sissit ja jälkeensä haravoida koko alue.

Yllätyshyökkäystä ja takaa-ajoa suositellaan silloin, kun aika ja käytettävissä olevat voimat eivät salli saartotoimenpiteisiin ryhtymistä. Menettely perustuu tiedustelun saamiin tuloksiin partisaaniosastojen sijainnista. Hyökkäysjoukot siirretään nopeasti pai-

kalle ja isku suoritetaan välittömästi. Jos partisaaniosasto jakautuu pienemmiksi ryhmissi, aloitetaan näiden takaa-ajo. Jos osasto hajaantuu kokonaan, keskeytetään hyökkäys ja pyritään tiedustelulla selvittämään sen mahdollinen kokoontuminen, jonka jälkeen hyökkäys uusitaan.

Jagd-joukot, jotka oli perustettu nimenomaan partisaanitorjuntaa varten, käsittivät joukkueen – komppanian suuruisia osastoja. Ne olivat varustettuja automaattiasseilla ja omasivat niin välineistöönä kuin koulutukseensaakin nähden hyvyn liikkuu vaikeissakin maasto- ja sääolosuhteissa sekä pystyivät tulemaan toimeen viikkokausia ilman ulkoapäin saatavaa huoltoa.

Jagd-joukkoja käytettiin mm tiedusteluun, partisaanialueiden jatkuvaan partiointiin, takaa-ajoon ja väijytysten järjestämiseen. Edullisimpina toimintapaikkoina pidettiin alueita, joiden kautta partisaanit yleensä liikkuiivat, joilta ne saivat elintarvikkeensa ja joiden kautta tiet johtivat hyökkäyskohteisiin. Jagd-joukot asettivat väijytyksiä teille, joita partisaanit pyrkivät öisin miinoittelemaan, syrjäisille silloille ja rummuille, joita oli pyritty tuhoamaan ja niiden kylien ympäristöön, joista partisaanien oletettiin saavan huoltonsa. Jagd-joukot marssivat yleensä öisin ja lepäsivät päivällä kylien ulkopuolella niin, etteivät paikalliset asukkaat voineet niitä havaita ja varoittaa partisaaneja.

Huolimatta saksalaisten järjestelmällisistä ja ankarista ponnisteluista, ei partisaaneja pystytty tuhoamaan, vaan niiden toiminta jatkui kiihtyen kiihtymistään sodan loppuun saakka. Lieneekin todettava, että sodankäynti sisessä vastaan on erittäin vaikeaa ja täydellisen voiton saavuttaminen miltei mahdotonta. Mitä tarmokkaampiin vastatoimenpiteisiin vihollinen ryhtyy, sitä enemmän sen on sidottava joukkoja ja materiaalia taisteluun sisessä vastaan ja sitä enemmän se kuluttaa itseään niin aineellisten resurssien kuin henkisen kestäkyvynkin puolesta. Mao Tse-tungin vertaus hyttysistä lienee hyvin oikeaan osunut. Joitakin näistä hyttysistä voidaan nujertaa ja toisia häätää pois ympäriltä, mutta hetken kuluttua niitä on jälleen joka puolella valmiina hyökkäämään pienintäkin paljasta ja vartioimatonta paikkaa vastaan.

V Vastarintaliike

1. Vastarintaliikkeen olemus ja päämäärä

Vastarintaliikkeitä varten ei liene laadittu ainakaan julkisia ohjesääntöjä täsmällisine sanontoineen ja määritelmineen. Jos vastarintaliike kuitenkin halutaan lyhyesti määritellä, voitaneen mallina pitää sissiohjesääntömme määritelmää sissitoiminnasta. Tämän mukaan vastarintaliike on paikallisen väestön taistelu-, häiritsemis- ja tiedustelutoimintaa vihollisen hallussa olevalla alueella. Erona sissitoimintaan nähden vastarintaliike omaa selvästi kaksinaisen luonteen. Väestö jatkaa julkisesti normaalia elämäänsä ja työnteokseen vallatulla alueella näennäisesti täysin rauhallisena ja vihollisen antamia määräyksiä noudattaen. Toisaalta se salassa ja vihollisen valvontaa välttämällä pyrkii kaikin keinoin jatkamaan taistelua, häiritsemään vihollisen toimintaa ja hankkimaan tietoja itseään, sissejä, säännöllistä armeijaa ja liittolaisia varten, Karrikoiden voidaan tämä esittää esimerkiksi siten, että samat henkilöt, jotka yöllä ovat tuhonneet tehtaan raaka-ainevaraston, kokoontuvat aamulla työpaikoilleen samaan tehtaaseen ja ihmettelevät sekä valittelevat vahinkojen suuruutta. Vastarintaliikettä on kutsuttu myös maanalaiseksi toiminnaksi ilmeisestikin sen salaisen luonteen ja kaksijakoisuuden takia.

Vastarintaliikkeen päämääränä on, kuten sissitoiminnankin, laajentaa sodankäynti ulottumaan vihollisen hallussa olevalle alueelle ja tehdä sen elämä täällä sietämättömäksi sekä näin helpottaa sodan lopullisen päämäärän saavuttamista. Päämäärään pyritään vastarintaliikkeen eri toimintamuotoja hyväksikäyttäen. Tavallisimmat näistä ovat, kuten edellä on jo esitetty:

- passiivinen vastarinta,
- tuholaistoiminta,
- tiedustelu,
- propaganda ja tiedoitustoiminta,
- pakolaisten avustustoiminta,
- värväystoiminta ja
- sissisodan huollon sekä rahoituksen järjestäminen

Mitä esitetyistä toimintamuodoista kulloinkin käytetään, riippuu vallitsevasta tilanteesta ja vastarintaliikkeen laajuudesta. Täysin miehityssä maassa vastarintaliike aloittaa toimintansa vähitellen käyttäen aluksi vähemmän jyrkkiä toimintamuotoja. Täydellisessä ja rajoittamattomassa sissisodassa myös vastarintaliike on laajimmillaan ja sen toiminta leviää kaikille aloille.

Vastarintaliike on yleensä täysin paikallista, so vastarintasolut toimivat sillä paikkakunnalla, missä sen jäsenet asuvat ja työskentelevät. Mikäli sodankäyntiin osallistuu myös sissijoukkoja, toimivat vastarintamiehet kiinteässä yhteistoiminnassa näiden kanssa tukien sissiliikettä ja saaden siltä tarvittavaa apua. Meidän oloissamme sissitoiminta muodostanee yleensä aina sissisodankäynnin päätoimintamuodon ja näin ollen on vastarintaliike mahdollisuuksien mukaan sopeutettava palvelemaan sen ja säännöllisen sodankäynnin tarkoituksia. Toisaalta on vastarintaliikkeen avulla korvattava ne puutteet ja rajoitukset, joita sissitoiminnalla nimenomaan asutuilla ja vihollisen miehittämättömillä paikkakunnilla on. Kytkemällä molemmat toimintamuodot kiinteästi toisiinsa, saattamalla ne palvelemaan toisiaan ja korvaamaan toistensa puutteita saavutetaan todennäköisesti parhaat tulokset. Monia sissijoukkojen ja vastarintamiesten yhteistoimintakysymyksiä on käsitelty jo edellä sissitoiminnan yhteydessä. Kun jäljempänä käsitellään vastarintaliikkeen eri toimintamuotoja, pyritään nimenomaan kiinnittämään huomiota niihin tekijöihin, joiden avulla voidaan tukea sissitoimintaa ja jotka korvaavat sen puutteellisuudet.

2. Passiivinen vastarinta

Passiivinen vastarinta on ainoa vastarintaliikkeen toimintamuoto, joka omaa myös julkisia piirteitä. Sen tarkoituksena on ilman varsinaista näkyvää ja aineellista vahingontekoa vaikeuttaa vihollisen toimintaa ja sen jokapäiväistä elämää. Se on toimintamuoto, johon koko väestö ikään ja sukupuoleen katsomatta voi osallistua ja jonka tukahduttamispyrkimykset saattavat johtaa aivan päinvastaisiin tuloksiin. Passiivisella vastarinnalla ei voida yleensä saavuttaa välittömiä tuloksia, mutta se on omiaan tekemään miehittäjän elämän epämiellyttäväksi ja hankalaksi sekä toisaalta lisäämään väestön omanarvontuntoa ja itseluottamusta.

Passiivisessa vastarinnassa voidaan käyttää mitä moninaisimpia keinoja ja vaihdella niitä sopivasti tilanteiden mukaan. Tavallisimpia näistä ovat:

- yleinen epäsuopea suhtautuminen viholliseen,
- vihollisen antamien määräyksien vääristely ja kiertäminen,
- työmaajarrutus,
- lakot,
- mielenosoitukset ja mellakat.

Epäsuopea suhtautuminen saattaa saada monenlaisia ilmenemismuotoja, mutta sitä voidaan myös tietoisesti johtaa määrättyyn suuntaan. Sen tarkoituksena on eristää miehittäjä henkisesti, osoittaa, että sen päämäärät ovat väärä ja että koko kansa tulee jatkamaan taistelua oikeuksiensa puolesta. Paitsi vihollista, kohdistetaan epäsuopea suhtautuminen

myös omia, viholliselle myötämielisiä kansalaisia vastaan. Yksinkertaisina menettelytapoina mainittakoon:

- miehittäjän tervehdyksiin tai muihin kohteliaisuuden osoituksiin ei vastata,
- heidän ohitse kuljetaan aivan kuin heitä ei huomattaisikaan,
- heidän kanssaan ei keskustella eikä vastata tehtyihin kysymyksiin,
- vihollisen kieltä ei käytetä eikä ymmärretä,
- heidän käyttämiinsä ravintoloihin, huvittelupaikkoihin tai heidän järjestämiinsä tilaisuuksiin ei mennä; tarvittaessa perustellaan poisjääminen tekosyillä,
- heidän käyttäytymiselleen ja puheelleen nauretaan,
- jos miehittäjä huomauttaa epäystävällisestä käyttäytymisestä, voidaan anteeksipyynnöt ja selitykset esittää korostetun kohteliaasti jne.

Epäsuopea suhtautuminen aiheuttaa helposti vihollisen taholla suuttumusta, harkitsemattomia sanoja jopa tekojakin. Tällöin onkin tarkoitus jo saavutettu. Vihollinen voidaan sopimattoman käyttäytymisensä perusteella leimata sivistymättömäksi ja röyhkeäksi barbaariksi. Miehittäjiä syytetään pienimmistäkin hairahduksista ja tapaukset levitetään huhuina ja propagandan muitakin keinoja käyttäen mahdollisimman laajalle. Näin nostatetaan vihaa vihollista kohtaan ja saadaan vähitellen koko väestö vastarintamiesten puolelle.

Vihollisen on pakko antaa vallatun alueen väestölle erilaisia määräyksiä. Nämä saatavat sisältää liikkumista ja kokoontumista koskevia rajoituksia, säännöstelymääräyksiä, erikoislupia jne. Useat näistä määräyksistä ovat välttämättömiä, jopa väestön etua tarkoittaviakin, mutta passiivisessa vastarinnassa ne tulkitaan aina väärin päin ja pyritään löytämään niistä sellaisia seikkoja, jotka ovat omiaan nostattamaan väestön vastarintaan. Erittäin edullisia mielialan muokkaamiseen ovat ne määräykset, jotka ovat maan lakien vastaisia. Keinoja, joilla määräyksiä voidaan kiertää, pyritään myös löytämään, sillä tämä pakottaa vihollisen lisäämään valvontatoimenpiteitä. Suoranaisia rikkomuksia tulee sen sijaan välttää, koska vihollisella on omat keinosensa selvittää niskureita vastaan. Jos vihollinen kuitenkin ryhtyy rankaisutoimenpiteisiin, on tapauksia häikäilemättä käytettävä jälleen hyväksi ja leimattava vihollinen kansan alkeellisempienkin oikeuksien tahalliseksi polkijaksi.

Työmaajarrutus on eräs passiivisen vastarinnan tehokkaimpia taistelukeinoja, jolla voidaan tuottaa viholliselle myös aineellisia vahinkoja. Työmaajarrutuksen keinoja ovat mm:

- hidas työtahti,
- tuhlaus,
- koneiden ja työvälineiden huono hoito sekä
- työn huolimaton tai väärä suoritus.

Kaikki vihollisia palveleva työ on tehtävä mahdollisimman hitaasti. Norjalaiset käyttivät saksalaismiehityksen aikana tätä periaatetta hyvin kuvaavaa iskulausetta: ”Kaksi tuntia Hitlerille, kuusia Haakonille”.¹¹ Muodollisesti työ suoritetaan normaaliin tapaan, jotta vihollinen ei pääse syyttämään työntekijöitä laiskottelusta tai niskoittelusta. Huonoista työsaavutuksista voidaan syy panna taitamattomuuden, väsymyksen, sairauden, kieli- vaikeuksien tai heikkojen työvälineiden ja -koneiden tilille. Vihollisella on myös huonoa työtahtia vastaan omat menettelytapansa, joista tavallisimpia ovat palkkaan, elintarvikkeisiin tms sidotut työnormit. Näitä on pidettävä kohtuuttomina ja saatava keinolla tai toisella työntekijät niitä vastustamaan. Missään tapauksessa ei normeja saisi ryhtyä ylitämään, sillä tämä johtaa ennen pitkään niiden koroittamiseen.

Tuhlaus ja työvälineiden sekä -koneiden huono hoito voidaan liittää kaikenlaiseen työskentelyyn. Tuhlataan sähköä, vettä, raaka-aineita ja poltto- sekä voiteluaineita. Koneet rasvataan huonosti ja niitä rasitetaan tarpeettomasti. Työvälineitä ei kunnosteta, vaan päinvastoin niitä unohdetaan tahallisesti ympäri työpaikkaa, joten niiden etsimisessä menee aikaa hukkaan. Keinoja on monia työpaikasta ja työn laadusta riippuen. Toiminta verhotaan yleensä huonoon muistiin ja hajamielisyyteen tai taitamattomuuteen vedoten.

Työn huolimaton tai väärä suorittaminen lähentelee jo tuholaistoimintaa. Klassillisia esimerkkejä tästä ovat ammusten räjähdysaineen tai patruunoiden ruudin ”unohtaminen” tai väärän terässekoituksen valmistaminen tykinputkia varten. Aina ei virheiden suinkaan tarvitse olla näin välittömästi vaikuttavia. Esimerkiksi koneiden, vetureiden tai moottoriajoneuvojen virheellinen käsittely tai huolto saattaa aiheuttaa huomattavakin haittoja, jopa koko laitteen tuhoutumisenkin. Huonosti suoritetuista sähkötöistä voi johtua tulipaloja, väärä betonisekoitus tehdä rakenteen heikoksi tai huolimattomasti asetetut peitteet aiheuttaa tarvikkeiden kastumisen ja pilaantumisen. Oman lukunsa ansaitsevat myös erilaisten toimihenkilöiden tekemät tahalliset virheet. Rautatieläiset voivat osoittaa vaunuja väärin paikkoihin tai kytkeä niitä väärin juniin. Postissa voidaan tärkeiksi arvioituja kirjeitä lähettää virheellisiin osoitteisiin tai unohtaa niitä sopiviin paikkoihin. Satamissa lastataan alukset väärin niin, että ne joutuvat tuhoutumisvaaralle alttiiksi jne. Kaikki tämä pakottaa vihollisen lisäämään valvovaa ja töitä johtavaa henkilökuntaa sekä suorittamaan jatkuvia tarkastuksia työn laatuun nähden. Vahingonteko on suunniteltava yleensä siten, että virhe havaitaan vasta jonkun ajan kuluttua, jolloin syylisten löytäminen on vaikeampaa.

Lakot muodostavat erään tehokkaimmista jarrutuskeinoista. Niiden käyttö saattaa monista syistä kuitenkin olla uskallettua, sillä vastatoimenpiteet voivat olla hyvinkin ankaria. Lakkoja provosoitaessa eivät todelliset syyt saa olla näkyvissä, vaan syinä käyte-

11 P. Lindgren, Sabotageverksamhet. Medel och motåtgärder S 24.

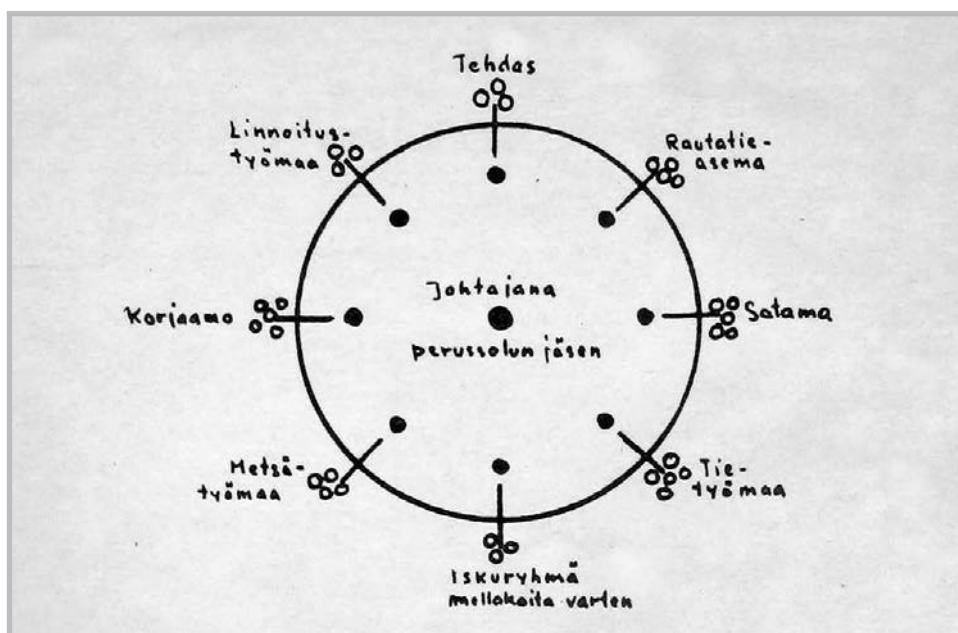
tään esimerkiksi palkkojen tai elintarvikeannosten pienuutta tai liian pitkää työaika. Jos vaatimukset saadaan ajetuksi läpi, mikä yleensä lienee vähemmän todennäköistä, on lakko lopetettava ja jonkun ajan kuluttua provosoitava uusi lakko uusilla syillä. Ellei vaatimuksiin suostuta, ei lakkoa saa viedä liian pitkälle, sillä isänmaallisinkin mieliala laskee helposti välttämättömien tarpeiden jäädessä tyydyttämättä. Usein on lakko lopetettava myös uhkaamassa olevien jyrkkien vastatoimenpiteiden takia. Lakkojen käyttö tulee lähinnä kysymykseen avainasemassa olevissa teollisuuslaitoksissa tai sellaisilla työpaikoilla, joissa työn pysäyttäminen aiheuttaa laajalti uusia tuotannon pysähtymisiä tai muita vaikeuksia.

Mielenosoitusten ja mellakkojen tarkoituksena on useimmiten osoittaa viholliselle vastarintaliikkeen voimaa sekä pakoittaa vihollinen kaiken varalta pitämään suurehkojakin miehitysjoukkoja kaukana selustassa ja poissa sissitoiminnan painopistesuunnista. Ne ovat myös omiaan kohottamaan väestön taistelutahtoa ja yhteenkuuluvaisuudentunnetta sekä aiheuttamaan tapahtumia, joita myöhemmin voidaan käyttää hyväksi vihollisen mustaamiseen.

Mielenosoituksen aihe on haettava päivänpolttavista ja väestön oikeuksia tai toimeentuloa läheisesti koskevista kysymyksistä. Koska lupia mielenosoituksen järjestämiseen ei myönnetä, on niille annettava spontaaninen leima, mutta samalla huolehdittava siitä, että väkijoukkoja julisteineen on valmiina liittymään mukaan kaikissa sopivissa paikoissa. Iskulauseissa ja puheissa korostetaan omia ikivanhoja oikeuksia ja tottumuksia sekä korostetaan vastarinnan oikeutusta. Mielenosoituspaikalla on säilytettävä moitteeton kuri ja järjestys sekä lisättävä reippaalla käyttäytymisellä esiintymisen vaikutusta ja tehoa.

Mielenosoitukset päättyvät yleensä siihen, että miehittäjä käyttää poliisi- tai sotilasosastoja niiden hajoittamiseen. Tällöin on sopiva tilaisuus etukäteen varattujen iskuryhmiä avulla provosoida tilanteeseen sopiva mellakka. Sen aikana rikotaan ikkunoita, kaadetaan raitiovaunuja ja autoja tms, jotta mellakan jäljet jäävät ainakin joksikin aikaa propagandajulisteeksi ohikulkijoille. Turhien tappioiden välttämiseksi on mellakka voitava nopeasti lopettaa ja ohjata väkijoukko hajaantumaan. Pidätettyjen henkilöiden on kuulustelussa tuotava esille vain mielenosoituksen lavastettuja syitä, väestön kurjia oloja yms. Todellisten tarkoitusten tai mellakkaan osallistuneiden henkilöiden nimien ilmoittamista on sen sijaan vältettävä.

Passiivinen vastarinta on laaja toimintamuoto. Sen eri alojen hoitaminen voidaan liittää yleensä kaikkien vastarintasolujen tehtäväksi. Suurissa asutus- ja teollisuuskeskuksissa sekä kaupungeissa voidaan passiivista vastarintaa silmällä pitäen perustaa myös erityinen vastarintasolu, jonka tehtävänä on toiminnan johtaminen ja ohjaaminen sekä työpaikkasolujen muodostaminen.

Kuva 33. Passiivinen vastarintasolu ja työpaikkasolut

Vastarintasolun johtajana toimii tehtävään soveltuva perussolun jäsen, joka kerää ympärilleen sopivia henkilöitä työpaikoilta ja eri ammattiharjoittajien keskuudesta. Nämä perustavat puolestaan työpaikkasoluja ja ohjaavat niiden toimintaa.

3. Tuholaistoiminta

Tuholaistoiminnan tarkoituksena on välineisiin, laitteisiin, rakennuksiin ja henkilöihin kohdistuvalla väkivallalla aiheuttaa viholliselle aineellisia tappioita ja näin häiritä vihollisen toimintaa ja pyrkimyksiä sekä estää sitä saavuttamasta päämääriään.

Tuholaistoiminnassa voidaan noudattaa lähinnä kahta työskentelytapaa:

- tuhotyöt suoritetaan salassa käyttämällä yksinkertaisia ja usein vain ammattimiesten hallitsemia keinoja kohteiden vahingoittamiseen tai tuhoamiseen,
- kohdetta vastaan suoritetaan avoin hyökkäys väkivaltaa käyttäen ja tuhoamiseen käytetään räjähdysaineita ja tuhopolttoja,

Edellinen tapa on yleensä edullisempi. Se vaatii vähemmän väkeä eikä juuri lainkaan erikoisvälineitä, sen avulla voidaan vahinkojen suuruutta joustavasti säännöstellä ja vastarintamiesten tappiot jäävät usein täysin olemattomiksi. Edellytyksenä sen käytölle on kuitenkin eri alojen ammattimiesten mukanaolo vastarintaliikkeessä, sillä useimpien laitteiden ja välineiden vahingoittaminen vaatii niiden tarkkaa tuntemista. Yksinkertai-

siakin, kaikkien hallittavissa olevia keinoja löytyy lukematon määrä. Hiekka, villajauho tai sorvilastut laakereiden voiteluaineissa tekevät aikaa myöten tuhoisaa jälkeä. Jakoa-vain tai jokin muu työkalu pudotetaan tai unohdetaan koneen sopivaan kohtaan. Järjestetään sähkövirran oikosulkuja, tehdään reikiä pakkauksiin tai kuljetusastioihin jne. Myös sissitoiminnan yhteydessä on esitetty useampia keinoja, jotka soveltuvat erinomaisesti vastarintamiesten käytettäväksi. Tuhotyöt on pyrittävä järjestämään siten, että ne näyttävät pelkiltä vahingoilta tai onnettomuuksilta. Kuulusteluja silmällä pitäen on jokaisella oltava pätevä ja todistettava alibi. Jos aiheutettu tuho on suuri ja epäilykset ilmeisesti tulevat kohdistumaan määrätylle taholle, voidaan tuhotyön suorittajien pakeneminen esimerkiksi sissien keskuuteen valmistella etukäteen.

Vihollisen henkilöitä ja heitä tukevia omia kansalaisia vastaan voidaan käyttää erilaisia työmaaterrorin tapoja, joista tavallisimpia ovat kaikenkaltaisten onnettomuuksien järjestäminen ja lavastaminen. Neuvostoliiton partisaanien apurit käyttivät myös myrkyä, mutta lienee tämä vähemmän suositeltavaa. Attentaatit tärkeitä henkilöitä vastaan ovat sen sijaan kaikissa sissisodissa näytelleet huomattavaa osaa, mutta tällöin ollaankin jo avoimen väkivallan tiellä.

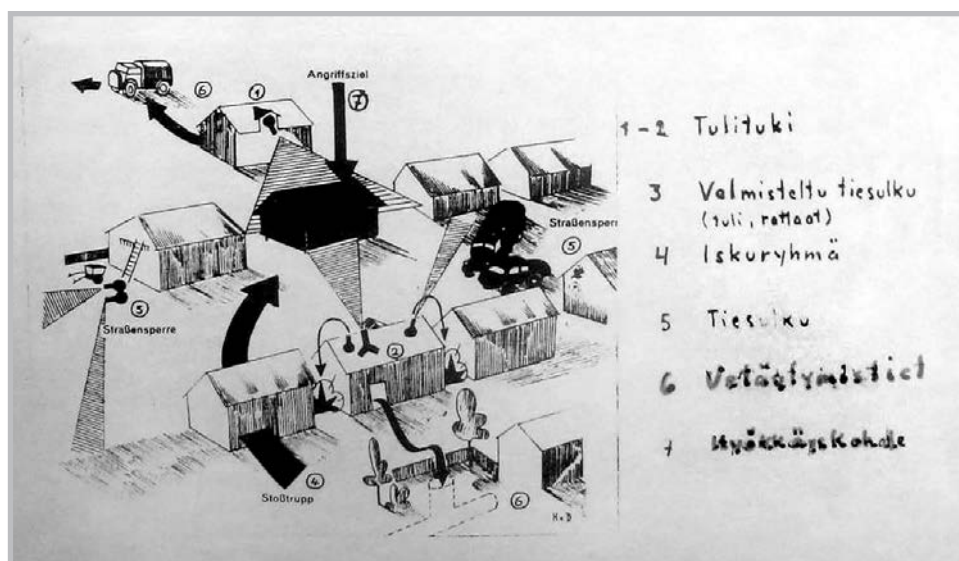
Kohteiden tuhoamiseen hyökkäyksellä turvaudutaan yleensä vain silloin, kun muita keinoja käyttäen ei voida päästä haluttuun päämäärään. Hyökkäyskohteina saattavat olla:

- hallintorakennukset,
- poliisilaitokset, vankileirit ja vankilat erityisesti silloin, kun on odotettavissa, että vihollinen ryhtyy teloittamaan vankeja tai pelätään kuulustelujen paljastavan erittäin tärkeitä seikkoja,
- teollisuuslaitokset ja varastot, liikenne- ja viestiyhteyksien ratkaisevat kohteet, kuten rautatieasemat, veturitallit, puhelinkeskukset ja radioasemat.

Hyökkäykset ovat luonteeltaan ja suoritustavoiltaan verrattavissa sissitoimintaan ja niiden tarkoituksena onkin usein täydentää sissien työtä niillä alueilla, joilla sissitoiminta ei vallitsevista olosuhteista johtuen ole mahdollista.

Ryhdyttäessä avoimeen hyökkäykseen valittua kohdetta vastaan on valmistelut suoritettava erittäin huolellisesti. Kohde, erityisesti sen vartiointi ja alat laitteet, on selvitettävä yhteistoiminnassa siinä työskentelevien ammattimiesten kanssa ja tämän perusteella laadittava tarkka hyökkäyssuunnitelma. Räjähdyspanokset, poltto- tai muut tuhovälineet valmistetaan etukäteen. Hankitaan tarvittavat avaimet, tutkitaan vetäytymistiet ja sopivat piilopaikat, joihin voidaan tarvittaessa kätkeytyä sekä järjestetään jokaiselle hyökkäykseen osallistuvalla pätevä alibi.

Ennen hyökkäystä kootaan tuholaisosasto kohteen välittömässä läheisyydessä sijaitseviin vastarintamiesten käytössä oleviin asuntoihin, liikkeisiin tai varastoihin, jonne siirretään myös tarvittava aseistus ja tuhovälineet. Näiden kuljettamiseen voidaan käyttää

Kuva 34. Tuholaisosaston hyökkäys¹²

mitä erilaisimpia keinoja kuten muuttokuormia, tavaralähetien polkupyöriä, työkalupakkeja, soitinlaatikoita tms. Jos tuholaisosastoon kuuluu kohteessa työskenteleviä henkilöitä, voivat nämä työajan päätyttyä jäädä laitokseen ja piiloutua sopiviin paikkoihin. Heidän tehtäväkseen annetaan esimerkiksi vartioiden nujertaminen, yhteyksien katkaiseminen, valojen sammuttaminen ja porttien avaaminen. Tuholaisosasto tai ainakin sen iskuosa voidaan tarvittaessa tuoda kohteeseen myös katetussa kuorma-autossa.

Tuholaisosasto jaetaan yleensä iskuryhmään, tukiryhmään ja reserviin. Iskuryhmän tehtävänä on tunkeutua kohteeseen ja suorittaa varsinaiset tuhotyöt. Tukiryhmä ympäröi kohteen, tukee iskuryhmää tulellaan esimerkiksi katoilta ja ikkunoista ja pitää vetäytymistien avoinna kohteen välittömässä läheisyydessä. Reservi sulkee taistelualueelle johtavat kadut ja tiet riittävään kaukaa ja nopeasti aikaansaataavilla katusulkuilla kuten ajoneuvoilla tai tulellaan sekä turvaa vetäytymistien hyökkäyskohteen ulkopuolella. Katusulkuja ei saa rakentaa ennen kuin iskuosasto on avannut tulen, jotta poliiseja tai sotilasosastoja ei hälytetä liian aikaisin paikalle.

Hyökkäys suoritetaan useimmiten yöllä pimeän turvin. Toimintaa helpottaa myös tavallinen siviiliväestön ulkonaliikkumiskielto, koska kaikkia liikkeellä olevia voidaan yleensä pitää vihollisina ja aseiden käyttö ei aiheuta tappioita sivullisille. Hyökkäyksen salaamiseksi voidaan käyttää kumikenkiä, tummia vaatteita vieläpä mustata kasvot ja kädetkin. Toiminta itse kohteessa tapahtuu samoja periaatteita noudattaen kuin sissitoiminnassakin. Tuhotöiden suoritusta auttaa usein kuitenkin alan ammattimiesten mukanaolo.

12 Der totale Widerstand, S 43.

Ennen hyökkäystä voidaan tarvittaessa järjestää harhauttaminen jollakin aivan päinvastaisella suunnalla poliisin ja sotilasosastojen vetämiseksi pois kohteen läheisyydestä. Tämä tapahtuu levittämällä sopivia huhuja, kokoamalla väkeä sekä järjestämällä vaaralliselta näyttävä, lavastettu mellakka.

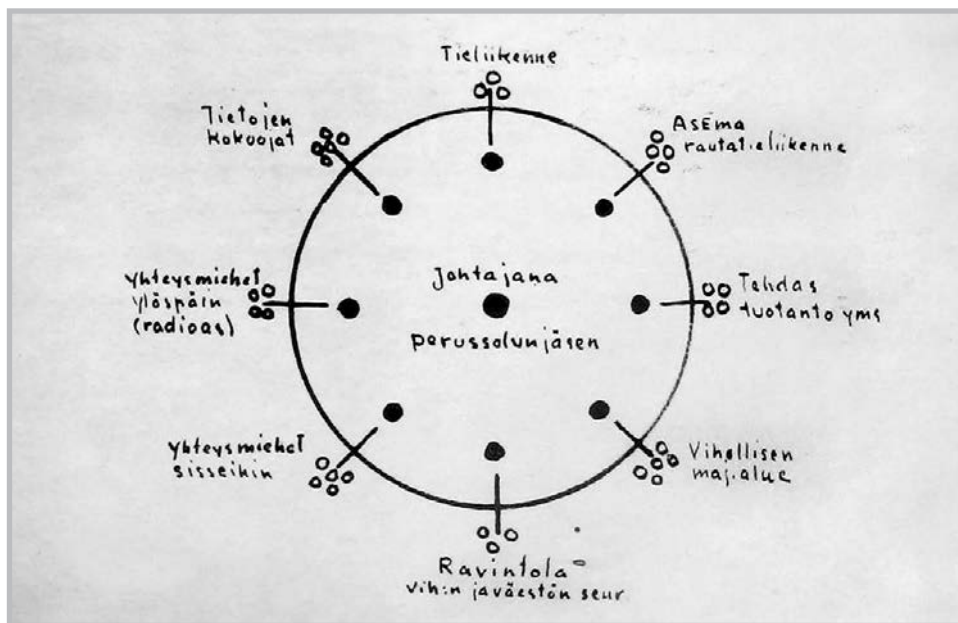
Hyökkäys on suoritettava nopeasti, sillä kaikista varotoimenpiteistä huolimatta vihollisen joukot ovat pian paikalla. Tuhotyön jälkeen tuholaisosasto useimmiten hajautuu, ja vetäytyminen sekä piiloutuminen tapahtuu yksitellen tai pieninä ryhminä, jotka käyttävät hyväkseen takapihojen, rakennusten, puistikkojen jopa viemäreidenkin tarjoamia mahdollisuuksia. Jos hyökkäysalueella ulkonaliikkumiskiellosta huolimatta syntyy väentungosta, voidaan myös pyrkiä sekaantumaan väkijoukkoon. Reservin tehtävänä on, kuten edellä jo mainittiin pitää vetäytymistiet avoimina, varsinkin jos vetäytyminen tapahtuu suurempina osastoina tai mahdollisesti autojakin käyttäen. Tätä silmällä pitäen sijoitetaan konetuliaseita tai tarkka-ampujia hallitseviin kohtiin ja suljetaan sivuilta johtavat kadut sekä tiet katusuluilla. Sulutteita ja väijytyksiä voidaan käyttää myös takaa-ajajia vastaan. Mikäli käytetään autoja, on henkilöstö niissä pyrittävä suojaamaan esimerkiksi hiekkasäkeillä.

Tuhotöiden suorittaminen voi tapahtua myös yhteistoiminnassa vastarintamiesten ja sissien kanssa. Sissien tehtävänä on tällöin yleensä toimia varsinaisena iskujoukkona. Vastarintamiehet huolehtivat puolestaan kohdetta koskevien tietojen hankkimisesta, järjestävät sisseille sopivat piilopaikat ja valmiusasemat ja opastavat tai kuljettavat sissit näihin, eristävät hyökkäyskohteen sekä suojaavat sissien vetäytymisen.

Tuholaistoimintaa varten voidaan perustaa oma vastarintasolu, joka huolehtii tuho-
töiden suunnittelusta ja toimeenpanosta sekä työpaikkasolujen muodostamisesta samojen periaatteiden mukaisesti kuin passiivisessa vastarinnassakin tai antaa tehtävien jokapäiväinen hoitaminen esimerkiksi passiivisesta vastarinnasta huolehtivien solujen tehtäväksi. Menettelytapa riippuu huomattavasti paikkakunnan ja asianomaisten laitosten suuruudesta. Moninkertainen järjestelmä lienee kuitenkin varmin ja suositeltavin menettelytapa.

4. Tiedustelu

Tiedustelun merkitystä on edellä jo useaan otteeseen korostettu. Samoin on esitetty esimerkkejä siitä, miten tiedustelu Neuvostoliiton partisaanisodassa ja Viet-Minhin kansanarmeijassa oli järjestetty. Myös saksalaisten miehittämissä länsimaissa kiinnitettiin vastarintaliikkeiden suorittamaan tiedusteluun erittäin suurta huomiota. Lieneekin todettava, että tiedustelu on miehitetyn alueen väestön tärkeimpiä, ellei tärkein tehtävä. Eläen ja toimien vihollisen keskuudessa väestölle tarjoutuu erinomainen tilaisuus havaintojen tekoon miltei kaikilla ajateltavissa olevilla aloilla.

Kuva 35. Tiedustelusolu työpaikkasoluineen

Vastarintaliikkeen osalle tuleva tiedustelu voitaneen jakaa kolmeen osaan riippuen siitä, mitä tarkoituksia tiedustelu palvelee:

- tiedusteluun, joka palvelee sissitoimintaa ja osittain myös vastarintaliikettä itseään,
- tiedusteluun, joka palvelee säännöllistä armeijaa ja liittolaisia sekä
- turvallisuuspalveluun.

Tiedustelun tärkeydestä johtuen lienee sitä varten kullekin paikkakunnalle muodostettava oma solunsa, vaikkapa pienikin. Tiedustelusolun tehtävänä on suunnitella ja johtaa tiedustelun suoritusta, värvätä eri kohteisiin työpaikkasolut tai vain yksityisiä tietojen hankkijoita, koota saadut tiedot ja toimittaa ne edelleen tarvitsijoille.

Turvallisuuspalvelu vaatii työn erikoislaadusta johtuen oman solujärjestelmänsä.

a. Sissitoimintaa palveleva tiedustelu

Sissitoimintaa palveleva tiedustelu voidaan edelleen jakaa kahteen osaan:

- tiedusteluun, jonka tarkoituksena on selvittää sissitoiminnan kohteet ja niiden yksityiskohdat sekä
- tiedusteluun, jonka tarkoituksena on valvoa vihollisen vastatoimenpiteitä ja ajoissa varoittaa sisseejä.

Vaikka sissit itsekkin suorittavat nimenomaan sopivien hyökkäyskohteiden jatkuvaa tiedustelua, voi toiminta-alueiden laajuus ja monet muutkin seikat johtaa siihen, että sisseillä ei ole selvää kuvaa vihollisesta ja omista mahdollisuuksistaan. Tämän vuoksi tulisi väestön pitää sissit tietoisena vihollisen majoitusalueista ja niiden vahvuuksista, joukkojen siirroista, kuljetuksista, rauta- ja maantieliikenteestä, huoltolaitosten sijainnista, vankileireistä, lentokentistä, satamista ja ankkuripaikoista sekä niillä olevista aluksista, työmaista, vartiointin järjestelystä sekä muistakin sissitoimintaan todennäköisesti vaikuttavista tekijöistä.

Erityisen tärkeää sisseille on olla selvillä vihollisen mahdollisista vastatoimenpiteistä. Vastarintamiesten tulisiakin jatkuvasti tarkkailla vihollisen varmistustoimenpiteiden laatua ja laajuutta, seurata takaa-ajo-osastojen liikkeitä, reservien sijoitusta ja toimintavalmiutta, lentokoneiden ja jälkikoirien käyttöä sissien etsimiseen ja takaa-ajoon sekä väijytysten toimeenpanoa. Myös omien, vihollista suosivien henkilöiden ja agenttien paljastaminen on ensiarvoisen tärkeää.

Useat saaduista tiedoista eivät ole kiireellisiä ja ne voidaan toimittaa sisseille joko soveltuvien tapaamisten yhteydessä tai jättää määrääjain tiettyyn kätköpaikkaan. Jos tieto on tärkeä, tai jos sissejä uhkaa ilmeinen vaara vihollisen taholta, on ilmoitus pyrittävä saatamaan mahdollisimman nopeasti sissien tietoon.

b. Säännöllistä armeijaa ja liittolaisia palveleva tiedustelu

Säännöllistä armeijaa ja liittolaisia palveleva tiedustelu voitaneen jakaa:

- sotilaalliseen tiedusteluun,
- taloudelliseen tiedusteluun ja
- poliittiseen tiedusteluun.

Sotilaallinen tiedustelu kohdistuu lähinnä samoihin kohteisiin kuin sissitoimintaakin palveleva tiedustelu, lukuun ottamatta vihollisen sissejä vastaan suunnittelemaa vastatoimenpiteitä. Säännöllisellä armeijalla tai liittolaisilla voi olla mielenkiintoa myös muihin erikoiskysymyksiin nähden. Hyökkäystä suunniteltaessa voi olla tärkeää saada tietoja tiestön kunnosta, maaston tai joidenkin vesireittien kulkukelpoisuudesta, sopivista maahanlasku- tai maihinnousualueista, siltojen kantokyvystä jne. Erittäin tervetulleita ovat luonnollisesti tiedot, jotka koskevat vihollisen suunnitelmia tai antavat viitteitä tulevasta sotatoimista.

Taloudellisen tiedustelun tarkoituksena on selvittää, miten vihollinen pyrkii käyttämään vallattua aluetta hyväkseen. Vastarintamiesten tulisi todeta mitä teollisuus- ja voimalaitoksia on otettu käyttöön tai uusia perustettu, mitä ne tuottavat ja kuinka paljon, mistä raaka-aineet saadaan ja minne valmiit tarvikkeet toimitetaan. Vastaavia tietoja oli-

si saatava myös muilta tuotannon aloilta, samoin kuin siitä, mitä liikennelaitoksia on otettu käyttöön ja mitä niillä kuljetetaan. Jälleenrakennus ja vieraan työvoiman siirrot alueelle saattavat myös antaa tiettyjä viitteitä johtopäätöksiä tehtäessä. Taloudellisen tiedustelun merkitys on erityisen suuri sellaisilla alueilla, joiden raaka-ainevarat ja tuotantomahdollisuudet nostavat huomattavasti vihollisen sotapotentiaalia. Meidän oloissamme se ei kuitenkaan liene kovin ratkaisevaa, joitakin suuria voima- ja tuotantolaitoksia sekä muutamaa kaivosta lukuun ottamatta. Tiedustelu antaa joka tapauksessa yleiskuvan vihollisen tarpeista ja pyrkimyksistä sekä osoittaa ne tärkeät kohteet, joiden tuhoamiseen ilmahyökkäyksiin tai sissien avulla tulisi pyrkiä.

Poliittisen tiedustelun tarkoituksena on saada tietoja, joita voidaan käyttää hyväksi ulkopoliitiikassa ja sekä väestöön että viholliseen kohdistettavassa propagandassa. Tiedustelun kohteina ovat väestön ja vihollisen mieliala, sosiaaliset olot, vihollisen harjoittama propaganda, väestöön kohdistettu terrori, pakkosiirrot, alueelle perustettu hallinto ja sen antamat määräykset sekä myös väestön ja vihollisen keskuudessa liikkuvat huhut tai tiedot tulevista sotatapahtumista, tilanteen kehittymisestä tms.

c. Tietojen hankkiminen

Kuten tiedustelusolun organisaatiokaaviosta käynee selville, pyritään kuhunkin tiedusteltavaan kohteeseen luomaan oma työpaikkasolunsa tai värväämään vaikkapa vain yksi tiedustelija. Näin tiedustelu tapahtuu huomiota herättämättä kaikessa hiljaisuudessa. Tien varrella asuva henkilö toteaa tiellä tapahtuvan liikenteen ja laskee rivistöjen tai kuljetuskolonniin vahvuuden. Ehkäpä joku voi pysähdyspaikoilla todeta peitettyjenkin kuormien laadun. Rautatieasemalla työskentelevä henkilö voi tehdä samat havainnot junaliikenteen suhteen ja satamassa tai lentokentällä työskentelevä tai niiden vieressä asuva todeta meri- ja lentoliikenteen suuruuden ja ehkä laskea myös laivojen ja lentokoneiden lukumäärän. Vihollisosaston saapuminen kylään on myös helposti todettavissa ja määräämällä joku majoitusalueen lähellä asuva tai työskentelevä vastarintamies seuramaan vihollisen puuhia ollaan pian selvillä siitä, mitä tehtäviä vihollinen hoitaa ja mitä varten se on kylään sijoitettu.

Taloudellinen tiedustelu tapahtuu vastaavasti tehtaissa, voimalaitoksissa ja erilaisilla työmailla, niihin perustettujen solujen avulla. Jos kohde on laaja, on yksityisen työntekijän usein vaikeaa koota kaikkia tarvittavia tietoja. Tällöin on solun jäseniä pyrittävä sijoittamaan eri toimialoille kokonaiskuvan saamiseksi. Edullista on, jos soluun kuuluu myös johtavia henkilöitä, sillä heidän näkemyksensä on huomattavasti laajempi kuin tavallisten työmiesten. He voivat keskusteluissa vihollisen kanssa saada tietoonsa myös suunnitelmia ja monia muitakin asioita, joita muuten on mahdoton selvittää.

Poliittinen tiedustelu voidaan sopivasti kytkeä muuhun tiedusteluun, sillä pääosan siitä muodostaa niin väestön kuin vihollisenkin jokapäiväisen elämän seuraaminen. Jos omia virkamiehiä on jäänyt hallintokoneiston palvelukseen, on heillä yleensä suuret mahdollisuudet arvokkaidenkin tietojen hankkimiseen.

Edellä esitettyjen keinojen ohella pyritään tietoja hankkimaan myös kaikkia muitakin tapoja käyttäen. Vihollisen keskusteluja kuunnellaan ravintoloissa, yleisissä liikennevälineissä, kaduilla ja työpaikoilla. Heidän kanssaan pyritään keskusteluihin. Vastarintamiehiä ja naisia jopa lapsiakin sijoitetaan työhön sellaisille paikoille, joista vihollisen toiminnan seuraaminen on helppoa. Esikuntien ja upseereiden majapaikkojen siivoojat ja lähetit, hallintoviranomaisten kotiapulaiset, sairaaloiden, ravintoloiden ja muiden huvittelupaikkojen henkilökunta voivat hankkia tietoja, joiden saanti muita teitä on suorastaan mahdotonta. Vastarintamiehet voivat suorittaa myös puhelinkuuntelua tai kuunnella nykyaikaisia kuunteluvahvistimia käyttäen vihollisen keskusteluja esikuntien ja hallintoelimien läheisyyteen sijoitetuissa kuuntelupisteissä.

Esimerkkejä väestön suorittamasta tiedustelupalvelusta löytyy lukemattomia. Voidaan myös todeta, että tiedustelun tulokset ovat miltei poikkeuksetta pitäneet niin sissit kuin säännöllisen armeijankin jatkuvasti tilanteen tasalla.

Säännöllinen armeija tai liittolaiset voivat lähettää esimerkiksi ilmaitse myös omia tiedustelijoitaan tai tiedusteluelimiä vallatulle alueelle. Näiden tehtävänä on yleensä joidenkin erikoiskysymysten selvittäminen tai yksinomaan väestön suorittaman tiedustelun ohjaaminen ja organisointi haluttuun suuntaan. Vastarintamiesten velvollisuutena on huolehtia näiden vastaanottamisesta ja piilottamisesta sekä tukea kaikin tavoin heidän toimintaansa.

d. Tietojen toimittaminen tarvitsijoille

Tiedusteluun liittyy aina ratkaisevana tekijänä kysymys siitä, miten tiedustelun tulokset voidaan toimittaa tarvitsijoille. Tämä on luonnollisesti riippuvainen viestitoiminnan yleisestä järjestelystä, mutta alemmissa tietoja hankkivissa elimissä on myös kekseliäisyydellä hyvin huomattava osuus.

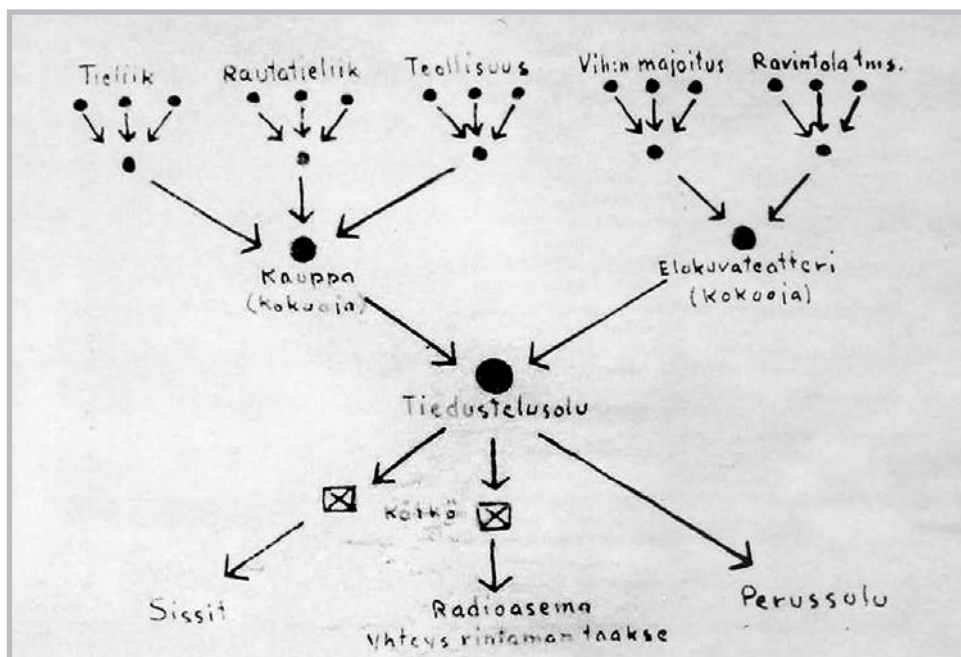
Yleisenä periaatteena lienee pidettävä, että työpaikkasolut ja yksityiset tiedustelijat toimittavat hankkimansa tiedot henkilökohtaisesti tai yhteysmiesten välityksellä paikallakunnan tiedustelusolulle. Tiedot annetaan joko suoraan solun johtajalle, erikseen määrättylle asiamiehelle tai jätetään ne sovittuun kätköpaikkaan. Sopivia tietojen keräyspaikkoja ovat ne, joissa väestö muistakin syistä käy asioillaan. Kokoajana voi toimia esimerkiksi ravintolan hovimestari tai tarjoilijatar, elokuvateatterin vahtimestari, postin hoitaja taikka liikkeen myyjätär, jolle viesti voidaan huomaamatta antaa ja jolta myös noutaja voi,

joko sovittua merkkiä käyttäen henkilökohtaisen tuntemuksen perusteella, saada sen yhtä huomaamattomasti.

Tiedustelusolun tehtävänä on toimittaa tieto edelleen sisseille tai säännölliselle armeijalle. Yhteys sisseihin pidetään joko sovittujen kätköpaikkojen avulla tai käyttämällä yhteysmiehiä, jotka ovat henkilökohtaisessa kosketuksessa sissien kanssa. Tietojen toimitamisessa rintaman taakse joudutaan yleensä turvautumaan sotilaspiirin johtoelimen järjestämään viestiverkkoon. Myös sissejä voidaan käyttää viestien välittämiseen, tai jos tiedustelusolu on erityisen tärkeä, voi sillä olla omakin radioyhteys suoraan rintamantakaisiin tiedusteluelimiin. Oheisessa piirroksessa on pyritty osoittamaan viestien kulku siinä tapauksessa, että tiedustelusolulla ei ole omaa radiota.

Tietojen kuljettajina käytetään henkilöitä, joiden liikkuminen ja poissaolo paikakunnalta ei herätä vihollisen huomiota. Autonkuljettajat, rautatieläiset, postinkuljettajat, kaupustelijat, kerjäläiset, marjastajat, sienestäjät ja kalastajat ovat tehtävään erityisen soivia. Viesti voidaan toimittaa myös talosta taloon, jolloin hyvänä tekosyynä ovat naapureiden tai sukulaisten kyläilymatkat. Viestinviejällä tulee aina olla pätevä syy esitettävänä minkä vuoksi ja mihin hän on matkalla.

Elleivät yhteydet ole kunnossa, on korkeamman johtoportaan asiana ryhtyä kaikkiin toimenpiteisiin niiden järjestämiseksi. Lukuisat esimerkit eri sissisodista osoittavat, että

Kuva 36. Tiedustelutulosten toimittaminen tarvitsijoille

yksinomaan tässä tarkoituksessa on ylin johto lähettänyt yhteysmiehiä vallatulle alueelle antamaan ohjeita ja tuomaan puuttuvaa radiokalustoa, salakirjoitusmenetelmiä, liikennetaulukkoja ja muita tarvittavia välineitä.

e. Turvallisuuspalvelu

Turvallisuuspalvelulla on ollut erityisen merkittävä asema nimenomaan kommunististen oppien mukaan käydyissä sissisodissa. Turvallisuuspalvelun tehtävänä sissisodassa on:

- valvoa väestön toimintaa,
- suorittaa valvontaa sissijoukkojen ja vastarintaliikkeen keskuudessa,
- paljastaa vihollisen värväämät agentit ja ryhtyä toimenpiteisiin heitä vastaan sekä
- selvittää vihollisen turvallisuuspalvelun ja vastatoimenpiteiden laatu ja laajuus.

Turvallisuuspalvelun organisaatio noudattaa yleensä samoja periaatteita kuin tiedustelupalvelukin paikkakunta- ja työpaikkasoluineen. Sen jäseniä kuuluu myös kaikkiin vastarintasoluihin samoin kuin sissijoukkoihinkin. Turvallisuuspalvelusolun johtajaksi ja valvontahenkilöstöksi on pyrittävä valitsemaan kaikkein luotettavimmat kansalaiset. Kommunisisissa maissa turvallisuuspalvelu on poikkeuksetta ollut puolueen johdossa, mutta lienee se meillä alistettava normaalille johto-organisaatiolle.

Turvallisuuspalvelun työ alkaa jo sissisodan organisointivaiheessa. Sen tulee tällöin olla tiiviisti mukana valikoidessa henkilöstöä eri tehtäviin, sillä pettureiden mukaantulo on saatava estetyksi. Rauhan aikana tehtäviä hoitaa normaali turvallisuuspalvelu, mutta vallatulla alueella saattaa toiminta alkuvaiheessa tuottaa vaikeuksia, koska turvallisuuspalveluorganisaatio on usein luotava rinnan muun organisaatiotyön kanssa. Etenemällä värväystoiminnassa varovaisesti, luotettavia tuttavuussuhteita hyväksikäyttäen voitaneen soluttautuminen kuitenkin ainakin osittain estää. Luotettavuuden vakuudeksi voidaan sis-seiltä ja vastarintamiehiltä ottaa myös tätä koskeva lupaus. Mainittakoon, että Neuvostoliiton partisaanien lupaus päättyi seuraaviin sanoihin: ”Jos kuitenkin heikkoudesta, pelkuruudesta tai pahasta tahdosta en pidä tätä valaani ja harjoitan petosta kansan etuja vastaan, tahdon kuolla kirottujen kuoleman toverieni käsien kautta.”¹³ Vala ei ollut mikään isänmaallinen korulause, vaan petosten tullessa ilmi rangaistus toteutettiin viivyttelämättä.

Jatkuvan valvonnan tarkoituksena on lähinnä selvittää ketkä sis-seistä, vastarintamiehistä tai väestöön kuuluvista suosivat vihollista tai toimivat yhteistoiminnassa sen kanssa, levittävät sissiliikettä vahingoittavia huhuja, paljastavat salassa pidettäviä asioita tai toimivat muuten yhteisen päämäärän vastaisesti. Valvonta kohdistetaan erityisesti siihen kansanosaan, jonka esimerkiksi ideologisista syistä voidaan olettaa kannattavan viholl-

13 Dixon-Heillbrunn, Partisanen S 63.

lista. Tärkeintä on saada selville vihollisen suoranaiset apurit. Kun tällainen keksitään, on hänestä heti varoitettava niin sissejä kuin vastarintamiehiäkin. Turvallisuuspalvelun tehtävänä on myös ryhtyä tarvittaviin vastatoimenpiteisiin vihollisen apureita vastaan. Kyseeseen tulevat nimettömät uhkaukset, lavastetut tapaturmat tai tuhopoltot, taikka asianomaisen raivaaminen pois tieltä eri keinoja käyttäen. On muistettava, että vihollisen kanssa veljeileminen ja sen tukeminen leviää nopeasti vihollisen tarjoamien etujen vuoksi, elleivät vastatoimenpiteet ole riittävän jyrkkiä. Väestöön on juurrutettava käsitys, että yhteistyöstä seuraa aina rangaistus, joka on vihollisen tarjoamia etuja suurempi. Rankaisutoimenpiteisiin ryhdyttäessä on väestölle sopivin keinoin tiedoitettava mihin asianomainen on syylistynyt ja leimattava hänen tekonsa muun kansanosan etujen vastaiseksi. Näin saadaan luottamus sissiliikkeen tarkoituksiperiin ja oikeudenmukaisuuteen nähden säilymään.

Vihollisen turvallisuuspalvelun ja sen vastatoimenpiteiden selvittäminen on usein hyvin vaikeaa. Mikäli näistä kuitenkin saadaan tietoja, on turvallisuuspalvelun varoitettava näistä sissejä ja vastarintasoluja. Vihollisen turvallisuuspalvelun toimintaperiaatteita on käsitelty jäljempänä väestöön kohdistuvien vihollisen vastatoimenpiteiden yhteydessä.

5. Propaganda ja tiedoitustoiminta

Ohjesäännöissämme kutsutaan propagandaksi viholliseen kohdistuvaa toimintaa, kun taas tiedoitustoiminta on tarkoitettu omalle väestölle. Koska nimenomaan sissisodassa molemmat menetelmät lähentelevät suuresti toisiaan, jopa menevät päällekkäinkin, tullaan jäljempänä kaikki näihin liittyvä toiminta sisällyttämään yhteiseen käsitteeseen, propaganda, niin ruma kaiku kuin tällä sanalla väestöä ajatellen onkin. Propagandan päämääränä on:

- heikentää vihollisen henkistä kestäkykyä ja taistelutahtoa sekä toisaalta
- ylläpitää ja kohottaa omaa taistelutahtoa sekä luottamusta sodan lopulliseen voittoon.

Propagandaa johtaa yleensä valtiovalta tai sen puuttuessa sissisodan johto. Näiden tehtävänä on antaa propagandaa varten yleisohjeet ja määrätä tarvittaessa tavoitteet, joihin propagandalla kunakin ajankohtana pyritään.

Propagandan, olipa se kohdistettu viholliseen tai tarkoitettu omalle väestölle, tulee olla ajankohtaista, jatkuvaa, tapahtuneisiin tosiasioihin nojautuvaa sekä oman taistelun oikeutusta osoittavaa. Toisaalta sen on osoitettava vihollisen hyökkäyksen ja sen suorittamien toimenpiteiden epäoikeudenmukaisuus sekä taistelun tarkoituksettomuus tappioihin ja uhrauksiin verrattuna. Sen on myös korostettava omaa voimaa sekä lopullisen voiton varmuutta.

Tärkeimpinä propagandakeinoina mainittakoon:

- yleisradio,
- oma, liittolaisten ja puolueettomien maiden sanomalehdistö,
- maanalaiset sanomalehdet,
- lentolehtiset,
- julisteet,
- huhut sekä
- aikaisemmin jo mainitut mielenosoitukset ja mellakat.

Yleisradio, samoin kuin oma, liittolaisten ja puolueettomien maiden sanomalehdistökin ovat keinoja, jotka kuuluvat lähinnä ylimmälle johdolle. Eri sissisodissa toimineet ”vapautusradiot” eivät myöskään nimestään huolimatta ole yleensä olleet sissien tai vastarintamiesten hoidossa, vaan ne ovat sijainneet rintamien takana tai liittolaismaissa.

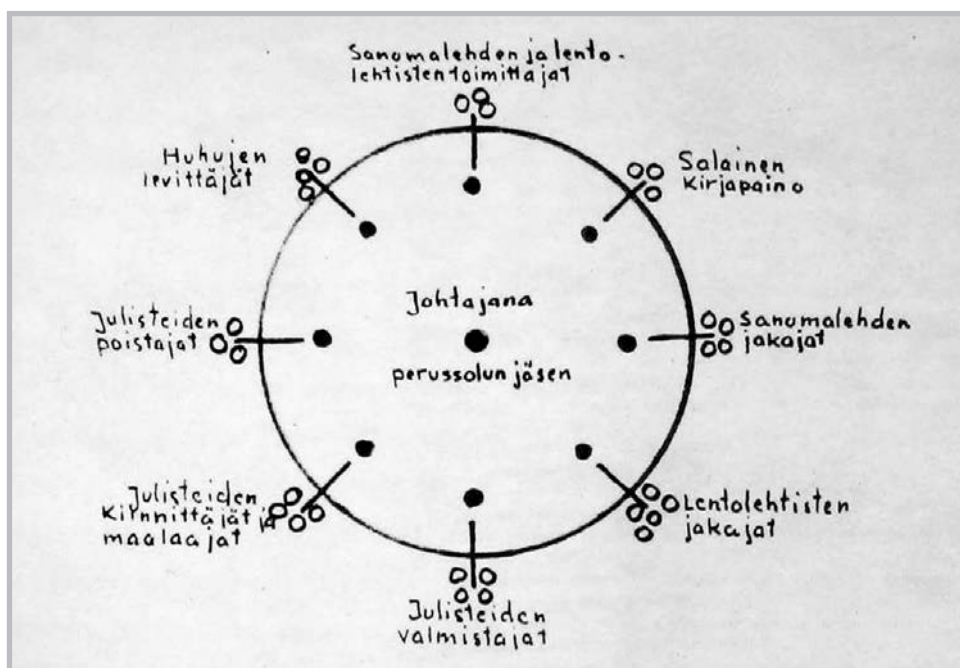
Radiopropaganda voidaan kohdistaa yhtä hyvin viholliseen, miehitetyllä alueella olevaan väestöön, vastarintamiehiin ja sisseihin kuin liittolaisiin. Viime maailmansodan aikainen radiopropaganda lienee vielä kaikkien muistissa, joten siihen ja sen tuloksiin ei ole aiheellista puuttua. Samanaikaisesti, kun esimerkiksi Neuvostoliiton radio levitti propagandaansa maailman kaikkiin maihin, sen ohjelmaan kuului myös partisaaneille tarkoitettuja lähetyksiä, joissa korostettiin sodan isänmaallista luonnetta, vakuutettiin oman voiton varmuutta sekä selostettiin onnistuneita partisaanihyökkäyksiä. Ohjelmiin kuului myös uutislähetyksiä sekä ohjeita partisaanien toimintaa varten. Propaganda, joka oli käskevää, mutta jossa samalla annettiin tunnustus hyvin suoritetusta työstä, lie-
nee ollut omiaan yllyttämään partisaaneja yhä uusiin ponnistuksiin.

Liittolaisten ja puolueettomien maiden sanomalehdistön propaganda pyritään ensi sijassa suuntaamaan vihollista vastaan. Sen tarkoituksena on kaikin keinoin saattaa vihollinen huonoon valoon ja leimata sen toimenpiteet miehitetyllä alueella mitä julmimmaksi terroriksi. Näin yritetään hankkia yleinen myötätunto oman taistelun oikeutuksella ja sen mukana myös tuntuvampaakin tukea ja apua.

Varsinainen miehitetyllä alueella suoritettava propaganda jää pääasiassa vastarintaliikkeen ja sen eri johtoportaiden tehtäväksi. Myös sissijoukot voivat osallistua propagandan harjoittamiseen, jolloin ne toiminnassaan noudattavat yleensä samoja periaatteita kuin vastarintamiehetkin.

Propagandaa varten perustetaan ainakin suuremmille paikkakunnille oma propagandasolunsa, joka täydellisemmässä muodossaan lienee oheisen kaavion mukainen. Kaavio-
osta käynee myös selville propagandasolun tärkeimmät työskentelytavat.

Maanalainen sanomalehdistö on tarkoitettu omaa väestöä, sissejä ja vastarintamiehiä varten. Heidät pyritään pitämään lehdistön avulla tietoisina poliittisesta toiminnasta, sodankäynnistä omilla ja muillakin rintamilla sekä sissisodan saavutuksista miehite-

Kuva 37. Propagandasolu

tyllä alueella. Lehdistöön kootaan vihollisen antamat määräykset ja lupaukset, väitetään ne valheeksi ja hyökätään niitä vastaan. Kerrotaan vihollisen terroriteoista, väestön sankarillisesta käyttäytymisestä sekä sissien urotoista. Mainitaan nimiltä petturit ja heitä kohdanneet rangaistukset jne. Lehdistön tarkoituksena onkin, paitsi pitää väestö ja sis-sit tapahtumien tasalla, osoittaa sissi- ja vastarintaliikkeen voimaa sekä saattaa vihollisen kaikkien vihaamaksi.

Lentolehtisiä on kahta päätyyppiä, omalle väestölle ja viholliselle tarkoitettuja. Sisäl-löltään ovat väestölle tarkoitetut lentolehtiset maanalaisiin sanomalehtiin verrattavia. Niiden painaminen on kuitenkin helpompaa ja paperin tarve pienempi. Erityisesti ne soveltuvat sellaisten tapahtumien tiedoittamiseen, jotka halutaan nopeasti saattaa väes-tön tietoon. Viholliselle tarkoitettujen lentolehtisten sisältö suunnitellaan siten, että sen avulla, mikäli mahdollista, voidaan horjuttaa joukkojen luottamusta esimiehiinsä ja näi-den luottamusta alaisiinsa nähden. Erityisen helppo on mustata turvallisuuspalvelua ja huoltomiehiä, jotka yleensä eivät nauti joukkojen suosiota. Lentolehtisten avulla pyri-tään myös leimaamaan vihollisen hyökkäys epäoikeudenmukaiseksi sekä synnyttämään epäilyksiä sen päämääriin nähden.

Maanalaisen lehdistön ja lentolehtisten käyttö edellyttää kirjapainojen perustamista. Luonnollisesti voidaan painotuotteet valmistaa myös rintamien takana tai ulkomailla ja toimittaa ne esimerkiksi lentoteitse perille. On kuitenkin huomattava, että erityisesti vä-

estölle tarkoitetut julkaisut jäävät tällöin pakostakin latteiksi, eikä niihin saada sitä paikallista väriä ja nykyisyyden tuntua, joka tehoaa ja kiinnostaa. Viholliselle tarkoitettujen lentolehtisten painattaminen miehitetyllä alueella saattaa kielivaikkeuksien ja sopivien painokoneiden puuttumisen takia olla jopa täysin mahdotontakin. Väestön kannalta lieinee kuitenkin toivottavaa, että sanomalehtiä ja lentolehtisiä voitaisiin painaa myös miehitetyllä alueella. Suurissa asutuskeskuksissa voi salainen kirjapaino tai monistuskone olla vastarintasolun käytössä, kuten kaaviossakin on esitetty. Yleensä lieenee julkaisujen painaminen kuitenkin jätettävä sotilaspiirille, jonka johtoportaahan yhteyteen tulisi jo alun perin suunnitella kirjapaino tai monistamo ammattimiehineen.

Sanomalehtien ja lentolehtisten jakelu on suoritettava erityisen varoen. Niitä voidaan sijoittaa porraskäytäviin, työpaikoille tms, joista väestö saa ne huomaamattomasti haltuunsa. Kaduilla tai julkisilla paikoilla ei jakamista saa suorittaa, koska vastaanottaja voi hyvinkin olla vihollisen apuri. On myös pyrittävä siihen, että se, joka on saanut sanomalehden käsiinsä, toimittaa tämän edelleen omille tuttavilleen. Tämäntapainen kehoitus maanalaisissa sanomalehdissä on hyvin yleinen. Jos lehtisten painattaminen tuottaa suuria vaikeuksia, voidaan, mikäli teksti on lyhyt, käyttää myös ketjukirjesysteemiä siten, että jokaista vastaanottajaa pyydetään jäljentämään lehtisestä tietty kappalemäärä ja toimittamaan se samanlaisella velvoituksella edelleen tuttavilleen.

Julisteiden käyttö propagandakeinona on kaikissa sissisodissa ollut hyvin yleinen tapa. Julisteet voivat olla tarkoitettuja sekä viholliselle että omalle väestölle, jopa molemmille samanaikaisesti. Julisteita voidaan aikaansaada esimerkiksi seuraavin keinoin:

- maalaamalla seiniin, katukäytäviin tms suurille pinnoille,
- painamalla tai maalaamalla plakaatteja ja
- käyttämällä julisteina valmiita lentolehtisiä.

Ensinnä mainittu tapa lieene helpoin ja vaikuttavin. Sitä käytettäessä tulevat lähinnä kyseeseen vain lyhyet iskulauseet tai sanat taikka vain tietyt merkit. Tunnetuin tämän laatuista merkeistä lieene toisen maailmansodan aikana liittoutuneiden puolella taistelleiden vastarintamiesten käyttämä V-kirjain, joka johtuu sanasta Victory – voitto. Iskulauseet tai merkit maalataan mieluummin öljyvärillä tai tervalla leveää pensseliä käyttäen. Hätätilassa voidaan käyttää myös liitua, mutta tämä ei ole kestävä ja lähtee pois esimerkiksi pesemällä. On muistettava, että mitä suurempia kirjaimet tai merkit ovat, sitä tehokkaammin ne yleensä myös vaikuttavat.

Käyttämällä valmiiksi laitettuja plakaatteja tai lentolehtisiä, voidaan teksti ja kuvat suunnitella huolellisemmin ja turvautua mainonnan tarjoamiin moniin tehostuskeinoihin. Myös pienien, yksinkertaisten julisteiden runsas käyttö saattaa olla tehokasta. Esimerkkinä tästä on sosiaalidemokraattien aikoinaan käymä ”jo riittää” kampanja. Plakaattien valmistus edellyttää yleensä ammattitaitoista väkeä ja suurissa puitteissa har-

joitettuna plakaattien painamista, joten ainakin paikka paikoin niiden valmistaminen voi tuottaa vaikeuksia.

Paitsi omien julisteiden käyttöä on aina otettava huomioon myös vihollisen vastaava toiminta. Vihollinen käyttää julisteita propagandan ohella myös virallisten tiedoitusten ja määräysten antamiseen. Kaikki vihollisen julisteet on pyrittävä järjestelmällisesti hävittämään tai käyttämään niitä oman propagandan välikappaleina. Jos vartiointi paikakakunnalla on heikko, voidaan julisteet poistaa repimällä ja raaputtamalla. Jos vartiointi on hyvin järjestetty, on käytettävä nopeita ja äänettäviä menetelmiä. Kirkkain värein vedetty risti vihollisen julisteen yli on jo riittävä. Vielä parempi tulos saavutetaan, jos julisteen yli liimataan oma iskulause tai tunnus taikka yksinkertaisesti vain toteamus ”Valhetta”.

Julisteiden jatkuva käyttö ja vihollisen julisteiden turmeleminen ovat omiaan hermostuttamaan vihollista ja pakottavat sen lisäämään valvontaa ja vartiointia. Toisaalta ne antavat väestölle itseluottamusta ja osoittavat vastarintaliikkeen laajuutta ja voimaa.

Eräänä yksinkertaisena propagandakeinona on vielä mainittava huhujen levittäminen. Huhut suunnataan vihollista vastaan ja saatetaan kiertoteitä käyttäen heidän tietoonsa. Vailla todellisuuspohjaa tai asioita liioittelevina huhut ovat omiaan horjuttamaan vihollisen sisäistä luottamusta, aiheuttamaan keskinäistä kateutta ja vihaa sekä pelkoa tulevaisuuteen nähden, tekemään päämäärän epäselväksi sekä viemään toiminnan näin väärään suuntaan.

Huhujen aiheita saattavat antaa väitteet vihollisen esimiesten epäoikeudenmukaisuudesta, epäpätevyydestä, pelkuruudesta, heidän mässäilystään alaisten pienillä annoksilla tai seurustelustaan vastarintamiesten kanssa. Heidän lausumikseen voidaan panna epäedullisia mielipiteitä alaisistaan, puheita varmasta tappiosta, uhkailuja alaisia kohtaan tms. Vastaavanlaisia huhuja voidaan esimiehille syöttää heidän alaisistaan. Huhut omista menestyksistä ja vihollisen tappioista, tulevista hyökkäyksistä, omaisten kurjasta elämästä kotiseudulla jne ovat hyvin tavallisia. Huhuja suunniteltaessa on pyrittävä iskemään havaittavissa oleviin kipeisiin kohtiin. On saatava selville ne esimiehet, joista alaiset eivät pidä. Rintamamiehille moititaan esikunta- ja huoltohenkilöstöä ja päin vastoin. Poliisi- ja turvallisuusjoukot eivät yleensä ole kenenkään suosiossa. Väsymystä ja joutilaisuuden mukanaan tuomaa pitkästy mistä on käytettävä hyväksi, samoin kuin kaikkia inhimillisiä heikkouksia.

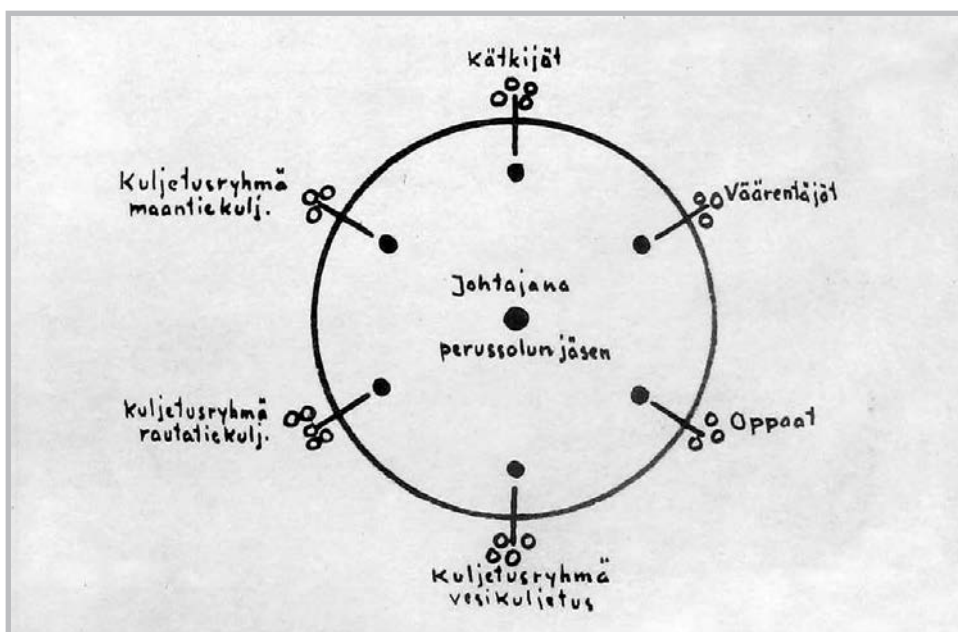
Huhut on päästettävä liikkeelle samanaikaisesti monella taholla. Paitsi, että tämä lisää tehokkuutta, on vihollisen vaikeampi päästä selville mistä huhu on peräisin. Huhua on jatkuvasti toistettava, sillä vain itsepintaisena ja jatkuvasti liikkeellä olevana sillä on toivottu teho.

6. Pakolaisten avustustoiminta

Sissisodan aikana tulee jatkuvasti ilmenemään tapauksia, että joku henkilö tai perhe on vihollisen kostotoimenpiteiden välttämiseksi nopeasti piiloitettava ja evakuoitava pois miehityltä alueelta. Jotta tehtävä voidaan kitkattomasti hoitaa, on vastarintaliikkeen yhteyteen luotava varma järjestelmä pakolaisten auttamiseksi. Sopiville paikoille eri puolille aluetta on perustettava avustussoluja eli etappeja, kuten vanha termi kuuluu, ja valmistauduttava kuljettamaan pakolaiset etapista toiseen, kunnes heidät voidaan siirtää rintaman taakse tai ulkomaille. Solun kokoonpano täydellisimmillään voi olla oheisen kaavion mukainen.

Kätkijöiden tehtävänä on ottaa pakolaiset hoitoonsa, piilottaa heidät ja huolehtia heistä niin kauan, kunnes muihin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä. Tarvittaessa kätkijät hankkivat pakolaisille heiltä puuttuvat välttämättömät varusteet ja tarvikkeet.

Väärennysryhmä hankkii pakolaisille väärennetyt henkilöpaperit ja muut tarvittavat asiakirjat. Jokaiseen avustussoluun ei tarvitse lainkaan kuulua väärennysryhmää, vaan riittää jo yksikin ryhmä sotilaspiiriä kohti. Sen sijainti saattaa sen sijaan olla esimerkiksi jossain kaupungissa, koska ryhmä työtään varten tarvitse yleensä klišeelaitoksen tarvikkeineen ja ammattimiehineen. Henkilö- ja asiapapereiden mallit on hankittava niiltä henkilöiltä, joille sellaisia on jo annettu. Väärennysryhmän työkenttä voi tilanteesta riippuen olla hyvinkin laaja. Se voi valmistaa henkilöllisyystodistuksia, matkustus-

Kuva 38. Pakolaisten avustamissolu

liikkumis- ym lupalappuja, komennustodistuksia, matkalippuja, elintarvikekortteja, leimasimia jne. Jos omat viranomaiset jatkavat toimintaansa, voidaan esimerkiksi henkilöpaperit saada vastarintaliikkeeseen kuuluvilta nimismiehiltä ja poliisilta. Sekavissa oloissa miehityksen alkuvaiheissa ei papereilla yleensä ole mitään merkitystä.

Kun valmistelut on suoritettu, lähetetään pakolaiset matkalle turvallisimpana pidettyä etappitietä myöten. Kuljetus voidaan suorittaa tilanteesta riippuen joko jollakin kuljetusvälineellä, jota silmällä pitäen kuljetuseliimeen kuuluu autonkuljettajia, rautatieläisiä ja moottoriveneen omistajia tai jalan metsien kautta, jolloin avustussolu huolehtii opastuksesta.

Etappiteitä on valmisteltava useampia ja on pakolaisten avustussolujen oltava tietoisia kunkin tien lähimmästä etapista. Etappiteiden käytöstä on meillä omakohtaisiakin kokemuksia. Yleensä ne ovat johtaneet korpien kautta ja ylittäneet rajan Tornionjokilaaksossa, Vaasan kohdalla tai Ahvenanmaan saariston kautta.

Koska etappitiet saattavat ulottua koko maankin halki, on yhteydenottoja varten eri etappien hoitajiin sovittava tunnussanoista tai tietyistä merkeistä, joilla tulija voi varmistautua saapuneensa oikeaan paikkaan ja toisaalta vastaanottaja todeta olevansa tekemisissä vastarintamiesten kanssa. Etapissa voidaan sovitulla merkillä, esimerkiksi pitämällä pimeällä valoa määrättyssä ikkunassa ja päivällä peittää se verhoilla, osoittaa, että tie on selvä ja matkalainen tervetullut. Viimeinen rajan tai rintaman läheisyydessä taikka rannikolla oleva etappi järjestää pakolaisten kuljetuksen pois miehitetyltä alueelta tehtävään varattujen oppaiden tai moottoriveneiden avulla. Jos lentoyhteys sissien ja rintaman taakaisen alueiden välillä on olemassa, voidaan evakuointi suorittaa luonnollisesti myös ilmoitse.

7. Värväystoiminta

Henkilöstön värväämisestä sissijoukkoihin ja vastarintaliikkeeseen on ollut puhe jo useissa yhteyksissä. Todettakoon kuitenkin vielä, että samalla, kun vastarintamiehet työskentelevät yhä uusien vastarintasolujen perustamiseksi ja koko väestön vetämiseksi vastarintaliikkeen piiriin, kuuluu heidän tehtäviinsä myös sissijoukkojen henkilötäydennyksen järjestäminen. Ihannetapaus olisi luonnollisesti se, että vastarintamiehet itse pitäisivät kunnia-asianaan päästä sissijoukkojen jäseniksi. Näin olisi luotu Viet-Minh'in kansanarmeijassa käytännössä ollut tapa nousta kyläportaan paikallisista joukoista ensin sissiksi ja viimein säännöllisen armeijan sotilaaksi.

Normaali täydennys tapahtunee kuitenkin siten, että ne vastarintamiehet, jotka ovat paljastuneet tai joiden toiminta on kiinnittänyt liiaksi vihollisen huomiota, siirtyvät sissijoukkoihin. Jos heillä on läheisiä omaisia vallatulla alueella, on nämä yleensä samalla evakuoitava pois, sillä vihollinen havaittuaan asianomaisen katoamisen, voi ryhtyä kos-

totoimenpiteisiin omaisia vastaan. Mikäli sissisota muodostuu pitkäaikaiseksi, voi värväys kohdistua myös sopivaan ikään tulleeseen nuorisoon tai puuttuvaan erikoishenkilöstöön.

Vastarintamiesten värväämät henkilöt kootaan mahdollisuuksien mukaan jollekin rauhalliselle tukialueelle, jolla alokkaat saavat ensin välttämättömän sissikoulutuksen vanhojen kokeneiden sissien johdolla. Tämäntapaisia koulutustilaisuuksia järjestettiin mm Neuvostoliitossa. Kursseilla opetettiin hävitysvälineiden ja aseiden käsittelyä, erilaisia hävitystapoja, kartanlukua, tiedusteluun liittyviä asioita sekä yleisiä periaatteita toimittaessa vihollisen selustassa ja pidettäessä yhteyttä siviiliväestöön.

8. Huollon ja rahoituksen järjestäminen

a. Vastarintaliikkeen oma huolto

Vastarintaliikkeen huolto ei yleensä muodostu toiminnan kannalta ratkaisevaksi, sillä jokainen vastarintamies huolehtii itse jokapäiväisen elämänsä tarpeista. Vaikeuksiakin luonnollisesti esiintyy ja kohdistuvat nämä lähinnä seuraavien välineiden hankintoihin:

- aseet ja ampumatarvikkeet,
- tuhovälineet, kuten räjähdysaineet ja -tarvikkeet sekä tuhopolttovälineet,
- viestivälineet ja
- propagandan hoitamisessa tarvittavat välineet, kuten paino- tai monistuskoneet, paperi, painomuste, värit ja pensselit.

Edellä sissisodan organisaation toimintaanpanoa ja sissijoukkojen huoltoa koskevissa kohdissa on esitetty lähteitä, joista näitä välineitä ja tarvikkeita voidaan saada. Vastarintamiesten paikallistuntemus ja kekseliäisyys osoittanevat lisäksi monia muitakin keinoja. Myös sissit voivat antaa apuaan esimerkiksi aseiden ja räjähdysaineiden hankinnoissa.

On kuitenkin huomattava, että vastarintaliikkeen useimmat ja tavallisimmat toimintamuodot eivät välttämättä vaadi edellä lueteltuja erikoistarvikkeita, propagandavälineitä ehkä lukuun ottamatta. Vastarintaliike voi näin ollen toimia puutteellisissakin oloissa ja tehostaa toimintaansa sitä mukaa, kun varustusta ja välineistöä saadaan hankituksi.

Oman pulmansa vastarintamiehille muodostaa monien välineiden säilytys, sillä aseiden, ampumatarvikkeiden ja räjähdysaineiden hallussapidosta seuraa tavallisesti kuolemanrangaistus. Perinpohjaiset etsinnät ja kotitarkastukset ovat myös pienienkin epäilysten välittömänä seurauksena. Parhaana säilytyskeinona suositellaan yleensä aseiden, ampumatarvikkeiden ja räjähdysaineiden kaivamista maahan sellaiselle paikalle, että kehtään ei kätkön mahdollisesti löytyessä voida ilman muuta tuomita syylliseksi. Koska on lähdettävä siitä, että ainakin osa välineistä ja tarvikkeista voi joutua olemaan kätköis-

sä pitkiäkin aikoja, on ne pyrittävä suojaamaan mahdollisimman hyvin. Oman ns ase-kätkentäjuttumme aikoina ei suojaamiseen liene kiinnitetty riittävästi huomiota, mutta esimerkiksi sveitsiläiset ovat tässä mielessä antaneet hyvinkin yksityiskohtaisia ohjeita.¹⁴ Koska niitä voitaneen pitää malliesimerkkeinä perusteellisista valmisteluista, selostettakoon ne tässä lyhyesti.

Aseita kätkettäessä kehoitetaan menettelemään seuraavasti:

- rasvaa koko ase huolellisesti ja runsaasti säilytysrasvaa käyttäen,
- sulje piipun suu aserasvalla tai vahalla,
- kääri lukon kohta aseöljyyn tai -rasvaan kastetulla kangaspalasella,
- sijoita koko ase suureen vaatteeseen ja sido paketti narulla kiinni.
- sijoita paketoitu ase puulaatikkoon,
- täytä laatikon raot vahalla, esimerkiksi kynttilällä,
- pane kattopahvia laatikon ympärille,
- kaiva laatikko kuivaan paikkaan, jos mahdollista johonkin katokseen,
- tarkasta, puhdista ja rasvaa se noin 2-3 kuukauden väliajoin.

Ampumatarvikkeita ja vastaavia kätkettäessä kehoitetaan menettelemään seuraavasti:

- kääri ampumatarvikkeet moninkertaiseen sanomalehtipaperiin,
- aseta paketti puulaatikkoon, jonka pohjalla noin 5 senttimetriä kuivia sahajauhoja,
- sulje ja kätke laatikko samoin kuin aselaatikkokin,
- tuuleta tarvikkeet joka toinen kuukausi ja vaihda samalla sanomalehtikääre ja sahajauhot.

Sveitsiläisten osalta näin yksityiskohtaiset ohjeet ovat ymmärrettäviä, koska aseita on runsaasti yksityisten kansalaisten hallussa ja ne on saatava nopeasti kätköihin ennen kuin vihollinen ryhtyy takavarikointeihin tai suorastaan rangaistustoimenpiteisiin.

Kätköissä olevat välineet ja tarvikkeet kaivetaan esille vasta silloin, kun niitä tietyn tehtävän suorituksessa tarvitaan ja ne kätketään uudelleen heti toiminnan päätyttyä. Näin vältetään monilta ikävyyksiltä.

b. Sissijoukkojen huollon tukeminen

Eräs vastarintaliikkeen tärkeimmistä tehtävistä on sissijoukkojen huollon tukeminen, jota edellä asianomaisessa kohdassa on jo osittain käsiteltykin. Tehtävä käsittää lähinnä seuraavat toimenpiteet:

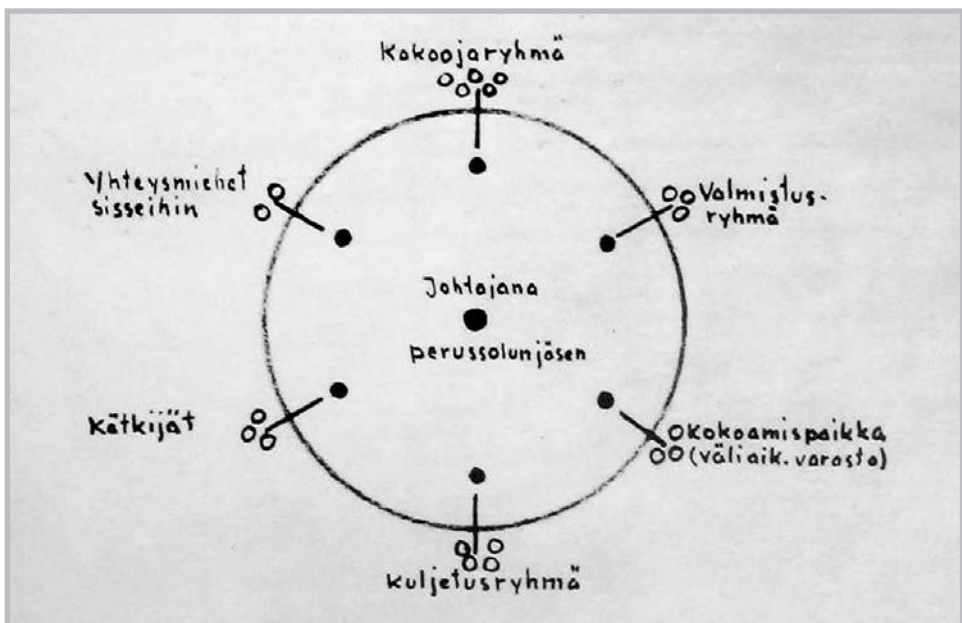
14 Der totale Widerstand, S 39.

- tarvikkeiden kokoaminen ja täydennyksen toimittaminen,
- sairaiden ja haavoittuneiden hoidon järjestäminen,
- kuljetusten järjestäminen ja
- sissien majoittaminen.

Tarvikkeiden kokoamista varten on yleensä jokaiselle paikkakunnalle pyrittävä muodostamaan erityinen huoltosolu. Sen kokoonpano voi olla esimerkiksi oheisen kaavion mukainen.

Kokoojaryhmän tehtävänä on tarvikkeiden kerääminen yksityisiltä kansalaisilta ja kaupoista. Tärkeimmän ryhmän muodostavat elintarvikkeet, mutta myös vaatetavara, majoitusvälineet, valaistusaineet ja talvella esimerkiksi sukset ja lumipuvut saattavat olla kokoamisen kohteena. Kokoojat kiertävät talosta taloon ja liikkeestä toiseen. Heidän on oltava toiminnassaan erittäin varovaisia ja tunnettava paikkakunnan asukkaat hyvin, jotta he osaavat kääntyä oikeiden henkilöiden puoleen. On edullista, jos luovuttajat jo etukäteen tietävät, että heidän puoleensa tullaan kääntymään, koska he näin esimerkiksi elonkorjuun yhteydessä voivat pimittää ja kätkeä osan tuotannostaan sissejä varten. Osittain voitaneen tarvikkeiden hankintaan käyttää myös väärennetyjä elintarvikekortteja, väärää rahaa tms.

Koska on oletettavissa, että tarvikemäärät koostuvat hyvinkin pienistä eristä, voi olla edullista muodostaa sopiviin paikkoihin pieniä väliaikaisia varastoja, joista kuljetusryh-

Kuva 39. Huoltosolu

mä, esimerkiksi maitoauto tai tukinajoon lähtevä isäntä, kerää tarvikkeet ja kuljettaa ne sovittuun paikkaan. Kätkemisen suorittaa tilanteesta riippuen joko kuljetusryhmä tai erityiset kätkijät. Kun tarvikkeet ovat kätkössä, toimitetaan sovittuun postilaatikkoon viesti, josta käy selville mistä sissit voivat käydä täydennystä noutamassa. Kantajaosastojen muodostamista silmällä pitäen on edullista, jos viestissä on maininta tarvikkeiden laadusta ja painosta. Järjestely voi luonnollisesti olla huomattavasti yksinkertaisempikin, mutta ottaen huomioon salaamisen välttämättömyyden ja usein laajan alueen, jolta tarvikkeet kootaan, antanee esitetty esimerkki parhaan kuvan toiminnasta.

Monia tarvikkeita, kuten teltoja, lumipukuja, ahkioita ja suksia, ei kuitenkaan aina saada valmiina tarvittavia määriä. Tämän puutteen poistamiseksi organisoidaan tiettyjä ammattimiehiä erityiseksi valmistusryhmäksi, jolle toimitetaan välttämättömät raaka-aineet ja joka huolehtii tarvikkeiden valmistuksesta.

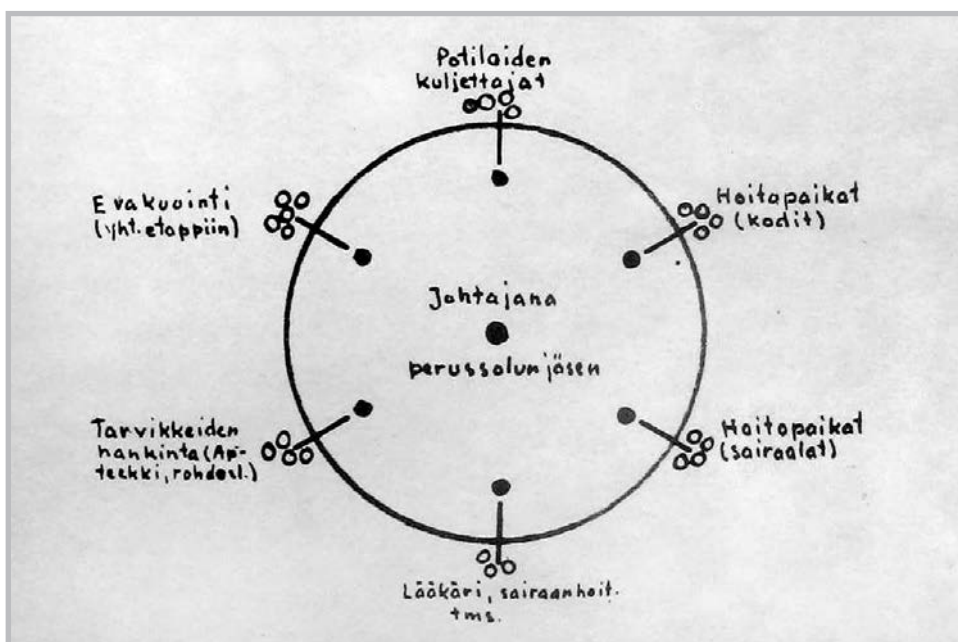
Lääkintähuoltoa varten voidaan myös perustaa oma organisaationsa lääkintäsoluineen, joiden kokoonpanoa on kuvattu oheisessa piirroksessa.

Lääkintäsolun tehtävänä on järjestää sairaiden ja haavoittuneiden sissien hoito joko yksityisissä kodeissa tai sairaaloissa sekä mahdollisesti hankkia sisseille välttämätöntä lääkintämateriaalia.

Tarvitessaan apua sissit ottavat joko yhteysmiehen tai postilaatikon välityksellä yhteyden vastarintasoluun, joka antaa ohjeet siitä, minne ja milloin potilaat voidaan toimittaa. Usein sissit itsekin voivat kuljettaa potilaansa sovittuun hoitopaikkaan, mutta ellei tämä ole mahdollista, järjestää lääkintäsolu kuljetuksen. Hoitoa varten tulisi lääkintäsoluun värvätä paikkakunnan lääkäri, sairaanhoitajatar tai terveyssisar. Sopivia tekosyitä käyttäen tai salassa nämä käyvät potilaiden luona, antavat hoito-ohjeita sekä tarvittaessa osallistuvat myös itse hoitotoimenpiteisiin. Yhteys apteekkeihin ja rohdosliikkeisiin on myös kätevimmin hoidettavissa heidän välityksellään. Jos tarkoitukseen käytetään yleisiä sairaaloita, on näiden henkilöstöstä riittävän määrän oltava vastarintaliikkeen kannattajia. Potilaaksi otto voi tapahtua täysin salassakin, mutta yleisimmin on käytetty kaikenlaisia lavastettuja tapahtumia ja tekosyitä perusteluina kaiken varalta, onpa potilaille hankittu vääriä henkilöpapereitakin.

Potilaiden evakuoiminen pois miehitetyltä alueelta tapahtuu joko pakolaisten avustamissolun tai sissien välityksellä.

Vastarintamiehet voivat tukea sissejä myös järjestämällä erilaista kuljetusapua. Tavalisimpia näistä ovat meren saaristossa tai suurilla sisävesistöillä tapahtuvat vesikuljetukset, mutta myös maantie, jopa rautatiekuljetuksetkin saattavat tulla kyseeseen. Erityistä organisaatiota ei kuljetuksia varten kannattane kuitenkaan muodostaa, vaan improvisoidaan henkilöstö ja välineistö kulloisenkin tarpeen mukaan erikseen. Kuljetuksiin voidaan käyttää, kuten edellä jo on esitettykin esimerkiksi maidonkuljetusautoja, kaupustelu- tai työmatkoillaan olevia maanviljelijöitä, yksityisiä liikennevälineiden omistajia,

Kuva 40. Lääkintäsolu

veturinkuljettajia ja junailijoita jne. Neuvostoliiton partisaaninen kekseliäisyyttä kuvaavana kerrottakoon, että heidän ase- ja ammuskuormansa olivat usein pakattu ruumisarkkuun, jota kuljetettiin härän tai lehmän vetämillä rattailla. Arkun kanteen oli naulatettu ilmoitus, jonka mukaan vainaja oli kuollut esimerkiksi lavantautiin. Rattaiden jäljessä kulki muutamia itkeviä ja vaikeroivia naisia ja vanhoja miehiä. Tämäntapaisilla kuljetuksilla autoivat asukkaat usein partisaaneja¹⁵.

Eräänä sissien tukemismuotona on vielä nähtävä sissijoukkojen tilapäinen majoittaminen erityisesti talvella. Tämä tulee luonnollisesti kysymykseen vain seuduilla, missä vihollisen valvonta on vähäinen ja missä väestö on sissien puolella. Kylä on tällöin varmistettava huolella ja riittävän kaukaa, jotta hälytykset ennättävät ajoissa perille ja sissijoukko voi poistua hälyä herättämättä.

c. Sissisodan rahoittaminen

Sissisodan rahoittaminen tulee sanan varsinaisessa mielessä esille vain täysin itsenäisissä sissisodissa. Rahaa tarvitaan kuitenkin aina ja mitä monenlaisimpiin tarkoituksiin. Vastarintamiehet voivat sen avulla hankkia erilaisia tarvikkeita myös viholliselta, sillä voidaan lahjoa vartiomiehiä, hankkia apureita vihollisen keskuudesta, ostaa tietoja ja tukea

¹⁵ Valdis Redelis, *Partisanenkrieg*, S 33.

pidätettyjen omaisia. Onpa laajamittaista rahanväärennystä ajateltu eräänä keinona vihollisen talouselämän sekasortoon saattamiseksi.

Sissisodan rahoittamisessa voidaan käyttää lähinnä kahta keinoa: rahojen keräämistä ja väärentämistä. Rahojen kerääminen yhteisiin kassoihin tapahtuu samoja menetelmiä käyttäen kuin tarvikkeita koottaessakin. Erityisesti on käännäyttävä suurten teollisuuslaitosten, pankkien ja liikelaitosten puoleen, jos sellaisia on toiminnassa. Rahan väärentäminen on edullisinta järjestää rintamien takana ja toimittaa rahat sopivia teitä vastarintamiehille. Väärennetyjen rahojen käyttö järjestetään laajalla rintamalla tapahtuvaksi, koska tämä vaikeuttaa syyllisten ja alkulähteen selvittämistä.

9. Vihollisen vastatoimenpiteet väestöä kohtaan

Kun vihollinen havaitsee, että miehityllyle alueelle jäänyt väestö tai sen osa ei ole alistunut miehittäjän tahtoon, vaan jatkaa vastarintaa, se ryhtyy viivyttelämästä vastatoimenpiteisiin. Useimmiten vastatoimenpiteet aloitetaan jo ennakkoo ehkäisevässä mielessä heti miehityksen tapahduttua. Tavallisimmat väestöä vastaan kohdistetut toimenpiteet ovat:

- propaganda ja
- terrori.

Propagandalla, jota harjoitetaan sen kaikissa muodoissaan, pyritään vakuuttamaan väestölle, että sen kaikki oikeudet ja turvallisuus taataan. Väestölle, varsinkin niille, jotka tukevat vihollista, luvataan myöntää erilaisia etuja. Niskureita uhataan ankarilla rangaistuksilla. Levitetään huhuja omien joukkojen tappioista. Vääristellään sissien ja vastarintamiesten toimintaa ja leimataan se kansakunnalle vahingolliseksi. Erilaisilla väitteillä pyritään lietsomaan epäluuloa väestön keskuuteen niin, että kukaan ei uskalla luottaa edes parhaimpiin tuttaviansa. Usein määrätään vallatulle alueelle ainakin nimellinen hallintoelin maan omista miehistä, jotka puolestaan vakuuttavat työskentelevänsä maansa parhaaksi ja väittävät niin maan laillisen hallituksen kuin sissiliikkeeseen liittyneidenkin vievän maan perikatoon. Esimerkkejä tämantapisesta propagandasta on lukemattomia. Ainoa oikea vastaus siihen, on väittää kaikki valheeksi ja palauttaa epäilijöiden mieliin vihollisen todellinen päämäärä ja muiden valtakuntien vastaavat kohtalot.

Enemmän kuin propaganda, järkyttää kansakunnan olemassaoloa ja työskentelyä kuitenkin vihollisen terrori. Sen ilmenemismuodoista mainittakoon:

- ulkonaliikkumista koskevat rajoitukset,
- matkustuskiellot,
- kotitarkastukset,
- sensuuri,

- mielivaltaiset pidätykset,
- epäinhimilliset kuulustelumenetelmät,
- suljetut oikeudenkäynnit,
- mielivaltaiset rangaistukset,
- urkintajärjestelmän luominen,
- tiettyjen etujen sitominen työsuorituksiin,
- kokonaisten kylien tuhoaminen kostotoimenpiteinä ja
- väestön pakkosiirrot.

Ulkonaliikkumista koskevat rajoitukset ja matkustuskiellot ovat tarkoitettut helpottamaan valvontaa ja rajoittamaan vastarintamiesten ja sissien toimintamahdollisuuksia.

Kotitarkastusten tarkoituksena on, paitsi aseiden ja asiapapereiden etsiminen, antaa väestölle sellainen tilannekuva, että vihollisen valvontaverkko on laaja ja tehokas ja että tiedot vastarintaliikkeestä ovat vihollisen hallussa, vaikka näkyvien todisteiden hankkiminen tuottaakin vaikeuksia.

Sensuurilla pyritään valvomaan, ettei puhelinta, postia tai sanomalehdistöä käytetä vastarintamiesten tietojen välittämiseen tai mielialan lietsomiseen vihollista vastaan. On muistettava, että läheskään kaikkia puheluja ei voida kuunnella, eikä kaikkia kirjeitä avata. Tärkeät tiedot on kuitenkin aina peitettävä niin, että sivullinen ei voi päästä perille, mikä on vain tavallista jokapäiväistä asiaa ja millä lauseella tai sanalla ilmaistaan jokin tärkeä viesti.

Mielivaltaisilla pidätyksillä pyritään ylläpitämään jatkuvaa epävarmuuden tunnetta ja pelkoa samalla, kun niidenkin avulla annetaan kuva valvonnan oletetusta tehokkuudesta. Pidätetyiksi saattavat joutua yhtä hyvin aivan viattomat kansalaiset kuin vastarintamiehetkin. Pidätysten syinä ovat usein omien vihollista tukevien kansalaisten ilmiannot, joissa väitettyjen syytteiden todenperäisyys on monesti hyvin epäilyttävä. Ilmiannot juontavatkin yleensä alkunsa jo rauhan ajalta ja ovat joko pelkkiä kostotoimenpiteitä tai usein myös aikaisempaan tuntemukseen liittyvien epäluulojen aiheuttamia. Ne kohdistuvat lähinnä poliittisiin vastustajiin tai tiettyjen puolueiden edustajiin sekä muihin julkisen elämän henkilöihin. Tämän vuoksi on näiden mukaantuloa vastarintaliikkeeseen pidettävä vähemmän edullisena, vaikka heistä ehkä muuten olisikin suurta hyötyä. Heitä ei missään tapauksessa saisi sijoittaa ratkaiseville paikoille, sillä vihollisen käyttämät pakotteet ja kuulustelumenetelmät ovat yleensä niin tehokkaita, että isänmaallisinkin ja parhain henkilö saattaa tehdä ratkaisevia paljastuksia.

Pidätetyt saattavatkin joutua mitä epäinhimillisimmän kohtelun alaisiksi, ellei vihollinen saa heiltä toivomiaan tietoja. He joutuvat kokemaan yksinäisyyttä, pimeyttä, kuumuutta ja kylmyyttä, nälkää sekä janoa. Heidät voidaan asettaa niin ahtaisiin selleihin, että nukkuminen on mahdotonta tai herättää vartija heidät heti, jos he torkahtavat. Erää-

nä keinona on sijoittaa pidätetty voimakkaiden valonheittimien valokeilaan joko kuulustelujen aikana tai sellissään. Kaikenlaiset pahoinpitelyt ovat myös todennäköisiä, puhumattakaan uhkauksista, valheista ja lavastetuista öisistä kauhunäytelmistä. Erilaiset terroritoimenpiteet voidaan kohdistaa myös pidätettyjen omaisiin, jopa heidän nähden-säkin ja näin pusertaa heiltä haluttu tunnustus. Pidätetyn on kuitenkin syytä muistaa, että vähäistenkin tietojen antaminen tulee aiheuttamaan yhä uusia pidätyksiä ja uusia kärsimyksiä laajoille kansalaispiireille. Tunnustus ei myöskään pidätettyä vapauta, vaan sen tuloksena on useimmiten kuolemanrangaistus tai yhä uusia kuulusteluja ja pahoinpitelyjä lisätietojen saamiseksi.

Huolimatta siitä mitä kuulustelukeinoja vihollinen käyttää lienevät seuraavat menetelytavat kuulusteluissa suositeltavia:

- on puhuttava mahdollisimman vähän,
- kaikkiin kysymyksiin on vastattava epäselvästi ja epätasällisesti,
- nimiä ei saa mainita,
- tunnustusta ei saa tehdä, vaikka asianomaista vastaan esitetään selviä todisteitakin; valheiden ja väärin todisteiden käyttö kuuluu kuulustelumenetelmiin,
- pitkiä keksittyjä tarinoita ei saa sepittää, niitä on myöhemmin vaikea muistaa,
- kerran esitetyt väitteet ja vastaukset on painettava tarkoin mieleen ja pysyttävä niissä itsepintaisesti kiinni.

Jos pidätetty joutuu lyöntien ja pahoinpitelyjen kohteeksi, on parempi heittäytyä heti maahan ja kääntyä vatsalleen, kuin yrittää viimeiseen saakka sankarillisesti seisoa pystyssä. Leuka on samalla vedettävä kaulaan kiinni ja painettava kyynerpäät tiukasti kylkiä vasten arkojen sisäelimiä suojaksi.

Oikeudenkäynnit, sikäli kun ne katsotaan tarpeellisiksi, tapahtuvat yleensä suljettujen ovien takana, ilman avustajia ja käytännöllisesti katsoen täysin vihollisen mielivaltaisin alaisin. Riippumatta siitä onko syyte näytetty toteen vaiko ei, ovat tuomiot yleensä ankaria ja vihollisen tarkoituksia palvelevia. Murhasta tai varkaudesta saattaa tuomio olla pienempi kuin vastakkaisen poliittisen mielipiteen ilmaisusta. Viholliselle ei useinkaan ole edullista päästää pidätettyjä vapaiksi, koska heidän kokemuksensa saattavat voimistaa vastarintaa ja hankkia sille lisää kannattajia. Vapaaksi päästettyihin onkin tämän vuoksi suhtauduttava aina varoen, sillä on hyvin todennäköistä, että vihollinen on saanut heidät tavalla tai toisella puolelleen ja käyttää heitä hyväkseen.

Valvoakseen väestön toimintaa ja mielipiteitä vihollinen pyrkii kaikin keinoin luomaan tehokkaan urkintajärjestelmän käyttämällä tähän paikallisia asukkaita, pakolaisia, sotavankeja sekä oman turvallisuuspalvelunsa miehiä. Paitsi, että vihollinen näin voi saada selville ratkaiseviakin asioita, urkintajärjestelmä aiheuttaa yleisen epäluuloisuuden syntymisen ja alituisen epävarmuuden tilan. Tämä vaikeuttaa luonnollisesti vastarinta-

liikkeen organisointia ja toimintaa, koska yhteyksien otossa on oltava erityisen varovainen. Urkintajärjestelmän paljastamiseksi on näin ollen tehtävä kaikki, mitä tehtävissä on. Urkkijoiden työn vaikeuttamiseksi on myös noudatettava suurta varovaisuutta. Luotamuksellisista asioista saa keskustella vain ehdottoman varmassa paikassa ja seurassa. Nykyaikaisten tehokkaiden kuuntelulaitteiden olemassaolo on myös otettava huomioon. Kaikki toimenpiteet on lisäksi salattava viimeiseen saakka naamioimalla ne jokapäiväisen työn ja askareiden avulla.

Vihollinen voi lisäksi käyttää monenlaisia taloudellisia pakotteita. Tavallisin menetelmä on elintarvikeannosten sitominen työsuorituksiin. Tällöin on usein eduksi, että kaikki eivät saavuta edes asetettuja normeja, koska muuten on odotettavissa niiden välitön nostaminen. Työntekijät on suunnitelmallisesti jaettava hyviin ja huonoihin, mutta työn tulos on kaikessa hiljaisuudessa tasattava oikeudenmukaisesti kaikkien kesken. Pettureiden työsuorituksia voidaan tarpeen vaatiessa sabotoida sopivin keinoin.

Ankarimpia terrorikeinoja ovat kokonaisten kylien tuhoaminen kostotoimenpiteinä, joukkomurhat ja väestön laajamittaiset siirrot pois kotimaasta. Nämäkin keinot ovat olleet käytännössä viimeisten sotien aikana. Mm Goebbels oli sitä mieltä, että saksalaiset tekivät suuren virheen, kun he eivät alun perin siirtäneet pois mielipuolista väestöä Neuvostoliiton vallatuilta alueilta. Hän väitti, että partisaanivaara ja yhä uusien partisaani-osastojen muodostaminen ei ollut vältettävissä niin kauan, kun miespuolista väestöä oli saksalaisten rintaman takana¹⁶. Pienten kansojen osalta tämän laatuiset pakkosiirrot ovat luonnollisesti mahdollisia ja milloin ne näyttäivät olevan uhkaamassa, on sissisodan korkeimman johdon päätettävä mihin toimenpiteisiin ryhdytään.

Usein onkin väitetty, että sissisodasta saattaa olla enemmän vahinkoa omalle maalle kuin viholliselle. Tätä näkökantaa edustaa mm Liddell Hart, joka on sitä mieltä, että useimmissa Euroopan maissa sissisodasta ei viime maailmansodan aikana ollut sanottavaakaan hyötyä. Jos sissisota voidaan kiinteästi kytkeä varsinaisiin sotatoimiin, katsoo hän sillä olevan ehkä huomattavankin merkityksen. Sen sijaan syvällä vihollisen selustassa, minne sotatoimien välitön vaikutus ei ulotu tai miehityksessä maassa, sissisodasta johtuvat kostotoimenpiteet ylittävät monin kerroin sen hyödyn, mitä toiminnalla saavutetaan¹⁷. On kuitenkin muistettava, että Liddell Hart tarkastelee sissisotaa lähinnä Länsi-Euroopan maiden kannalta, siis maiden, joiden osalta sissisotaan jouduttiin täysin valmistautumattomina liittoutuneiden tuen turvin, ja joissa sissisodankäynti esiintyi vielä täysin lapsen kengissä. Kiinan, Neuvostoliiton, Jugoslavian ja monen muunkin maan esimerkit antanevat kuitenkin aihetta aivan päinvastaisillekin johtopäätöksille.

16 Dixon-Heillbrunn, Partisanen S 7.

17 Tiede ja Ase № 9, S 70.

VI Kansannousu

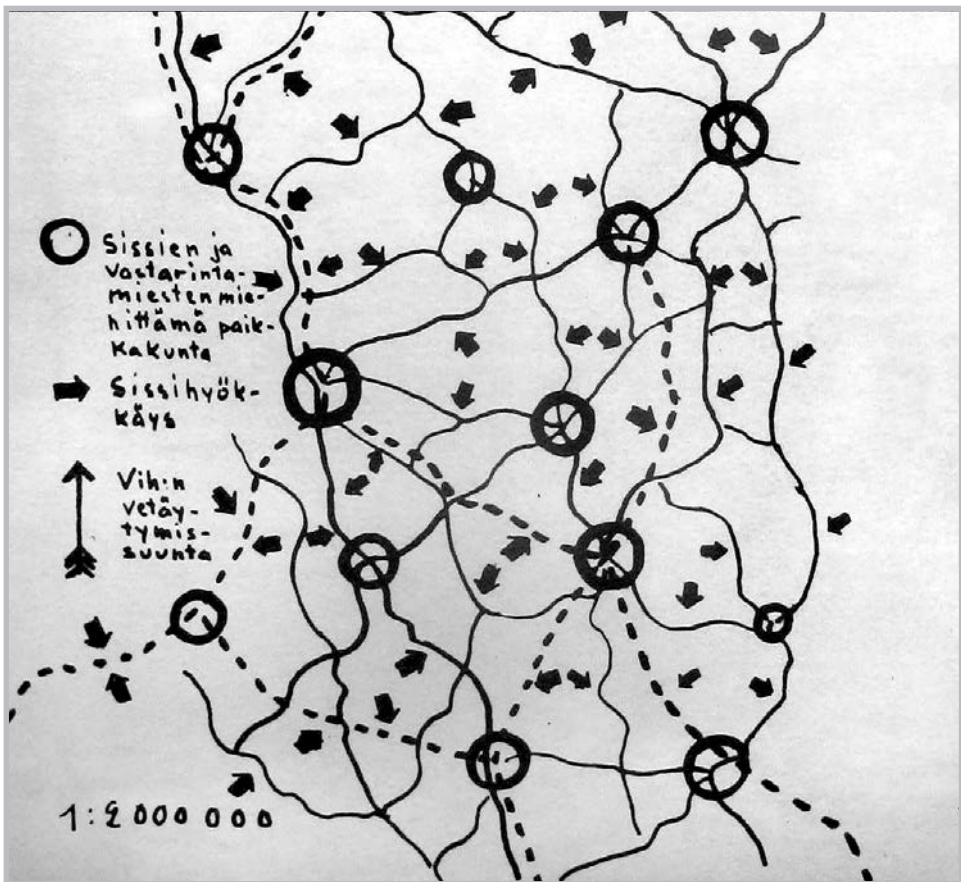
Kansannousulla saatetaan tarkoittaa useampiakin eriä käsitteitä, mutta hyvin yleisesti siksi kutsutaan myös sissisodan viimeistä, ratkaisevaa vaihetta, jolloin sekä sissijoukot että vastarintamiehet yhteisin ponnistuksin pyrkivät joko yksin tai säännöllisen armeijan hyökkäykseen liittyen lyömään vihollisen.

Kansannousun edellytyksenä on yleensä yleistilanteessa tapahtunut suotuisa muutos. Tämän voi aiheuttaa esimerkiksi vihollisen kärsimät vastoinikäymiset jollakin toisella rintamanosalla, jonne kiireesti on siirrettävä lisävoimia, tai oman armeijan taikka liittolaisten onnistunut hyökkäys omalla rintamalla. Hetki, jolloin kansannousuun ryhdytään, on valittava huolella. Jos toiminta liittyy hyökkäykseen omalla rintamalla, määrää alkamishetken yleensä säännöllinen armeija. Tästä on esimerkkinä mm edellä esitetty Neuvostoliiton partisaanien taistelu Brobruisk-Witebskin alueella v 1944 tai varsovalaisten suorittama kansannousu puna-armeijan ehdittyä kaupungin lähistölle. Jos taas tilanne muuten helpottuu miehitetyllä alueella, jää hyökkäyshetken määrääminen sissisodan johdolle tai alueellisille johtoportaille. Hyökkäyshetken määrääminen liian aikaiseksi voi aiheuttaa sisseille ja vastarintamiehille raskaita tappioita. Sen myöhästymisen saattaa puolestaan merkitä poliittisten vankien, teollisuuslaitosten, jopa kokonaisten kylien ja kaupunkienkin tuhoa.

Kansannousun tarkoituksena voi olla säännöllisen armeijan hyökkäyksen tukeminen ja nopeuttaminen, tappioiden tuottaminen viholliselle, sen vetäytyessään mahdollisesti suunnitteleminen hävitysten ja tuhotöiden estäminen sekä mahdollisesti myös edullisemman aseman saavuttaminen liittolaisten rinnalla tulevissa rauhanneuvotteluissa.

Päämäärään pyritään valtaamalla nopeilla ylläköillä tärkeät liikennesolmukohdat ja paikkakunnat, joilla on kansallisuusomaisuutena merkittäviä teollisuus- tms laitoksia sekä hyökkäämällä keskitetyin voimin vihollisen joukkoja, laitoksia ja kuljetuksia vastaan. Myös vankileirit on pyrittävä valtaamaan ja vapauttamaan vangit.

Tärkeimpien paikkakuntien valtaaminen suoritetaan yleensä yhteistoimin sissien ja vastarintamiesten kesken. Vastarintamiesten tehtävänä on tällöin hankkia tarvittavat tiedot, opastaa tai kuljettaa sissit sopiviin, kohteen sisällä tai sen välittömässä läheisyydessä oleviin valmiusasemiin ja osallistua hyökkäyksiin heikommin vartioituja kohteita vastaan. Paremmiin aseistettuihin ja varustettuihin sissijoukoihin toimivat varsinaisina iskuosastoina. Voimat eivät useinkaan riitä koko paikkakunnan täydelliseen valtaamiseen ja miehittämiseen, vaan on ensimmäiseksi päämääräksi asetettava ratkaisevimpien kohteiden haluttuotto ja pitäminen. Tällaisia ovat mm:

Kuva 41. Kansannousun periaatteellinen suoritustapa

- sillat ja tärkeimpien teiden risteykset, joiden haltuunotolla taataan oma liikkumisvapaus, mutta riistetään viholliselta sen sisäiset yhteydet,
- vankilat, jolloin estetään vihollista viime hetkessä teloittamasta vankeja,
- puhelinkeskukset, joiden avulla saadaan viestiverkko omaan käyttöön,
- radioasema, jonka kautta voidaan antaa tiedoituksia paikalliselle väestölle ja ehkä hämätä vihollista,
- rautatieasema, jolloin keskeytetään rautatieliikenne ja hidastetaan rautateitse ehkä saapuvien apuvoimien tuloa,
- tärkeät teollisuuslaitokset, joiden tuhoamista pelätään,
- hallintorakennus, jonka haltuunotto saattaa usein vihollisen vastatoimenpiteet sekasortoon ja
- poliisin sekä vartio-osastojen suojapaikat.

Paikkakunnalle johtavat tiet on myös suljettava apuvoimien saapumisen estämiseksi ja liikenteen katkaisemiseksi. Useilla paikkakunnilla ei kohteiden lukumäärä ole läheskään niin runsas, kuin mitä luettelo osoittaa. Myös vartiointi voi olla siksi heikko, että vastarintamiehet yksinäänkin pystyvät ottamaan paikkakunnan haltuunsa.

Välttömästi kohteiden valtauksen jälkeen on niistä muodostettava vahvoja tukikoh-
tia, jotka tilapäisesti pystyvät puolustautumaan voimakkaitakin hyökkäyksiä vastaan. Erityinen huomio on kiinnitettävä panssarintorjuntaan, koska vihollinen pyrkii ensisi-
jassa panssarivaunujaan käyttäen avaamaan katkaistut liikenneyhteydet. Linnoittautu-
mista ja erilaisten sulutteidien käyttöä ei myöskään saa unohtaa. Syntyneiden tukikohtien
välistä maastoa valvotaan partioin ja iskujoukoin. Reservi, joka on pyrittävä moottoroi-
maan paikkakunnalta saatuja tai vallattuja ajoneuvoja hyväksikäyttäen, muodostaa paik-
kakunnan puolustuksen rungon ja sijoitetaan alueelle, josta sen käyttö eri suuntiin on
edullista ja nopeaa.

Kansannousun taktiikka lähentelee näin suurisuuntaista maahanlaskuoperaatiota,
jonka tarkoituksena on vallata oman hyökkäyksen nopeuttamiseksi tärkeät paikkakun-
nat ja sulkea vihollisen vetäytymistiet.

Vallattujen paikkakuntien välisessä maastossa osa sisseistä jatkaa edelleen omaa so-
taansa hyökäten vihollisen marssirivistöjä, kuljetuskolonnia, junia, viestiyhteyksiä, ma-
joitusalueita ja varmistusosastoja vastaan, tarkoituksena saattaa selusta täydelliseen seka-
sortoon ja muuttaa vihollisen vetäytyminen suoranaiseksi paoksi.

Sissien ja vastarintamiesten avoin, säännöllistä sodankäyntiä muistuttava taistelu vaa-
tii luonnollisesti omat uhrinsa. Se ei myöskään voi olla kovin pitkäaikainen ja siksi sii-
hen ryhtymisen ajankohta on, kuten edellä jo esitettiin, valittava huolellisen harkinnan
jälkeen. Onnistuessaan se kuitenkin tuottaa kauniin voiton sissien ja vastarintamiesten
ehkä vuosia kestäneille ankarille ponnistuksille ja taisteluille sekä palkitsee kestetyt kär-
simykset.

Lähdekirjallisuus

- Adaridi, K. Sissitoiminta, Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.
- Brandt, W. Guerilla Krig. Bonniers förlag, Stokholm 1942.
- von Dach, H. Der totale Widerstand. Nr. 4 der Schriftenreihe des Schweizerischen Unteroffiziersverbandes 1958.
- Dixon, C.A. – Partisanen. Verlag für Wehrwesen Bernard
Heilbrunn, O. & Graefe Frankfurt am Main, Berlin 1956.
- Ehrhardt, A. Kleinkrieg. Ludwig Voggenreiter Verlag, Potsdam 1948.
- Garthoff, R. L. Die Sowjetarmee-Wesen und Lehre. Markus Verlag GMBH, Köln 1955
- Hammarsjö, A. Partisanerkriget. Nordisk Rotogravyr, Stockholm 1944.
- Hawemann, W. Achtung, Partisanen! Adolf Sponholtz Verlag, Hannover 1953.
- Lindgren, P. Sabotageverksameht. Medel och motåtgärder. Riksförbundet för Sveriges försvar, Stockholm 1944.
- Meyrhöffer, A. Svensk motståndsrörelse, Folkförsvaret förlags AB 1955.
- Miksche, F.O. Secret Forces. Faber and Faber Limited, London 1950.
- Redelis, V. Partisanenkrieg. Kurt von Winckel Verlag, Heidelberg 1958.
- Sissikoulutusopas 1956
- Sissiohjesääntö 1957
- Sissiopas 1939
- Svensk Jägartrupp. Folkförsvaret förlags AB 1958.

Tiede ja Ase N:o 9 1951

Aikakausilehdet mm:

Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift n:ot 6/49, 7/49, 7/53, 8/53, 9/53, 4-5/54, 2/57, 3/57.

Kungl. Krigsvetenskaps-Akademiens handlingar och tidskrift n:ot 5/43, 5/45, 4/56

Military Review n:o 12/58

Norsk Militaert Tidsskrift n:ot 11/48, 7/54

Ny Militär Tidskrift n:o 5/58

Revue militaire d'information n:o 281/57

Maanpuolustuskorkeakoulu
SOTATAIDON LAITOS
PL 7, 00861 HELSINKI

Tel. +358 299 800

mpkk.fi

ISBN 978-951-25-2821-9 (sid.)
ISBN 978-951-25-2822-6 (pdf)

Puolustusvoimat
The Finnish Defence Forces